

۱۳۹۸

د افغانستان لپاره
د شين کوريزو گازونود خپرېدو راکمولو
په اړه موردي خپرنه

د افغانستان لپاره د شين کوريزو گازونو د خپرېدو راکمولو په اړه موردي خپرنه

د ۱۳۹۸ کال و وړي مياست
د چاپېريال ساتنې ملي اداره
د ملگرو ملتونو د چاپېريال پروگرام

ليکوالان: محمد فيصل يگان او محمد منيب نوري
ژباړه: ډاکټر محمد يوسف مبارک او استاد عبدالحنان وحيد
طرح او ډيزاين: زهرا خدادادي

منځپانگه - لومړۍ برخه

د افغانستان لپاره د شين کوريزو گازونو د خپرېدو د بيسلاين او راکمولو سناريوگانې ۶۸-۱

۱. لنډيزونه	i-ii
۱. عمومي معلومات	۲
۱.۱. سريزه	۲
۱.۲. ميتودولوژي	۳
۱.۳. تعريفونه	۵
۱.۴. د پيل يا مبداء کال د خپرېدو اټکل	۶
۲. د شين کوريزو گازونو د خپرېدو بيسلاين سناريو	۹
۲.۱. سريزه	۹
۲.۲. ميتودولوژي	۹
۲.۳. د بيسلاين خپرېدو د اټکل پاڼه	۱۰
۲.۴. د پيل کال (۱۳۹۴) د خپرېدو په اټکل کې ابهامات	۱۰
۲.۵. د مهمو کټگوريو شننه او تجزيه	۱۱
۲.۶. د سکتورونو د بيسلاين اټکل اړوندې فرضيې	۱۲
۲.۶.۱. د بريښنا انرژۍ سکتور	۱۲
۲.۶.۲. کورنۍ او سوداگريز سکتور	۱۴
۲.۶.۳. توليدي صنايع او ودانيزې چارې	۱۵
۲.۶.۴. د کورنيو جامدو پاتې شونو (زبالو) سکتور	۱۶
۲.۷. د سکتوري خپرېدو تمايلات	۱۶
۳. د شين کوريزو گازونو د خپرېدو راکمولو سناريو	۱۸
۳.۱. سريزه	۱۸
۳.۲. په افغانستان کې د شين کوريزو گازونو د راکمولو ملي مناسبې کړنې	۱۹
۳.۳. د افغانستان ملي ټاکل شوی سهم	۲۱
۳.۴. د شين کوريزو گازونو د خپرېدو راکمولو فرصتونه	۲۱
۳.۴.۱. د راکمولو هغه کړنې چې د پاکې پراختيا ميکانيزم د فعاليتونو پروگرام لاندې د پلي کېدو وړ نه دي	۲۲
۳.۴.۱.۱. د شين کوريزو گازونو د ملي معلوماتو سيستم	۲۲
۳.۴.۱.۲. د انرژۍ د سپما او نوی کيدو وړ انرژۍ مالي بسپنه	۲۴
۳.۴.۱.۳. د ودانيو لپاره د انرژۍ سټينډرډ کوډونه	۲۵

- ۳.۴.۱.۴. د کورونو په برېښنايي توکو باندې لېبل لگونه او سټنډرډونه _____ ۲۶
- ۳.۴.۲. د راکمولو هڅه کړنې چې د پاکې پراختيا ميکانيزم د فعاليتونو د پروگرام لاندې د پلي کېدو وړ دي _____ ۲۸
- ۳.۴.۲.۱. په کورونو کې د لمريزو اوبو تودوونکو د ترويج د فعاليتونو پروگرام _____ ۳۲
- ۳.۴.۲.۲. په کليوالي سيمو کې د بامونو پر سر د سولري تختو د نصبولو د فعاليتونو پروگرام _____ ۳۴
- ۳.۴.۲.۳. د برېښنا شبکې پورې تړلو لمريزې برېښنا فارمونو د جوړولو د فعاليتونو پروگرام _____ ۳۵
- ۳.۴.۲.۴. د اوبو انرژۍ د کوچنيو بندونو جوړولو د فعاليتونو پروگرام _____ ۳۶
- ۳.۴.۲.۵. د پخلي د لږ لگښت لرونکو نغريو د ترويج د فعاليتونو پروگرام _____ ۳۸
- ۳.۴.۲.۶. د جامدو ښاري زبالو د خښولو د فعاليتونو له پروگرام څخه د ميتان گاز توليد _____ ۳۹
- ۳.۴.۲.۷. د طبيعي گاز د گډ دوران د حرارتي برېښنا کارخونه _____ ۴۰
- ۳.۴.۲.۸. په کابل ښار کې د ښاري بسونو د گړندي لېږد رالېږد پروژه _____ ۴۱
- ۳.۴.۳. د شين کوريزو گازونو د را کمولو وروستۍ پايلې _____ ۴۲

۴۷-۴۵ _____ **ضمیمې**

۴۶. لومړۍ ضمیمه: د بیسلاین سناریو د اټکل پایڼه _____
۵۱. دوهمه ضمیمه: د اقلیمي بدلون د بین الدولتي پلاوي د ۲۰۰۶ کال د لارښودونو او سافت ویر په اساس د ډیټا ټولولو نمونې _____
۶۰. دریمه ضمیمه: د پروژې د طرحي یادښت _____
۶۶. څلورمه ضمیمه: د واحداتو د تبدیلی جدولونه _____

د جدولونو لړلیک

- ۱.۱. جدول: د پیل کال (۱۳۹۴) د گېگاګرام په اساس د شین کوریزو گازونو خپرېدنه _____ ۷
- ۱.۲. جدول: د کاربن ډای اکساید معادل گېگاګرام په اساس د ۱۳۹۴ کال د شین کوریزو گازونو خپرېدنه _____ ۸
- ۲.۱. جدول: د مهمو کټګوریو تحلیل او شننه _____ ۱۱
- ۲.۲. جدول: د برېښنا سکتور بیسلاین سناریو- د فوسيلي موادو د سون پر بنسټ راتلونکې برېښنايي فابريکي _____ ۱۳
- ۲.۳. جدول: په کورني او سوداګريز سکتور کې د سون توکو د غوښتنې بیسلاین سناریو _____ ۱۵
- ۲.۴. جدول: د صنعتي پروسو او محصولاتو څخه د گټه اخیستنې بیسلاین سناریو _____ ۱۵
- ۲.۵. جدول: د سکتوري خپرېدو د تمایلاتو بیسلاین - د گېگاګرام پر اساس د کاربن ډای اکساید معادل _____ ۱۶
- ۳.۱. جدول: په افغانستان کې د شین کوریزو گازونو د راکمولولپاره د مناسبو کړنو طبقه بندي _____ ۲۰
- ۳.۲. جدول: د شین کوریزو گازونو د وړاندیز شوي ټیم جوړښت _____ ۲۳
- ۳.۳. جدول: د شین کوریزو گازونو د را کمولو لپاره د اندازه کولو، راپور ورکولو او تائید د لارښودونو لنډيز _____ ۲۷
- ۳.۴. جدول: په افغانستان کې د شین کوریزو گازونو د راکمولو اجمالي ارزونه _____ ۳۰
- ۳.۵. جدول: د لمريزو اوبه تودوونکو د فعاليتونو د پروگرام څخه د شین کوریزو گازونو د راکمولو اټکل _____ ۳۳
- ۳.۶. جدول: د بامونو پر سر د سولري تختو پر مرسته د شین کوریزو گازونو د خپرېدنې راکمولو اټکل _____ ۳۵
- ۳.۷. جدول: د لمريزې برېښنا فارمونو څخه د شین کوریزو گازونو د خپرېدنې راکمولو اټکل _____ ۳۶
- ۳.۸. جدول: د اوبو برېښنا د کوچنيو بندونو د فعاليتونو پروگرام په مرسته د شین کوریزو گازونو د خپرېدنې راکمولو اټکل _____ ۳۷
- ۳.۹. جدول: د پخلي د لږ لگښت لرونکو نغريو په مرسته د شین کوریزو گازونو د خپرېدنې راکمولو اټکل _____ ۳۸
- ۳.۱۰. جدول: د زبالو د ښخولو څخه د شین کوریزو گازونو د خپرېدنې راکمولو اټکل _____ ۴۰

- ۳.۱۱. جدول: د طبیعي گاز د ترکیبي دوران پروگرام له فعالیتونو څخه د شین کوریزو گازونو د خپریدنې د راکمولو اټکل ۴۱
- ۳.۱۲. جدول: د ښاري بسونو د چټک لېږد رالېږ سیستم له پروژې څخه د شین کوریزو گازونو د خپریدنې راکمولو اټکل ۴۲
- ۳.۱۳. جدول: د شین کوریزو گازونو د راکمولونکو کړنو پایلې ۴۳
- ۳.۱۴. جدول: د شین کوریزو گازونو د خپریدنو راکمولو د وړاندیز شویو پروگرامونو د وروستیو پایلو لنډیز ۴۳

د شکلونو لړلیک

- ۲.۱. شکل: د بیسلاين سناریو خپرېدنې - د کاربن ډای اکساید معادل ګڼګرامه ۱۷
- ۳.۱. شکل: په یوه ځانګړې موده کې د راکمولو ملي مناسبو کړنو د پلي کېدو مستند کول ۱۹
- ۳.۲. شکل: د شین کوریزو گازونو د راکمولو منطقي سلسله چې د لږ پرمختیایي تګلارو څخه پیل کېږي ۲۲
- ۳.۳. شکل: د شین کوریزو گازونو د راکمولونکو کړنو پایلې ۴۴

منځپانگه - دويمه برخه

په افغانستان کې د شين کوريزو گازونو د راکمولو لپاره د وړتياوو جوړولو او د معلوماتو ملي سيستم د رامنځ ته کولو ارتيانو ارزونه ۹۷-۶۸

۱. د اقليم بدلون د معلوماتو ملي سيستم ۶۹
- ۱.۱. سريزه ۶۹
- ۱.۱.۲. د ډېټابيس بنسټيز جوړښت ۷۰
- ۱.۲.۱. ټولنيزه - اقتصادي ډېټا ۷۱
- ۱.۲.۲. د شين کوريزو گازونو د ملي موجودۍ نوملړ چمتو کولو ډېټا ۷۱
- ۱.۲.۳. د شين کوريزو گازونو خپرېدو راکمولو ارزونې ډېټا ۷۲
- ۱.۲.۴. د ملي رپوټونو (NCs او BURs) لپاره د اړتيا وړ ډېټا ۷۳
۲. د وړتيا جوړولو او د ټکنالوژۍ لېږد پروگرامونه ۷۴
- ۲.۱. سريزه ۷۴
- ۲.۲. د لومړۍ ستنې لاندې روزنيز پروگرامونه (د ملگرو ملتونو د اقليمي بدلون په اړه کنوانسيون لپاره مديرتي اېزار او طرزالعملونه) ۷۷
- ۲.۲.۱. د اقليم بدلون پېژندنه ۷۷
- ۲.۲.۲. د اقليمي بدلون د بين الدولتي پلاوي د ۲۰۰۶ کال د لارښودونو په اړه روزنيز پروگرام ۷۸
- ۲.۲.۳. د اقليمي بدلون د بين الدولتي پلاوي د ۲۰۰۶ کال د سافټوير په اړه روزنيز پروگرام ۸۰
- ۲.۲.۴. د خپرېدو راکموني ارزونې په اړه روزنيز پروگرام ۸۱
- ۲.۳. د دويمې ستنې لاندې روزنيز پروگرامونه (د اقليم بدلون مالي سرچينې) ۸۲
- ۲.۳.۱. د پاکې پراختيا ميکانيزم (CDM) په اړه روزنه ۸۴
- ۲.۳.۲. د اقليمي بدلون دمالي او اقتصادي ارزونې په اړه روزنيز پروگرام ۸۵
- ۲.۴. د دريمې ستنې لاندې روزنيز پروگرامونه (د ټکنالوژۍ اړتياوې) ۸۵
- ۲.۵. وړاندیز شوی کاري پلان ۸۷
- اخځليکونه ۸۸-۹۰
- ضمیمې ۹۱-۹۷
- لومړۍ ضمیمه: د وړتيا جوړولو اړتياوو ارزونې پوښتنپاڼه ۹۲
- دوهمه ضمیمه: د اقليمي بدلون د بين الدولتي پلاوي د ۲۰۰۶ کال د سافټوير لپاره د اړتيا وړ ډېټا راټولولو فارمټونه ۹۳
- دریمه ضمیمه: هغه معلومات چې د راکمولو هر اقدام لپاره په دوه کلن رپوټ (BUR) کې رپوټ ورکول کېږي ۹۵
- څلورمه ضمیمه: د اقليمي بدلون د دوه کلن رپوټ ډېټا بېس (د معلوماتو بانک) ۹۶

د جدولونو لړلیک

- ۲.۱. جدول: د وړتیا جوړولو او ټکنالوژۍ لېږد په اړه د روزنیزو پروگرامونو نوملړ. ۷۶
- ۲.۲. جدول: د اقلیم بدلون پېژندنې روزنیز پروگرام په اړه معلومات. ۷۸
- ۲.۳. جدول: د اقلیمي بدلون د بین‌الدولتي پلاوي د ۲۰۰۶ کال لارښودونو د روزنیز پروگرام په اړه معلومات. ۷۹
- ۲.۴. جدول: د اقلیمي بدلون د بین‌الدولتي پلاوي د ۲۰۰۶ کال سافټویر د روزنیز پروگرام په اړه معلومات. ۸۰
- ۲.۵. جدول: د خپرېدنې راکمولو ارزونې روزنیز پروگرام په اړه معلومات. ۸۲
- ۲.۶. جدول: د اقلیم بدلون مالي سرچینو روزنیز پروگرام په اړه معلومات. ۸۳
- ۲.۷. جدول: د پاکې پراختیا میکانیزم په هکله روزنیز پروگرام په اړه معلومات. ۸۴
- ۲.۸. جدول: د اقلیمي بدلون د مالي او اقتصادي ارزونې روزنیز پروگرام په اړه معلومات. ۸۵
- ۲.۹. جدول: د ټکنالوژۍ لېږد په هکله د روزنیز پروگرام په اړه معلومات. ۸۶

د شکلونو لړلیک

- ۱.۱. شکل: د معلوماتو ملي سیستم بنسټیز جوړښت او د بېلابېلو برخو ترمنځ اړیکې. ۷۰
- ۱.۲. شکل: د شین کوریزو کازونو د راکمولو د مدیریت دوران. ۷۲
- ۲.۱. شکل: د وړتیا جوړولو او د ټکنالوژۍ لېږد پروگرامونو ترمنځ تړاو او د پروژې معیاري دوران. ۷۶
- ۲.۲. شکل: د وړتیا جوړولو او د ټکنالوژۍ لېږد پروگرام لاندې د روزنیزو پروگرامونو زماني تسلسل. ۷۷
- ۳.۱. شکل: د وړاندیز شوو فعالیتونو بنسټیزه طرحه. ۸۷

لنډيزونه

د افغانستان د اقليمي بدلون تگلاره او د عمل پلان	ACCSAP
د افغانستان د صنايعو او سوداگرۍ خونه	ACCI
د افغانستان د ملي پرمختيا تگلاره	ANDS
د معمول سره سم سناريو	BAU
د اقليمي بدلون دوه کلن راپور	BUR
اقليمي بدلون	CC
د اقليمي بدلون ملي معلوماتي سيستم	CCNIS
د پاکې پراختيا ميکانيزم	CDM
د خپرېدو منل شوی کمښت	CERs
میتان	CH ₄
د کاربن ډای اکسايډ معادل	CO ₂ e
کاربن مونواکسايډ	CO
د فلوروسنت خراغ	CFL
د افغانستان بربښنا شرکت	DABS
ملي صلاحيت لرونکې اداره	DNA
د انرژۍ په لگښت کې سپما	EE
د شين کوريزو گازونو د اغېزو د کمولو لگښت (گکما موډل)	GACMO
ناخالص کورنی توليد	GDP
نړيوالې چاپيريالي آسانتياوې	GEF
گيگا گرام	Gg
شين کوريز گازونه	GHG
د افغانستان اسلامي جمهوري دولت	GoIRA
کورنی	HH
د افغانستان د اقليمي بدلون لومړی ملی راپور	INC
د اقليمي بدلون بين الدولتي پلاوی	IPCC
د کيلوگرام نفتو معادل	KgOe
لږ خپروونکې پرمختيايي موخې	LEDS
د زربزې پرمختيايي تگلارې	MDG
اندازه کول، راپور ورکول او تائيد	MRV
ميگاواټ بربښنا	MWe
نايتروس اکسايډ	N ₂ O
د شين کوريزو گازونو د راکمولو لپاره ملي مناسبې کړنې	NAMA
د اقليمي بدلون سره د جوړښت عملي ملي پروگرام	NAPA
د ملي وړتيا د اړتياوو ارزونه	NCSA
ملي ټاکل شوی سهم	NDC

د چاپېريال ساتنې ملي اداره	NEPA
د انرژۍ ملي تگلاره	NES
طبيعي گاز	NG
د نايټروجن اکسايډونه	NOx
د ملي لومړيتوب پروگرام	NPP
ملي څېړنيز ټيم	NST
د فعاليتونو پروگرام	PoA
د پروژې د طرحې يادښت	PIN
د افغانستان د برېښنايي سکتور ماسټر پلان	PSMA
فتوولټائیک	PV
د نوي کېدو وړ انرژي	RE
د نوي کېدو وړ انرژۍ مالي سرچينې او د انرژۍ په لگښت کې سپما	REEEF
د نوي کېدو وړ کليوالي انرژۍ تگلاره	RRES
کوچني او منځني شرکتونه	SME
د اقليمي بدلون دويم ملي راپور	SNC
د سلفر اکسايډونه	SOx
لمريز اوبه تودوونکي	SWH
د ژوند ښو په هکله د ملگرو ملتونو کنوانسيون	UNCBD
د دشتو د پراختيا په وړاندې د ملگرو ملتونو کنوانسيون	UNCCD
د ملگرو ملتونو د چاپېريال پروگرام	UNEP
د ملگرو ملتونو د اقليمي بدلون کنوانسيون	UNFCCC
د امريکا د متحده ايالتونو د چاپېريال ساتنې اداره	U.S. EPA

لومړۍ برخه

د افغانستان لپاره د شين كوريزو گازونو د خپرېدو د
بيسلاين اورا كمولو سناريوگانې

کندهار، افغانستان © فضل الله فضلي

۱. عمومي معلومات

۱.۱. سریزه

د ملګرو ملتونو د چاپېریال پروګرام (UNEP) په سیمه ییزه او نړیواله کچه د چاپېریال ساتنې اړونده موضوعاتو ته د رسیدنې په موخه د ملګرو ملتونو یو بنسټ ګڼل کېږي. د دغه بنسټ ژمنه او ماموریت د نړیوالې چاپېریالي ارزونې له لارې د چاپېریالي تګلارو جوړولو همغږي او د عمل په موخه را څرګندېدونکو موضوعاتو ته د نړیوالې ټولنې او دولتونو د پام را اړول دي تر څو په دې اړوند لازمي کړنې تر سره شي.

د ملګرو ملتونو چاپېریال پروګرام د پېښو مدیریت څانګه چې په ۱۳۷۸ لمريز کال کې په جنیوا کې را منځ ته شوې، د نورو مرستو تر څنګ له جګړه ځپلو هېوادونو سره د چاپېریال ساتنې په برخه او همدارنګه د چاپېریال ساتنې اړونده ادارو سره په وړتیاوو لوړولو او تخنیکي برخو کې مرسته کوي. د افغانستان اسلامي جمهوریت د چاپېریال ساتنې ملي ادارې د غوښتنې پر بنسټ د ملګرو ملتونو چاپېریال پروګرام له نوموړې ادارې سره د وړتیاوو لوړولو په موخه مرسته کوي. د همدې کړنو په لړ کې نوموړی پروګرام د چاپېریال ساتنې ملي ادارې سره د افغانستان د اقلیمي بدلون د لومړني دوه کلن راپور په چمتو کولو کې مرسته کوي چې موخه یې د وړتیاوو لوړول او د شین کوریزو گازونو په هکله د ډیټا او معلوماتو راټولولو د یو بنسټ جوړول ده.

د ۱۳۸۴ لمريز کال د شین کوریزو گازونو د خپرېدو په هکله معلومات د ۱۳۹۲ لمريز کال د اقلیمي بدلون په لومړني راپور (INC) کې خپاره شوي دي، دا په داسې حال کې ده چې د اقلیمي بدلون دویم راپور چې په ۱۳۹۶ لمريز کال کې خپور شو، د ۱۳۹۲ لمريز کال د شین کوریزو گازونو د خپرېدو په هکله معلومات وړاندې کوي. د غړو هېوادونو د ۱۷ کنفرانس د دوهمې ګڼې په پریکړه کې راغلي دي چې د اقلیمي بدلون لومړنی دوه کلن راپور چې له لومړۍ ضمیمې څخه د بهر هېوادونو له خوا وړاندې کېږي معلومات یې باید د وړاندې کېدو له کال څخه تر څلورو کلونو پخواني نه وي، په همدې توګه د اقلیمي بدلون راتلونکي دوه کلن راپورونه باید د یوه تقویمي کال موجودي چې د یاد راپور د خپرېدو له نیتې څخه له څلورو کلونو د مخه نه وي، په بر کې ونیسي. د دغو اړتیاوو پر بنسټ د ۱۳۹۴ لمريز کال د شین کوریزو گازونو د خپرېدنې اټکل د اقلیمي بدلون د بین الدولتي پلاوي د ۲۰۰۶ زېږدیز کال د موجودۍ سافټ ویر په وسیله ترسره شوی دی.

د چاپېریال ساتنې ملي اداره د روزنیزو پروګرامونو له لارې هڅه کوي تر څو د اقلیمي بدلون د بین الدولتي پلاوي د ۲۰۰۶ زېږدیز کال لارښودونه او موجودۍ سافټ ویر د ۱۹۹۶ زېږدیز کال د لارښودونو پر ځای چې پخوا ترې ګټه اخیستل کېده وکاروي. د اقلیمي بدلون دویم ملي راپور د شین کوریزو گازونو د خپرېدو د بېسلاين او راکمولو د سناریوګانو په هکله معلومات نه وړاندې کوي، له همدې امله اړتیا وه چې دواړه سناریوګانې باید د ملي څېړنیز ټیم (NST) سره په همکارۍ جوړې شوې وي. د پام وړ ملي ټاکل شوو موخو (NDC) راپور چې د ملګرو ملتونو د اقلیمي بدلون کنوانسیون ته سپارل شوی دی د شین کوریزو گازونو د خپرېدو راکمولو په موخه هېڅ ډول پروژې او یا پروګرام په کې په ګوته شوی نه دی. یوازې پکې د شین کوریزو گازونو د راکمولو د پاملرنې وړ سکتورونو او فرعي سکتورونو نومونه په ګوته شوي دي. له همدې امله د دغه راپور ډېره مهمه برخه، له ملي څېړنیز ټیم سره د ګډ کار له لارې، د شین کوریزو گازونو د راکمولو ځانګړو پروژو د پیژندنې لپاره ځانګړې شوې ده.

۱. FCCC/CP/2011/9/Add.1. 41-(g). Available on Oct 20, 2018 at: <https://unfccc.int/resource/docs/2011/cop17/eng/09a01.pdf>

۱.۲. میتودولوژي

د افغانستان د اقليمي بدلون په لومړني او دويم ملي راپور کې د شين کوريزو گازونو هيڅ ډول بيسلاين سناريو شتون نه لري. د دې تشې د ډکولو په موخه د اقليمي بدلون د لومړني دوه کلن راپور د چمتو کولو په بهير کې ملي کارپوهان او د موجودې کارکوونکي د بيسلاين اړونده شمېرو د را ټولولو له وسايلو او چلندونو سره آشنا شوي ترڅو د مهمو ټولنيزو-اقتصادي سکتورونو څخه د شين کوريزو گازونو د را کمولو په لارو چارو غور وکړي. په دغه موردي څېړنه کې د اړونده دولتي ادارو او وزارتونو په نېردي همکارۍ د پيل کال ټاکل شوی او بيسلاين سناريو چمتو شوی ده. دغه موردي څېړنه په ملي او سکتوري کچه د شين کوريزو گازونو د را کمونکو اقداماتو د طرحې او ارزونې په موخه، په معياري ډول يو لړ لارښودونه وړاندې کوي ترڅو د شين کوريزو گازونو د را کمونکو موخو د ترلاسه کېدو لپاره د راپور ورکولو پرمختگونه وڅيړي.

په دې هکله د بيسلاين سناريو د جوړولو لپاره مناسبو فرضيو ته د رسېدو په موخه ملي څېړنيز ټيم د لارښودونو يو داسې جوړښت را منځ ته کړی چې د هغې په مرسته کولای شي په راتلونکي کې فرضيې او لارښوونه د شين کوريزو گازونو په اړه په کمي ارقامو او ډيټا تبديل کړي.^۱ دغه جوړښت (د اکسل پاڼه) همدارنگه د شين کوريزو گازونو د خپرېدو را کميدل، چې د منظور شويو او پېژندل شويو را کمونکو فعاليتونو پایله ده محاسبه کوي او د شين کوريزو گازونو راکمېدونکو کړنو ته د بيسلاين له کلنۍ خپرېدنې سره اړيکه ورکوي. د شين کوريزو گازونو د را کمولو پروگرامونه او پروژې، د ارزونې د مهمو معيارونو پر بنسټ پېژندل شوي ترڅو په ښه توگه د هېواد پرمختيايي موخو ته ځواب ويونکي وي.

په دې ډول يوه روزنيزه دوره جوړه شوه او د ملي څېړنيز ټيم غړي په موضوع پورې له اړونده وسايلو او د اکسل له پاڼې سره بلد شول او همدارنگه د بيسلاين سناريو د جوړولو په برخه کې گد کار تر سره شوی دی. په دې ډول د اکسل پاڼه له دغه سند سره ضميمه ده او نور مواد په لومړۍ ضميمه کې راغلي دي.

د ۱۳۹۳ کال د شمېرو پر بنسټ په افغانستان کې د کس پر سر د انرژۍ کلني لگښت او د شين کوريزو گازونو د کلنۍ خپرېدنې کچه په ترتيب سره د تيلو معادل ۹۴ کيلو گرامه^۲ او د کاربن ډای اکسايډ معادل ۱.۵۹ ټنه^۳ دي کوم چې له نړيوال اوسط څخه چې په ترتيب سره د تيلو معادل ۱۹۲۰ کيلو گرامه او د کاربن ډای اکسايډ معادل ۴.۹۷ ټنه دي^۴ ډېر ټيټ دي. د افغانستان چټکه اقتصادي وده به په راتلونکي کې د کس پر سر د انرژۍ په لگښت کې د پام وړ ډيروالی راولي، د بيسلاين په دې سناريو کې دغه ټمايل رانغښتل شوی دی.

د شين کوريزو گازونو د خپرېدنې راکمولو موخه په راتلونکي کې اړتيا وړ برېښنا ته په غوره توگه لاسرسی دی چې د تلپاتې پراختيا موخې په کې په پام کې نيول شوي وي، په دې معنا چې د انرژۍ مصرف بايد په داسې بڼه وي چې لږ شين کوريز گازونه توليد شي. په دې هکله د شين کوريزو گازونو د را کمولو په ملي مناسبو کړنو (NAMA)^۵ راپور کې راغلي دي چې ”سره له دې چې د افغانستان د اقتصادي ودې په پروسه کې ناوخته گام پورته شوی اما بيا هم دا هېواد له شک پرته د پرمختگ په لور د خوځنده حرکت کولو سټراتيژيکه ښېگڼه لري، يعنې دا چې دغه هېواد د دې وړتيا لري چې د منځنۍ ټکنالوژۍ د پراوونو له وهلو پرته د ټکنالوژۍ لوړو پوړونو ته ځان ورسوي.”^۶ په دغه څېړنه کې، د شين کوريزو گازونو د را کمولو غوراوي د افغانستان په ملي پراختيايي کړنلاره کې د ټاکلو موخو له مخې ارزول شوي دي.

د برېښنا توليد، صنايع، د کانونو را ايستل، د زبالو مديريت، ترانسپورت او نور بېخ بنسټونه هغه سکتورونه دي چې په افغانستان کې له ۱۳۹۴ څخه تر ۱۴۱۴ لمريز کال پورې د شين کوريزو گازونو د را کمونکو پلانونو د پلي کولو لپاره مهم گڼل کېږي.^۷ له همدې امله، هغه فعاليتونه چې په دې موردي څېړنه کې يې وړانديز شوی دی د نوموړو سکتورونو د پرمختيايي پلانونو په نظر کې نيولو سره طرح شوي دي.

۱. The tools are enclosed with this document.

۲. <http://data.worldbank.org/indicator/EN.ATM.CO2E.PC>.

۳. NEPA. (n.d). Afghanistan BUR-1

۴. IEA Statistics © OECD/IEA 2014 (iea.org/stats/index.asp)

۵. NEPA. (2016). NAMA

۶. Ibid.

د ملگرو ملتونو د اقلیمي بدلون په کنوانسیون کې د شین کوریزو گازونو د را کمولو ارزونه په ملي کچه د بېلابېلو چلندونو او ټکنالوژيو تجزیه او شننه ده چې د اقلیمي بدلون د را کمولو وړتیا ولري. د شین کوریزو گازونو د را کمولو د ارزونې لپاره د را کمولو د بېلابېلو فرصتونو په گټو او زیانونو پوهاوی او همدارنگه موخې ته د رسیدو لپاره د لږ خپروونکو کړنلارو د غوره کولو په اړه پوهاوی اړین بلل کېږي. په دغه څېړنه کې، د راکمولو کړنې د له وړاندې ټاکل شوو معیارونو سره سم په گوته او ورته لومړیتوب ورکړل شوی دی.

په بريالي توگه د شین کوریزو گازونو د را کمولو د پېژندل شویو فرصتونو د پلي کولو لپاره د څارنې په موخه دقیقو اټکلیزو میتودونو ته اړتیا لیدل کېږي. همدارنگه د شین کوریزو گازونو د را کمولو هر د هرې کړنې لپاره د اندازه کولو، راپور ورکولو او تائیدی (MRV) ځانگړي پروتوکول باید چمتو شي کوم چې موخې ته د رسیدو په برخه کې کافي معلومات پخپل ځان کې رانغاړي. په دغه څېړنه کې د شین کوریزو گازونو د را کمولو لپاره د وړاندیز شویو فعالیتونو د ارزونې او څارنې په موخه اړین معلومات له وړاندې چمتو شوي دي.

په لومړي قدم کې دا اړینه وه ترڅو د موخې وړ کلونه (د ملي گډون د ټاکلې برخې د موخو پر بنسټ چې د افغانستان د دولت له خوا منل شوي دي) وټاکل او په اړونده کلونو کې د بیسلاین خپرېدنه محاسبه شي او په دې توگه په راتلونکې کې موخو ته د رسیدو لپاره د شین کوریزو گازونو د خپرېدو د کچې په هکله پوهاوی ترلاسه شي. په دغه څېړنه کې د پیل د کال (۱۳۹۴) خپرېدنې د اقلیمي بدلون د بین الدولتي پلاوي د ۲۰۰۶ زېږدیز کال د لارښودونو او د ملي تائید شویو فرضیو پر بنسټ اټکل شوې او ۱۴۱۴ ملیز کال د موخې کال وټاکل شو.

کله چې د معلوماتو د را ټولولو سیستمونه او د هغوی د پلي کېدو اړونده میتودونه له وړاندې شتون ولري، د شین کوریزو گازونو د را کمولو موخو ارزونه به یوه آسانه چاره وي. د بېلگې په توگه، دغه ډول ارزونه به لږ تر لږه د شین کوریزو گازونو د موجودې لپاره د بیسلاین کال او د خپرېدنو د بیسلاین سناریو په گډون گڼو معلوماتو ته اړتیا ولري. د موخې ځینې ډولونه د بېلگې په توگه د بیسلاین کال د خپرېدنو اټکل او د بیسلاین سناریو وړاندوینې لکه د کورنیو ناخالصو تولیداتو (GDP) په شان اضافي شمیرو او ارقامو ته اړتیا لري. په دغه څېړنه کې د اعتبار وړ ارقامو او شمیرو د تر لاسه کولو لپاره د اقلیمي بدلون د ملي اطلاعاتو د یوه سیستم د را منځ ته کولو وړاندیز شوی ترڅو موخو ته د رسېدو دقیقه ارزونه او په اړونده برخه کې مهمې پریکړې وشي.

همدارنگه په دغه راپور کې د شین کوریزو گازونو د موجودې لپاره د اقلیمي بدلون د بین الدولتي پلاوي د ۲۰۰۶ زېږدیز کال لارښودونه د پیل کال او د بیسلاین خپرېدو د معلوماتو د تر لاسه کولو لپاره کارول شوي دي، چې دا د شین کوریزو گازونو د کمولو د موخو د ترلاسه کېدو په لور د پرمختگ د ارزونې لپاره اړین دي او په دې ډول د موجودې له چلند سره جوړښت تر یوې اندازې ساتل شوی دی.

د افغانستان اسلامي جمهوري دولت د ملي گډون د ټاکل شوو موخو (INDC) راپور د ملگرو ملتونو د اقلیمي بدلون کنوانسیون ته وړاندې کړی دی. په دغه راپور کې هغه سکتورونه چې د لازمو کړنو تمه ترې کېږي، لست کړل شوي دي^۸. سربېره پر دې د افغانستان اسلامي جمهوري دولت د ځانگړو سکتورونو په چوکاټ کې د شین کوریزو گازونو د را کمولو د مناسبو کړنو یو لست چمتو او خپور کړی چې په مرسته به یې د ملي گډون ټاکل شوې موخې ترلاسه شي^۹.

په دغه راپور کې د شین کوریزو گازونو د را کمولو مناسب گامونه په پراخه پیمانه وړاندې شوي او په دې ډول د شین کوریزو گازونو د را کمولو لپاره مناسبې ملي کړنې او ځانگړي فرصتونه په گوته شوي، په ځانگړې توگه هغه فرصتونه چې د پروگرام یا پروژې په کټگورۍ کې راځي، په تفصیلي توگه یې ارزونه او آزمایشت تر سره شوی دی. د پالیسۍ د کټگورۍ اړوندې کړنې د نوي کېدو وړ انرژۍ او د انرژۍ سپما بسپنې او د اقلیم بدلون د معلوماتو ملي سیستم نه پرته له وړاندې په مخکنیو څېړنو کې هم څېړل شوې دي، په دې څېړنه کې د پخوانیو کړنو سربیره د نوي کېدو وړ انرژۍ او د انرژۍ سپما بسپنې او د اقلیم بدلون د معلوماتو ملي سیستم وړاندیز شوی دی.

په دغه راپور کې د وړاندیز شوو پرمختیایي پروژو او پروگرامونو د ټاکلو لپاره معیار د پاکې پراختیا میکانیزم د فعالیتونو د پروگرام لاندې د پراختیا وړتیا په پام کې نیول شوی دی. نوموړي فرصتونه د پاکې پراختیا میکانیزم لاندې په لوی مقیاس کې په نظر کې نیول شوي دي او کولای شو د انفرادي او وړو پروژو په توگه یې هم پلي کړو.

۸. GIRA. (2015). INDC

۹. NEPA. (2016). NAMA

کله چې د دې فرصتونو برخې د وړو انفرادي پروژو په توګه پلې شي په دې صورت کې د فعالیتونو د پروګرام د میتود سپارښتنه کېږي.^{۱۰}

د دې لپاره چې د دغې څېړنې سپارښتنې او کړنې پلې شي، لاندې ټکي د فرضیو په بڼه په پام کې نیول شوي دي:

- له پالیسي جوړوونکو او پریکړه کوونکو څخه په هره کچه بشپړ ملاتړ (د اړونده ښکیلو اړخونو له خوا د ملاتړ او هوکړې تضمین)
- د اقلیمي بدلون د اطلاعاتو ملي سیستم اړینو معلومات ته لاسرسی چې په نږدې راتلونکې کې باید را منځ ته شي
- په لنډ مهال کې به بشري ظرفیت او تخنیکي اړتیاوې د لاسرسي وړ وي
- اړونده پالیسي او اړین بنسټیز تنظیمات باید شتون ولري.

په دغه څېړنه کې کارول شوي میتودونه او فرضیې لاندې موخو ته په کتو سره را منځ ته شوې دي:

- د ارزونې له کارکوونکو سره مرسته تر څو په کره توګه د شین کوریزو گازونو د را کمولو فعالیتونو د پرمختګ په هکله راپور ورکړل شي
- له پالیسي جوړوونکو او نورو پریکړه کوونکو سره مرسته چې د اقلیمي او پایښت لرونکو پرمختیایي موخو سره په سمون کې د شین کوریزو گازونو د خپرېدو د را کمولو او مدیریت لپاره اغیزمن فعالیتونه طرحه او ترسره شي
- د نړیوالې راپور ورکونې د ژمنو په ترسره کولو کې د افغانستان له دولت څخه ملاتړ (د بېلګې په توګه، د ملګرو ملتونو د اقلیمي بدلون کنوانسیون ته د اقلیمي بدلون دوه کلنو او ملي راپورونو وړاندې کول).

۱.۳. تعریفونه

لږ خپروونکې پرمختیایي تګلاره (LED): لږ خپروونکې پرمختیایي تګلاره د اقتصادي پراختیا د دودولو لپاره را منځ ته شوې ده. دا په داسې حال کې ده چې په دغه برخه کې د پالیسیو او ټکنالوژيو د را منځ ته کولو موخه دا ده چې د شین کوریزو گازونو د خپرېدو کچه د بیسلاین سناریو له کچې څخه را ټیټه شي.

د شین کوریزو گازونو د راکمولو ملي مناسبې کړنې (NAMA): د کوربه هېواد د مشرتابه له خوا د شین کوریزو گازونو د راکمولو ملي مناسبې کړنې د را کمولو یو لږ فعالیتونه رانغاړي ترڅو په دې ډول د شین کوریزو گازونو د خپرېدو کچه را ټیټه، او د تلپاتې پراختیا په بهیر کې مرسته وکړي. لږ خپروونکې پرمختیایي تګلاره د شین کوریزو گازونو د را کمولو د ملي مناسبو کړنو لپاره د یوه فرضي چوکاټ په توګه تعریف شوې ده.

د بیسلاین سناریو: د بیسلاین سناریو د شین کوریزو گازونو د خپرېدو د لیدلوري له نظره یوه د اعتماد وړ توضیح ده چې څرنگه به په راتلونکې کې د شین کوریزو گازونو د نویو را کموونکو پالیسیو په نه شتون کې یو سیستم وده وکړي. بیسلاین سناریو له هغو غیر واقعي یا فرضي حالاتو څخه عبارت ده چې د هغې پر بنسټ د شین کوریزو گازونو د را کمولو فعالیتونو او پالیسیو ارزونه تر سره کېږي. بیسلاین یا مبداء باید د اوسنیو تمایلاتو په هکله یوه ساده انګیرنه نه وي دا ځکه چې د معمول سره سم سناریو ترسره کول پایښت لرونکی نه دي، برعکس باید په راتلونکې کې د هغو احتمالي فعالیتونو وده په پام کې ونیول شي چې د شین کوریزو گازونو په سرچینو باندې اغیزه لري.^{۱۱}

د شین کوریزو گازونو د راکمولو سناریو: را کمول هغه ډول انساني تدابیرو یا کړنو ته ویل کېږي چې کولای شي د شین کوریزو گازونو خپرېدو راکمې او یا د خپرېدو سرچینو د غوره مدیریت پایلې ولري. د را کمولو سناریو د یوې خیالي راتلونکې منعکسه کوونکې ده چې په هغه کې د شین کوریزو گازونو د خپرېدو سرچینو د را کمولو په موخه روښانه پالیسي او کړنې په پام کې نیول کېږي او دغیر واقعي حالاتو په وړاندې چې د بیسلاین په سناریو کې روښانه شوي دي د شین کوریزو گازونو د را کمولو د تدابیرو او پالیسیو د ارزونې او پرتلې په موخه کارول کېږي.

اندازه کول، راپور ورکول او تائیدي (MRV): د ملګرو ملتونو د اقلیمي بدلون کنوانسیون ته د بالي د عمل پلان (Bali Action Plan)، یو نوی جوړښت او لازمي غوښتنې په ګوته کوي. د نوموړي عمل پلان پر بنسټ ځانګړي فعالیتونه باید د اندازه کولو، راپور ورکولو، او تائیدي وړ وي. په ځانګړې توګه د شین کوریزو گازونو د خپرېدو

۱۰. <http://cdm.unfccc.int/about/index.html>

۱۱. GIRoA. (2007). ANDS. ENERGY SECTOR STRATEGY (2008 – 2013)

د را کمولو لپاره دغه د عمل پلان د ۱ (b) پاراگراف په لومړي او دوهم بندونو کې سپارښتنه شوې چې:

”ټول پرمختللي هېوادونه باید د شين کوريزو گازونو د خپرېدو د را کمولو ملي مناسبې کړنې او د خپرېدو راکمولو غیر مشروطې موخې چې د اندازه کولو، راپور ورکولو او تائيد وړ وي چمتو کړي. په داسې حال کې چې د پراختيا په حال کې هېوادونه باید د شين کوريزو گازونو د راکمولو ملي مناسبې کړنې چې د اندازه کولو، راپور ورکولو او تائيد وړ وي چمتو کړي. د دغې کړنو تر سره کولو څخه موخه له ټکنالوژۍ، مالي او تخنیکي وړتياوو څخه په گټه اخیستنې سره تلپاتې پراختيا موخو ته رسېدنه ده“^{۱۲}.

په ډیری حالاتو کې د څارنې اصطلاح د اندازه کولو پر ځای کارول کېږي ترڅو هغه شاخصونه (پېژنځیزونه) هم په بر کې ونیسي چې د اندازه کولو وړ نه دي. د شين کوريزو گازونو د را کمولو ملي مناسبې کړنې د پرمختگ د پېژنځیزونو کيفي ارزونې ته اړتيا لري چې دا موضوع په دغه څېړنه کې د پاکې پراختيا ميکانيزم لپاره د را کمولو د فعالیتونو په هکله هم صدق کوي. دا په داسې حال کې ده چې د پاکې پراختيا ميکانيزم چلندونه او کړنلارې د مطلوبو فعالیتونو لپاره اړینه اندازه اخیستنه، راپور ورکونه او تائيد چمتو کوي.

۱.۴. د پیل یا مبداء کال د خپریدنو اټکل

د اقلیمي بدلون د دوه کلن راپور د اړتیاوو سره سم ۱۳۹۴ لمريز کال د پیل کال په توگه منل شوی دی^{۱۳}. د اقلیمي بدلون د بین الدولتي پلاوي د ۲۰۰۶ کال د لارښودونو اوسافت ویر څخه په گټه اخیستو سره د ځینو سکتورونو له مهمو کټگوریو (انرژۍ، صنعتي پروسو او له محصولاتو څخه گټه اخیستنې او جامدو ښاري زبالو) څخه د شين کوريزو گازونو خپریدنې اټکل شوې. د دغو لارښودونو له کارولو څخه تمه کېږي چې نوموړي ارقام به په راتلونکې کې د افغانستان د ملي څېړنيز ټیمونو له خوا وکارول شي ترڅو تازه او د پرتلې وړ راپورونه ور څخه جوړ شي. له دې وروسته د ۱۹۹۶ زېږديز کال د بیا کتل شویو لارښودونو د کارولو سپارښتنه نه کېږي.

په ۱۳۹۴ لمريز کال کې د ځنگلونو او د ځمکې د نورو ډولونو کارولو څخه د زېږنده شين کوريزو گازونو خپرېدنبو اټکل نه دی شوی، دا ځکه چې دغه خپرېدنې له بیسلاين او د شين کوريزو گازونو د را کمولو سناریوگانو سره تړا نه لري، یوازې له کرنې او مالدارۍ څخه د میتان گاز خپرېدنه د یوې مهمې سرچینې په توگه وړاندې شوې ده.

د خپرېدنو د بیسلاين کال په را منځ ته کولو کې د فعالیت هغه شمیرې چې د شين کوريزو گازونو د اغیزو د را کمولو لگښت (گکما موډل) او د انرژي سکتور ماسټر پلان او د اقلیمي بدلون لومړني او دویم ملي راپور کې راغلي، کارول شوې دي (د گکما موډل له مخې ۱۳۸۹ کال د پیل کال په توگه تر کتنې لاندې نیول شوی دی). د دې لپاره چې په ۱۳۹۴ لمريز کال کې له راپور ورکړل شویو کچو څخه د دغه فعالیت کچې وټاکل شي د گکما په موډل کې (له ۱۳۸۹ کال څخه تر ۱۳۹۴ کال پورې) د ودې فرض کړل شوي ضریبونه کارول شوي دي.

د نړيوالې تودوخې د وروستيو احتمالاتو شمېرې د اقليمي بدلون بين الدولتي پلاوي د ارزونې له څلورم راپور څخه اخیستل شوي او د کاربن ډای اکسايډ معادل ته د میتان او نایتروس اکسايډ د خپرېدو په اړولو کې ور څخه گټه اخیستل شوې ده.

په ۱.۱ او ۱.۲ جدولونو کې د اقليمي بدلون د بين الدولتي پلاوي د ۲۰۰۶ کال له سافټویر په مرسته د شين کوريزو گازونو د خپرېدو د اټکل لنډيز وړاندې شوی دی.

۱.۱. جدول: د پيل کال (۱۳۹۴) د شين کوريزو گازونو خپرېدنې

د کيکاکرام په اساس خپرېدنه			د شين کوريزو گازونو د خپرېدنې سرچينه
نایتروس اکسايډ	میتان	خالص کاربن ډای اکسايډ	کنټورۍ
۰,۱۴	۵۴۱,۳۱	۶۶۳۸,۳۸	د ځنگلونو او ځمکې د نورو گټه اخیستنې سکتور څخه پرته د شين کوريزو گازونو د خپرېدو او جذب مجموعه
۰,۱۴	۱۱,۹۴	۶۵۲۹,۵۳	۱. انرژي
۰,۱۴	۰,۸۶	۶۵۱۹,۷۴	۱. الف. د سون توکو احتراق
۰,۰۰	۱۱,۰۸	۹,۸۰	۱. ب. د سون توکو څخه د سپکو گازونو خپرېدنه
		۰,۰۰	۱. ج. د کاربن ډای اکسايډ ذخيرو ليرد را ليرد
۰,۰۰	۰,۰۰	۱۴۹,۵۶	۲. صنعتی پروسي او له محصولاتو څخه گټه اخیستنه
۰,۰۰	۰,۰۰	۹۵,۲۵	۲. الف. منزلی صنايع
۰,۰۰	۰,۰۰	۴۰,۷۱	۲. الف. ۱. د سمټو توليد
۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۱۶	۲. ب. کيمياوی صنايع
۰,۰۰	۰,۰۰	۱۳,۶۴	۲. ج. فلزی صنايع
۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۲. د. د انرژۍ له توليد څخه پرته د نورو موخو په منظور له محلولونو او سون توکو څخه گټه اخیستنه
۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۲. ج. برېښنايي صنايع
			۲. ط. د هغه موادو پر ځای چې د اوزون د تخريب لامل گرځي د يوه بدیل په ډول له محصول څخه گټه اخیستنه
۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۲. ی. له نورو محصولاتو څخه گټه اخیستنه او توليد
۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۲. ک. نور
۰,۰۰	۴۹۲,۰۵	۰,۰۰	۳. کرنه، ځنگلونه او له ځمکې څخه د گټه اخیستنې نور ډولونه
۰,۰۰	۴۹۲,۰۵		۳. الف. څاروي
۰,۰۰		۰,۰۰	۳. ب. ځمکې
۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۳. ج. په ځمکه کې را ټولې شوې او د کاربن ډای اکسايډ له خپرېدو څخه پرته سرچينې
۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۳. د. نور
۰,۰۰	۳۷,۳۲	۰,۰۰	۴. زبالې
	۳۷,۳۲		۴. الف. د جامدو زبالو دفع کول

۱.۲. جدول: د کاربن ډای اکسایډ معادل گېگاګرام په اساس د ۱۳۹۴ کال د شین کوریزو گازونو خپرېدنه

د کاربن ډای اکسایډ معادل گېگاګرام په اساس خپرېدنې				د شین کوریزو گازونو د خپرېدنې سرچینه
د کاربن ډای اکسایډ معادل مجموعه	نایتروس اکسایډ	میتان	خالص کاربن ډای اکسایډ	کنګوري
۲۰۲۱۲,۳۷	۴۱,۲۰	۱۳۵۳۲,۷۹	۶۶۳۸,۳۸	د ځنګلونو او ځمکې د نورو گټه اخیستنې سکتور څخه پرته د شین کوریزو گازونو د خپرېدنو او جذب مجموعه
۶۸۶۹,۲۰	۴۱,۲۰	۲۹۸,۴۷	۶۵۱۹,۵۳	۱. انرژي
۶۵۸۲,۳۶	۴۱,۲۰	۲۱,۴۲	۶۵۱۹,۷۴	۱. الف. د سون توکو احتراق
۲۸۶,۸۴	۰,۰۰	۲۷۷,۰۴	۹,۸۰	۱. ب. د سون توکو څخه د سپکو گازونو خپرېدنه
۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۱. ج. د کاربن ډای اکسایډ ذخیرو لیرد را لیرد
۱۰۸,۹۱	۰,۰۰	۰,۰۶	۱۴۹,۵۶	۲. صنعتی پروسي او له محصولاتو څخه گټه اخیستنه
۹۵,۲۵	۰,۰۰	۰,۰۰	۹۵,۲۵	۲. الف. منزلی صنایع
۴۰,۷۱۶	۰,۰۰	۰,۰۰	۴۰,۷۱۶	۲. الف. ۱. د سمنتو تولید
۰,۱۶	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۱۶	۲. ب. کیمیاوی صنایع
۱۳,۵۰	۰,۰۰	۰,۰۶	۱۳,۴۴	۲. ج. فلزی صنایع
۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۲. د. د انرژي له تولید څخه پرته د نورو موخو په منظور له محلولونو او سون توکو څخه گټه اخیستنه
۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۲. ح. بریښنايي صنایع
۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۲. ط. د هغه موادو پر ځای چې د اوزون د تخریب لامل ګرځي د یوه بدیل په ډول له محصول څخه گټه اخیستنه
۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۲. ی. له نورو محصولاتو څخه گټه اخیستنه او تولید
۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۲. ک. نور
۱۲۳۰۱	۰,۰۰	۱۲۳۰۱	۰,۰۰	۳. کرنه، ځنګلونه او له ځمکې څخه د گټه اخیستنې نور ډولونه
۱۲۳۰۱,۱۵	۰,۰۰	۱۲۳۰۱,۱۵	۰,۰۰	۳. الف. څاروي
۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۳. ب. ځمکې
۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۳. ج. له ځمکه کې را ټولې شوې او د کاربن ډای اکسایډ له خپرېدو څخه پرته سرچینې
۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۳. د. نور
۹۳۳,۱۱	۰,۰۰	۹۳۳,۱۱	۰,۰۰	۴. زبالې
۹۳۳,۱۱	۰,۰۰	۹۳۳,۱۱	۰,۰۰	۴. الف. د جامدو زبالو دفع کول

۲

د شين کوريزو گازونو د خپرېدو بیسلاین سناریو

۲.۱. سریزه

بیسلاین سناریو چې د ملګرو ملتونو د اقلیمي بدلون کنوانسیون د ادبیاتو له مخې د معمول سره سم سناریو (BAU) په نامه هم یادېږي، د شين کوريزو گازونو د را کمولو په برخه کې د ځانګړو کړنو په نه شتون کې د دې گازونو د خپرېدو وضعیت څرګندوي. له معمول سره سم سناریو یوازې د شته شرایطو او غوښتو څخه د ساده فرضیو منعکسه کوونکې نه ده، نوموړې سناریو باید هغه پروژې او پروګرامونه په برکې ونیسي چې په سکتوري پراختیایي پلانونو کې له وړاندې منظور او تایید شوي دي.

د دغه کړنو ځینې یې ښايي د شين کوريزو گازونو د را کمونکو فرصتونو په توګه تر کتنې لاندې ونيول شي نو له همدې امله، د بیسلاین سناریو په چمتو کولو کې باید د هغو کړنو چې په بشپړ او یا هم قسمي ډول چاپېریالي اړخونه ولري او هغو کړنو تر منځ چې د اقلیمي بدلون له اغیزو سره تړاو نه لري توپیر په پام کې ونيول شي.

ځانګړې پرمختیایي موخې په شرطي پروګرامونو او پروژو باندې تکیه لري، یعنې یوازې هغه مهال یې د پلي کیدو امکان شتون لري چې ځانګړي شرایط پوره شي. د بېلګې په توګه، د اقلیمي بدلون سره د جوړښت او د شين کوريزو گازونو د خپرېدو د راکمولو فعالیتونه یوازې د نړیوالو له خوا د مالي بسپنې، پورونو ورکړې او پانګونې په صورت کې سرته رسېدای شي. نورې کړنې چې د کورني خصوصي سکتور څخه یې د پلي کیدو تمه کېږي ممکن دولت یې د پلي کولو وړتیا و نه لري. په همدې اساس، دا ډول کړنې باید مخکې له دې چې د بیسلاین په سناریو کې په پام کې ونيول شي په کره توګه وڅېړل شي. بې له شکه چې د لوړ احتمال لرونکي او ژمنه شوي فعالیتونه باید د بیسلاین په سناریو کې په پام کې ونيول شي. د همدې مخ شرطونو په پام کې نیولو سره د بیسلاین سناریو د لوړ احتمال لرونکې سناریو یا (MPS) په نامه هم یادېږي.

دوه رقمي اقتصادي ودې ته د رسېدو په موخه وړاندوینه کېږي چې د افغانستان په اقتصادي وضعیت کې به په منځ مهال او اوږد مهال کې پراخ جوړښتي بدلونونه راشي. د دغه ډول بدلونونو لپاره لارښودونه تر یوې کچې پورې په تګلارو او کړنلارو کې واضح شوي دي چې باید د بیسلاین سناریو په چمتو کولو کې په پام کې ونيول شي.

په ټوله کې افغانستان د ډیټا د کمی او کيفي ستونزو سره مخامخ دی او د ډیټا راټولول، شریکول او پروسس کول نورې هغه لویې ستونزې دي چې افغان دولت ورسره لاس او گریوان دی. دې ستونزو ته د رسېدنې په موخه د شين کوريزو گازونو د ملي معلوماتو د یوه کارنده او باور وړ سیستم را منځ ته کول د اقلیمي بدلون پورې په اړونده ټولو فعالیتونو کې یو مهم ګام ګڼل کېږي. نو له همدې امله مونږ د افغانستان اسلامي جمهوري دولت ته سپارښتنه کېږي ترڅو د شين کوريزو گازونو د راکمولو د ملي مناسبو کړنو د یوې برخې په توګه د شين کوريزو گازونو د موجودې سیستم را منځ ته کړي او په دې ډول له ملي پالیسیو څخه ملاتړ او اړونده لارښودونه چمتو کړي.

۲.۲. میتودولوژي

د نړۍ په ډېرو هېوادونو کې د فرضیو پر بنسټ د معمول سره سم سناریو د را منځ ته کولو لپاره له تحلیلې موډلونو څخه ګټه اخیستل کېږي. د دې ډول موډلونو مثالونه د بریښنا انرژۍ د ارزونې پروګرامونه (ENPEP) دي. پر دې سربیره د انرژۍ د نمونه اخیستنې یو ګډ سیستم د آرګون د ملي لابراتوارونو او د بدیلې انرژۍ د اوږدمهاله پلان جوړونې موډل (LEAP) په وسیله طرحه شوی دی چې د سټاکهلم د چاپېریال ساتنې انستیتوت له خوا یې ملاتړ کېږي.

تر هغه وخته پورې چې له دغه موډلونو څخه په افغانستان کې د اړونده بنسټونو له خوا گټه اخیستل کېږي، د معمول سره سم او د راکمولو سناريو گانې باید په صعودي بڼه تجزیه او تحلیل شي. یعنې په لومړي قدم کې باید فعالیتونه د اصلي او فرعي سکتورونو په کچه تر څېړنې لاندې ونيول شي او وروسته بیا باید په یوه ملي سناريو کې ځای په ځای شي. د معمول سره سم سناريو را منځ ته کول یوه هر اړخیزه هڅه ده او د ټولو مهمو سکتورونو استازي باید په دغه هڅه کې برخه واخلي تر څو د هغوی بڼې نظریې تر لاسه شي.

هغه فعالیتونه چې د شين کوريزو گازونو د خپرېدو لامل گرځي باید ډیتا یې له بیا ارزونې وروسته راټوله شي. د ډیتا سرچینې له دوره یي راپورونو څخه عبارت دی چې د اړونده ادارو، اصلي او فرعي سکتورونو او له خصوصي ځانگړو څېړنو، نظر پوښتنو، اړونده تخنیکي پانډو کې د کورنیو او نړیوالو معیارونو او ځانگړتیاوو په پام کې نیولو سره خپاره شوي وي. د سناريو د چمتو کولو لپاره دا اړینه ده چې د اوسنیو فعالیتونو په کچه کې د راتلونکي ممکنه بدلونونه په پام کې ونيول شي. دا وړاندوینې په خپل وار سره د وگړو د ودې، کورني ناخالص تولید او نورو مهمو عناصرو په هکله فرضیو ته اړتیا لري. د دې فرضیو د چمتو کولو لپاره د افغانستان د احصایې مرکزي اداره ډیتا وړاندې کوي.

په مناسبو شرایطو کې کله چې د اړونده او نا اړونده ارقامو لپاره موده ایزه سلسله شتون ولري، په دې صورت کې د اقتصادي ارزونې لپاره په راتلونکي کې ساده موډلونه (فرضیې، تولید، خپرېدنه)، نا اړونده شمېرې (وگړي، کورني ناخالص تولید) د یوه میتود په توگه شمېرل کېږي. د افغانستان په اړه توضیحي نا اړونده متغیرات باید د (ریگریشن) موډل په اساس نه وي بلکه باید د هغو هېوادونو د تخمینونو او ارزونو په اساس وي چې یو شان اقتصادي شرایط ولري لکه (د بریښنا سکتور ماسټر پلان چې د دغه میتودولوژي یوه بېلگه وړاندې کوي)^{۱۴}.

په ډېرو حالاتو کې د بیسلاین او راکموني سناریوگانو لپاره ځانگړې شوې موده (له ۱۳۹۴ څخه تر ۱۴۱۴) لمريز کال پورې د هغه مودې په پرتله ډېره ده چې په مختلفو سکتوري پلانونو کې په پام کې نیول شوې ده. په دې صورت کې (د اړونده کارپوهانو د قضاوت میتود) څخه د ډیتا د خلا ډکولو لپاره گټه اخیستل شوې ده.

۲.۳. د بیسلاین خپرېدو د اټکل پانه

د لنډې مودې لپاره او تر هغې چې هر اړخیزې لارې چارې په نظر کې ونيول شي، اړونده کارپوهان باید د دغه راپور د ضمیمې اکسل پانې څخه د بیسلاین سناريو د چمتو کولو په موخه گټه واخلي چې په ځانگړي ډول د افغانستان لپاره را منځ ته شوې ده. د بیسلاین سناريو د خپرېدنې دغه پانه د هغو پروژو پر بنسټ ډیزاین شوې ده چې پلي کېدل یې یقیني دي. نوموړې پروژې د پورته تشریح شوو فرضیو په پام کې نیولو سره په دې پانه کې محاسبه شوې دي.

د نوموړو پروژو سربره دغه موډل د سون توکو د اړتیاوو لپاره د ودې مناسبې کچې چې باید د پورته فرضیو په اساس را منځ ته شي، وړاندې کوي. په دغه پانه کې د کورنیو جامدو زبالو او څارویو له سکتور څخه د میتان د خپرېدو لپاره ساده محاسبه شتون لري.

۲.۴. د پیل کال (۱۳۹۴) د خپرېدو په اټکل کې ابهامات

د شين کوريزو گازونو د خپرېدنې او جذب د (۱) طرحې جوړونې (۲) موډلونو کارونې (۳) ورودي ډیتا او فرضیو لکه د خپرېدنې ضریب، او د فعالیت شمېرې په مرسته اټکل شوې دي. د دغو دريو مواردو څخه هر یو یې کیدای شي د ابهام سرچینه وي. د څرنګوالي د کنټرول د مناسبو پروسو په کارولو سره کیدای شي په طرحه جوړونه کې د اشتباه مخه ونيول شي. د معمول سره سم، د ابهاماتو د کچې د معلومولو لپاره باید د څرنګوالي د کنټرول اساسي تخنیکونه وکارول شي او د شين کوريزو گازونو د خپرېدنې اټکل باید په بېلابېلو پړاوونو کې بیا وکتل و تجدد شي. همدا رنگه په صنعتي سکتور کې ټول بدلونونه او انګېرنې باید د اړوندو کارپوهانو له خوا ثبت او د ابهاماتو د ارزونې په پړاو کې د ملاتړیزو شواهدو په توگه وړاندې شي^{۱۵}.

۱۴. ADB. (2013). PSMP

۱۵. 2006 IPCC Guidelines Vol. I Chapter 3 UNCERTAINTIES

د پيل کال (۱۳۹۴) د خپرېدو د اټکل لپاره د اقليمي بدلون د بين الدولتي پلاوي د ۲۰۰۶ کال د لارښوونو څخه د له وړاندې فرض شوي خپرېدو ضريبونه د لومړي پورې طريقې (۱-tier) په مرسته کارول شوي دي. د خپرېدنې د له وړاندې فرض شوو ضريبونو د ابهام په هکله چې د اقليمي بدلون د بين الدولتي پلاوي د ۲۰۰۶ کال په لارښوونو کې راغلي دي په دې څېړنه کې معلومات وړاندې شوي دي.

د فعاليت د ډيټا په اړه څرنگه چې پورته ذکر شول افغانستان د يو شمېر ننگونو لکه د ډيټا نه شتون، د با کيفيته ډيټا راټولولو، د ډيټا پروسس کولو او شريکولو له ستونزو سره مخامخ دی په همدې دليل د فعاليت د ډيټا د راټولولو لپاره د اړونده کارپوهانو سره د مشورتي جلسې ونيول شوې او په دې برخه کې د کارپوهانو د قضاوت له ميتود څخه گټه واخيستل شوه. د فعاليت ډيټا مستنده نه ده او او هېڅ کومه ډيټا د څرنگوالي د کنټرول تر پروسې لاندې نه ده نيول شوې. له دې امله د پيل په کال کې کارول شوې د فعاليت شميرې په لومړي او دويم ملي راپور او نورو راپورونو کې د راغلو شميرو او ارقامو په شان، په لوړه پيمانه مبهم او نيمگري دي. کله چې د کيفيت ښې شميرې او ډيټا د لاسرسي وړ شي، نو اړتيا ده چې يوازې د پيل کال خپرېدنې د اقليمي بدلون د بين الدولتي پلاوي د ۲۰۰۶ کال د سافټوير په مرسته محاسبه شي او د بيسلاين او راکمونې د سناريوگانو په پانډه کې يې پايلې ورسول شي. د پيل کال د مهمو کټگوريو ريښتيني ابهامات تر هغه څه لور دي چې د اقليمي بدلون د بين الدولتي پلاوي د ۲۰۰۶ کال سافټوير يې وړاندوينه کوي. له همدې امله د ابهاماتو لاندینی راپور چې د اقليمي بدلون د بين الدولتي پلاوي د ۲۰۰۶ کال د سافټوير په مرسته چمتو شوی دی ډېر د اعتبار وړ نه گڼل کېږي.

۲.۵. د مهمو کټگوريو شننه او تجزيه

مهمې کټگورۍ هغه کټگوريو ته ويل کېږي چې د شين کوريزو گازونو دملي موجودۍ په سيستم کې په مطلقه کچه (absolute level) او يا ميلان (trend level) په کچه کې د زيات اثر له امله ورته لومړيتوب ورکړل شوی وي. مهمې کټگورۍ د لومړي پورې (۱-tier) ميتود په کارونې سره د شين کوريزو گازونو د له وړاندې اټکل شوي موجودۍ له مخې ټاکل کېږي.^{۱۶}

مهمې کټگورۍ هغو کټگوريو ته ويل کېږي چې د شين کوريزو گازونو په ملي موجودۍ کې يې په نزولي توگه مجموعه د ټولې خپرېدنې ۹۵ سلنه وي چېرته چې ۹۰ سلنه ابهامات تر پوښښ لاندې راځي. په لاندې ډول ۲،۱ جدول کې د دغه ډول څېړنې لنډيز وړاندې کېږي.

۲.۱. جدول: د مهمو کټگوريو شننه

د اقليمي بدلون د بين الدولتي پلاوي د لارښوونو د لومړي پور د ميتود په اساس د مهمو کټگوريو شننه - د کچې ارزونه					
د اقليمي بدلون د بين الدولتي پلاوي د کټگورۍ کوډ	د اقليمي بدلون د بين الدولتي پلاوي پلاوي پلاوي کټگوري	شين کوريز گازونه	د ۱۳۹۴ کال خپرېدو اټکل په گيگا گرام	د ټولې ملي خپرېدنې سلنه	د خپرېدنې د کچې د ټولې مجموعې سلنه
۳.الف.۱	ترانسپورټ	کاربن ډای اکسايډ	۲۳۷۸،۴۲	٪۳۴،۱۸	
۴.الف.۱	نور سکتورونه (کوري او سوداگريز)	کاربن ډای اکسايډ	۱۷۷۳،۶۱	٪۲۶،۶۱	٪۶۰،۷۹
۲.الف.۱	توليدی او ساختمانی صنعتونه	کاربن ډای اکسايډ	۱۷۵۴،۲۵	٪۲۶،۳۲	٪۸۷،۱۱
۱.الف.۱	د انرژي صنعتونه	کاربن ډای اکسايډ	۷۱۳،۴۶	٪۱۰،۷۰	٪۹۷،۸۱
۲. الف. ۲	د چوڼې توليد	کاربن ډای اکسايډ	۹۵،۲۵	٪۱،۴۳	٪۹۹،۲۴
۲. الف. ۱	د سمنتو توليد	کاربن ډای اکسايډ	۴۰،۷۲	٪۰،۶۱	٪۹۹،۸۵
۲.ب.۱	طبيعي نفت او گاز	کاربن ډای اکسايډ	۹،۸۰	٪۰،۱۵	٪۱۰۰،۰۰
مجموعه	د کاربن ډای اکسايډ د خپرېدو مجموعه	کاربن ډای اکسايډ	۶۶۶۵،۵۰	۱۰۰	

د ميلان ارزونه کولای شو د انرژۍ له سرچينو څخه د شين کوريزو گازونو د خپرېدو له پرتله کولو سره د ۲،۱ جدول او د دويم ملي راپور په اساس چې د ۱۳۹۲ لمريز کال شمېرې نسي، اټکل کړو. څرنگه چې د څو وروستيو کلونو په ترڅ کې چټکه اقتصادي وده ډېرې انرژۍ ته اړتيا لري له همدې امله له دې سکتور څخه د خپرېدو په ميلان کې زياتوالي ښودل کيږي. په دې ډول د راتلونکو پراختيايي پلانونو ارزونه په اقتصاد کې د جوړښتي بدلون ښکارندويي کوي (د خدماتو سکتور لپاره د کرنې او کانونو د استخراج د پام وړ وده او پراختيا چې ډېرې انرژۍ ته اړتيا لري، د ترانسپورت په سکتور کې چټکه وده او نور هغه سکتورونه چې اوسمهال د انرژۍ له کمښت سره مخامخ دي) چې په پايله کې د نورو سرچينو له لارې د شين کوريزو گازونو د ونډې د ډېرېدو لامل گرځي. د پورته ارزونو پر بنسټ کولای شو ووايو چې ترانسپورت او نور د انرژۍ د لگښت اړوند سکتورونه (کورنۍ او سوداگريزې چارې)، توليدي او ودانيز صنعتونه او د انرژۍ صنعتونه د شين کوريزو گازونو په خپرېدو کې همه ونډه لري او د مهمو کټگوريو څخه شمېرل کيږي.

۲.۶. د سکتورونو د بيسلاين اټکل اړوندې فرضيې

د مهمو کټگوريو يوازې هغه سکتورونه تر ارزونې لاندې نيول شوي دي چې د شين کوريزو گازونو د خپرېدو راکمولو وړتيا لري. نورې کټگورۍ د افغانستان د ملي ټاکل شوي سهم موخو ته په رسېدو کې مرسته نه شي کولای. دغه فرضيې د ۱۳۹۷ لمريز کال په لړم مياشت کې له اړونده دولتي ادارو او وزارتونو سره په گډه د شننو او بحثونو په پايله کې ومنل شوې. د شين کوريزو گازونو د خپرېدو د بيسلاين اټکلونه په دغو انگيرنو ولاړ دي. يوه د اکسل پاڼه (spreadsheet) ملي څېړنيز ټيم ته چمتو او وړاندې شوې ده چې د هغې پر بنسټ د بيسلاين خپرېدو اټکل وکړي.

۲.۶.۱. د برېښنا انرژۍ سکتور

د برېښنا سکتور د ماسټر پلان (PSMP)^{۱۷} سره په همغږۍ د برېښنا رسونې ملي پروگرام (NESP)^{۱۸} موخه په کلني ډول د ۱۰ سلنه اقتصادي ودې د ملاتړ په موخه په کافي اندازه برېښنا رسول ده. د برېښنا کمښت د پرمختيا په وړاندې يو لوی خنډ گڼل کيږي، د بېلگې په توگه د افغانستان د سوداگرۍ او صنايعو د خونې له خوا ۸۹ سلنه سروې شويو صنايعو لرونکو ويلي دي چې برېښنا ته لږ لاسرسۍ د دوی يوه مهمه ستونزه ده.

د پورته معلوماتو سره سم، کله چې د سکتور د خپرېدو محاسبه کيږي، په سکتور کې د سون توکو د لگښت لپاره (له نوو اړتياوو پرته) د عادي ودې دوه سلنه کچه په نظر کې نيول شوې ده او د بيسلاين سناريو د چمتو کولو په وخت کې همدا کچه اټکل شوې ده. د برېښنا توليد د نوو رغول شوو ستېشنونو لپاره د اړتيا وړ سون توکو لگښت د بيسلاين په سناريو کې د ستېشن د رغول کيدو له کال څخه وروسته په پام کې نيول شوی دی. په پام کې نيول شوي نوي ستېشنونه په لاندیني ۲،۲ جدول کې راغلي دي.

برېښنا ته په لږه بيه او چټکه توگه د لاسرسي لوړولو په موخه افغانستان بايد د خپلو کورنيو طبيعي زيرمو څخه چې د طبيعي گاز، ډبر سکرو او تيلو په بڼه دي گټه پورته کړي. شته راپورونه په هېواد کې د طبيعي گاز د سرچينو څخه د برېښنا توليد د لوړ احتمال پخلی کوي او په دې برخه کې هيله بخښونکی ليدلوری لري. په همدې اساس د بيسلاين په سناريو کې په راتلونکي کې د طبيعي گاز او ډبرو سکرو څخه د برېښنا توليد په پام کې نيول شوی دی.

د حرارتي برېښنا دستگاوي په بشپړه توگه د فوسيلي سون توکو په را ايستلو او توليد پورې تړلې دي، د پيژندل شويو زېرمو سربېره د طبيعي گاز ۴۴۴ ميليارد متر مکعب د موندنې وړ زيرمې شتون لري.

د ساده پروسو لرونکي او په لنډ مهاله توگه نصب کيدونکي ډيزلي جنراتورونه به په لومړيو کلونو کې تر هغه پورې د برېښنا د توليد په موخه لومړی غوراوی وي ترڅو چې د حرارتي برېښنا لپاره اوږد مهاله سرچينې او جوړښتونه او د طبيعي گاز او ډبرو سکرو زيرمو څخه گټه واخيستل شي.

د افغانستان د ډبرو سکرو زېرمې ۷۳ ميليونه ټنه اټکل شوې دي^{۱۹}. د ډبرو سکرو سوځوونکې د برېښنا دستگاوي به په افغانستان کې د کور دننه ډبرو سکرو د توليد کچه د تاريخ په اوږدو کې لس برابره لوړه کړي، داسې نه

۱۷. MEW (2013). PSMP

۱۸. MEW (2014). NESP. P.1

۱۹. MEW. (2008). Energy Strategy

ښکاري چې له ۴۰۰ څخه تر ۸۰۰ ميگاواټه د برېښنا توليد په شان د ډبرو سکرو سوځونکې برېښنا د توليد پيچلې او گران بيه دستگاوي لکه څرنګه يې چې په باميانو کې د ډبرو سکرو يوې زيرمې ته وړانديز شوی دی، په لنډ مهال کې شونې وي، په بيسلاين سناريو کې يوازې د ډبرو سکرو د برېښنا کوچنۍ دستگاوي (۱۰۰ - ۲۰۰ ميگاواټه) په پام کې نيول شوي دي.

د طبيعي گاز اوسني ناخيزه توليد ته په کتو ناشونې برېښي چې د کانونو د را ايستلو لپاره دې د ۱۰۰ ميگاواټو په ظرفيت حرارتي برېښنا کارخونه چې طبيعي گاز په کې سوځول کيږي جوړه شي مګر دا چې د طبيعي گازو نوې څاګانې و کيندل شي. د افغانستان په شمال کې په کافي اندازه موندل شوې او ناموندل شوې د گاز زيرمې شتون لري کومې چې کولای شي د گازي برېښنا يو شمېر کارخونو ته په کافي اندازه گاز برابر کړي مګر د دې گاز د را ايستلو لپاره اړتيا ده چې نوې څاګانې وکيندل شي په همدې موخه د بيسلاين په سناريو کې د دې ډول لومړۍ کارخونې لپاره د ۱۳۹۹ کال د پيل کال په پام کې نيول شوی دی.

د طبيعي گاز لويه برخه د ټاپي (ترکمنستان، افغانستان، پاکستان، هند) له پايپ لاین څخه راځي. دغه پايپ لاین تر کار لاندې دی او تمه کيږي چې په ۱۳۹۸ لمريز کال کې به په فعاليت پيل وکړي^{۲۰}. دغه پايپ لاین افغانستان ته پنځه ميليارد متر مکعب نفت چې له (۱۸۰ ميليارد فټ مکعب) سره معادل دي، چمتو کوي^{۲۱}. د برېښنا د لېږد يو نوی سيستم د کاسا - ۱۰۰۰ په نامه چې افغانستان، پاکستان، قرغزستان او تاجکستان جمهوريتونه سره نښلوي، تر پلې کېدو لاندې دی چې په ورته وخت کې به د افغانستان د برېښنا سيستم د پياوړتيا سره هم مرسته وکړي. د نوې کېدو وړ انرژۍ څو کوچنۍ او منځنۍ پروژې (د بېلګې په توګه د ۱۰۰ ميگاواټه په ظرفيت د کجکي د بند دوهمه مرحله) هم د جوړېدو په حال کې ده چې په هېواد کې به انرژۍ ته په لاسرسي کې ښه والی راولي.

د برېښنا انرژۍ د سکتور په ماسټر پلان کې په راتلونکي کې د اوبو برېښنا او په کور د ننه له شته طبيعي گازو او ډبرو سکرو څخه د حرارتي برېښنا د توليد وړاندوينه کوي خو د دې ټولو غوراويو په وړاندې يو شمېر ننگونې شتون لري.

په کور د ننه د انرژۍ لپاره د تمې وړ غوښتنو د پوره کولو په موخه پراخو هڅو ته اړتيا لري او بايد ورته کافي آسانتياوې برابرې او د برېښنا توليد سټيشنونه ورغول شي. په همدې دليل د اوبو برېښنا د لومړۍ نوې کارخونې د فعاليت لپاره اته کاله موده د بيسلاين په سناريو کې په پام کې نيول شوې ده مګر د ډبرو سکرو څخه د انرژۍ د توليد په برخه کې ابهامات تر دې هم ډير دي. د بيسلاين په سناريو کې د ډبرو سکرو څخه د برېښنا توليد له ۱۴۰۱ کال ورسته په پام کې نيول شوی دی.

۲.۲. جدول: د برېښنا سکتور بيسلاين سناريو - د فوسيلي سون توکو پر بنسټ راتلونکې برېښنايي کارخونې

د سون توکو ډول	کال	د کارخونې ډول	د توليدي ساعتونو ټوليزه وړتيا	نصب شوي ظرفيت په ميگاواټ	د برېښنا توليد په يو ساعت کې په ميگاواټ	د سون توکو استهلاك په تيراژول
طبيعي گاز	۱۳۹۹	ګډ دوران	۶۰۰	۱۰۰	۶۰۰۰۰	۴۳۲۰
طبيعي گاز	۱۴۰۴	ګډ دوران	۶۰۰	۱۰۰	۶۰۰۰۰	۴۳۲۰
طبيعي گاز	۱۴۰۹	ګډ دوران	۶۰۰	۱۰۰	۶۰۰۰۰	۴۳۲۰
د ډبرو سکاره	۱۴۰۱	حرارتي	۶۰۰	۱۰۰	۶۰۰۰۰	۷۶۸۹,۶
د ډبرو سکاره	۱۴۰۹	حرارتي	۶۰۰	۲۰۰	۱۲۰۰۰۰	۱۵۳۷۹,۲
ډيزل	۱۳۹۷	جنراتور	۵۰۰	۴۰	۲۰۰۰۰	۳۸۷۰
ډيزل	۱۳۹۸	جنراتور	۵۰۰	۴۰	۲۰۰۰۰	۳۸۷۰
ډيزل	۱۳۹۹	جنراتور	۵۰۰	۴۰	۲۰۰۰۰	۳۸۷۰
ډيزل	۱۴۰۰	جنراتور	۵۰۰	۴۰	۲۰۰۰۰	۳۸۷۰

۲۰. Reuters. Turkmenistan starts work on gas link to Afghanistan, Pakistan, India. Available (December 2018) at: <https://uk.reuters.com/article/turkmenistan-gas-pipeline-idUKKBN0TW05Q20151213>

۲۱. THE DIPLOMAT. (2015) A Fillip for the TAPI Pipeline.

د اوبيزې برېښنا د لويو بندونو جوړول ډېر گران دي په دې معنا چې د يو ميگاوات برېښنا توليد لپاره له ۲ تر ۵ ميليونه ډالره پانگونې ته اړتيا ده. د بېلگې په توگه، په آمو سيندیزه حوزه باندې د دشت جام د اوبو برېښنا بند چې وړتيا يې ۴۰۰۰ ميگاواټه ده په اټکليز ډول ۸ ميليارده ډالرو او د کنړ په سيند باندې د شال بند چې د ۷۸۹ ميگاواټو برېښنا توليد وړتيا لري ۲ ميليارده ډالرو پانگونې ته اړتيا لري چې د هېواد لپاره ډيره گرانه ده^{۲۳}. د همدې دلايلو په نظر کې نيولو سره دغه غوراوي په بيسلاين سناريو کې په پام کې نه دي نيول شوي. که چېرې د توليد شوې انرژۍ کچه د غوښتنې له کچې څخه ډېره وي په دې صورت کې وارداتي برېښنا محدودېږي. په پايله کې د شين کوريزو گازونو تعادل نه اغېزمن کېږي نو په همدې دليل د برېښنا توليد کوچوني او واره بندونه د راکولو په سناريو کې په پام کې نيول کېږي.

۲.۶.۲. کورنۍ او سوداگريز سکتور

د ژوند په شرايطو کې د پرمختگ او اقتصادي ودې له امله به په راتلونکي کې په کورني او سوداگريز سکتور کې د برېښنا لگښت څو چنده لوړ شي. له يوې وروستۍ سروې سره سم د پخلي او تودولو په موخه په پاکو سون توکو او ټکنالوژۍ پورې د وگړو د تړاو نسبت په ترتيب سره ۲۵،۲ او ۴،۲ سلنه اټکل شوی دی^{۲۳}. د نوموړې سروې پر بنسټ په کورني او نورو سکتورونو کې سوداگريزو سون توکو ته په اړتيا کې هم د پام وړ زياتوالي يادونه شوې ده.

په افغانستان کې د ځنگلونو له منځه تللو يوه لويه برخه د پخلي او تودولو په موخه له لرگيو څخه د سون توکو په توگه گټه اخيستل گڼل کېږي. د لرگيو سون که چېرته په مناسب او اغېزمن ډول تر سره شي (د کم لگښته بخاريو او نغريو کارونه) کيدای شي د ځنگلونو له منځه تللو کچه را کمه کړي خو تر ټولو اغېزمن او واقعي بديل چې کيدای شي د ځنگلونو له منځه تللو مخه ونيسي، په مارکيټ کې په آسانه د لاسرسي وړ سوداگريزو سون توکو پيژندگلوې ده (په ځانگړې توگه مایع سون توکي). د انرژۍ د سکتور سټراټيژي د پطولو په توليد او د فرعي سکتورونو په رامنځ ته کيدو ټينگار کوي^{۲۴}. په دغه موردي څېړنه کې په کورونو او سوداگرۍ سکتورونو کې د تيلو په لگښت کې ۴ سلنه کلنۍ وده په بيسلاين سناريو کې په پام کې نيول شوې ده.

څرنکه چې په کليوالي سيمو کې وگړي په اوس وخت کې د خپلې اړتيا وړ ۹۰ سلنه انرژي له بايوماس سرچينو (لرگيو او خوشايو) څخه پوره کوي تمه ده چې هغوی به هم په راتلونکي کې له سوداگريزو سون توکو څخه گټه اخيستنه زياته کړي^{۲۵}.

د انرژۍ سپما او اغېزمنې کارونې او نوو ټکنالوژيو په هکله د خلکو عامه پوهاوی ډير ټيټ دی په همدې موخه اړونده بنسټونو ته دنده ورکړل شوې ده چې اړين قواعد او مقررات وضع او عملي کړي. د انرژۍ د بيې ټاکلو پاليسي د لگښتونو په اړه توضيحات رانغاړي او له هغو کسانو سره چې لږ عايد ولري د هغوی لپاره مرستې په پام کې نيول شوې دي.

لاندې جدول په کورونو او سوداگريز سکتور کې د سون توکو د تمې وړ غوښتنو ترکيب وړاندې کوي او له نوموړي سکتور څخه د شين کوريزو گازونو د خپرېدو د توليد لپاره کارول شوی دی. ملي څېړنيز ټيم بايد په غور سره د پورته فرضيو او د شته سروې (ټولنيزې ډيموگرافيکې او اقتصادي سروې)^{۲۶} پر بنسټ چې د کورنيو له خوا د کاريدونکو سون توکو د ترکيب په اړه معلومات وړاندې کوي، دغه جدول پرې کړي. په لاندې جدول کې د سون هغه توکو ترکيب چې د کورنيو له خوا وړ څخه گټه اخيستل کېږي، ښودل شوی دی.

۲۲. ADB (2008) PSMP. P. 5-6

۲۳. CSO. (2016/17). ALCS

۲۴. MEW(2008). Energy Sector Strategy

۲۵. CSO. (2016/17). ALCS

۲۶. CSO. (2016). SDES

۲.۳. جدول: په کورني او سوداگريز سکتور کې د سون توکو د غوښتنې بيسلاين سناريو

په کورني سکتور کې د انرژۍ د ترکيب غوښتنې سلنه				د سون توکو ډول
۱۴۱۴ - ۱۴۰۹	۱۴۰۹ - ۱۴۰۴	۱۴۰۴ - ۱۳۹۹	۱۳۹۹ - ۱۳۹۴	
۱۵،۰	۱۲،۰	۸،۰	۵،۰	مايع گاز
۲۵،۰	۲۰،۰	۱۲،۰	۷،۰	د خاورو تېل
۸،۰	۸،۰	۴،۰	۲،۰	ډېزل
۲،۰	۳،۰	۵،۰	۷،۰	د ډبرو سکاره
۵۰،۰	۵۷،۰	۷۱،۰	۷۹،۰	لرکي او بايوماس
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	د ټولو مجموعه

دغه سلنې، د بيسلاين خپرېدنو په محاسبه کې د کارول شويو پترولو د غوښتنې د ودې منل شوې کچه منعکسه کوي.

۲.۶.۳. توليدي صنايع او ودانيزې چارې

له پخوا وختونو زيات شمېر د کوچنيو او منځنيو کچو شرکتونو خپله د اړتيا وړ برېښنا د برېښنا په شبکه په ځانگړي ډول د درې فازه (۴۴۰ ولټه او يا هغه څخه لور) کې د ستونزو له امله خپل توليدي فعاليتونه له ډيزلي برېښنا څخه په گټنې په مخ وړي^{۲۷}. دغه ستونزه به د ملي شبکې د وضعيت په ښه کېدو سره حل شي، مگر د اوسپنې او فولادو د را ايستلو فابريکې چې په ملي پراختيايي پلانونو کې يې وړاندوينه شوې ده ممکن د خپل ځان لپاره د حرارتي برېښنا ستيشنونه جوړ کړي.

په کليوالو سيمو کې د سوداگريزو سون توکو او برېښنا د لاسرسي وړ گرځول به د کليو په کچه د سوداگريزو چوپړتياوو د را منځ ته کېدو لامل شي چې دغه چاره به د لگښتي موادو د عايد له زياتوالي او په ورته وخت کې سون توکو ته د اړتيا له زياتوالي سره مرسته وکړي.

د دوه رقمي اقتصادي ودې کچه به په اړينه توگه په ودانيز سکتور کې د فعاليتونو د زياتوالي شاهد وي، دغه چاره به د ودانيزو توکو (سيمنتو او اوسپنې) لپاره د پام وړ غوښتنې د را منځ ته کېدو سبب شي چې په دې توگه به د نوموړو توکو د توليد په برخه کې د پانگونې د هڅولو لامل شي. د دغې څېړنې پر بنسټ داسې انگيرل شوې ده چې د سمنتو شته فابريکې به خپل فعاليتونه په ۱۳۹۸ لمريز کال کې زيات کړي ترڅو ۱۰۰۰۰۰ ټنه اضافي سمنت توليد کړي او د سمنتو د توليد نوې فابريکې به په ۱۴۰۴ لمريز کال کې جوړه شي چې د ۱۰۰۰۰۰۰ ټنه سمنتو د توليد وړتيا به ولري. سربېره پر دې د ۱۰۰۰۰۰۰ ټنو په وړتيا د مسو يوه فابريکه به په ۱۴۰۴ لمريز کال کې جوړه شي. دغه چارې به له دواړو هم د انرژۍ له لگښت څخه او هم له پروسس څخه د نويو شين کوريزو گازونو د خپرېدو د ډېروالي سبب شي.

د فوسيلي سون توکو لپاره غوښتنه به په تخميني ډول د اقليمي بدلون د بين الدولتي پلاوي د توليدي او ودانيزو صنايعو (۱-الف-۲) په کټگوري^{۲۸} کې ډېره شي چې لامل يې صنعتي توليداتو ته د غوښتنې ډېرېدل او د کوچنيو او منځنيو صنايعو پراختيا ده.

۲.۴. جدول: د صنعتي پروسو او محصولاتو څخه د گټه اخيستنې سکتور بيسلاين سناريو

په صنعتي سکتور کې اضافه والی			
نوی اضافه شوی صنعت	د فعالیت د پیل کال	د لکول شویو سون توکو ډول	د سون توکو اندازه په Tj
د سمنتو پراختيا	۱۳۹۸	د ډبرو سکاره	۴،۴۷
سمنت (نوې)	۱۴۰۴	د ډبرو سکاره	۴۴،۷۱
اوسپنه (نوې)	۱۴۰۴	طبيعي گاز	۱۲۸۸،۰۷

۲۷. NEPA. (2014). ACCSAP

۲۸. 2006 IPCC Guidelines Vol. 2 Chapter 2.

د اقتصادي ودې د تمو پر بنسټ به صنعتي سکتور په خپل تولید کې زیاتوالی د اغیزمنتیا د ښه کولو او تولید د شته وړتیاوو د لوړولو له لارې او هم د تولید په نوې وړتیا کې د پانګونې له لارې دوه برابره کړي. په دغه سناریو کې یوازې لویې فابریکې د اضافه والي په توګه په پام کې نیول شوې دي. نورې وړې او منځنۍ فابریکې په کلني ډېرښت کې چې په اوسط ډول ۴ سلنه په هر کال کې اټکل شوی دی په پام کې نیول شوې دي.

د ودانیزو چارو سکتور یو له هغو سکتورونو څخه دی چې د ودانیزو توکو لپاره د غوښتنې د زیاتوالي له لارې به په اقتصاد کې د تمې وړ مثبت پرمختګونه را منځته کړي. د اوسنیو او راتلونکو ګامونو په وسیله په افغانستان کې د سمنټو او اوسپنې تولید ټیټ دی، نو له همدې امله د اوسپنې او فولادو په تولید کې نوی اضافه والی په پام کې نیول شوی دی.

۲.۶.۴. د کورنیو جامدو پاتې شونو (زبالو) سکتور

د پاتې شونو د راټولولو اوسنۍ چاره د ککړتیا لامل ګرځي چې دا ککړتیا پخپل وار جدي روغتيايي ستونزې راولاړوي. د افغانستان دولت د ستونزې شدت ته په پام سره د ښاروالۍ په کچه پرمختګ کړی ترڅو دغه موضوع کنترول او مدیریت کړي. په دغه برخه کې لومړی مهم ګام دا دی چې د را ټولولو پروسې پرمختللي او حفظ الصحوي ټکو ته پاملرنه وشي. په اوس وخت کې له جامدو ښاري زبالو څخه د میتان خپرېدنه ډېره کمه ده.

په بیسلاین سناریو کې تر ۱۴۰۴ لمریز کال پورې د ټولو تولید شویو جامدو پاتې شونو د زیاتوالي لپاره متعادل د ودې کچه (۱ - ۱,۲ سلنه) په پام کې نیول شوې، که څه هم داسې انګیرل کېږي چې د حفظ الصحې له اړخه د پاتې شونو ښه مدیریت شوې غیر روغتيايي ځای پر ځای کول به په ۱۳۹۹ لمریز کال کې پیل شي. د میتان د ګاز د تولید په کچه اغیزه به یوازې څو کاله وروسته د پام وړ وي (د بایوماس توکو ټوټې او تخریب په اوږده موده کې ترسره کېږي).

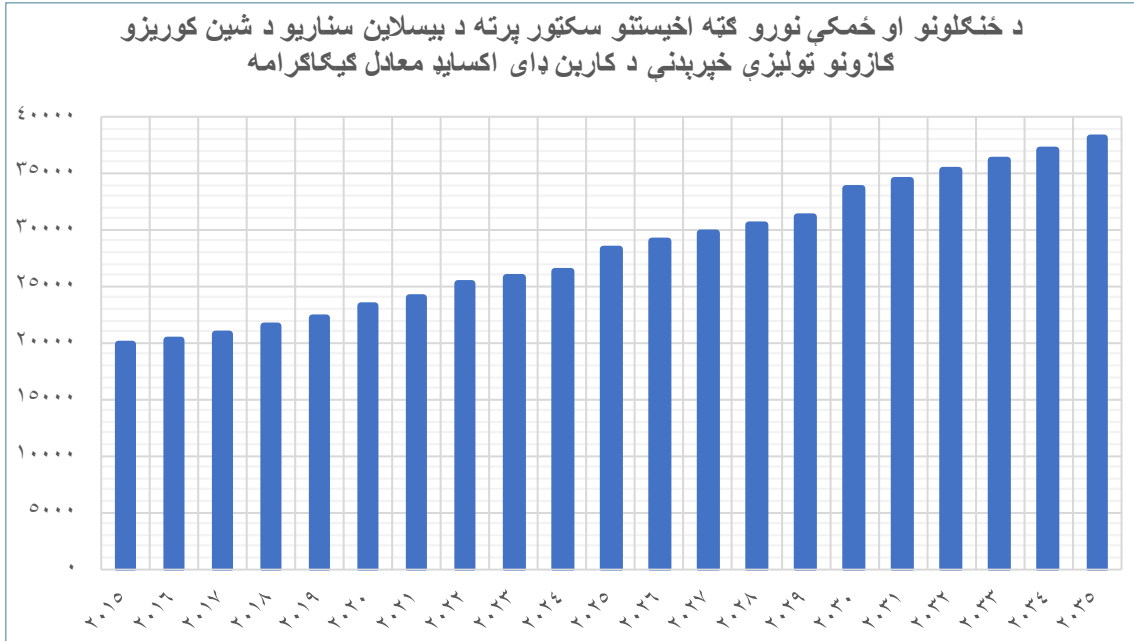
د ۱۴۰۵ لمریز کال څخه وروسته په عایق ځایونو کې د زبالو ځای پر ځای کول د میتان د تولید لپاره د ودې کچه ۳ سلنه اټکل شوې ده. په بیسلاین کې د سون او یا هم د برېښنا د تولید په موخه د تولید شوي میتان را ټولولو ته پام نه دی شوی، دغه فعالیتونه (د شین کوریزو گازونو د مشروطه را کمونکو فعالیتونو) یوه برخه ګڼل کېږي.

۲.۷. د سکتوري خپرېدنو تمایلات

۲.۵ جدول او ۲.۱ شکل د ځنګلونو او ځمکې نور ډوله کارونې څخه پرته په بیسلاین سناریو کې سکتوري خپرېدنه په لنډ ډول رابښيي.

۲.۵. جدول: د سکتوري خپرېدنې د تمایلاتو بیسلاین - د ګېګرام پر اساس د کاربن ډای اکساید معادل

د شین کوریزو گازونو خپرېدنې د کاربن ډای اکساید معادل ګېګرامه					د شین کوریزو گازونو د خپرېدو سرچینې
۱۴۱۴	۱۴۰۹	۱۴۰۴	۱۳۹۹	۱۳۹۴	
۶۱۵۸,۲۹	۵۵۷۷,۷۵	۳۴۹۰,۷۰	۱۹۶۴,۱۸	۷۹۴,۵۵	a.۱.A.۱ د برېښنا له تولید څخه د شین کوریزو گازونو ټولیزه خپرېدنه
۳۷۸۰,۳۴	۳۱۰۷,۱۶	۲۵۵۳,۸۶	۲۰۳۶,۱۰۲	۱۶۷۳,۱۵	۲.A.۱ له تولیدي او ساختمانی صنایعو څخه د شین کوریزو گازونو ټولیزه خپرېدنه
۴۹۹۴,۲۹	۴۱۰۳,۳۰	۳۳۷۲,۶۱	۲۷۷۲,۰۴	۲۲۷۸,۶۱	b.۳.A.۱ په سرکونو باندې د ترانسپورت له سکتور څخه د شین کوریزو گازونو د خپرېدو مجموعه
۲۷۱۹,۹۹	۲۱۳۱,۱۸	۱۶۶۹,۸۳	۱۳۰۸,۳۶	۱۰۲۵,۱۳	a.۴.A.۱ له سوداګریزو فعالیتونو څخه د شین کوریزو گازونو ټولیزه خپرېدنه
۱۹۸۵,۹۲	۱۵۵۶,۰۲	۱۲۱۹,۱۸	۹۵۵,۲۶	۷۴۸,۴۷	b.۴.A.۱ د استوګنځیو څخه د شین کوریزو گازونو ټولیزه خپرېدنه
۱۷۱۹,۶۶	۱۴۸۳,۳۹	۱۲۷۹,۵۸	۲۲۰,۲۱۵۹۵	۱۴۹,۵۶	۲. صنعتي پروسې او له محصولاتو څخه ګټه اخیستنه
۱۵۳۲۴,۶۸	۱۴۴۵۱,۶۷	۱۳۶۶۲,۱۲	۱۲۹۴۷,۶۸	۱۲۳۰۱	۳. له مالدارۍ څخه د میتان خپرېدنه
۱۳۹۲,۶۱	۱۲۰۱,۲۸	۱۰۳۶,۲۳	۹۸۲,۰۴	۹۳۳	۴. د جامدو زبالو د ځای پر ځای کولو څخه د میتان خپرېدنه
۳۸۰۷۳,۷۸	۳۳۶۱۱,۷۵	۲۸۲۸۴,۱۱	۲۳۱۸۴,۸۷	۱۹۹۰۳,۲۷	ټولیزې خپرېدنې - د کاربن ډای اکساید معادل ګېګرامه

۲.۱. شکل د بیسلاین سناریو خپرېدنې - د کاربن ډای اکسایډ معادل ګیګاګرامه

د بدخشان ولایت، شغان ولسوالی، افغانستان © د ملګرو ملتونو د چاپیریال پروګرام /زهرا خدادادي

۳

د شین کوریزو گازونو د خپرېدو راکمولو سناریو

۳.۱. سریزه

د افغانستان ملي پراختیایي تگلاره (۱۳۸۷-۱۳۹۲) چې د هېواد اوږد مهالې موخې څرگندوي، د اقلیمي بدلون موضوع سره د اقتصادي او ټولنیزې پرمختیا تر دریمې ستنې لاندې کومه چې انرژي، ترانسپورت، اوبه، ښاري پراختیا، کرنه او د کلیو پراختیا یې مهمې برخې دي، مبارزه کوي.

د انرژي سکتور لپاره د افغانستان ملي پراختیایي تگلارې موخه د مارکیټ پر بنسټ د خصوصي سکتور د پانګې او د دولتي سکتور د څارنې پر بنسټ د پایښت لرونکې او ارزانه انرژۍ برابرول ده. د نړیوالو بسپنه کوونکو په مرسته د افغانستان د ملي پراختیایي تگلارې موخه همدا راز په مناسبه بیه انرژي ته لاسرسی دی تر څو د ټولني ټول افشار په اغېزمنه توګه انرژي ته لاسرسی ومومي.

دا په داسې حال کې ده چې نورې پالیسۍ او پروګرامونه پرمختیایي موخو ته د رسېدو لپاره د سکتور په کچه د افغانستان د اقلیمي بدلون موضوع ته لومړیتوب ورکوي. د افغانستان د اقلیمي بدلون تگلاره او د عمل پلان لږ خپرېدونکې پرمختیایي تگلارې په پام کې نیسي. د دې تگلارې موخه د تلپاتې پراختیا موخو په نظر کې نیولو سره د بیسلاين سناریو په پرتله د لږ شین کوریزو گازونو خپرېدنه ده.^{۲۹}

سرېره پر دې د برېښنا رسونې ملي لومړیتوب پروګرام^{۳۰} د افغانستان لپاره د برېښنا سکتور له ماسټر پلان سره یو ځای ځان بسیاینې ته د رسېدو په موخه چې د افغانستان په ملي پراختیایي تگلاره کې یې یادونه شوې ده، معلومات وړاندې کوي.

د افغانستان د انرژي سکتور په تگلاره کې دا حقیقت روښانه دی چې د انرژي په سکتور کې باید د انرژي سپما او په عملیاتي اغېزمنتیا تمرکز لومړیتوب ته لومړیتوب ورکړل شي چې موخه یې د خصوصي سکتور یو ځای کول، د افغانستان د برېښنا شرکت سوداګریز کول، د ضایعاتو د راکمولو په موخه د انرژي په لېږد او ویش باندې پانګونه او د برېښنا د ټولو ملکیتونو او وسایلو بیا جوړونه او ساتنه ده.^{۳۱}

د ملي لومړیتوب بېلابېلې برخې د نوي کېدو وړ انرژي په ټکنالوژيو ټینګار کوي او په هېواد کې د کلیوالي برېښنا د ماسټر پلان جوړونې ته کوم چې د ۱۳۹۲ کال د غوايي په میاشت کې وروستی شو اړتیاوې په ډاګه کوي او د انرژي په سپما باندې تمرکز یې مهم لومړیتوب په ګوته کړی دی. د برېښنا سکتور ماسټر پلان همدارنګه د غوښتنې د برخې د مدیریت او د انرژي سپما د ګامونو په ارزښت ټینګار کوي ترڅو د برېښنا د ودې د کچې لپاره غوښتنه را کمه کړي. په پایله کې ویلای شو چې د انرژي او اوبو سکتورونه هغه مهمې برخې دي چېرته چې د اقلیمي بدلون سره د سمون او د هغې د منفي اغېزو د راکمولو لپاره په ملي پراختیایي موخو کې ډېر ټینګار شوی دی.

۲۹. NEPA. (2014). ACCSAP

۳۰. ADB. (2013). PSMP

۳۱. GoIRA.)2007(. ANDS

۳.۲. په افغانستان کې د شين کوريزو گازونو د را کمونې ملي مناسبې کړنې

د شين کوريزو گازونو خپرېدو راکمولو د ملي مناسبو کړنو د جوړولو پروسې^{۳۲} پر بنسټ چې په ۳.۱ شکل کې تشریح شوې ده د افغانستان د شين کوريزو گازونو د راکمولو د ملي مناسبو کړنو لست چې د ملي مناسبو کړنو په راپور او نورو اړونده شته پالیسيو او تگلارو کې راغلی دی په نظري مرحله کې دی.

په نظري مرحله کې د راکمولو د ملي مناسبو کړنو لومړنی عمومي تصور د یو هر اړخیز نظري سند په توګه وړاندې کوي. همدا رنگه نظري مرحله د ملي یا سکتوري پراختیا د پلانونو یا پالیسيو هغه برخو ته لومړیتوب ورکوي په کومو کې چې د شين کوريزو گازونو د خپرېدو کمښت شونی دی. پر دې سربیره احتمالي ښکېل لوري په ګوته کوي، د شين کوريزو گازونو بیسلاین او د خپرېدو د راکمولو سناریو جوړوي او د راکمولو د ملي مناسبو فعالیتونو لومړۍ او ضمني ګټې تشریح کوي. احتمالي ښکېل لوري په ګوته کوي، د شين کوريزو گازونو بیسلاین او د خپرېدو د راکمولو سناریو جوړوي او د راکمولو د ملي مناسبو فعالیتونو لومړۍ او ضمني ګټې تشریح کوي.

۳.۱. شکل په یوه ځانګړې موده کې د راکمولو ملي مناسبو کړنو د پلي کېدو مستند کول

په دغه څېړنه کې پېژندل شوې پروژې او پروګرامونه د پرمختیایي مرحلي د یوې برخې ښکارندويي کوي چې په هغه کې وړاندیز شوې د راکمولو ملي مناسبې کړنې له سیاسي، اقتصادي، ټولنيزو او تخنیکي واقعیتونو سره سمون لري.

د افغانستان د خپرېدو د راکمولو د ملي مناسبو کړنو په وړاندې شوي ملي راپور کې راغلي دي چې ”لږ خپرېدونکې پراختیایي تگلارې او د شين کوريزو گازونو د راکمولو وړ اقدامات دوه مهمې برخې دي چې د هغه له لارې غړي هېوادونه د اقلیمي بدلون د اغېزو د راکمولو او د شين کوريزو گازونو د خپرېدو د راکمولو په هڅه کې دي“^{۳۳}. نوموړی راپور همدا رنگه د لږ خپروونکې پراختیا لپاره لومړیتوبونه په نښه کوي چې عبارت دي له:

- د نوي کېدو وړ انرژي
- په انرژي کې سپما
- اغېزمنه ترانسپورتي شبکه
- د پاتې شونو (زبالو) مدیریت

په دغه څېړنه کې د پورته څلورو لومړیتوبونو په پام کې نیولو سره وړاندیز شوې پروژې او پروګرامونه د راکمولو دملي مناسبو کړنو او یا هم پاکې پراختیا میکانیزم د فعالیتونو د پروګرام لاندې په ګوته شوي دي. ۳.۱ جدول د شين کوريزو گازونو د راکمولو د ملي مناسبو کړنو کټګورۍ چې د افغانستان دولت له خوا تصویب شوې دي وړاندې کوي.

۳۲. UNEP. (2012). Risø
۳۳. NEPA. (2016). NAMA

۳.۱. جدول: د افغانستان د شين كوريزو گازونو د راكمولو د ملي مناسبو كړنو طبقه بندي^{۳۴}

د راكمولو د ملي مناسبو كړنو كټگوري	چوكاټ	پروژه/پروگرام	اړونده بنسټيز كپونوال	د راكمولو د ملي مناسبو كړنو تشرېح
پاليسي	په ملي كچه د پاليسيو او لارښودونو د جوړولو څخه ملاتړ	د افغانستان د انرژۍ سېما پاليسۍ څخه ملاتړ	رهبري: د اوبو او برېښنا وزارت نور بنسټونه: د چاپېريال ساتنې ملي اداره	اوسمهال د انرژۍ د سېما لپاره كوم ځانگړی تمرکز او پاملرنه شتون نه لري. د شين كوريزو گازونو د كمولو او كنترول لپاره وړانديز شوې د راكمولو ملي كړنه د پاليسۍ د پلي كولو يو چوكاټ وړاندې كوي. د كانونو سكتور په سيموونكي استخراج باندې تمرکز، كوچني او منځني شركتونه او نور سكتورونه، په تېره صنعتي سكتور، د څښتو وهلو صنايع، د كور اسباب او لوازم. د انرژۍ د سېما پاليسۍ په اړه بايد عامه پوهاوی را منځ ته شي. بېسلاين بايد را منځ ته شي.
پاليسي/ پروگرام/ پروژه	د ښاري بيخ بنسټونو پايښت لرونكي وده او پراختيا	د پايښت لرونكو كورونو په اړه لارښودونه، د زبالو مديريت، د ودانيزو چارو اغېزمن پروگرام	رهبري: د ښار او كور جوړولو وزارت، د كابل ښاروالي اړوند بنسټونه: د چاپېريال ساتنې ملي اداره، د اوبو او برېښنا وزارت	پايښت لرونكي ښاري ژوند، په پام وړ ډول د شين كوريزو گازونو او كورنيو ككروونكو خپرېدل را كموي. د اوبو تودولو په موخه په كورونو كې د لمريزو اوبه تودوونكو، لم مصرف لرونكو برقي وسايلو څخه د كټه اخيستني په موخه د پاليسيو جوړول. د ساختماني موادو د ټاكلو په برخه كې د كور جوړولو پايښت لرونكي لارښودونه.
پروژه	له زبالو څخه د انرژۍ توليد لپاره د پروژې طرحه	د افغانستان د ښاري مركزونو لپاره د زبالو پايښت لرونكي مديريت	رهبري: د ښاري پراختيا وزارت، د كوربه ښارونو ښاروالي اړوند بنسټونه: د چاپېريال ساتنې ملي اداره، د افغانستان برېښنا شركت	د مهمو ښارونو لكه كابل، هرات، كندهار، جلال آباد او مزار شريف لپاره د زبالو د راټولولو اغېزمن مديريت د طرحې چوكاټ. د عضوي زبالو څخه د توليد باندې بايد ځانگړی تمرکز وشي تر څو په ښارونو كې د انرژۍ د كمبود ستونزو ته رسېدنه وشي.
پاليسي/ پروگرام/ پروژه	د كابل او كندهار لپاره شين كوريزو گازونو د لږ خپروونكي ترانسپورتي شبكو جوړول او د ترافيكو منظم سيستم د هوا ككړتيا د راكمولو په موخه	د گړندي ترانسپټ لپاره طرحه او منظم ترافيك د نقليه وسايلو له مديريت سره	رهبري: د ترانسپورت او ملكي هوايي چلند وزارت، او د چاپېريال ساتنې ملي اداره	د مقرراتو او لارښودونو سره سم، د كابل او كندهار ښارونو لپاره د گړندي ترانسپورت لكه ملي بسونو، ميترو گانو او ښاري گړنديو دمليزونو بايرغونه او ترويج او ورسره د ترافيكو مديريت او د ټكنالوژۍ په مرسته د شين كوريزو گازونو د خپرېدنې څارنه.
پروژه	د ښارواو يا هغو ځمكه بيا زرغونولو لپاره د عمل پلان چې پخوا په كې ځنكلونو شتون درلود.	د اقتصادي پرمختيا لپاره د هغو ځمكو بيا زرغونول چې پخوا په كې ځنكلونو شتون درلود	رهبري: د کرنې، اوبو لگولو او مالدارۍ وزارت او د چاپېريال ساتنې ملي اداره	د تخريب شوو ځمكو د بيا زرغونولو او له هغوی څخه د کرنيزو پيداوارو د ترلاسه كولو په موخه د فرصتونو رامنځ ته كول په ځانگړي ډول د بيولوژيكي سون توکي لكه د وړيو د توليد كوونكو دانو څخه گټه اخيستنه.
پروژه	په كورونو كې د انرژۍ په لگښت كې سپما	د لږ لگښت لرونكي كورني څراغونه	رهبري: د اوبو او برېښنا وزارت او د چاپېريال ساتنې ملي اداره اړوند بنسټ: د افغانستان برېښنا شركت	په انرژۍ كې د سپما او د انرژۍ د سرچينو د ساتنې په موخه په لږ خپرېدونكو لمريزو څراغونو او تيوبونو باندې د فلوروسنټ لمريزو څراغونو د بدلېدو احتمال.

۳.۳. د افغانستان ملي ټاکل شوی سهم

د افغانستان د ملي ټاکل شوي سهم مشروط راپور، اړونده موخې او سکټورونه په لاندې توګه په ګوته کړي دي^{۳۵}:
موخه: د افغانستان د ملي ټاکل شوي سهم موخه تر ۱۴۰۹ لمريز کال پورې د شين کوريزو گازونو په خپرېدنه کې د معمول سره سم سناريو په پرتله ۱۳،۶ سلنه راکمونه ده چې د کاربن ډای اکسايډ معادل ۶،۲ ګيگا ګرامه کيږي. دغه موخه د بيسلاين سناريو او د راکمونکو فرصتونو پر بنسټ د ګکما موډل او ۲۰۰۵ کال د ډيټا په کارولو سره چې د آسيا پراختيايي بانک له خوا اټکل شوې ټاکل شوې ده.

- **سکټورونه:** انرژي، د طبيعي سرچينو مديريت، کرنه، د زبالو مديريت او د کانونو استخراج هغه سکټورونه دي چې د ملي ټاکل شوي سهم د راکمولو موخو ته په رسېدنه کې به ورباندې تمرکز کيږي.
- **مالي اړتياوې:** له ۱۳۹۹ څخه تر ۱۴۰۹ کال پورې ۱۷،۴۰۵ ميليارده امريکايي ډالره نړيوالې مرستې غوښتنه شوې ده چې له هغې څخه ۱۰،۷۸۵ ميليارده يې د اقليمې بدلون د اغېزو سره د جوړښت او ۶،۶۲ ميليارده يې د شين کوريزو گازونو د راکمولو کړنو ته ځانګړې شوې ده.

په ملي ټاکل شوي سهم کې د راکموني فعاليتونو ته په لنډه توګه اشاره شوې ده، مګر د شين کوريزو گازونو د راکمولو لپاره د پروژو په هکله هيڅ معلومات په کې نه دي راغلي. د راکمولو موخې ته د رسېدو لپاره په ټولو اړونده سکټورونو کې د مناسبو کړنو په ترسره کولو سره تمه کيږي چې افغانستان به دې موخې ته ورسېږي چې د دې کړنو اساسي تمرکز به په تلپاتې پراختيا او د ۱۳۹۴ کال چمتو شوو لږ خپروونکو پراختيايي تګلارو او د افغانستان د راکمولو د ملي مناسبو کړنو باندې وي^{۳۶}.

بايد وويل شي چې په افغانستان کې د راکمولو ټولې هڅې مشروطې دي. څرنګه چې افغانستان د ټولنيزې او اقتصادي ودې لپاره تر ډېره په بهرنيو مرستو ولاړ دی، د ملي ټاکل شوي سهم موخې ته د رسېدو لپاره د کور د ننه هيڅ کومه مالي ژمنتيا شتون نه لري. په حقيقت کې ډيرې داسې فعاليتونه چې ښايې په بېلابېلو شرايطو کې د راکمولو فرصتونو داسې دي چې دولت يې د پرمختيايي اړتياوو په توګه په پام کې لري او هرو مرو يې د ترسره کولو هوډ لري. د بېلګې په توګه، ښايې د بېبې له اړخه ډيره ګرانه پريوخي که چيرې د بريښنا ملي شبکه په لنډمهاله او يا هم منځ مهاله توګه ټولو کليوالو سيمو ته وغځول شي نو له همدې امله د نوي کيدو وړ انرژي بدیلونه د پرمختيايي پروژو لپاره اجباري کټګوري ګڼل کيږي ترڅو بيرته او مهمې موخې ترلاسه شي.

۳.۴. د شين کوريزو گازونو د خپرېدنې راکمولو فرصتونه

د شين کوريزو گازونو خپرېدو د راکمولو فرصتونه چې په مخکنيو څيړنو کې په ګوته شوي تر يوه حده په عمومي شرايطو کې وړاندې شوي او په نظري شرايطو کې د وړاندوينې وړ دي. په دغه څېړنه کې چې د پلي کېدو د پړاو په لور د يوه ګام څرګندويي کوي، د راکموني پروګرامونه او پروژې په ښه او کره بڼه طراحي شوي دي.

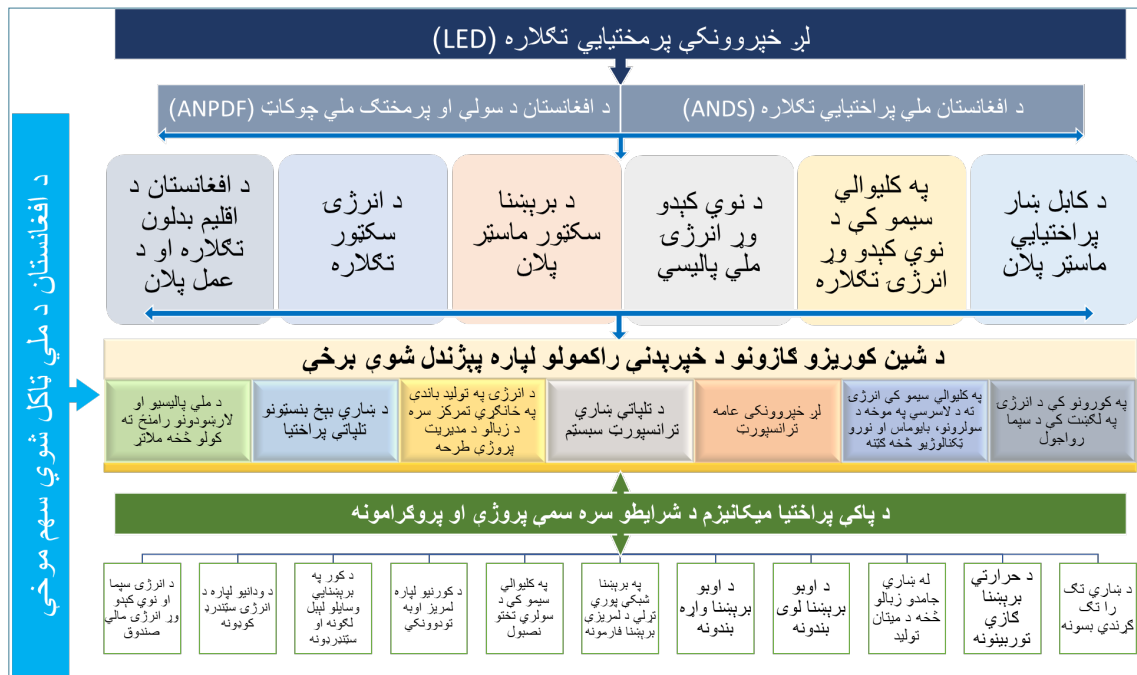
د راکموني غوره شوي فعاليتونه بايد شوني وي، په دې معنی چې اړونده موخې بايد د عملياتي چاپيريال محدوديتونو او د پلي کوونکي بنسټ وړتياوو ته په کتو په رښتينې توګه د ترلاسه کولو وړ وي، ډېر پېچلي بدیلونه بايد راتلونکې ته وځنډول شي. هغه ګټې چې د راکمولو فعاليتونو په پايله کې ترلاسه کيږي بايد پايښت لرونکې وي، دا په دې معنی ده چې د دوامدارې څارنې او اړتيا وړ خدمتونه بايد شتون ولري. پر دې سربېره، د راکموني غوره شوي فعاليتونه بايد د افغانستان د اسلامي جمهوري دولت د سياسي پاليسيو او موخو په رڼا کې چې د بشر حقونو ته درناوی، د بيوزلې له منځه وړل او روغتيايي وضعيت ښه کول دي تر سره شي.

په دغه څېړنه کې تر کتنې لاندې نيول شوي پروګرامونه او پروژې، د افغانستان د دولت له خوا منل شوي، او د راکموني د ملي مناسبو فعاليتونو د فهرست شويو غوراويو د چوکاټ په محدوده کې په ګوته شوي دي. همدارنګه په دغه څېړنه کې طرحه شوي فرصتونه په دوه برخو کې وړاندې کيږي، لومړۍ برخه يې د هغو فرصتونو څرګندونه کوي چې د پاکې پراختيا ميکانيزم تر پروګرام لاندې د پلي کېدو وړ نه دي (روزنيز او مشورتي پروګرامونه)، او دويمه برخه يې هغه فرصتونه څرګندوي چې د پاکې پراختيا ميکانيزم تر پروګرام لاندې د پلي کېدو وړ دي.

۳۵. NEPA. (2015). INDC

۳۶. Idem

۳.۲ شکل د شین کوریزو گازونو د خپرېدنې د راکمولو هغه منطقي لړۍ روښانه کوي چې د افغانستان د اسلامي جمهوري دولت له لوري د وار له مخه منل شويو او تصویب شويو شته پلانونو، پالیسیو او تگلارو څخه پیل بیا د هغو ځانګړو پروګرامونو او پروژو تر کچو پورې چې په ملي پالیسیو او تگلارو کې بیان شوي، په بر کې نیسي.

۳.۲ شکل: د شین کوریزو گازونو د راکمولو منطقي لړۍ چې د لږ پرمختیایي تگلارو څخه پیل کېږي.

۳.۴.۱. د راکمولو هغه ګرڼې چې د پاکي پراختيا ميکانيزم د فعالیتونو پروګرام لاندې د پلي کېدو وړ نه دي

۳.۴.۱.۱. د شین کوریزو گازونو د ملي معلوماتو سیستم

د معلوماتو ملي سیستم باید د محاسبې د منل شويو وسایلو او چلندونو پر بنسټ د شین کوریزو گازونو د خپرېدنو او جذب په موخه ټولې اړینې برخې سره همغږې کړي. د ملي معلوماتو سیستم موخه دا ده ترڅو د موجودۍ د روښانه، تلپاتې، د پرتلې وړ، بشپړ او کره نوملړونه چمتو او د معیاري کیفیت موخې ترلاسه کړي. د ملي معلوماتو سیستم باید همدارنګه د اندازه کولو، راپور ورکولو او تائید د راپور چمتو کول هم آسانه کړي چې د راکمولو د مناسبو ملي فعالیتونو او نورو اړونده فعالیتونو لپاره اړین دي.

لومړنی سیستم باید ترشونې کچې روښانه او ساده وي او په راتلونکې کې کله چې نوموړی سیستم په ښه ډول ځای پر ځای شو، ښایي د انساني لاسوهنې ځای کمپیوټري اتومات سیستمونه ونیسي. د لومړي ګام په توګه، د شمېرو اړتیاوې، د موجودۍ نوملړ چمتو کولو او میتودونو په هکله د ښکېلو اړخونو ژمنې او د شمېرو د را ټولولو پروسیجرونه او توکي باید د اقلیمي بدلون د بین الدولتي پلاوي د سکتورونو او فرعي سکتورونو له تعریفونو سره په سمون کې په ګوته او په هکله یې پریکړه وشي. د ملي اطلاعاتو سیستم محصول او معلوماتو اخیستنې به په همدې شان طرحه او د هر ښکېل لوري لپاره تعدیل شي.

د شین کوریزو گازونو د موجودۍ په برخه کې د وړتیا لوړولو په هکله د امریکا متحده ایالتونو د چاپېریال ساتنې اداره^{۳۷}، د چلندونو، فعالیتونو د شمېرو را ټولولو او ملي معلوماتي سیستم د پراختیا په برخه کې تخنیکي معلومات وړاندې کوي.

۳۷. U.S. EPA'2011 EPA-430-K-11-005

د شين کوريزو کازونو د ملي معلوماتو د وړاندیز شوي سیستم جوړښت

د اقليمي بدلون د بين الدولتي پلاوي د ۲۰۰۶ کال سافټ وير بايد د معلوماتو د ملي سیستم برېښنايي بنسټ جوړ کړي. که څه هم نوموړی سافټ وير د خپرېدنې له وړاندې ټاکل شوي ضريبونه وړاندې کوي خو بيا هم دا وړتيا لري چې د هېواد پورې اړوند او يا هم کرني پورې اړوند د خپرېدنې ضريبونه په کې وکارول شي.

د دې بنسټ سره سم د ډيټابيس مدیریت، د څرنګوالي څارنه، د شمېرو او ارقامو مدیریت او راپور ورکولو پورې اړوندې دندې بايد په تعاملي بڼه طرحه شي ترڅو وکولای شي چې د شين کوريزو کازونو د خپرېدنو او جذب راپور او همدارنګه د شمېرو او ارقامو مدیریت او مستند کولو پروسه آسانه کړي. دغه وړاندیز شوی جوړښت د موجودی نوملړ د بشپړولو لپاره يوه روښانه او پايښت لرونکې پروسه را منځ ته کوي او د څو کلنې موجودی لپاره د شمېرو او ارقامو د مدیریت يو متجانس سیستم وړاندې کوي.

د شين کوريزو کازونو د ملي معلوماتو وړاندیز شوی ټيم

لاندې وړاندیز شوی ټيم او ورکړل شوي صلاحیتونه د حد اقل اړتياوو بيانوونکي دي.

۳.۲. جدول: د شين کوريزو کازونو د وړاندیز شوي ټيم جوړښت

د ټيم د غړو نومونه	رول	دندې	اړونده بنسټ
	د ملي موجودی سیستم همغږی کوونکی	په لويه کچه د سیستم ارزونه او احصائيه، د سکتور د راپورونو ارزونه او منظوري	د چاپېريال ساتنې ملي اداره، د احصايې او معلوماتو ملي اداره
	د انرژي سکتور مسئول	د انرژي سکتور اړونده فعالیتونو پر مخ وړل او څارنه يې. د ډيټا راټولولو د فورمونو طرحه کول، له اړوندو شريکانو سره د فورمونو شريکول، د ډکو شوو فورمونو راټولول، د رټولي شوي ډيټا د څرنګوالي ارزونه، د ارقامو او شمېرو آرشیف کول او د اړونده راپورونو چمتو کول، د منل شويو فارمتونو سره سم (د موجودی نوملړ، اندازه کولو، راپور ورکولو او تائیدی) راپورونو چمتو کول، د مهمو کټګوريو اړونده شريکانو سره په همغږی د سکتور د وروستي راپور چمتو کول.	د چاپېريال ساتنې ملي اداره، د اوبو او برېښنا وزارت
	د صنعتی پروسو او له محصولاتو څخه د گټه اخیستنې سکتور مسئول	د پورته سره سم اما د صنعتی پروسو او له محصولاتو څخه گټه اخیستنې سکتور لپاره	د چاپېريال ساتنې ملي اداره، د سوداګرۍ او صنايعو وزارت
	د زبالو د مدیریت سکتور مسئول	له پورته سره سم اما د زبالو د مدیریت سکتور لپاره	د چاپېريال ساتنې ملي اداره، د سيمه یيزو ارګانونو خپلواکه اداره - د افغانستان د ښاروالیو د مرستیال دفتر مقام، کابل ښاروالي
	د کرنې، ځنګلونو، او ځمکې څخه د گټه اخیستنې (AFOLU) د سکتور مسئول	د پورته په شان اما د کرنې، ځنګلونو، او ځمکې څخه د گټه اخیستنې (AFOLU) نورو ډولونو سکتور لپاره	د چاپېريال ساتنې ملي اداره، د کرنې، اوبو لګولو او مالدارۍ وزارت
	د معلوماتي ټکنالوژۍ کارپوه	د ملی معلوماتو د سیستم پايښت، د معلوماتي ټکنالوژۍ په برخه کې د ټيم د نورو غړو مرسته	

یادښت: په هر سکتور کې د کار د حجم سره سم، د کارونو د آسانه کولو لپاره کېدای شي له اړونده ټيم سره نور کسان هم يو ځای شي.

د اړونده شمېرو او ارقامو راټولولو د فورمونو ټولني د اقليمي بدلون د بين الدولتي پلاوي د ۲۰۰۶ زېږديز کال د لارښوونو سره سم په دوهمه ضمیمه کې وړاندې شوي دي.

۳.۴.۱.۲. د انرژۍ د سپما او نوی کیدو وړ انرژۍ مالي بسپنه

افغانستان د گړندی اقتصادي بشپړازۍ پر لور روان دی او د انرژۍ سرچینو برابرول ورته یوه حیاتي اړتیا گڼل کېږي. د دې لپاره چې دا هېواد د انرژۍ د خونديتوب اړتیا پوره کړي، دې ته اړ دی چې په دغه برخه کې هم په عامه او خصوصي سکتور کې مهمې پانګونې ډاډمنې کړي.

د دغه مالي وجوهو او بسپنو لومړنۍ موخه باید د هغو پروژو او نورو اړونده فعالیتونو د پلي کېدو څخه ملاتړ وي کوم چې د نوی کېدو وړ انرژۍ تولید زیاتوي او په ملي انډول د انرژۍ په لګښت کې سپما لوروي، چې په پایله کې یې د شين کوريزو گازونو په خپرېدو کې کمښت په ډیر کم او یا هم منفي لګښت تر سره کېږي. په ځانګړې توګه دغه مالي بسپنه د هغو فعالیتونو څخه مالي ملاتړ کوي چې د خصوصي سکتور او نورو اړونده ادارو له خوا پلي کېږي او د افغانستان د طبیعي سرچینو د پایښت لرونکې کارونې د لاسه کېدو سبب کېږي چې د شين کوريزو گازونو د خپرېدو د راکمولو موخو په ګډون د نورو اړونده چاپیریالي موخو په ترلاسه کېدو کې مرسته کوي.

پورته موضوعات په ښکاره ډول د دې څرګندونه کوي چې دغه مالي بسپنې د هغو هڅو بشپړوونکې او ورسره همغږې ده چې د ملي پالیسۍ په بېلابېلو اسنادو کې د راغلو ملي پرمختیایي موخو د ترلاسه کېدو په لور ترسره کېږي.^{۳۸}

دغه مالي بسپنه د ارزونې د هغې معیارونو سره هم برابرې ده چې په ۳،۴ جدول کې راغلي دي. هغه پروژې چې د یاد مالي صندوق په وسیله یې ملاتړ کېږي د مالي تمویل د ترلاسه کولو په موخه باید د پاکې پراختیا میکانیزم له شرایطو سره سمې وي. په انرژۍ کې د سپما او د نوی کېدو وړ انرژۍ د مالي بسپنې اصلی دنده هغو فعالیتونو او پروژو ته د مالي مرستو برابرول دي چې د انرژۍ د رسولو سیستم پیاوړی کوي او همدارنګه په ورته وخت کې چاپیریالي شرایط ښه کوي.

دغه مالي بسپنه باید همدارنګه د هغو پروژو د پېژندنې، چمتو کولو، غوره کولو، پلي کولو او ارزونې لپاره یو بشپړ او سیستماتیک چلند خپل کړي کوم چې ور څخه ملاتړ ترلاسه کوي. د ګامونو دغه لړۍ د پروژې دوران جوړوي او د نوموړي دوران مدیریت د مالي بسپنو له اصلی پروسو څخه ګڼل کېږي.

دغه مالي بسپنه کولای شو له لاندې لارو څخه تر لاسه کړو:

- د نوي کیدو وړ انرژۍ د مالي مرستې له لارې
- د نوي کیدو وړ انرژۍ د ګټې او انرژۍ د سپما د مالي مرستې له لارې
- د نوي کیدو وړ انرژۍ د ګټې او انرژۍ د سپما د تضمین له لارې
- د څیړنې او تخنیکي مرستې له لارې
- د مالي وجوهو د تامین منصفانه لارې

د عوایدو د تمې وړ سرچینې عبارت دي له:

- عمومي بودیجه چې د دولت له خوا ځانګړې کېږي
- نړیوالې مرستې
- د چاپیریال قانون څخه د سرغړونې له امله را ټولې شوې جریمې او فیسونه
- د پاکې پراختیا میکانیزم او د پورونو څخه تر لاسه شوې ګټه او عواید

دغه مالي بسپنه له تخنیکي، مالي او ټولنیز اړخه د روزنې له مناسبې کچې سره شونې ده او لوی خنډونه پکې د وړاندوینې وړ نه دي.

۳۸. د افغانستان اسلامي جمهوریت د ملي پرمختیا تګلاره ۱۳۸۶ لمريز کال: "د انرژۍ، د خصوصي سکتور پراختیا، د دندو رامنځ ته کول او د بیوزلۍ د کمولو لپاره زمینه مساعدوي،" په ورته وخت کې له خصوصي سکتور سره مرسته کوي تر څو د مارکیټ په اساس د رقابتي اقتصاد پراختیا رهبري کړي. (دویمه برخه: په زیربناوو باندې د خصوصي پانګه اچونې فرصتونه او د طبیعي سرچینو پراختیا مساعدوي.)
د نوي کېدو وړ انرژۍ د لارې نقشه: "د کورنیو سرچینو په واسطه د انرژۍ د تولید ډېرول،"
د انرژۍ سکتور تګلاره: "د بریښنا او انرژۍ د ګڼه اخیستنې په موخه د سیمه ییزو سرچینو را منځ ته کول او پراختیا

په انرژۍ کې د سپما او نوي کېدو وړ انرژۍ د مالي بسپنې لپاره د اندازه کولو، راپور ورکولو او تائيدۍ سيستم اندازه کول، راپور ورکول او تائيد بايد له ارزونې څخه پيل او تر پلي کولو پورې د پروژې ټوله دوره تر پوښښ لاندې راولي. ۳،۳ جدول هغه وړانديز شوي پېژنځيزونه خلاصه کوي کوم چې په انرژۍ کې د سپما او نوي کېدو وړ انرژۍ د مالي بسپنې د اندازه کولو، راپور ورکولو او تائيد په وسيله تر پوښښ لاندې راوستل شوي دي. راپور ورکول بايد د پروژې لپاره د تائيد شوې مودې پر بنسټ، موده بيزه بڼه ولري. نوموړي راپورونه به د اقليمي بدلون په هکله د هغو دوه کلنو راپورونو يوه برخه وي چې د افغانستان دولت له خوا وړاندې کېږي.

۳.۴.۱.۳. د ودانيو لپاره د انرژۍ سټنډرډ کوډونه

د ودانيو لپاره د انرژۍ کوډونه د مقرراتو يوه سلسله ده چې د ودانيو د ډيزاين، جوړولو، بدلونونو او پالنې او څارنې لپاره اصول او لارښودونه وړاندې کوي او موخه يې په ودانيو کې د اوسيدونکو د روغتيا، خونديتوب او ښه والي ډاډمن کول ده. د ودانيو لپاره د انرژۍ کوډونه څلور آړخونه لري^{۳۹}.

۱. **حقوقي اړخ:** دغه کوډ يو قانوني سند دی چې د هغه په اساس د قانونی ودانيو په هکله قضاوت کېږي
۲. **اداري اړخ:** دغه کوډ يو اداري سند دی چې يو داسې ميکانيزم لري چې دهغه په اساس د جوړښت او سمون لاس ته راوړنې په يوه اداري چوکاټ کې شرح کېږي. دغه دنده په هېواد کې د ودانيو کوډونو له بنسټونو سره تړاو لري او مهمه دنده يې د جوازونو صدور، د پلانونو بيا کتنه او د تفتيش ترسره کول دي
۳. **تخنيکي اړخ:** دغه کوډ يو تخنيکي سند دی چې د ودانۍ اجرا کوونکو ته په دې هکله معلومات برابروي چې اړونده کارپوهان بايد کوم کارونه ترسره کړي (د انرژۍ د ساتلو اړتياوې او نور)
۴. **ټولنيز اړخ:** دغه کوډ يو ټولنيز سند دی چې د ټولنې روغتيا، خونديتوب او عمومي هوساينې لپاره د اصغري اړتياوو په هکله ځانگړی شوی دی.

د ودانيو کوډ د يوې برخې په توگه، په نويو او شته ودانيو کې د انرژۍ د سپما اړتياوې، په کوډ کې د احکامو په توگه ليست کېږي. د دغو احکامو په پام کې نيول د نويو او زرو ودانيو په بيارغونې پورې د اړونده جوازونو د صدور لپاره اړين گڼل کېږي. د ودانيو د انرژۍ کوډونه دا ډاډمنوي چې د ودانيو د ژوند په اوږدو کې له انرژۍ څخه د سپما په پام کې نيولو سره سم گټه واخيستل شي.

د ودانيو چارو د انرژۍ کوډونو پروگرام بايد لاندې دندې ترسره کړي:

- د انرژۍ کوډونو د سپما د اغېزو ارزونه او د کاربن خپرېدنې کمول
- د انرژۍ کوډونو د ښه والي په موخه له اړونده مهمو شريکانو لکه مهندسانو، انجنيرانو، ساختماني کارکوونکو، د انرژۍ کوډونو مسؤلو کسانو او د انرژۍ له نورو سلاکارانو سره همغږي
- په ټول هېواد کې د انرژۍ کوډ د وضعيت ارزونه او هغو ولايتونو ته تخنيکي مرستې برابرول چې دغه کوډونه پلي کوي.
- د اړونده تعليمي او روزنيزو سرچينو برابرول او له هغه هېوادونو سره مرسته چې د اندازه کولو او کوډونو د تطابق په برخه کې کار کوي.
- د کوډونو د گټه اخيستونکو لپاره د يوې مرستندويه شعبي را منځ ته کول

د افغانستان اسلامي جمهوري دولت بايد قانوني او بنسټيز چوکاټ را منځ ته کړي چې د ودانيو چارو د کوډونو لپاره د انرژۍ د سپما لپاره مهم گڼل کېږي.

امکان سنجي: په افغانستان کې د ودانيو چارو د کوډونو را منځ ته کول د تخنيکي او مالي نظره په مناسبه روزنيزه کچه امکان لري. کېدای شي چې په ټولنيزه کچه د دغه ډول کوډونو تنفيذ له يو لړ ستونزو سره مخامخ شي ځکه په عمل کې د دغه کوډونو څخه گټه اخيستنه د ډېرو لگښتونو غوښتونکي ده.

^{۳۹} Loughborough University Institutional Repository. Reform of building codes, regulations, administration and enforcement in Kuwait: within the legal, administrative, technical & social framework.

د ودانيو لپاره د انرژۍ سټنډرډ کوډونو لپاره د اندازه کولو، راپور ورکولو او تائيدۍ سيستم

۳.۳ جدول هغه پېژنځيزونه چې د پروژې په مختلفو مرحلو کې يې ارزونه او راپور ورکول کېږي په لنډ ډول ښيي.

۳.۴.۱.۴ د کورونو په برېښنايي توکو باندې لېبل لگونه او سټنډرډونه

پر توکو باندې د لېبل لگونه يا د ځانگړو معيارونو د پوره کولو په برخه کې د صنعتگرو او توکو د واردوونکو ژمنتيا د پاليسۍ د يوه گام په توگه پېژندل کېږي ترڅو د نا انډوله معلوماتو د وړاندې کولو له امله د مارکېټ پر پاتې راتلو باندې برلاسه شي. له دغو توکو څخه احتمالي گټه اخيستونکي د پېړيو په وخت کې د توکي د غوره کولو په برخه کې ښايي دومره مهارت او يا هم پوره پوهه ونه لري چې د خپل غوراوي په پايلو باندې پوه شي. ښايي چې هغوی د ټيټې بېې لرونکي خو د ډيرې انرژي لگوونکي توکي د لوړې بېې خو د ښه کيفيت لرونکو توکو په پرتله غوره وگڼي.

ښايي صنعتگر هم د دغه ډول معلوماتو وړاندې کولو ته زړه ښه نه کړي، په ځانگړې توگه هغه مهال چې په دې پوه شي چې د سيالۍ په مارکېټ کې د دوی توکي د دوی د سيلانو په پرتله د ښه کيفيت لرونکي نه دي. په توکو باندې د لېبل لگول او معيارونه په پام کې نيول انحصاري نه دي. توکي بايد لږ تر لږه د معيارونو ټيټه کچه پوره کړي او بيا له خپل کيفيت سره ورباندې لېبل ولگول شي. د سټنډرډونو جوړول او لېبل لگونه آزمایښتي آسانتياوو او پروتوکولونو ته اړتيا لري او اړتيا ده چې دواړه په کره او دقيقه توگه اجرا شي.

په لومړي قدم کې د لږې انرژي لگوونکې ټکنالوژۍ په عمومي توگه لوړې پانگونې ته اړتيا لري چې صنعتگرو او لگوونکو ته لوړ لگښت لري، که څه هم چې (د لږې انرژۍ د لگښت له امله) پې مالي گټې وروسته راځي حتی که چيرې د بېرته ورکړې موده يې يوازې يو څو کاله هم وي، لومړنۍ لوړه پانگونه ښايي خلک دې ته وهڅوي چې ارزانه او د ټيټ کيفيت لرونکي ټکنالوژي غوره کړي.

د روښنايي پر توليد سربېره، د انرژۍ د سپما موخې په کورنيو وسايلو پورې محدودې شوې دي لکه يخچالونه، د جامو مينځلو ماشينونه او ايرکنډيشنونه چې د انرژۍ لگښت يې لوړ دی.

د افغانستان په حالاتو کې، د کورنيو اوسني عايد ته په پام تمه کېږي چې له دغه ډول توکو څخه گټه اخيستنه به ټيټه وي. د غور په ولايت کې په ۱۳۸۹ لمريز کال کې د کورنۍ انرژۍ د لگښت هغه ټيټه کچه له ۱۷۸ کيلوواټو څخه تر ۵۵۱ کيلوواټو په ساعت کې يوه نفر ته په پام کې نيول شوې ده چې د انرژۍ په غوښتنه کې هېڅکله د کمښت تمه نه کېږي اما په راتلونکي کې د نسبي غوښتنې څرگندونه کوي. خو له دې سره سره په اعلان شويو پرمختيايي پلانونو کې، په راتلونکې کې د کورنيو ناخالصو عايدو د دوه رقمي ودې سره به په کورنيو کې له توکو څخه د گټه اخيستني کچه لوړه شي، نو له همدې امله د راتلونکو غوښتنو د پوره کولو په موخه د مارکېټ (د توکو واردوونکو او صنعتگرو) چمتو کول يوه اصلي موخه ده.

د لومړي گام په توگه او په لنډ مهاله او منځ مهاله ډول کيدای شي د بایوماس د اغيزمنو توکو په هکله صنعتگرو او لگوونکو ته سټنډرډونه ور وپېژندل شي (د ټکنالوژۍ له ليرد او مسلکي روزنې سره مل)، دغه چاره به د ځنگلونو د له منځه تللو کچه، د کور د ننه هوا او د بایوماس سون توکو د را ټولولو هڅو او وخت باندې مثبتې اغېزې ولري.

د را کمولو د دغې چارې موخه، د يو لږ کاري اړتياوو د وضع کولو له لارې په کورونو کې د شين کوريزو گازونو د خپرېدنې د کچې را ټيټول دي، ترڅو مصرف کوونکو ته د کور د معمولو توکو د انرژۍ له اړخه د کيفيت په برخه کې اړونده معلومات وړاندې کړي، او هڅه وکړي چې افغانستان د بی کيفيته توکو په يوه گدام بدل نشي.

د کورونو په برېښنايي توکو د لېبل لگونه او سټنډرډونو لپاره د اندازه کولو، راپور ورکولو او تائيدۍ سيستم

د سپما د هغو فعاليتونو د يوې برخې په توگه چې په کورونو او کوچنيو او منځنيو شرکتونو کې د شين کوريزو گازونو را کمولو د يوه مناسب گام په توگه ترسره کېږي. ۳.۳ شمېره جدول هغه برخې او پېژنځيزونه وړاندې کوي چې بايد په وخت سره يې څارنه او راپور ورکړل شي.

۳.۳. جدول: د شين کوريزو کازونو د راکمولو لپاره د اندازه کولو، راپور ورکولو او تائيد د لارښودونو لنډيز

پروگرام	د راکمولو د مناسب اقدام د صلاحيت کچه	کوربه بنسټ	لازم ملاتړ	په مختلفو مرحلو کې د نظارت او راپور ورکونې پېژنځيزونه	
				مفهوم جوړونه او ارزونه	تطبيق عمليات
د شين کوريزو کازونو ملي اطلاعاتو د سيستم را منځ ته کول	د پالیسي او ملي لارښودونو د را منځ ته کولو څخه ملاتړ	د چاپېريال ساتنې ملي اداره وړانديز شوی بنسټ گڼل کېږي.	د اقليمي بدلون د بين الدولتي پلاوي د ۲۰۰۶ زېږديز کال د لارښودونو او سافټ وير په هکله روزنه د کيفيت د کنترول وسايل او طرزالعملونه	د پروژې رسمي وړانديز، د پالیسي چوکاټ، د نهادي تنظيمات، پلي کول او د سرچينې زمانبندي، پېژندنه او د اړونده شريکانو گډون، روزنيز پرمختگونه	رسمي منظوري، د تمویل کوونکو او هوکړه لیکونو پېژندنه، د دولت د فرمانونو او قطعنامو مالي بهير، د کارکوونکو گمارنه
د نوي کېدو وړ او په انرژۍ کې د سپما لپاره د مالي وجوهو را منځ ته کول	د ملي پالیسي او لارښود د رامنځ ته کېدو څخه ملاتړ	د وړانديز شوي بنسټ په توگه د اوبو او بریښنا وزارت د اقليم مالي واحد (CFU)	زرغون مالي ميکانيزم، پلان جوړونه او د نوي کېدو وړ انرژۍ مديرت او په انرژۍ کې سپما	د پروژې وړانديز، د پالیسي چوکاټ، نهادي تنظيمات، پلي کول او د سرچينې زمان بندي، پېژندنه او د اړونده شريکانو گډون، روزنيز پرمختگونه	رسمي منظوري، د تمویل کوونکو او هوکړه لیکونو پېژندنه، د دولت د فرمانونو او قطعنامو مالي بهير، د کارکوونکو گمارنه
د ودانيو لپاره د انرژۍ کوډونه	د ښاري زیربنا پايښت لرونکي وده، په کورونو او کوچنيو او منځنيو شرکتونو کې د انرژۍ سپما	د وړانديز کوونکي بنسټ په توگه ښاروالۍ کانې	د ودانيو د انرژۍ په هکله تخنيکي روزنه د انرژۍ، ساختماني او تخنيکي چارو کې حقوقی او اداري روزنه	د پروژې وړانديز، د پالیسي چوکاټ، نهادي تنظيمات، پلي کول او د سرچينې زمانبندي، پېژندنه او د اړونده شريکانو گډون، روزنيز پرمختگونه	رسمي منظوري، حقوقی او نهادي تنظيمات، قطعنامې او دولت فرمانونه د کارکوونکو گمارنه، نظارت او ارزونه، مستقيمي اغېزې
ليبل ايښودنه او د کور د وسايلو سټنډرډونه	په کورونو او کوچنيو او منځنيو شرکتونو کې د انرژۍ سپما	د سوداگرۍ او صنايعو وزارت - دگمرکونو رياست يو وړانديز شوی بنسټ دی.	د انرژۍ د لږ لگښت وسايلو په اړوند روزنيز پروگرامونه، د وسايلو د آزمايښت لپاره لابراتوارونه، حقوقی او اداري روزنه	د پروژې وړانديز، د پالیسي چوکاټ، نهادي تنظيمات، پلي کول او د سرچينې مهالویش، پېژندنه او د اړونده شريکانو گډون، روزنيز پرمختگونه	رسمي منظوري، د تمویل کوونکو پېژندنه او هوکړه لیک، مالي بهير، حقوقی او نهادي تنظيمات، د لابراتوارونو جوړول، دولتي قطعنامې او فرمانونه، په کار گمارنه

۳.۴.۲. د راکمولو هغه کړنې چې د پاکې پراختيا ميکانيزم د فعاليتونو د پروگرام لاندې د پلي کېدو وړ دي

د پاکې پراختيا ميکانيزم د فعاليتونو د پروگرام پېژندنه^{۴۱}

د پاکې پراختيا ميکانيزم: د پاکې پراختيا ميکانيزم په مخ پر ودې هېوادونو کې د شين کوريزو گازونو د خپرېدو د راکمولو پروژو ته اجازه ورکوي ترڅو د شين کوريزو گازونو د خپرېدو د راکمولو تصديق شوي کريډيټ ترلاسه کړي، چې هر يو يې له يو ټن کاربن ډای اکسايډ سره معادل دی. دغه کريډيټ کيدای شي وپلورل شي چې صنعتي هېوادونه يې د کيوټو پروتوکول لاندې د خپلو کړو ژمنو د يوې برخې د پوره کولو په موخه پېري.

د پاکې پراختيا د ميکانيزم د پروژې دوران: د پروژې گډونوال د پروژې د طرحې اسناد برابروي او له واک لرونکې ملي ادارې څخه د تائيد مکتوب ترلاسه کوي چې بيا د پروژې د طرحې اسنادو ته د يوې اعتبار لرونکې گومارل شوې دريمې عملياتي ادارې له خوا اعتبار ورکول کيږي. د پروژو نوم ليکنه د پاکې پراختيا د پروژې د فعاليت په توگه د اعتبار وړ پروژې د اجرائيوي پلاوي له لوري تائيدېږي. د پروژې گډونوال له تائيد شوي چلند سره په سمون کې د خپرېدو د څارنې مسؤليت لري، د پاکې پراختيا ميکانيزم د اجرائيوي پلاوي له لوري د خپرېدو د راکمولو کريډيټ تائيد او تصديق تر سره کيږي.

د فعاليتونو پروگرام (PoA): د فعاليتونو تر يوه پروگرام لاندې شونې ده ترڅو پاليسۍ په همغږې ډول پلې شي او هغه تدابير يا موخې چې د خپرېدو کچه را ټيټوي راجسټر شي. کله چې د فعاليتونو پروگرام راجسټر شو، کولای شو د اړونده پروژې نامحدود شمير فعاليتونه، د پاکې پراختيا ميکانيزم د پروژې د ټول دوران له پرمخ وړلو پرته وړ اضافه کړو.

د پاکې پراختيا ميکانيزم د پروژې له معمولو فعاليتونو سره په پرتله په ځانگړې توگه په سيمه کې د لږو پرمختلليو هېوادونو لپاره دغه پروگرام شوي تگلاره گڼ شمير گټې لري

د فعاليتونو د پروگرام گټې په لاندې ډول دي:

- د شين کوريزو گازونو د خپرېدو راکمولو تصديق شوي کريډيټ د انفرادي گډونوالو لپاره د معاملو لگښتونه، د پانکونو د گواښ او د ناڅرگندتيا کچه را ټيټوي.
- د فعاليتونو پروگرام په سيمه ييزه کچه تنظيمېږي چې دغه چاره د تائيد پروسه گړندۍ کوي.
- د پاکې پراختيا ميکانيزم ته لاسرسی کوچنيو پروژو ته غزېږي کومې چې ښايي په يوازې توگه د پايښت وړ نه وي.
- د پاکې پراختيا ميکانيزم په پروسه کې د انفرادي پروژې د را منځ ته کوونکو مخامخ ښکېلتيا اړينه نه ده.
- د فعاليت پروگرام له راجسټر څخه وروسته د خپرېدو د کچې د را ټيټيدو لړۍ ښايي په دوام لرونکې توگه لوړه شي دا ځکه چې له دې وروسته هم گڼ شمېر فعاليتونه په وروستيو پړاوونو کې وړ اضافه کيدای شي.
- د فعاليتونو پروگرام له لارې د کورنيو په کچه د گڼ شمير گټورو ټکنالوژيو ملاتړ کيدای شي.
- د فعاليتونو پروگرام له لارې د کاربن مالي وجوهو ته د لاسرسي په وسيله کيدای شي د ځانگړې سيمه ييزې پاليسۍ د موخو اغېزمن ملاتړ وشي.
- څارنه او تائيد کيدای شي د نمونه اخيستني د چلند له لارې په ټوليز بنسټ تر سره شي.
- له راجسټر څخه وروسته د هر فعاليت پروگرام لپاره هېڅ ډول فيس تعين شوی نه دی. د راجسټر فيسونه د خپرېدو د توقع وړ کچې د را ټيټيدو په هغه منځني حد باندې ولاړ دي چې د فعاليتونو پروگرام د راجسټر په مهال سپارل شوي دي.

د دې لپاره چې د فعاليتونو پروگرام د راجسټر او تائيد لپاره چمتو شي، د فعاليتونو پروگرام د طرحې اسناد اړونده ځانگړې شوې ادارې ته سپارل کيږي چې دغه چاره بايد په لاندې ټکو کې له راغلو معيارونو سره په سمون کې وي:

- د پاکې پراختيا ميکانيزم د پروژې معيار
- د پاکې پراختيا پروژې د دوران پروسه او طرزالعمل

۴۱. <http://cdm.unfccc.int/>

- د اضافه والي د څرگندولو، د وړتيا د پېژنځيزونو د را منځ ته کولو او د فعاليتونو د يوه پروگرام لپاره د گڼ شمير چلندونو د وړانديز لپاره معيار
- د فعاليتونو د پروگرام او پاکې پراختيا ميکانيزم د پروژې د فعاليتونو لپاره د سروې گانو او نمونه اخيستني معيار

د پروژې د طرحې د معيارونو يادښت^{۴۲}:

- د کاربن د وړاندې شوې پروژې لنډ معلومات چې معمولا له پنځو څخه تر لسو پاڼو پورې وي.
- د پاکې پراختيا ميکانيزم غير رسمي اسناد، اما نېردي ټولې مالي بسپنې او بشکيل لوري د پروژې د طرحې د يادښت نمونې له ځانه سره لري.
- د اړيکې نيولو وسايل د پروژې د را منځ ته کوونکو او پانگه والو له خوا د پروسې په پيل کې کارول کيږي.
- د پروژو په ارزونه/ څارنه، مفهوم جوړونه، بازارموندنه او مالي ملاتړ کې مرسته.

د پروژې د طرحې د يادښت مهمې برخې:

- د پروژې د کارول شوې ټکنالوژۍ او فعاليتونو يوه روښانه تشریح
- د پروژې د برخه والو پيژندنه او د پلي کولو لپاره چمتووالي
- د شرايطو د برابروالي، اضافه والي او بيسلاين سناريو (ولي بايد نوموړې پروژې په تنها ډول عملي نه شي؟ د شين کوريزو کازونو د خپرېدو د را کمېدو سرچينې او د خپرېدو راکمولو ټوليزه کچه)
- سيمه ييزې ملي او نړيوالې گټې

دريمه شمېره ضميمه د نړيوال بانک د پروژې د طرحې يادښت په بر کې نيسي. ملي ټيم بايد (له مناسبې روزنې وروسته) په دغه څېړنه کې د راغلي پاکې پراختيا ميکانيزم د فعاليتونو د پروگرام لپاره د وړاندې شويو لارښودونو او مهمو ټکو پر بنسټ اړونده فورم ډک کړي.

کول حشمت خان، کابل، افغانستان © زهرا خدادادي

د شين کوريزو کازونو د راکمولو فرصتونه											
د اړونې معيار	د نوي کېدو وړ ارزښت او ارزښت سپما مالي پاسبنه	په ساختماني چارو کې د ارزښت کوونکي	د کور وسايلو د لښل کداري، سټنډارډونه	په کورونو کې د لمریزو اوبه تودوونکو ترويج	د نوي کېدو وړ ارزښت څخه په ګڼه اخستې سره کليو ته د برېښنا وېش	د برېښنا شبکې سره تړلي د لمریزې برېښنا فارمونه	د اوبو برېښنا کوچي، بندونه	د پخلنځي لګښت لرونکي منقلونه او نغري احيا کول	د ښاري جامدو زياتو له دفع کولو څخه د مېټال کار	د طبيعي کار ترکيي سايکل چټک ترانزيت	د ښاري بسونو چټک ترانزيت
د ارزښت په ملي تګلاره کې ورته اړتيا	شديده	شديده	شديده	شديده	شديده	شديده	شديده	شديده	شديده	شديده	شديده
په کليو کې د نوي کېدو وړ ارزښت تګلاره کې ورته اړتيا	شديده	منځنۍ	ضعيف	ضعيف	شديده	شديده	ضعيف	ضعيف	ضعيف	ضعيف	ضعيف
د کاربن ډای اکسايډ د ټي وړ خپرېدنې راکمولونه	ډېره	منځنۍ	منځنۍ	منځنۍ	ډېره	ډېره	ډېره	ډېره	ډېره	ډېره	منځنۍ
مستقيم لګښت ډالر فی ټن کاربن ډای اکسايډ	ټيټ	ټيټ	ټيټ	منځنۍ	منځنۍ	منځنۍ	منځنۍ	ټيټ	اوسط	منځنۍ	لور
غیر مستقیم لګښت د کارکوونکو موندنه	مثبت	مثبت	-	مثبت	مثبت	مثبت	مثبت	مثبت	مثبت	مثبت	مثبت
چاپېريالي موخي (د هوا د ککړوالي مخنيوی)	شديده	شديده	شديده	شديده	شديده	شديده	شديده	شديده	شديده	شديده	شديده
د شمېرو او ارقامو موجوديت	-	-	-	ښه	ښه	ښه	ښه	ضعيف	منځنۍ	منځنۍ	ضعيف
د شمېرو او ارقامو کيفيت	-	-	-	ښه	ښه	ښه	ښه	ضعيف	منځنۍ	منځنۍ	ضعيف
امکان درلودل (تخصیص، مالي، ټولنيز)	د اجرا کېدو وړ	قسماً د اجراء وړ (اجرائي ستونزې)	قسماً د اجراء وړ (اجرائي ستونزې)	د اجرا کېدو وړ (ټيټه بيه، ساده ټکنالوژي، ټولنيز)	په قسمي ډول د اجرا کېدو وړ (نسبتاً لور لګښت سره، کمزوری پايښت)	د اجرا کېدو وړ	د اجرا کېدو وړ	د اجرا کېدو وړ لګښت سره د اجرا کېدو وړ	له لومړني لور لګښت سره د اجرا کېدو وړ	له لومړني لور لګښت سره د اجرا کېدو وړ	په قسمي ډول د اجرا وړ (له لومړني لور لګښت سره لور اېښام)

هغه پروژې چې د زرین معیار د تصدیق لپاره د شرایطو لرونکې دي^{۴۳}

۳.۴.۲.۱. په کورونو کې د لمريزو اوبو تودوونکو د ترویج د فعالیتونو پروگرام

په لاندې ډول د ملي ټیم له خوا د پروژې د طرحې د یادښت (Project PIN) د خانه پرې کولو لپاره لارښودونه توضیح شوي دي.

میتودولوژي: AMS-I.J. (د کوچني میزان چلند: د اوبو تودونې لمريز سیستم)

د فعالیتونو د پروگرام موخه او عمومي توضیحات: د افغانستان د وګړو شمېره نېرډې ۲۹ میلیونه^{۴۴} ده او د دغه هېواد د نفوسو شمېره او ښاري کیدل په ګړندی توګه د ډېرېدو په حال کې دي چې تراوسه پورې د هېواد ۲۵ سلنه وګړي په ښاري سیمو کې ژوند کوي. د هېواد د نفوسو له زیاتیدو سره یو ځای انرژۍ ته اړتیا زیاتېږي. په کورونو کې د انرژۍ اړتیا تر ډیره حده د پخلي، اوبو تودولو، او د کورونو د روښانه کولو له امله ده. لمريز اوبه تودوونکي وسایل د نوي کېدو وړ انرژۍ ټکنالوژۍ په توګه انرژۍ ته د دغو اړتیاوو یوه برخه پوره کوي.

د افغانستان اقتصادي، ټولنیزه او د وګړو سروې د کورنیو له خوا د نل له اوبو څخه د ګټې اخیستنې په برخه کې د هر ولایت په کچه لوی توپیر شیی. د لمريزو اوبو تودوونکو پروگرام باید په هغو سیمو کې پلي شي چې هلته د دغه ډول کورنیو شمیره لوړه وي. د بېلګې په توګه د هرات په ولایت کې ۴۰،۷ سلنه کورنیو خپلو کورونو او مېشت ځایونو ته د اوبو نلونه غزولي دي^{۴۵}.

د شين کوريزو گازونو د خپرېدو د کچې را کمېدل د موخې وړ کورونو کې د اوبو د تودولو لپاره د کارېدونکې مخلوطې انرژۍ پر بنسټ ټاکل کېږي. د موخې وړ کورنیو په استازولۍ باید د یوې ټولنې سروې تر سره شي ترڅو د پروگرام د پیاوړتیا او ارزولو په موخه وار د مخه د شين کوريزو گازونو د خپرېدو د را کمولو کچې اټکل ترلاسه شي. د شين کوريزو گازونو د خپرېدو د را کمېدو کچه به د پاکې پراختیا میکانیزم له خوا د منل شوي چلند (AMS-I.J.) د کوچنۍ دورې چلند: د لمريزو اوبه تودوونکو سیستم، سکتوري برخه. ۰۱ وروستی چاپ) پر بنسټ محاسبه شي.

د نوموړي پروگرام موخه دا ده ترڅو د هېواد په کچه په ټولو د استوګنې او سوداګریزو ودانیو کې د لمريزو اوبه تودوونکو سیستمونه نصب شي. د دغه سیستم په نصب کولو سره کولای شو د اوبو د تودولو په موخه د نوي کېدو وړ انرژۍ څخه د ګټې اخیستنې له لارې د فوسيلي سون توکو او سون لرګیو څخه د ګټې اخیستنې په برخه کې سپما دود کړو (له هغه ترکیب سره په تړاو چې د اوبو د تودولو په موخه کارول کېږي) چې دغه نوښت په خپل وار سره د کاربن ډای اکسایډ ګاز د خپرېدو کچې د راټیټېدو او د ځنګلونو له منځه تللو د مخنیوي سبب ګرځي.

د اوبو او انرژۍ وزارت د نوي کېدو وړ انرژۍ ریاست د یوه همغږي کوونکي بنسټ په توګه د فعالیتونو د دغه پروگرام د مدیریت لپاره وړاندیز کېږي. د دغه بنسټ یو مسؤلیت د تائید، تصدیق، راجسټر او کاربن د کریدیتونو د صدور په اړه چې د فعالیتونو د پروگرام په وسیله تولیدېږي د پاکې پراختیا د میکانیزم له اجرائیوي پلاوي سره د اړیکې جوړول او د کارونو همغږي کول دي. د اوبو او بریښنا وزارت د نوي کېدو وړ انرژۍ ریاست، د پاکې پراختیا میکانیزم د فعالیتونو د پروگرام او اړونده برخې د لومړني پروژې د پلي کوونکي په توګه عمل کوي. د اړونده برخې د پروژې پلي کوونکي د نوموړي پروژې د پلي کوونکي په توګه یادېږي. د اوبو او انرژۍ د وزارت د نوي کېدو وړ انرژۍ ریاست کولای شي د اړونده برخې د راتلونکو پروژو پلي کوونکي وي خو د لمريزو اوبو تودوونکو نور ویشونکي او تولیدوونکي د پروگرام په نورو پړاوونو کې د لا زیاتو پلي کوونکو په توګه ګډون کوي.

د تلپاتې پراختیا موخې: دغه پروژه به په هېواد کې له ټولیزې هوساینې سره مرسته وکړي او د هېواد د تلپاتې پراختیا له لاندې موخو سره په سمون کې ده.

اقتصادي هوساینه: لمريز اوبه تودوونکي د لمر وړانګو انرژي د سرچینې په توګه لګوي چې یوه د نوي کېدو وړ سرچینه او په بشپړه توګه وړیا ده، دغه چاره د دې سبب کېږي چې په هغو کورنیو کې چې بریښنا ییز اوبه تودوونکي وسایل کاروي د بریښنا او نورو سون توکو د لګښت د مخنیوي له مله د سون توکو په لګښت کې سپما وشي.

۴۳. <https://www.goldstandard.org/>

۴۴. NSIA. (2019). SYB 2017/18

۴۵. CSO. 2016(). SOCIO-DEMOGRAPHIC AND ECONOMIC SURVEY. HERAT

د لمريزو اوبه تودوونکو څخه په گټه اخيستني سره د بريښنا د کارونې کمښت نورو کاروونکو ته محدوده بريښنا برابرېږي. د لمريزو اوبه تودوونکو پيژندگلوې به د بېوزلې په راکمولو او د کور دننه چاپېريال د ښه کولو له امله د روغتيايي ستونزو په راکمولو کې مرسته وکړي او د ماشومانو او ښځو په وسيله د لرگيو د را ټولولو له اړخه په وخت کې د سپما له لارې جنسيتي مساوات ډاډمن شي.

چاپېريالي هوساينه: د فعاليتونو پروگرام په ټوله کې د انرژۍ لگښت را کموي او په دې توگه د هغو شين کوريزو کازونو د خپرېدنې کچه را ټيټوي چې د فوسيلي توکو د سون په مهال توليديږي. تمه کيږي چې افغانستان به په کورونو کې د انرژۍ د غوښتنو د پوره کېدو په برخه کې په لرگيو باندې تکيه لرلو ته دوام ورکړي. د انرژۍ د غوښتنو په را کمېدو سره، دغه پروگرام د شين کوريزو کازونو خپرېدنه او همدارنگه د کاربن مونو اکسايډ، نايترس اکسايډ او سلفر اکسايډ په شان د نورو کازونو خپرېدل را کموي او په دې توگه د کورونو دننه چاپېريال ښه کوي.

ټولنيزه هوساينه: دغه پروگرام به د عوايدو او بوختياوو د را منځ ته کولو له لارې د ټولنيزې هوساينې په برخه کې مرسته وکړي. همدارنگه نوموړی پروگرام به خلک د لمريزو اوبو تودوونکو د صنعت، ویش، نصب او څارنې په برخو کې په کار وگماري.

تخنیکي او ټکنالوژيکي هوساينه: دغه پروگرام د نوي کيدو او تکرارېدو وړ ټکنالوژي څرگندويي کوي او د کورنيو او کوچنيو صنايعو په کچه د نوي کېدو وړ انرژۍ د ټکنالوژۍ سوداگري زياتوي. په همدې توگه دغه پروگرام د کاربن د ټيټې کچې درلودونکې حل لاری د افغانستان د خلکو په واک کې ورکوي.

جغرافيايي پولې: ټول هېواد

معيارونه يا ټکنالوژۍ: د فعاليتونو پروگرام به د پاکې پراختيا ميکانيزم فعاليتونه هم را ونغاړي چې هر يو يې حد اکثر ۶۴۰۰۰ مترمربع د نصبولو لپاره د راټولولو سيمه لري، له همدې امله دغه حدود چې د پاکې پراختيا ميکانيزم د وړې کچې سره په تړاو کې د لمريزې تودوخې د راټولولوونکو لپاره د ځانگړي عامل له لارې تجزيه او شل کيږي او د وړې کچې د کاري ډلې^{۲۶} په وسيله تعريف شوي دي چې بايد په پام کې ونيول شي.

۳.۵ جدول: د لمريزو اوبه تودوونکو د فعاليتونو پروگرام څخه د شين کوريزو کازونو د را کمولو اټکل

شمبرې	فرضيې
۱۵۸,۸۰۰	په يوه ورځ کې د کورنۍ پر سر د تودو اوبو کچه په ليتر
۳۰۰,۰۰۰	په کال کې د ورځو شمېره
۲۰,۰۰۰	د ورودي اوبو تودوخه د سانتي گراد په کچه
۶۰,۰۰۰	په خروجی اوبو تودوخه د سانتي گراد په کچه
۲۶۵۵۱,۲۶۰	لکول شوې انرژي کيلوژول/ورځ/کورنۍ
۷۹۶۵۴۰۸,۰۰۰	لکول شوې انرژي کيلوژول/کال/کورنۍ
۷,۹۶۵	لکول شوې انرژي گېگا ژول/کال/کورنۍ
۴۳,۰۰۰	د سون توکو د تودوخې مقدار گېگا ژول /تن
%۱۰۰,۰۰۰	په حرارتی اوبه تودوونکو کې سپما
۰,۱۸۵	د سون په توکو کې سپما/ کور، تن
۳,۰۰۰	د کور د اوبو تودوونکو مساحت مترمربع/کور
۶۴۰۰۰,۰۰۰	په مترمربع سره د فعاليت پروگرام برخې عمومي مساحت
۲۱۳۳۳,۳۳۳	د کورونو شمېره/ د فعاليت پروگرام برخه
۳۹۵۱,۸۳۰	د انرژي په مجموعي مقدار کې سپما/ د فعاليت پروگرام برخه - تن
۷۲,۰۰۰	د شين کوريزو کازونو د خپرېدنو ضريب کيلوگرام/گېگاژول
۱۲,۲۳۵	په خپرېدنو کې کمښت/د فعاليت پروگرام برخه- گېگاگرام
۲۲۹۴,۰۳۸	د څلور ميليونه کورونو په خپرېدنو کې کمښت

۲۶. Value obtained from Annex 3 of the Small-Scale Working Group (SSC WG) Meeting 07.

هيله کيږي چې په بشپړ ډول د پروگرام د فعاليت پلي کېدل له ۱۳۹۹ لمريز کال څخه وروسته د ۱۵ کلونو په ترڅ کې پيل شي.

۳.۴.۲.۲. په کليوالي سيمو کې د بامونو پر سر د سولري تختو د نصبولو د فعاليتونو پروگرام

د ملي ټيم له خوا د پروژې طرحې د يادښت د ډکولو لپاره لارښود په لاندې ډول توضيح شوی دی.

میتودولوژي: د فعاليتونو د دې پروگرام د هرې برخې لپاره له لاندې میتودولوژيو څخه يوه يې کارول کيږي:

۱. AMS-I.F میتود

۲. AMD-I.D میتود

۳. د دواړو میتودونو ترکیب

د فعاليتونو د پروگرامونو په هکله عمومي توضيحات او موخې: د افغانستان اسلامي جمهوريت د کورنيو مصرف کوونکو او خصوصي شرکتونو په وسيله د نوي کيدو وړ انرژۍ (د بام پر سر فوتوولتاييکې تختو) څخه گټه اخيستل. د دغه فعاليتونو د پروگرام يوه برخه کيدای شي په يو له لاندې ډولونو سره پلې شي:

لومړی ډول: د افغانستان په يوه ټاکل شوي ولايت کې د ناپيلو فعاليتونو ټولگه، چې د هر يوه نصب شوي وړتيا له ۱۵،۰ ميگاواټه څخه لوړه نه وي.

دوهم ډول: په گوته شوي ناپيلي فعاليتونه يا د بېلابېلو وړتياوو لرونکو ځانگړيو ناپيلو فعاليتونو ټولگه چې مجموعي وړتيا يې له ۱۵ ميگاواټه څخه ډېره نه شي. دغه پروگرام کېدای شي د افغانستان دولت له خوا د په گوته شويو پاينست لرونکو پرمختيايي پېژنځيزونو سره په سمون کې وي.

د تلپاتې پراختيا موخې: دغه پروژه به په هېواد کې له ټوليزې هوساينې سره مرسته وکړي او د هېواد د تلپاتې پراختيا له لاندې موخو سره په سمون کې ده.

اقتصادي هوساينه: سولري تختې د لمر وړانگې د انرژۍ د سرچينې په توگه مصرفوي چې د نوي کېدو وړ انرژۍ يوه سرچينه او په بشپړه توگه وړيا ده، دغه چاره د دې سبب کيږي چې د بريښنا او نورو سون توکو د لگښت د مخنيوي له امله د سون توکو په لگښت کې سپما وشي او د بريښنا په لگښت کې کمښت نورو مصرف کوونکو ته بريښنا برابر وي.

چاپېريالي هوساينه: د فعاليتونو پروگرام په ټوله کې د انرژۍ مصرف را کموي او په دې توگه د هغو شين کوريزو گازونو د خپرېدنې کچه را ټيټوي چې د فوسيلي توکو د سون په مهال توليديږي. افغانستان به په کورونو کې د تودوخي او پخلي په موخه د انرژۍ د اړتياوو د پوره کېدو په برخه کې په لرگيو باندې تکيه لرلو ته دوام ورکړي. د انرژۍ د غوښتنو په را کمېدو سره، دغه پروگرام د شين کوريزو گازونو خپرېدنه او همدارنگه د کاربن مونو اکسايډ، نايترس اکسايډ او سلفر اکسايډ په شان د نورو هوا ککړوونکو خپرېدل را کم کړي هم او په دې توگه به د کورونو دننه چاپېريال ښه شي.

ټولنيزه هوساينه: دغه پروگرام به د عوايدو او بوختياوو د را منځ ته کولو له لارې د ټولنيزې هوساينې په برخه کې مرسته وکړي. نوموړی پروگرام به همدارنگه خلک د لمريزو اوبو تودوونکو د صنعت، ویش، نصب او څارنې په برخو کې وگماري.

ټکنالوژيکي هوساينه: دغه پروگرام د نوي کيدو او تکرارېدو وړ ټکنالوژي را منځ ته کوي او د کورنيو او کوچنيو صنايعو په مرسته د نوي کېدو وړ انرژۍ د ټکنالوژۍ سوداگري زياتوي. په همدې توگه دغه پروگرام د کاربن د ټيټې کچې لرونکې حل لاری د افغانستان د خلکو په واک کې ورکوي.

په هېواد کې د نوي کيدو وړ انرژۍ د پروژو په رامنځ ته کېدو سره به په مادي ډول د نوي کېدو وړ انرژۍ له لارې، انرژۍ ته د لاسرسي په برخه کې ټاکل شوې موخې ترلاسه شي او همدارنگه به د شين کوريزو گازونو د خپرېدنو د کچې د را کمولو په برخه کې ټاکل شوې موخه چې د اوسني بيسلاين خپرېدنو څخه نږدې ۱۳ سلنه ټيټه اټکل شوې ترلاسه شي.

شونتيا: د اغېزمنتيا په موخه د سولري تختو څخه د بريښنا اغيزمن توليد په موخه بايد د بريښنا ذخيږې سيستمونه شتون ولري ترڅو د لمر وړانگو او (DC/AC inverter) د نه شتون په صورت کې د غوښتنې د مهال د ساعتونو

يوه برخه تر پوښنې لاندې راوستل شي. په دې وروستيو کې په خپله د سولرونو بيه را ټيټه شوې ده، خو د برېښنا د ځيرې لپاره د بټريو بيه لا هم گرانه ده. که چېرته سولري تختې يوازې او پرته د بټريو له ملاتړ څخه نصب شي دغه چاره د سيستم پايښت کمزوری کوي. د دغه سيستمونو يو زيان په ځانگړې توگه افغانستان لپاره دا دی چې په لېرې پرتو سيمو کې دغه ډول سيستمونه له نصبولو وروسته ډېر ژر له کاره لويږي^{۴۷} که چېرې د دغه ډول نصب شويو سيستمونو څارنه په منظمه توگه تر سره نه شي نو په دې صورت کې به يې پايښت کم وي.

۳.۶. جدول: د بامونو پر سر د سولري تختو پر مرسته د شين کوريزو گازونو د خپرېدو راکمولو اټکل

شمېرې	فرضيې
	د بټريو په ملاتړ سولري تختې
۱,۰۰۰	نصب شوی ظرفيت / واحد کيلوواټ
۱۵,۰۰۰	حد اکثر نصب شوی ظرفيت / د اړونده برخې د پروژې فعاليتونه - ميگاواټ
	ساعتونه
۱۶۰۰,۰۰۰	د وړتيا د فکتور ساعتونه
۱۶۰۰,۰۰۰	توليد شوې بريښنا/ واحد/کال کيلوواټ - ساعت
۲۴۰۰۰,۰۰۰	ټوله توليد شوې بريښنا / د اړونده برخې پروژې فعاليتونه - ميگاواټ ساعت
۰,۸۰۰	د فوسيلي سون توکو د توليد له امله د خپرېدو عامل ټن/ميگاواټ ساعت
۳	د يوه کال په موده کې د فعاليتونو د پروگرام د پلي کيدونکو برخو شمېره
۱۹,۲۰۰	د اړونده پروژې څانگې د فعاليتونو له امله د شين کوريزو گازونو راکمول - گېگاگرام

هيله کيږي چې په بشپړ ډول د پروگرام د فعاليت پلي کېدل به له ۱۳۹۹ کال څخه د ۱۵ کلونو په موده کې پيل شي.

۳.۴.۲.۳. د بريښنا شبکې پورې تړلو لمريزې بريښنا فارمونو د جوړولو د فعاليتونو پروگرام

د پروژې د طرحې د يادښت د ډکولو په موخه ملي ټيم ته لارښودونه په لاندې ډول توضيح شوي دي. ميتودولوژي: AMS I.D او د فعاليتونو تر پروگرام لاندې SSC-CPA ته د هغه د عملي کېدو وړتيا د شرحې وړ ده. د فعاليتونو د پروگرام موخه او عمومي توضيحات: د پاکې پراختيا ميکانيزم د فعاليتونو د دغه پروگرام موخه په هېواد کې د لمريزې بريښنا د توليد د کوچنيو شبکو را منځ ته کول ده. د افغانستان اسلامي جمهوري دولت په پام کې لري چې په بېلابېلو ولايتونو کې ۱۲ دغه ډول پروژې تر لاس لاندې ونيسي. د پاکې پراختيا ميکانيزم د فعاليتونو پروگرام به په ښکاره توگه د دغو پروژو پلي کول آسانه کړي.

د فعاليتونو د دغه پروگرام ټاکلې موخې:

- په راتلونکې کې په افغانستان کې د فوسيلي سون توکو پر بنسټ د بريښنا په توليد پورې د تړاو را کمول
- هغو برخو ته د بريښنا رسول چې وړاندې له دې کار نه دی ورته شوی او په شبکه پورې د تړلو پيښودونکو د شمېرې زياتول
- د ودانيزو چارو پر مهال د لنډمهاله بوختياوو را منځ ته کول او په همدې توگه د کار په بهير کې د اوږد مهاله کاري دندو را منځ ته کول.

د فعاليتونو تر دغه پروگرام لاندې توليد شوې بريښنا ښايي د بريښنا د سيمه ييزې يا ملي شبکې له لارې پيښودونکو ته ورسول شي. دغه فعاليت کيدای شي په راتلونکې کې د اوسنۍ حرارتي بريښنا ځای ناستی شي، نو له همدې امله به په افغانستان کې د حرارتي بريښنا څخه د زېږنده شين کوريزو گازونو د خپرېدو د کچې په را ټيټېدو کې د پام وړ مرسته وکړي.

د تلپاتې پراختيا موخې: دغه پروژه به په هېواد کې له ټوليزې هوساينې سره مرسته وکړي او د هېواد د تلپاتې پراختيا له لاندې موخو سره په سمون کې ده.

ټولنيزه هوساينه: د پروژې فعاليتونه به د نصب په مهال بوختياوې را منځ ته کړي او په دې توگه به د پروژې د فعاليت په پړاو کې د بوختياوو د را منځ ته کېدو لامل شي.

اقتصادي هوساينه: د پروژې پلي کېدل به په هېواد کې له اقتصادي فعاليتونو سره مرسته وکړي. په مستقيمې او يا غير مستقيمې توگه به د پروژې د پلي کېدو په کارخونه او همدارنگه د مديريت په برخه کې دندې را منځ ته کړي. **چاپيريالي هوساينه:** د نوي کېدو وړ انرژۍ پروژې به د شين کوريزو گازونو د خپرېدو په راکمولو کې مرسته وکړي، او په دې توگه به له فوسيلي سون توکو څخه د بريښنا د توليد د بهير برعکس په کمه کچه د هوا د ککړوالي لامل شي. **ټکنالوژيکي هوساينه:** د پروژې فعاليتونه به په هېواد کې د پاکې انرژۍ د ټکنالوژيو د کارونې پراخېدو لپاره وړ فرصتونه را منځ ته کړي.

د فعاليتونو د پروگرام جغرافيايي او فزيکي پولې: د افغانستان سياسي پولې د فعاليتونو پروگرام لپاره د جغرافيايي پولو په ډول غوره شوې دي. د فعاليتونو د پروگرام برخې (CPAs) به د افغانستان د جغرافيايي پولو په محدوده کې پلي شي.

د پروژې شرحه: د فعاليتونو پروگرام يوه برخه چې په ټيټه کچه يې وړانديز شوی دی، په ټول افغانستان کې د لمريزې انرژۍ کوچنۍ کارخونې په بر کې نيسي چې وړتيا يې ۱۵ مېگا واټه يا ټيټه ۵۰ د پاکې پراختيا ميکانيزم د فعاليتونو تر پروگرام لاندې د ټولو تختو ټوليزه وړتيا له ۱۵ ميگاواټو څخه بايد ډېره نه وي.

۳.۷ جدول: د لمريزې برېښنا فارمونو څخه د شين کوريزو گازونو د خپرېدنې راکمولو اټکل

شمېرې	فرضيې
۱۵	د فعاليتونو پروگرام اندازه وټ پاور
۱۸۰۰	په کلني ډول د ظرفيت فکتور ساعتونه
۲۷۰۰	په کلني ډول په مېگاواټ ساعت باندې توليد شوې انرژي
۰,۸	د شبکې د خپرېدو عامل - د ټن په اساس- کاربن ډای اکسايډ/مېگاواټ ساعت
۱۲	د پروگرام د فعاليتونو مجموعي شمېره (CPAs)
۱	د يوه کال په موده کې د فعاليتونو د پروگرام د پلي کېدونکو برخو شمېره
۲۱,۶	د کاربن ډای اکسايډ د خپرېدو راکمول - ټن کيکاکرام کاربن ډای اکسايډ/برخه د فعاليت پروگرامونه/کلني

هيله کېږي چې د فعاليتونو بشپړ پروگرام له ۱۳۹۹ کال څخه پيل او تر دوولسو کلونو پورې پلي شي. (د پاکې پراختيا ميکانيزم يو پروگرام په يوه کال کې)

۳.۴.۲.۴ د اوبو انرژۍ د کوچنيو بندونو جوړولو د فعاليتونو پروگرام

په لاندې ډول د پروژې د طرحې يادښت د خانه پرې کولو لپاره لارښودونه توضيح شوي دي. **میتودولوژي: AMS-ID.** (د نوي کېدو وړ سرچينو څخه د بريښنا توليد او له بريښنايي شبکې سره د هغه نښلول) **د فعاليتونو د پروگرام موخه او عمومي توضيحات:** افغانستان د اوبو انرژۍ سرچينو له اړخه بډای هېواد دی چې د اوبو انرژۍ کوچنيو او لويو بندونو ته يې ځانگړی فرصت برابر کړی دی. په افغانستان کې د اوبو انرژۍ د توليد وړتيا ۲۳۳۱۰ مېگاواټه اټکل شوې ده.^{۴۸} د دغه سرچينو څخه په گټه اخيسته وارداتي برېښنا ته اړتيا نه ليدل کېږي او د انرژۍ د برابرولو خونديتوب هم ښه کېږي.

افغانستان په داسې يوه دريځ کې دی چې د هېواد اقتصادي سکتورونه بريښنا ته سخته اړتيا لري مگر د ټول هېواد يوازې ۳۰,۹ سلنه وگړي د برېښنا شبکې ته لاسرسی لري.^{۴۹} د بريښنا سيستم د پراختيا په حال کې دی او د کورنيو شبکو له لارې احتمالي مصرف کوونکو ته د بريښنا د چمتو کولو په موخه لويو مالي سرچينو ته اړتيا لري.

۴۸. NEPA. (2019). SNC

۴۹. NSIA. (2018). ALCS

احتمالي غوښتنې ته په پام په ټوله سيمه کې د ملي شبکې پراختيا يوه د لوړ لگښت لرونکې هڅه ده او په اوسنيو حالاتو کې پرته له بهرنيو مرستو څخه په هېواد کې د اقتصادي حالت د خرابيدو لامل کېږي. له بله اړخه افغانستان د اوبو د کوچنيو او لويو سرچينو درلودونکی دی. د اوبو انرژۍ د سرچينو څخه د برېنا توليد پراخو مالي لگښتونو ته اړتيا لري او په دې برخه کې به مالي بنسټونه له گواښ سره مخامخ شي. په ورته وخت کې دغه سرچينه دا ښېگڼه هم لري چې له اصلي شبکې سره د هغه تړل اړين نه دي، بلکه مصرف کوونکي کولای شي د يوې وړې شبکې له لارې هم د هغې څخه برېښنا ترلاسه کړي.

د فعاليتونو د پروگرام ځانگړې موخه: د اوبو انرژۍ کوچنۍ کارخونو د فعاليتونو پروگرام موخه د مالي او بنسټيزو خنډونو لېرې کول او په ورته وخت کې په هېواد کې د نوي کېدو وړ انرژۍ د توليد د کوچنيو پروژو پلي کول او دود کول ده. د فعاليتونو پروگرام د پاکې پراختيا د پروژې د پرمختيايي لگښت په را کمولو کې مرسته کوي او د پاکې پراختيا ميکانيزم د ناپييلې پروژې د فعاليت پر نسبت د عوايدو د ترلاسه کولو په موخه موده را کموي.

د وړانديز شويو فعاليتونو پروگرام د پلي کولو چوکاټ: د فعاليتونو د پروگرام هره کوچنۍ برخه يوه يا څو د برېښنا کارخونې په بر کې نيسي چې د هغو نصب شوې ترکيبې وړتيا د نوي کيدو وړ انرژي د پاکې پراختيا ميکانيزم د کوچنيو پروژو (۱۵ مېگاواټه) څخه ډېره نه وي. البته د فعاليتونو پروگرام هغې برخې ته بايد لومړيتوب ورکړل شي چې له پنځو مېگاواټه څخه لږه انرژي ولري، ترڅو د نوي کېدو وړ انرژي د کوچنيو ټکنالوژيو د اضافه کولو لپاره د ملگرو ملتونو د اقليمي بدلون کنوانسيون ته د افغانستان د اړونده واک لرونکې ادارو د وړانديز پر بنسټ يو شان اضافه کېدل ډاډمن کړي. په هغه صورت کې چې د پروژې د پروگرام د برخې انرژي له ۵ څخه تر ۱۵ مېگاواټه څخه لوړه شي، په دې حالت کې د اضافه کولو په هکله د وړانديز شوي چلند توکي کارول کېږي.

د تلپاتې پراختيا موخې: دغه پروژه به په هېواد کې له ټوليزې هوساينې سره مرسته وکړي او د هېواد د تلپاتې پراختيا له لاندې موخو سره په سمون کې ده.

ټولنيزه هوساينه: د پروژې فعاليت په پراو کې به د بوختياوو د را منځ ته کيدو لامل شي.

اقتصادي هوساينه: د پروژې پلي کيدل به په هېواد کې له اقتصادي فعاليتونو سره مرسته وکړي. په مستقيمه او يا غير مستقيمه توگه به د پروژې د پلي کيدو په کارخونه او همدارنگه د مديريت په برخه کې دندې را منځ ته کړي.

چاپيريالي هوساينه: د نوي کېدو وړ انرژۍ پروژه به د نړيوالې تودوخې په را کمولو کې مرسته وکړي، او په همدې توگه له فوسيلي سون توکو څخه د برېښنا د توليد د بهير برعکس به په کمه کچه د هوا د ککړوالي لامل شي.

ټکنالوژيکې هوساينه: د پروژې فعاليتونه به په هېواد کې د پاکې انرژۍ ټکنالوژيو د مضاعف کېدو فرصتونه را منځ ته کړي.

جغرافيايي پولې: د افغانستان سياسي پولې د فعاليتونو پروگرام لپاره جغرافيايي پولې غوره شوې دي. د فعاليتونو پروگرام برخې به د افغانستان د جغرافيايي پولو په محدوده کې پلي شي.

۳.۸ جدول: د اوبو برېښنا د کوچنيو بندونو د فعاليتونو پروگرام په مرسته د شين کوريزو گازونو د راکمولو اټکل

شمبرې	فرضيې
۵	د فعاليتونو پروگرام برخې اندازه- واټ پاور
۶۰۰	د کلني ظرفيت عامل ساعتونه
۳۰۰۰	په مېگاواټ ساعت توليد شوې انرژي / د فعاليت د پروگرام برخه /کلنۍ
۰.۸	د شبکې د خپرېدو عامل - ټن کاربن ډای اکسايډ/مېگاواټ ساعت
۲۰	د پروگرام د فعاليتونو مجموعي شمېره
۲	د يوه کال په موده کې د فعاليتونو د پروگرام د پلي کيدونکو برخو شمېره
۶۰۰۰	توليد شوې انرژي - مېگاواټ ساعت په کال کې
۰.۸	د فوسيلي سون توکو د خپرېدنې ضريب (ټن/مېگاواټ ساعت)
۴۸	په کال کې ذخيړه شوي خپرېدنې - گېگاگرام

۳.۴.۲.۵. د پخلي د لږ لگښت لرونکو نغريو د ترويج د فعاليتونو پروگرام

د ملي ټيم په وسيله د پروژې د طرحې يادښت د خانه پرې کولو لارښود په لاندې ډول توضيح شوی دی:

میتودولوژي: AMS.II.G (د بايوماس انرژۍ په لگښت کې سپموونکي کړنې چې د نوي کېدو وړتيا نه لري)

د فعاليتونو د پروگرام موخه او عمومي توضيحات: په افغانستان کې د ځنگلونو د له منځه تللو يو لامل د کورونو د تودولو او د پخلي په موخه د سون توکو په توگه له لرگيو څخه گټه اخيستل دی. د سون په لرگيو کې سپما په هېواد کې د ځنگلونو د له منځه تللو د کچې را کمېدو لامل کېږي. د دې پروگرام د فعاليتونو موخه د لږ لگښت لرونکو پرمختللو نغريو او منقولونو دود کول ده ترڅو په افغانستان کې د شته ځايي نغريو ځای ناستي شي.

د افغانستان د انرژۍ سپما د ملي پالیسۍ له مخې د هېواد په کليوالي سيمو کې تر ۹۷ سلنې ډېر وگړي د کورونو د تودولو او د پخلي په موخه په ناسمو نغريو او منقولونو کې د سون له وچو توکو (لرگيو، خوشايو او نورو) څخه گټه اخلي^{۵۰}. د لږ لگښت لرونکو نغريو ښه والی دا دی چې د سون توکو په لگښت کې سپما را منځ ته کوي او په دې توگه وگړي د سون لرگيو د راټولولو لپاره لږ وخت مصرفوي او همدا رنگه د لوگيو د خپرېدو د راکمولو له لارې د کور د ننه چاپېريال ښه کيږي چې په پایله کې يې د وگړو د روغتيا ښه کېدو لامل گرځي.

د فعاليتونو وړاندیز شوی پروگرام د شته دوديزو نغريو د سپما د زياتولو په موخه يو لږ فعاليتونه په گوته کوي، چې په بيسلاين سناريو کې د بايوماس د سپما لامل کيږي. د پخلي پرمختللي نغري چې له اوسپنې څخه جوړ شوي په کليو کې د اړونده ځانگړو شرکتونو له خوا د خټينو نغريو په ځای جوړيږي او پلورل کيږي.

د تلپاتې پراختيا موخې: دغه پروژه به په هېواد کې له ټوليزې هوساينې سره مرسته وکړي او د هېواد د تلپاتې پراختيا له لاندې موخو سره په سمون کې ده.

ټولنيزه هوساينه: د دې پروژې له لارې په کليوالي سيمو کې د پخلي په موخه د انرژۍ غوره خدمتونو ته لاسرسی زياتيږي چې دا کړنه د کليوالي کورنيو په ژوندانه مثبتې اغېزې لري.

چاپېريالي او ټولنيزه هوساينه: د ټيټ لگښت لرونکو نغريو او منقولونو څخه گټه اخيستنه د سون لرگيو د لگښت د را کمېدو لامل کيږي چې په دې توگه د ځنگلونو د له منځه تلو د کچې د را ټيټيدو سبب کيږي او په پایله کې د درندو کارونو د کموالي، د لرگيو د را ټولولو په بهير کې د وخت او پيسو د سپما له لارې د اړونده خلکو د ژوندانه د کچې د ښه کېدو لامل گرځي.

ټکنالوژيکي هوساينه: په افغانستان کې ډيری شته نغري ډير ساده او له خټې څخه جوړ شوي دي يا دا چې درې اوسپنيزې يا ډبرينې پښې لري. دغه ډول نغري ډير ناکاره دي ځکه چې د هوا د چلېدو او عايق له اړخه ناسم جوړښت لري. د پروگرام يو لږ فعاليتونه چې د شته دوديزو نغريو کارنده توب او وړتيا ښه کوي او په ورته وخت کې په بيسلاين سناريو کې د هغه بايوماس چې د نوي کېدو وړ نه وي، د سپما په برخه کې مرسته کوي. په ورته شرايطو لرونکو هېوادونو کې د دوديزو خټينو او اوسپنيزو نغريو څو ښه ډولونه په بريالۍ توگه طرحه او پلي شوي دي، چې د دغه ډول نغريو د جوړولو لپاره د اضافي هڅو اړتيا نه ليدل کيږي. فلزي نغري هم د کورونو د تودولو لپاره کارول کيږي. د فعاليتونو پروگرام به (د دغه ډول نغريو څخه گټه اخيستنه) د ځينو شرايطو په استثنا دود کړي.

۳.۹. جدول: د پخلي د لږ لگښت لرونکو نغريو په مرسته د شين کوريزو گازونو د خپرېدنې را کمولو اټکل

شمبرې	فرضيې
۳۰۰۰	د پاکې پراختيا ميکانيزم د فعاليتونو اندازه، د نغريو شمېره
۳،۰۷	د لرگيو بايوماس مقدار چې د پروژې په نه شتون کې ورڅخه گټه اخيستل کيږي، ټن په کال کې
۱۰	د سپما مخکينۍ سلنه
۲۰	د سپما نوې سلنه
۷	د يوه کال په موده کې د فعاليتونو د پروگرام د پلي کېدونکو برخو شمېره
۱۱۲	د پروگرام د فعاليتونو مجموعي شمېره

۵۰. MEW. (2015). AEEP

۰,۰۱۵	د لړکيو بايوماس خالصه تودوخه چې د نوي کېدو وړتيا نه لري او په تېراژول في ټن اټکل کېږي
۸۱,۶	د لړکيو د هغه ډول بايوماس د بدلولو لپاره د خپرېدو ضريب چې د نوي کېدو وړتيا نه لري د يو شان مستهلکينو له خوا - ټن کاربن ډای اکسايډ/تېراژول
۱۱,۲۷۳۰۴	د شين کوريزو گازونو د خپرېدو راکمول /کلنۍ/ د اړونده برخې د پروژې فعاليت کېډاگرام

۳.۴.۲.۶. د جامدو ښاري زبالو د خښولو د فعاليتونو له پروگرام څخه د ميتان گاز توليد

د ملي ټيم په وسيله د پروژې د طرحې د يادښت د ډکولو لارښود په لاندې ډول توضيح شوی دی:

میتودولوژي: ACM۰۰۱ (د زبالو د خښولو څخه د توليد شويو گازونو احتراق او يا کارونه)

د فعاليتونو د پروگرام موخه او عمومي توضيحات: په افغانستان کې يوازې له ۲۵ څخه تر ۴۸ سلنه ښاري جامد پاتې شوني راټولېږي او د زبالو د خښولو په سرلوڅو ځايونو کې خښېږي. د پاتې شونو له دغې کچې څخه به په ۱۴۰۵ لمريز کال کې چې د دغه پروژې د پيل کال په پام کې نيول شوی دی ۴۲,۶ کېډاگرامه د ميتان گاز ترلاسه شي. په هره کچه چې ډېر پاتې شوني راټول او په عايقو ځايونو کې خښ شي په هماغه اندازه د ميتان ډېر گاز ترلاسه او د گټې اخيستو وړ گرځي. دا په داسې حال کې ده چې په اوس وخت کې جامدې ښاري زبالې سمې نه مدیریت کېږي او زيات شمېر روغتيايي ستونزې يې راولاړې کړې دي.

د افغانستان دولت په دې وروستيو کې دغه مهمه ستونزه موندلې او په ښاري کچه يې د يو لړ پرمختگونو وړاندوينه کړې ترڅو دغه ستونزه هواره شي. د فعاليتونو د دې پروگرام مهمه موخه، د پاکې پراختيا ميکانيزم د چوکاټ را منځ ته کول دي چې په هغه سره کېدای شي د پاتې شونو له خښولو څخه د توليد شويو گازونو د کارولو د ډول پروژې د اړونده برخې د پروژو د فعاليتونو په توگه ور اضافه شي ترڅو په ټول هېواد کې د نوي کېدو وړ انرژۍ سرچينې ترلاسه کول او کارول دود کړي. د بيسلاين سناريو په اساس په ۱۳۹۹ لمريز کال کې به د پاتې شونو د خښولو سيستم له غير عايق څخه عايق سيستم ته بدل شي. د دغه څېړنې د موخې ترلاسه کولو لپاره، په پام کې ده چې د فعاليتونو پروگرام ټولې درې برخې د ۱۵ کلونو په موده کې پلې شي.

د فعاليتونو د پورته وړاندیز شوي پروگرام د نوي کېدو وړ د يوې مهمې ټکنالوژۍ په توگه پېژندل شوی دی او له وړاندې د لسگونو کلونو راهيسې په نورو هېوادونو کې کارول کېږي. نو له همدې امله، د پروژې د طرحې په يادښت کې ټکنالوژيکي او عملياتي گواښونه ډير لږ په نظر راځي.

د تلپاتې پراختيا موخې: دغه پروژه به په هېواد کې له ټوليزې هوساينې سره مرسته وکړي او د هېواد د تلپاتې پراختيا له لاندې موخو سره په سمون کې ده.

اقتصادي هوساينه:

- د افغانستان په پايښت لرونکې اقتصادي پراختيا کې مرسته
- په افغانستان کې د نوي کېدو وړ انرژۍ د ټکنالوژۍ څخه د گټه اخيستې پراختيا
- د فوسيلي سون توکو په ځای د نوي کېدو وړ انرژۍ کارول
- د اړتيا وړ نوي کېدو وړ انرژۍ په وسيله د اقتصاد بيارغونه

ټولنيزه او چاپيريالي هوساينه:

- د فعاليتونو پروگرام هره برخه د ودانيزو چارو له سيمه ييزو شرکتونو سره مرسته کوي ترڅو اوسني کارکوونکي وساتي او په ټولو حرفوي، مسلکي او نامسلکي کچو د نويو کارکوونکو د گمارنې تناسب لور کړي.
- د فوسيلي سون توکو څخه د شين کوريزو گازونو د خپرېدنې د کچې را کمول.
- له خښو شويو پاتې شونو څخه د زېږنده گازونو د ناکترول شوې خپرېدنې له امله د نورو نامطلوبه چاپيريالي اغيزو را کمول. د پاتې شونو د خښولو څخه د زېږنده گازونو د را ټولولو سيستم، د سيمه ييز چاپيريال د غوړو او گواښ لرونکو پاتې شونو له خښولو څخه د زېږنده گازونو د را ټولولو له لارې او همدارنگه په نړيواله کچه د چاپيريال د انرژۍ له ترلاسه کولو سره مل د شين کوريزو گازونو د سوځولو له لارې ښه کوي.

- د خپرېدو د کچې د را ټیټېدو د محاسبې لپاره به د پاتې شونو له خښولو څخه زېږنده د میتان گاز او له حرارتي بریښنا څخه زېږنده کاربن ډای اکساید د ۱۴۰۵ کال په پیل کې په پام کې نیول شوی دی (د بریښنا د تولید لپاره د پاتې شونو له خښولو څخه د زېږنده گاز څخه د گټې اخیستنې کال).

۳.۱۰. جدول: د پاتې شونو د ښخولو او خپرېدو د راکمولو پروگرام څخه د تولید شوی گاز محاسبه

شمبرې	فرضيې
۴۲,۶۹	د میتان تولید شوی مقدار - گېگاګرام
۰,۱	اکساید شوې برخه (د اکساید ضریب)
۲۸,۴۲	احتراق شوې مقدار - گېگاګرام
۱۲	فټ مکعب/کیلواټ ساعت
۴۶۰۰۰	فټ مکعب/ټن
۱۴۷۲۹۰,۸۷	میکواټ فی ساعت تولید شوي بریښنا
۰,۸	د شبکې د خپرېدو ضریب
۹۶۰,۵۹	د میتان له احتراق څخه د خپرېدو کمول د کاربن ډای اکساید معادل گېگاګرام
۱۱۷,۸۳	د بریښنا د بدلولو لپاره د سون توکو د خپرېدنې راکمول د کاربن ډای اکساید معادل گېگاګرام
۱۰۷۸,۴۲	د خپرېدنې د کموالي مجموعه - د کاربن ډای اکساید معادل گېگاګرام

۳.۴.۲.۷. د طبیعي گاز د گډ دوران د حرارتي بریښنا کارخونه

د ملي ټیم په وسیله د پروژې د طرحې د یادښت د ډکولو لارښود په لاندې ډول توضیح شوی دی.

میتودولوژي: AMS.III.AL (د بریښنا د تولید له واحدې دورې څخه ترکیبي دورې ته بدلون)

د فعالیتونو د پروگرام موخه او عمومي توضیحات: د فعالیتونو د دغه پروگرام موخه د گاز د یوه یا څو شته توربینونو د پاتې شونو او ضایعاتو له سوځولو څخه د زېږنده حرارتي انرژۍ څخه په گټه اخیستنې سره د طبیعي گاز او حرارتي بریښنا د کارخونو د ضایعاتو او پاتې شونو د حرارت بېرته ترلاسه کول او را ژوندي کول ده.

له پروژې څخه د مخه سناریو کې د بریښنا د جریان واحد دوران د حرارتي بریښنا له ستیشن څخه په گټه اخیستنې سره را منځ ته کیږي (گازي جنراتورونه) او له سوژېدونکو موادو څخه زېږنده تودوخه له توربینونو څخه فضا ته خپرېږي. مگر د پروژې په سناریو کې د حرارتي بریښنا د تولید د یوه دور کارخونه د بریښنا او تودوخې په همغږي کولو سره د حرارتي بریښنا د تولید په ترکیبي دوران باندې بدلېږي. د ټولو توربینونو د گازونو له ضایعاتو څخه تولید شوې تودوخه بېرته ترلاسه کیږي او د بخار د تودوخې په جنراتور (HRSGs) کې تولید شوی بخار د اضافي بریښنا د تولید لپاره هم کارول کیږي.

د پایښت لرونکې پراختیا موخې: دغه پروژه به په هېواد کې له ټولیزې هوساینې سره مرسته وکړي او د هېواد د تلپاتې پراختیا له لاندې موخو سره په سمون کې ده.

ټولیزه هوساینه: د جوړولو او بشپړولو په بهیر کې د پروژې فعالیت د بوختیاوو د را منځ ته کېدو سبب کیږي.

اقتصادي هوساینه: د پروژې فعالیت د اضافي پانګونې سبب کیږي چې د هېواد په اقتصادي وده کې مرسته کوي.

چاپیریالي هوساینه: د پروژې فعالیت د بریښنا د تولید په موخه د ضایعاتو له تودوخې څخه په گټه اخیستو سره د شین کوریزو گازونو د خپرېدنې د کچې له ټیټېدو سره مرسته کوي او په پای کې په یوه بڼه فضا ته د گازونو د ټولیزې خپرېدنې کچه را ټیټوي.

ټکنالوژیکي هوساینه: د پروژې په فعالیت کې د گټې اخیستنې لپاره، بیان شوې ټکنالوژي په حقیقت کې د سالمې او خوندي ټکنالوژۍ بیانوونکې ده او د لرې انرژۍ سره د ټکنالوژي پلي کول دود کوي.

۳.۱۱. جدول: د طبیعي گاز د ترکیبي دوران پروگرام له فعالیتونو څخه د شین کوریزو گازونو د خپرېدنې د راکمولو اټکل

شمېرې	فرضيې
۱۵	د برېښنا نوی اضافه شوی جنراتور - مېگاوات
۶۰۰	د کلنۍ وړتیا د فکتور ساعتونه
۹۰۰۰	په مېگاوات ساعت/کال تولید شوي اضافي برېښنا
۰,۸	د شبکې د خپرېدنو ضریب - کاربن ډای اکساید - ټن/مېگاوات ساعت
۷۲	د کاربن ډای اکساید د خپرېدنو کمېدل - گېگاګرام/کال

۳.۴.۲.۸. په کابل ښار کې د ښاري بسونو د گړندي لېږد رالېږد پروژه

د ملي ټیم په وسیله د پروژې د طرحې د یادښت د ډکولو لارښود په لاندې ډول توضیح شوی دی. میتودولوژي: AM۰۰۳۱ (د گړنديو بسونو د ترانزیت پروژه).

د فعالیتونو د پروگرام موخه او عمومي توضیحات: د کابل ښار د لېږد رالېږد گړنديو ښاري بسونو د ترانزیت پروگرام (BRT) موخه د ترانسپورت د یوه اغیزمن، کارنده، هوسا او خوندي سیستم را منځ ته کول ده. د افغانستان د نورو ښارونو په شان د کابل ښار د خصوصي وسایطو په بې ساري زیاتېدو سره د نوي کېدو یا عصري کېدو خوا ته روان دی. دغه پروژه د ساتنې او څارنې او د تېلو د تبدیلی د ځای په گډون د ښاري بسونو په څلورو مسیرونو کې د پلي کېدو په موخه وړاندیز شوی ده. د دې پروژې تر چتر لاندې ښاري نقلیه گړندي وسایط تر یوه حده د شته ډیزلې، پترولې او گاڼي بسونو او همدارنگه د پترولې ټکسي گانو او کوچنیو مسافر وړونکو بسونو ځای نیسي چې د ښار په ځانگړو لارو تگ را تگ کوي.

د تلپاتې پراختیا موخې: دغه پروژه به په هېواد کې له ټولیزې هوساینې سره مرسته وکړي او د هېواد د تلپاتې پراختیا له لاندې موخو سره په سمون کې ده.

چاپیریالي هوساینه: د لږو شین کوریزو گازونو د خپرېدو او همدارنگه د هوا د نورو ککړوونکو توکو په ځانگړې توگه د سلفر ډای اکساید او نایتروس اکساید د خپرېدنو د کچې را ټیټولو له لارې د ښه چاپیریال را منځ ته کول.

ټولنیزه هوساینه: د گڼې گونې د راکمولو او وخت له ضایع کېدو څخه د مخنیوي، د هوا د لږې ککړتیا له امله د تنفسي ناروغیو د را کمېدو، د غږیزې ککړتیا او همدارنگه د ترافیکی پیښو د راکمولو له لارې ټولنیزه هوساینه.

اقتصادي هوساینه: په عمومي ډول اقتصادي گټې د لویو اقتصادونو په کچه دي. د کابل ښار کولای شي د ترانزیت د یوه عصري او نوی سیستم د را منځ ته کولو له لارې د سیالۍ ډگر ته راووهي او په ورته وخت کې د گڼې گونې له کبله را منځ ته کېدونکي لگښتونه را کم کړي.

د ښاري گړنديو بسونو وړاندیز شوي ټکنالوژي: ډیزلې آبرو III ډوله بسونه، د ۱۸ متره په اوږدوالي نوی بسونه چې معیوبینو ته د ځانگړي ځای په لرلو سره د ۱۶۰ کسانو د لېږد رالېږد وړتیا لري او د منل شوې ټکنالوژۍ په توگه یې وړاندیز شوی دی. همدارنگه د فرعي لارو لپاره د ۸۰ کسه سورلیو د ظرفیت لرونکي ۱۲ متره آبرو II او آبرو III ښاري بسونه وړاندیز کيږي.

د گړندي لېږد رالېږد ښاري بسونو له پروژې څخه د شین کوریزو گازونو د خپرېدنو راکمول: په دې برخه کې د محاسبې پروسه ډېره پیچلې ده او ډیرو بدلونونو ته اړتیا لري چې باید وټاکل شي، نو له همدې امله د دغې موردي څېړنې د موخې لپاره د نړۍ په لږ او بر کې د شین کوریزو گازونو د خپرېدو د کچې د محاسبې لپاره په شته پروژو باندې چې شمېرې یې د اقلیمي بدلون په هکله د ملگرو ملتونو د کنوانسیون په څارونکو راپورونو کې خپرې شوې دي تکیه کوو.

د پروژې په پیل (لومړی پړاو) کې یوه بله ورته پروژه هر کال د ۱۲۰ گېگاګرام معادل په کچه کاربن ډای اکساید خپرېدنه را ټیټوي او د ټولو پړاوونو تر پای پورې به د ۲۳۰ گېگاګرام معادل په کچه کاربن ډای اکساید په هر کال کې را ټیټ کړي. داسې فرض شوې ده چې دغه پروژه به په ۱۳۹۹ لمریز کال کې پیل او تر ۱۴۰۹ کال پورې بشپړه شي، ۳،۱۲ جدول د دې پروژې په وسیله د شین کوریزو گازونو د خپرېدنې د راکمولو اټکل ښيي.

۳.۱۲. جدول: د ښاري بسونو د چټک لېږد رالېږسیستم له پروژې څخه د شین کوریزو گازونو د خپرېدنې راکمولو اټکل

کال	۱۳۹۹	۱۴۰۰	۱۴۰۱	۱۴۰۲	۱۴۰۳	۱۴۰۴	۱۴۰۵	۱۴۰۶	۱۴۰۷	۱۴۰۸	۱۴۰۹	۱۴۱۰	۱۴۱۱	۱۴۱۲	۱۴۱۳	۱۴۱۴
د شین کوریزو گازونو د خپرېدنې اټکلیزه راکمېدنه د کاربن ډای اکسایډ معادل کیگا گرامه	۱۲۰	۱۲۷	۱۳۴	۱۴۲	۱۴۹	۱۵۶	۱۶۴	۱۷۱	۱۷۸	۱۸۵	۱۹۲	۲۰۰	۲۰۷	۲۱۴	۲۲۲	۲۳۰

۳.۴.۳. د شین کوریزو گازونو د راکمولو وروستی پایلې

د راکمولو موخې ارزونه: د شین کوریزو گازونو د راکمولو موخې ته د رسېدو موده له ۱۳۹۵ څخه تر ۱۴۱۴ کال پورې په پام کې نیول شوې ده او د راکمولو فعالیتونه باید په څو لومړیو کلونو کې پیل شي او د ټولې دورې په موده کې دغه فعالیتونه د اړونده برخې په څو گوڼي والي پورې اړه لري. د بېلګې په توګه هغه فعالیتونه چې د پاکې پراختیا میکانیزم د فعالیتونو تر پروګرام لاندې ترسره کېږي، ښايي په بېلابېلو وختونو کې د اړونده برخې د نویو فعالیتونو د اضافه کولو شاهد وي چې په پروګرام پورې تړاو لري. په دغه څېړنه کې د خپرېدنې د راکمېدو لپاره هیڅ ډول ځانګړې موخه په پام کې نیول شوې نه ده. د بېلګې په توګه نه د موخې د ماموریت او ژمنتیا لپاره کوم کال په پام کې نیول شوی او نه د خپرېدنو شدت څېړل شوی دی (د بېلګې په توګه د کاربن ډای اکسایډ ټن/کورنی ناخالص تولید).

تر ۱۴۰۹ کال^{۵۱} پورې د شین کوریزو گازونو د ۱۳,۶ سلنې خپرېدنې د راکمېدو موخه چې په رسمي ډول اعلان شوې، په ښه توګه څېړل شوې او په دغه څېړنه کې د شین کوریزو گازونو د خپرېدنو د راکمېدو د فرصتونو په چمتو کولو کې د یوه لارښود په توګه ورڅخه ګټه اخیستل شوې ده. په دې څېړنه کې تر ۱۴۱۴ کال پورې د ۱۷,۴ سلنې شین کوریزو گازونو د خپرېدنې د راکمولو اټکل شوی دی. تمه کېږي چې په دغه څېړنه کې د وړاندیز شوو کړنو په ترسره کولو سره به په افغانستان کې د شین کوریزو گازونو خپرېدنې تر ۱۴۰۹ کال پورې د ۱۷,۳۴ سلنې په اندازه راکمې شي چې له اعلان شوې موخې سره ډېره همغږي او سمون لري. د یادونې وړ ده چې له معمول سره سم سناریو کې د خپرېدنو د ۱۳,۶ سلنه کمښت اعلان شوې موخه کې د ځنګلونو او له ځمکې څخه د ګټه اخیستنې نورې بڼې هم په پام کې نیول شوې دي، په داسې حال کې چې په دغه څېړنه کې د ۱۷,۴ سلنې اټکلیزې راکمېدنې کې نوموړی سکتور په پام کې نه دی نیول شوی^{۵۲}. فرض شوی میتود او اساسي فرضیې د خپرېدنو د پولو په تعریف کې په توپیر باندې ټینګار کوي^{۵۳}.

د شین کوریزو گازونو د راکمولو فعالیتونو ارزونه: د ارزونې د پروسې د جمع بندۍ په توګه، د شین کوریزو گازونو د راکمولو ټول فرصتونه شوني دي. ځینې خنډونه چې د دغه فرصتونو په مخ کې پراته دي په تېره بیا (د ښاري بسونو د چټک لېږد رالېږد فعالیت) لپاره د شمیرو او ارقامو نه شتون دی. لومړنۍ لوړه بیه چې په دې برخه کې به په افغانستان کې د مالي ګواښ د رامنځ ته کېدو سبب شي، بل خنډ ګڼل کېږي.

له خواره واره جغرافیوي څرنګوالي سره د شین کوریزو گازونو د راکمېدو فعالیتونو په هکله اندیښنه (د بېلګې په توګه په لېږي پرتو سیمو کې د سولري تختو نصبول) د دوامداره پایښت لپاره کمزورتیا ګڼل کېږي چېرته چې نصبول، ساتنه او تخنیکي مراقبت ته کېدای شي پاملرنه ونه شي او یا هم د هماغه سیمې اوسیدونکو ته د اړتیا وړ خدمتونه وړاندې نه کړي.

د روزنیزو او مشورتي پروګرامونو تر چتر لاندې د راکمولو فعالیتونو یوه برخه د لومړیتوب لرونکې ده، دا ځکه چې دغه ډول پروګرامونه په حقیقت کې د پروژو د رامنځ ته کولو په موخه د اساسي غوښتنو په برابرولو سره د راکمېدو فعالیتونو د یادونې وړ کچه ګړندي کوي. د مشورتي او روزنیزو فعالیتونو نوملړ چې دلته وړاندې شوی، نیمګړی او لنډ دی او نور پروګرامونه کیدای شي د دغه نوملړ یوه برخه وي د بېلګې په توګه، روزنیز پروګرامونه (د دغه راپور په دویمه برخه کې تر بحث لاندې نیول شوي دي) یعنې د عامه پوهاوي لوړول او د خصوصي سکتور ګډون خو په ورته وخت کې یو لږ شمیر نور فعالیتونه هم باید په دغه پروګرام کې تر پاملرنې لاندې ونيول شي.

۵۱. NEPA. (2015). INDC

۵۲. According to Afghanistan's SNC these emissions represent around 18.8% of total BAU emissions.

۵۳. WRI Green House Gas Protocol, Mitigation Goal Standard: "For users that treat the land sector as an offset and apply a forward-looking baseline accounting method: • Net baseline scenario land sector emissions in the target year(s)" P. 135

د مشورتي او روزنيزو پروگرامونو څرنگوالي ته په کتو د هغوی پایلې د خپرېدو د راکمېدو د پېژنځيزونو له لارې د اندازه کولو وړ نه دي خو اغيزې بې کيدای شي د نوموړو پروگرامونو کيفي څرنگوالي ته په کتو اندازه شي. له بله اړخه او د سلامشورو، بحثونو او موضوع د کارپوهانو د اندونو او خبرو پر بنسټ د دغه ډول پروگرامونو مثبتې اغيزې به په کلني ډول د شين کوريزو گازونو په خپرېدو کې د دوه سلنې راکمېدو کې مرسته وکړي.

۳.۱۳. جدول: د شين کوريزو گازونو د راکمولو د پایلو جدول

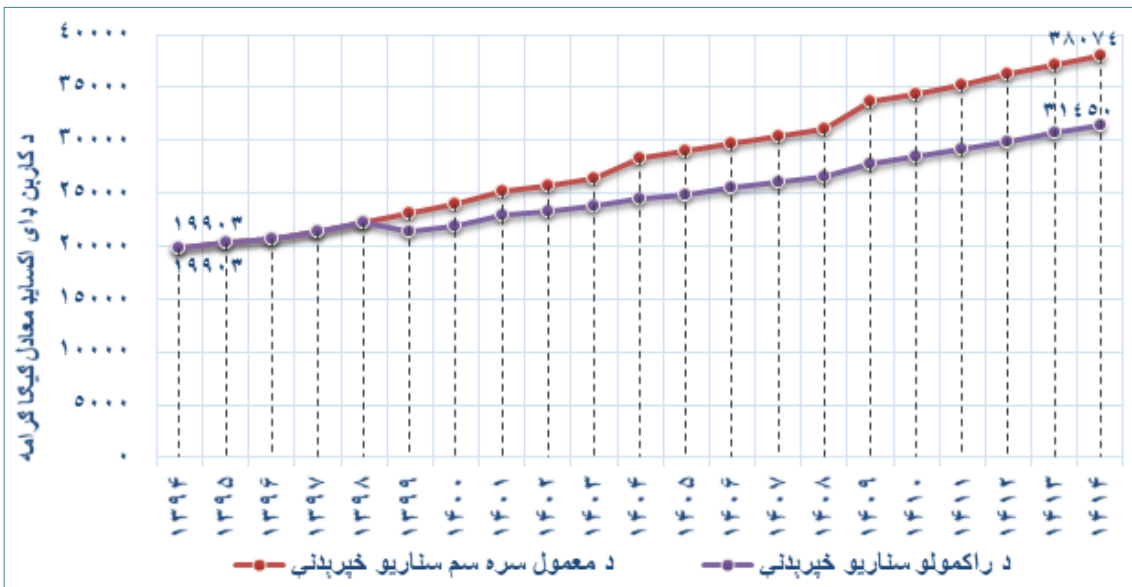
کال	د بیسلین خپرېدنې د کاربن دای اکسایډ معادل ګېګاګرام	د خپرېدنو د راکمولو سناریو، د کاربن دای اکسایډ معادل ګېګاګرام	د شين کوريزو گازونو د خپرېدنو راکمول، د کاربن دای اکسایډ معادل ګېګاګرام	د شين کوريزو گازونو د راکمولو سلنه
۱۳۹۴	۱۹۹۰۳،۳۰	۱۹۹۰۳،۳۰	۰،۰۰	۰
۱۳۹۵	۲۰۳۰۴،۰۸	۲۰۳۰۴،۰۸	۰،۰۰	٪۰،۰۰
۱۳۹۶	۲۰۷۱۸،۷۶	۲۰۷۱۸،۷۶	۰،۰۰	٪۰،۰۰
۱۳۹۷	۲۱۴۲۹،۱۸	۲۱۴۲۹،۱۸	۰،۰۰	٪۰،۰۰
۱۳۹۸	۲۲۲۰۰،۴۰	۲۲۲۰۰،۴۰	۰،۰۰	٪۰،۰۰
۱۳۹۹	۲۳۱۸۴،۹۱	۲۱۳۰۰،۰۸	۱۸۸۴،۸۳	٪۸،۱۳
۱۴۰۰	۲۳۹۶۸،۰۴	۲۱۸۹۰،۳۴	۲۰۵۷،۸۰	٪۸،۵۹
۱۴۰۱	۲۵۲۲۳،۷۲	۲۲۹۸۲،۷۰	۲۲۴۱،۰۲	٪۸،۸۸
۱۴۰۲	۲۵۷۷۸،۵۱	۲۳۳۶۷،۶۹	۲۴۱۰،۸۳	٪۹،۳۵
۱۴۰۳	۲۶۳۵۲،۴۰	۲۳۷۷۲،۳۹	۲۵۸۰،۰۱	٪۹،۷۹
۱۴۰۴	۲۸۲۸۴،۱۶	۲۴۴۲۹،۳۸	۳۸۵۴،۷۸	٪۱۴،۶۳
۱۴۰۵	۲۸۹۵۶،۶۱	۲۴۹۲۹،۶۷	۴۰۲۶،۹۴	٪۱۴،۹۱
۱۴۰۶	۲۹۶۵۲،۳۱	۲۵۴۵۳،۷۵	۴۱۹۸،۵۶	٪۱۴،۱۶
۱۴۰۷	۳۰۳۷۲،۱۵	۲۶۰۰۱،۴۹	۴۳۷۰،۶۶	٪۱۴،۳۹
۱۴۰۸	۳۱۱۱۷،۰۸	۲۶۵۷۳،۸۱	۴۵۴۳،۲۷	٪۱۴،۶۰
۱۴۰۹	۳۳۶۱۱،۷۹	۲۷۷۸۳،۴۹	۵۸۲۹،۳۰	٪۱۷،۳۴
۱۴۱۰	۳۴۴۴۴،۳۱	۲۸۴۳۹،۶۵	۶۰۰۴،۶۶	٪۱۷،۴۳
۱۴۱۱	۳۵۳۰۵،۶۳	۲۹۱۴۷،۶۴	۶۱۵۷،۹۹	٪۱۷،۴۴
۱۴۱۲	۳۶۱۹۶،۸۷	۲۹۸۸۴،۹۵	۶۳۱۱،۹۲	٪۱۷،۴۴
۱۴۱۳	۳۷۱۱۹،۲۰	۳۰۶۵۱،۷۲	۶۴۶۷،۴۸	٪۱۷،۴۲
۱۴۱۴	۳۸۰۷۳،۸۲	۳۱۴۵۰،۱۴	۶۶۲۳،۶۸	٪۱۷،۴۰

د بدخشان ولایت، زبیاک ولسوالی، افغانستان © د ملګرو ملتونو د چاپیریال پروګرام/ زهرا خدادادی

۳.۱۴. جدول: د شين کوريزو گازونو د خپرېدو راکمولو د وړاندیز شويو پروگرامونو د وروستيو پایلو لنډيز

د راکمولو کړنې	له ۱۳۹۹ څخه تر ۱۴۱۴ کال پورې د کاربن ډای اکسایډ معادل کپاګرام په اساس د شين کوريزو گازونو راکمول			
	۱۳۹۹	۱۴۰۴	۱۴۰۹	۱۴۱۴
د ملي معلوماتو سیستم روزنيز او مشورتي پروګرامونه، د ودانيزو چارو د اثرزۍ کوډونه، لیبیل گذاري او ستنډرډونه، د ۲ سلنې راکمولو مجموعي اغېزې	۴۴۳،۷۰	۵۶۵،۶۸	۶۷۲،۲۴	۷۶۱،۴۸
له شبکې سره تړلې د لمريزې برېښنا د فارمونو جوړولو د فعالیتونو پروګرام	۲۱،۶۰	۱۲۹،۶۰	۲۳۷،۶۰	۲۵۹،۲۰
د بام پسر سولري تختو د نصبولو د فعالیتونو پروګرام	۵۷،۶۰	۳۴۵،۶۰	۶۳۳،۶۰	۹۲۱،۶۰
د لمريزو اوبه توډوونکو د ترویج د فعالیتونو پروګرام	۱۲،۲۳	۷۳،۴۱	۱۳۴،۵۸	۱۹۵،۷۶
د اوبو انرژۍ د کوچنیو بندونو جوړولو د فعالیتونو پروګرام	۴۸،۰۰	۲۸۸،۰۰	۵۲۸،۰۰	۷۶۸،۰۰
د پخلي د مناسبو نغریو د ترویج د فعالیتونو پروګرام	۱۱،۲۷	۶۷،۶۴	۱۲۴،۰۰	۱۸۰،۳۷
د طبیعي گاز ترکیبي دوره	۷۲،۰۰	۷۲،۰۰	۷۲،۰۰	۷۲،۰۰
د زبالو له خښولو څخه د میتان گاز د تولید د فعالیتونو پروګرام	۱۰۷۸،۴۳	۲۱۵۶،۸۵	۳۲۳۵،۲۸	۳۲۳۵،۲۸
د کرنډیو ښاري بسونو د پلي کېدو له پروګرام څخه د شين کوريزو گازونو د خپرېدو راکمول	۱۲۰،۰۰	۱۵۶،۰۰	۱۹۲،۰۰	۲۳۰،۰۰
د شين کوريزو گازونو د راکمېدلو مجموعه	۱۸۸۴،۸۳	۳۸۵۴،۷۸	۵۸۳۹،۳۰	۶۶۲۳،۶۸

۳.۳. شکل: د شين کوريزو گازونو د راکمولو پایلې

ضميمي

مزار شريف، افغانستان © د ملگرو ملتونو د چاپېريال پروگرام / زهرا خدادادي

ضمیمې

لومړۍ ضمیمه: د بیسلاین سناریو د اټکل پاڼه

دغه پاڼه ملي څېړنيزو ټیمونو ته د مهمو ټولنيزو او اقتصادي سکتورونو څخه د شين کوريزو گازونو د خپرېدو د کچې د راکمولو په موخه یو لړ لارښودونه وړاندې کوي.

دا چې د چاپېریال ساتنې ملي اداره اوسمهال د مختلفو سناریوگانو د ارزونې او جوړولو لپاره مناسب سټنډرډونه نه لري (د بېلگې په توگه د انرژۍ د ځای ناستو د اوږد مهالې پلان جوړونې موډل)^{۵۴}، د محاسبې دغه پاڼه د یادې موخې لپاره ساده بدیل وړاندې کوي. د ایکسل نوموړې پاڼه د بیسلاین سناریو د خپرېدو د راکمولو او ارزولو په موخه یو ساده محاسباتي چلند وړاندې کوي چې د گټه اخیستونکو لپاره لازم لارښودونه په بر کې نیسي.

د بیسلاین فرضیو د پېژندلو او په اساس یې د بیسلاین سناریو د طرحه کولو څخه وروسته نوموړې پاڼه د نظر وړ خپرېدنې محاسبه کوي. د شين کوريزو گازونو د خپرېدنې راکمولو سناریو د دې اکسل پاڼې په وسیله محاسبه کېږي او د بیسلاین د پایلو سره یو ځای وړاندې کېږي.

د محاسبې میتود هغه مناسبو فرضیو ته انعکاس ورکوي چې د لاندینيو لارښودونو د ارزونې په پایله کې د ملي څېړنيز ټیم له خوا ترلاسه او منل شوي دي:

د بیسلاین سناریو: د بیسلاین سناریو په دې هکله د منلو وړ او پایښت لرونکې شرحه ده چې څرنګه په راتلونکې کې د شين کوريزو گازونو د راکمولو په هکله د روښانه او نویو پالیسیو د نه شتون په صورت کې یو سیستم را منځ ته شي. بیسلاین سناریو گانې تصوري حالات دي چې د راکمولو پالیسی او تدابیر یې په وړاندې ارزول کېږي. بیسلاین سناریو باید یوازې اوسنۍ فرضیې او د هغوی تکرار نه وي، دا ځکه چې د افغانستان په قضیه کې له نوښت پرته له معمول سره سم د فعالیت دوام پایښت نه لري^{۵۵}، او په دې ډول باید په راتلونکې کې د هغو فعالیتونو وده په پام کې ونیول شي چې د شين کوريزو گازونو د خپرېدو په سرچینو باندې اغیزې لري. ځینې لاندې فعالیتونه د راکمولو د فرصتونو په توگه په پام کې نیول شوي دي نو له همدې امله د بیسلاین سناریو لپاره هڅه باید په کره توگه د هغو گامونو ترمنځ چې په بشپړ یا قسمي ډول د چاپېریال د کتنو په وسیله مطرح شوي دي او د هغو گامونو ترمنځ چې د چاپېریال له انډیښنو سره په اړیکه کې دي، توپیر وکړي.

هغه موخې چې د شرطي پروژو او پروگرامونو پر بنسټ وي یوازې هغه مهال د پلي کېدو وړ وي چې له ټاکل شویو او ځانګړو شرایطو سره سمون ولري. د بېلگې په توگه د بلاعوضه نړیوالو مالي مرستو ترلاسه کول، د شين کوريزو گازونو د راکمولو او سمون د فعالیتونو لپاره مخامخ بهرنۍ مرستې او پورونه تر دغې کټګورۍ لاندې راځي. په دغه برخه کې به د ملي خصوصي سکتور له خوا نور هغه د وړاندوینې وړ فعالیتونه چې په شرایطو برابر وي پلي شي. دغه ډول فعالیتونه باید په کره توگه په معمول سره سم سناریو کې له شاملولو څخه د مخه وازول شي. یوازې اړین او د لوړې شونتیا لرونکي فعالیتونه باید په معمول سره سم سناریو کې په پام کې ونیول شي.

د یوې سناریو په رامنځ ته کولو کې باید په پایدار ډول د اړتیاوو پر بنسټ هڅې تر سره شي. د دې تمه نه کېږي چې په ځانګړې توگه په اوږد مهال کې سناریو سمه وي خو په هر صورت کې له کورنیو او بهرنیو لیدلورو سره باید په

۵۴. <https://www.sei.org/projects-and-tools/tools/leap-long-range-energy-alternatives-planning-system/>

۵۵. GIRoA. (2007). ANDS: ENERGY SECTOR STRATEGY (2008 – 2013)

سمون کې وي. په يوه ځانگړي سکتور کې يوه سناريو بايد يوازې د فرضيو پر بنسټ نه وي او په بل سکتور کې له جوړې شوې سناريو سره په ټکر کې هم بايد نه وي، د بېلگې په توگه که چېرې د انرژۍ په سکتور کې د انرژۍ د توليد په موخه د ډبرو سکاره شتون ولري او په ورته وخت کې د انرژۍ د برابرولو په لومړني سکتور کې په هغه باندې بنديزونه او محدوديتونه ولگول شي، په دې ډول دا په خپله په گټو کې د يوه ډول تضاد را منځ ته کول دي.

د معمول سره سم سناريوگانو طرحه يوه گډه هڅه ده او د ټولو مهمو سکتورونو استازي بايد د تر ټولو ښو ليدلورو د ترلاسه کولو په موخه په دغو هڅو کې برخه واخلي. د شين کوريزو گازونو د خپروونکو فعاليتونو په اړه ډيټا او شمېرې بايد د اړونده بنسټونو د آثارو د کتنې له لارې راټولې شي. د ډيټا سرچينې عبارت دي د اړونده بنسټونو له موده ايزو راپورونو، د سکتورونو او فرعي سکتورونو په هکله ځانگړې څېړنې، سروې گانې او اړونده تخنيکي پانې چې د ملي او نړيوالو معيارونو سره په سمون کې وي. د سناريو په چمتو کولو کې اړتيا ده چې د ځانگړو کړنو اوسني وضعيت ته په کتو سره د هغوی د راتلونکي وضعيت په هکله وړاندوينې وشي. دغه چاره په خپل وار سره د نفوسو د ودې، کورني ناخالص توليد او نورو معمولو متغيراتو په هکله په فرضيو ولاړه ده چې د احصايي او معلوماتو ملي اداره يې په اړه ډيټا چمتو کوي.

په منځ مهاله او اوږد مهاله توگه به افغانستان يو لړ مهم جوړښتي بدلونونه تجربه کړي ترڅو مهمو پرمختيايي موخو ته لاسرسی ومومي. دغه ډول بنسټيزو بدلونونو له مخکې څخه کار ډير ستونزمن کړی او په راتلونکې کې له معمول سره د سمو فعاليتونو د اټکل فرصتونه محدودوي. د دغه ډول بنسټيزو بدلونونو لپاره لارښودونه په ملي او سکتوري پاليسيو او تگلارو کې روښانه شوي دي، او بيسلاين سناريو بايد دغه ډول لارښودونه په پام کې ونيسي.

په هغه صورت کې چې د شمېرو د راټولولو او له ځانگړو سيستمونو څخه د گټه اخيستنې لپاره يو سيستم شتون ولري، د راکمولو د موخو ارزونه آسانه چاره ده، د بېلگې په توگه د شين کوريزو گازونو د راکمولو موخې د ارزونې لپاره بايد د پيل کال مختلف ډول شمېرې او ارقام لکه د شين کوريزو گازونو د موجودۍ نوملړ په پام کې ونیول شي.

افغانستان معلوماتو ته د لاسرسي، کيفيت، راټولولو او پروسس کولو له اړخه له سختو ننګونو سره مخامخ دی، د شين کوريزو گازونو د ملي معلوماتو د يوه کارنده او باور وړ سيستم را منځ ته کول د اقليمي بدلون پورې په اړونده ټولو فعاليتونو کې يو مهم گام دی. دغه موردي څېړنه بايد د اقليمي بدلون د ملي معلوماتو د سيستم د را منځ ته کولو په لوري د يوه لومړني گام په توگه په پام کې ونیول شي.

د بيسلاين سناريو د خپرېدو د اټکل لپاره د شين کوريزو گازونو د ملي موجوديو د چمتو کولو لپاره د اقليمي بدلون د بين الدولتي پلاوي د ۲۰۰۶ کال لارښودونه د پيل د ټکي په توگه کارول شوي دي ترڅو د ملي موجوديو د چمتو کولو د ميتود له پايډاري څخه ډاډمن شو.

د بيسلاين سناريو چې ۱۳۹۴ يې د پيل کال دی د ملي څېړنيز ټيم له خوا په ملي کچه د فرضيو په پام کې نيولو سره چمتو شوې ده. په دې څېړنه کې د پيل کال ۱۳۹۴ خپرېدنې د اقليمي بدلون د بين الدولتي پلاوي د ۲۰۰۶ کال د لارښودونو پر بنسټ اټکل شوې دي او پایله يې د اکسيل په پاڼه کې راټولې شوې دي.

په دغه موردي څېړنه کې، د نړيوالې تودوخې نوي احتمالات د اقليمي بدلون د بين الدولتي پلاوي له څلورم راپور سره سم د کاربن ډای اکسايډ معادل ته د نورو گازونو د بدلون لپاره گټه اخيستل شوې ده چې د ميتان لپاره ۲۵ او د نايټرس اکسايډ لپاره ۲۹۸ کارول شوي دي.

مهمې کټگورۍ: مهمه کټگوري هغه کټگوري ده چې د موجودۍ په ملي سيستم کې د لومړيتوب لرونکې وي، دا ځکه چې د دغې کټگورۍ اټکل د مطلقې سطحې په برخه کې د شين کوريزو گازونو د موجودۍ د نوملړ په ټولگه، تمايل يا د خپرېدنو په محاسبه کې په تنظيم شوي ابهام او فرضيو باندې مهمه او د پام وړ اغيزه لري.

په دغه څېړنه کې لاندې کټگورۍ د تحليل او ارزونې لپاره د مهمو کټگوريو په توگه پېژندل شوې دي:

د اقليمي بدلون د بين الدولتي پلاوي د کټگورۍ کود	د اقليمي بدلون د بين الدولتي پلاوي کټگورۍ نوم
۳.الف.۱	ټرانسپورټ
۴.الف.۱	نور سکتورونه (کورنی او سوداګريز)
۲.الف.۱	صنعتي او ساختماني شرکتونه
۱.الف.۱	د انرژي صنايع

د کټگوريو د تعريفونو په تړاو د لا ډېرو معلوماتو لپاره هيله کېږي چې د ۲۰۰۶ زېږديز کال د اقليمي بدلون د بين الدولتي پلاوي لارښودونو ته مراجعه وکړئ.

په سکتور پورې اړوند د بيسلاين فرضيې: يوازې د مهمو کټگوريو هغه سکتورونه به تر کتنې لاندې ونيول شي چې کولای شو د شين کوريزو گازونو خپرېدنه ور څخه کمه کړو. دغه فرضيې په کميټي بڼه د بيسلاين خپرېدو د محاسبې د آسانتيا په موخه د اکسل په پاڼه کې اچول شوي دي.

هغه اړونده سکتورونه چې اوسمهال فعاليت کوي د خپلې وړتيا د لور حد څخه ټيټ په نظر کې نيول شوي دي، له همدې امله د انرژۍ د اړتيا او فعاليتونه له کومې مهمې پانگوني پرته شوني کېږي.

د بريښنا سکتور د بيسلاين سناريو: د بريښنا رسونې ملي پروگرام د بريښنا د سکتور له ماسټر پلان سره په سمون کې په پام کې لري چې په کلني توگه د نفر په سر د ۱۰ سلنه اقتصادي ودې د ملاتړ په موخه په کافي اندازه بريښنا په هېواد کې د ننه توليد کړي. ملي څېړنيز ټيم له دغه او نورو راپورونو په پام کې نيولو سره، د بريښنا د کارخونو په هکله پريکړه کړې ده ترڅو د ۱۳۹۷ لمريز کال څخه تر ۱۴۱۴ کال په موده کې د بريښنا کارخونې په اړونده سکتور کې اضافه شي. د سون توکو ډول او کچه يې بايد هرې کارخونې ته د اکسل په پاڼه کې زيات کړل شي. د هغو کلونو په اوږدو کې چې کومه نوې کارخونه نه ده اضافه شوې، ملي څېړنيز ټيم بايد د ودې د يوه لومړني نرخ اټکل وکړي ترڅو په شته کارخونو کې د حجم د زياتېدو ښودنه وکړي (د اړينو لارښوونو په موخه د محاسبې پاڼې ته مراجعه وکړئ).

د بريښنا نوې کارخونې چې په فوسيلي سون توکو چلېږي بايد د تيلو، مايع گاز او ډېرو سکرو د توليدي او تفحصاتي راتلونکو پلانونو د فعاليتونو پر بنسټ په پام کې ونيول شي. د ټاپي او نورو دا شان پروژو څخه ترلاسه کېدونکي گاز سربره بايد د تيلو واردات هم په پام کې ونيول شي. همدا شان، ملي څېړنيز ټيم بايد په دې سکتور کې د ښکليو بنسټونو تگلارې، پلانونه او پروژې په پام کې ونيسي.

د پورته توضيحاتو په پام کې نيولو سره په پايله کې اړونده څېړنيز ټيم بايد لاندې جدول ډک کړي:

د کارخونې نوم	د سون توکو ډول	د کارخونې د پيل کال	د کارخونې ډول	د وړتيا ضريب	نصب شوې وړتيا - ميگاواټ	مجموعی توليد ميگاواټ ساعت (د وړتيا ضريب X نصب شوې وړتيا)	د سون توکو لگښت - تيراوول

د سون توکو د لگښت پايله بايد د پيل تر کال لاندې اکسل پاڼه کې د هر ډول سون توکو لپاره وپېژندل شي (د اړونده لارښودونو لپاره د محاسبې پاڼې ته مراجعه وکړئ).

کورني او سوداگريز سکتور: د وگړو د ژوندانه په شرايطو کې د پرمختگ او اقتصادي ودې له امله به په کورني او سوداگريز سکتور کې د بريښنا لگښت څو برابره لور شي. د يوې وروستۍ سروې له مخې د پخلي په موخه په پاکو سون توکو او ټکنالوژۍ پورې د نفوسو د تړاو نسبت ۲۵،۲ سلنه او د تودوخې په موخه دغه تړاو يوازې ۴،۲ سلنه دی.^{۵۶} د پخلي او تودوخې په موخه له لرگيو څخه د سون توکو په توگه گټه اخيستل په افغانستان کې د ځنگلونو د له منځه تللو يو لوی لامل گڼل کېږي. د لرگيو په سون کې سپما کېدای شي د ځنگلونو د له منځه تللو کچه را کمه کړي خو تر ټولو اغيزمن او واقعي بدیل چې کېدای شي د ځنگلونو د له منځه تللو مخه ونيسي، په مارکيټ کې په آسانه د لاسرسي وړ سوداگريزو سون توکو پيژندگلوې ده (په ځانگړې توگه مايع سون توکي). د انرژۍ سکتور تگلاره د تيلو د توليد د فرعي سکتورونو په را منځ ته کيدو باندې ټينگار کوي.

په کليوالي سيمو کې خلک د خپلې اړتيا وړ انرژي تر ۹۰ سلنې زياته له بايوماس اړوندو سرچينو څخه پوره کوي، نو ځکه به د ښاري کورنيو په پرتله په کراره له دوديزو سون توکو (لرگيو، بوټو او خوشايو) څخه سوداگريزو سون توکو ته بدلون مومي. دغه اټکلونه بايد په راتلونکي کې د تمې وړ اقتصادي پرمختگونو، د سون توکو د بيې اېښودنې پاليسۍ او د انرژۍ په سکتور کې د پاليسيو پر بنسټ وټاکل شي. د سوداگريزو سون توکو د اړتيا مناسبې کچې او د بايوماس غوښتنې د کمښت په موخه، بايد اړونده دولتي بنسټونه د دولت اړونده تگلارو او پلانونو ته مراجعه وکړي.

۵۶. CSO. (2017). ALCS

له شبکې او يا د نوي کېدو وړ انرژۍ له سرچينو څخه توليد شوې بريښنا يوازې د روښانه کولو په موخه تر ټولو ښه ځای ناستې ده. د پخلي او د کورونو د تودولو په موخه له برېښنا څخه گټه اخيستنې تر ډيره حده محدوده ده. په کورونو کې د برېښنا د لگښت د کچې ډېرول له ډير ټيټ اټکل (روښانه کولو او لومړنۍ گټې اخيستنې) څخه تر ډير لوړ اټکل (پخلي او د کورونو تودولو) پورې، د برابرولو او غوښتنې له اړخه يو ډير گران غوراوی دی. د پورته توضيحاتو سره سم اوپه پایله کې څېړنيز ټيم بايد لاندې جدول طرحه کړي:

په کورني او سوداگريز سکتور کې د انرژۍ د اړتيا د سلنې ترکيب				د سون توکو ډول
۱۴۱۴ - ۱۴۰۹	۱۴۰۹ - ۱۴۰۴	۱۴۰۴ - ۱۳۹۹	۱۳۹۹ - ۱۳۹۴	
				مانع گاز
				د خاورو تيل
				ډيزل
				د ډبرو سکاره
				لرکي او بایوماس
				مجموعه

د سون توکو د لگښت پایله بايد د پيل تر کال لاندې اکسل پاڼه کې چې د هر ډول سون توکو لپاره پېژندل شوي، وليکل شي (د پورته پاڼې لارښوونو ته مراجعه وکړئ)

توليدي او ساختماني صنايع: لکه څرنګه چې مخکې يادونه وشوه، افغانستان د اقتصادي بدلونونو په درشل کې دی او تر ډېره په صنعتي برخه کې د دغو بدلونونو تمه کېږي. د بېلګې په توګه افغانستان د سمنټو د توليد کمه وړتيا لري (۸۷ زه ټنه په کال کې)، دا په داسې حال کې ده چې په دغه صنعت کې د دوه رقمي ودې کچه چې د افغانستان د دولت له خوا طرحه شوې، کېدای شي دغه وړتيا تر دوه ميليونو پورې ورسوي. همدارنګه دغه وضعیت د اوسپنې، فولادو او نورو ودانيزو توکو په توليد کې هم صدق کوي. دغه ډول بدلونونه بايد په بيسلاين سناريو کې د اړونده ګډونوالو ترمنځ د نږدې مرستې او مشورې پر بنسټ وړاندې شي.

تر اوسه پورې ډېر کوچني او منځني شرکتونه له ډيزلو څخه په گټه اخيستو سره فعاليت کوي چې لامل يې د انرژۍ ناپايښت لرونکې شبکې او د ټيټ کيفيت لرونکې انرژي ده، په ځانګړې توګه د درې فازه برېښنا (۴۴۰ ولټه او يا تر هغه ډير) ^{۵۷} په برخه کې، دغه تمایل به د ملي شبکې د پايښت په زياتېدو سره ورو شي، اما په پراختيايي پلان کې په پام کې نيول شوې د زېرمو لويې پروژې به لکه د مسو او اوسپنې په برخه کې په اړينه توګه خپلې اړونده د حرارتي برېښنا کارخونې جوړې کړي.

په کليوالو سيمو کې د سوداگريزو سون توکو او برېښنا ته لاسرسی به د کوچنيو سوداگريو د را منځ ته کيدو لامل شي چې دغه چاره به د عايد له زياتوالي او په ورته وخت کې د سون توکو د غوښتنې له ډېرېدو سره مرسته وکړي. ملي څېړنيز ټيم بايد په سکتورونو پورې اړوندو پلانونو او تګلارو ته مراجعه وکړي ترڅو د شته او نويو صنايعو د ودې له امله اړتيا منعکسه کړي. په سکتور کې د فوسيلي سون توکو د غوښتنې په اړه د مناسبې ودې کچه بايد د اکسل پاڼې ته ور زياته او وړاندې شي. (د محاسبې پاڼې لارښوونو ته دې مراجعه وکړئ). په پایله کې ملي څېړنيز ټيم بايد لاندې جدول ډک کړي.

نوی اضافه شوی صنعت	د پیل کال	د لګول شویو سون توکو ډول	د سون توکو کمیت - ټبرازول

د کورنيو جامدو زبالو سکتور: په افغانستان کې د توليد شويو جامدو پاتې شونو يوازې ۲۵ - ۴۸٪ پورې د ښاروالۍ له خوا راټولېږي او په پرانستو ډېرانو کې غورځول کېږي ^{۵۸}. دغه دوديزه چاره د ککړوالي ستونزې را منځ ته کوي چې د سختو روغتيايي ګواښونو لامل ګرځي. د افغانستان اسلامي جمهوري دولت دې ستونزې ته د رسېدنې په موخه د ښاروالۍ په کچه کار کوي ترڅو دغه موضوع کنترول کړي. د ښاري پاتې شونو د خښولو له ډېرانو څخه د شين کوريزو کازونو خپرېدنه په لاندې عواملو باندې ولاړه ده:

۵۷. NEPA. (2014). ACCAP

۵۸. NOORI, Hameedullah. (2017)

- د توليد شويو جامدو زبالو کميت (د پاتې شونو د تراکم اندازه يا د نفر په سر د پاتې شونو د توليد کچه)
- د زبالو ترکيب
- د زبالو د خښولو په ډېرانو کې راټولې شوې زبالې (په يوه زمانې موده کې)
- د ښاري جامدو زبالو د خښولو چلند (مديريت شوی، نامديريت شوی، هوازي، غير هوازي)

ملي څېړنيز ټيم بايد د ښارواليو اړونده پلانونو او تگلارو ته مراجعه وکړي ترڅو د خپرېدو د کچې د زياتيدو يوه مناسب اټکل ته لاسرسی ومومي. کله چې د يوه کال په اوږدو کې يو مهم بدلون را منځ ته شي (له عايق يا هوازي څخه غيرعايق يا غير هوازي ته بدلون)، دغه موضوع بايد د راتلونکو کلونو د ودې په کچو کې منعکسه شي. پورته ياد شوي عوامل بايد د ۱۳۹۷ او ۱۴۱۴ کلونو تر منځ موده کې تر بحث او شننې لاندې ونيول شي او د تمې وړ بدلونونه د ودې د کچو په توگه د اکسل په پاڼه کې منعکس شي (د محاسبې پاڼې اړونده لارښوونو ته دې مراجعه وکړئ).

د پورته توضيحاتو په نظر کې نيولو سره ملي څېړنيز ټيم بايد لاندې ډول جدول ډک کړي:

متوقعه بدلون				عامل
۱۴۰۹-۱۴۱۴	۱۴۰۴ - ۱۴۰۹	۱۳۹۹ - ۱۴۰۴	۱۳۹۴ - ۱۳۹۹	
				د جامدو توليد شويو زبالو مقدار (د نفر پر سر د زبالې د توليد خالص ميزان)
				د زبالې ترکيب
				د ښاري جامدو زبالو د دفع کولو ميتود
				د خپرېدنو د کچې پايله

د څارويو څخه د شين کوريزو گازونو خپرېدنه: د پراختيا يو آسانه درجه په سکتور کې د مختلفو پراختياوو پر اساس وټاکئ.

د بدخشان ولايت، شغان ولسوالي، افغانستان © د ملګرو ملتونو د چاپېريال پروګرام/محمد حارث شيرزاد

دوهمه ضمیمه: د اقلیمی بدلون د بین الدولتي پلاوي د ۲۰۰۶ کال د لارښودونو او سافت ویر په اساس د ډیټا ټولولو نمونې (هغه کلونه چې شمېرې او ارقام پکې وړاندیز شوي دي اختیاري دي او په ځانګړي شوي ماموریت باندې تکیه لري).

۲.۱. ضمیمه: د انرژۍ سکتور څخه د ډیټا راټولولو فورم

کټګوري: A1. د سون توکو د ثابت احتراق فعالیتونه (د انرژۍ صنعتونه)

د موجودۍ نوملر د کارکونکي له خوا باید خانه پرې شي:	
هېواد	
سکتور	1. انرژي
کټګوري	A1. د سون توکو د ثابت احتراق فعالیتونه
فرعي کټګوري	1A1. د انرژۍ صنعتونه
فعالیت په ګوته کړئ	☐ 1a1A1. د برېښنا تولید ☐ 1ia1A1. د تودوخې او برېښنا ګډ تولید ☐ 1iia1A1. د تودوخې د تولید کارخونې ☐ 1b1A1. د تیلو تصفیه (د سون توکو په شمول چې د برېښنا د تولید لپاره په مصرف رسیږي)
آیا د مهمو کټګوریو له ډلې څخه ده؟	☐ هو ☐ نه
لړینې لارښوونې	۱. په یوه فابریکه کې د موادو د قصدي اکسیدیشن څخه د شین کوریزو گازونو خپرېدنه چې د حرارت د تولید لپاره طرحه شوی او یا د میخانیکي کار په توګه د یوې بلې پروسې لپاره له فابریکي څخه په ځانګړي ډول ورڅخه ګټه اخیستل کېږي. ۲. د لا ډېرو معلوماتو او توضیحاتو لپاره هیله کېږي چې له (د موجودۍ نوملر د کارکونکي نوم او ځانګړې پټې) سره په اړیکه کې شئ.
د فرعي کټګورۍ ځانګړې لارښوونې:	
د کارخونې د مسئول له خوا خانه پرې کېږي:	
د کارخونې نوم	
د معلوماتو وړاندې کوونکی مسئول کس	نوم
	دنده
	برېښنا لیک
	د اړیکې شمېره
د کارخونې په اړه معلومات	موقعیت، ټکنالوژۍ، وړتیاوې، تولید او نور اړونده موارد:
کلنی لګښت (واحد) د سون توکو مجموعه	۱۳۹۲
	۱۳۹۳
	۱۳۹۴
د سون توکو ډول د اړتیا سره سم اضافه کړئ	

۲.۲. ضميمه: د انرژۍ سکتور څخه د ډيټا راټولولو فورم

کټگوري: A1. د سون توکو د ثابت احتراق فعاليتونه (توليدي او ساختماني صنعتونه)

د موجودې نوملړ د کارکوونکي له خوا بايد خانه پري شي:	
هېواد	
سکتور	1. انرژي
کټگوري	A1. د سون توکو د ثابت احتراق فعاليتونه
فرعي کټگوري	2A1. توليدي او ساختماني صنعتونه
فعاليت په گوته کړئ	☐ a2A1. اوسپنه او فولاد ☐ b2A1. غير اوسپنيز فلزونه ☐ c2A1. کيمياوي مواد ☐ d2A1. پوډر، کاغذ او چاپ ☐ e2A1. د خورو، نوشابو او تنباکو پروسس کول ☐ f2A1. غير اوسپنيز منرالونه ☐ h2A1. ماشين آلات ☐ i2A1. د کانونو را ايستل ☐ k2A1. د لرگيو توليد ☐ l2A1. نساجي او چرم ☐ m2A1. نور صنعتونه ☐ g2A1. ترانسپورتي تجهيزات
آيا د مهمو کټگوريو له ډلې څخه ده؟	☐ هو ☐ نه
اړينې لارښوونې	1. په صنعت کې د سون توکو خپرېدنې. همدارنگه د برېښنايي جنراتورونو له امله خپرېدنې او په دغه صنايعو کې د ځان گټه اخيستنې لپاره تودوخه. 2. په نړيوال ستندرد باندې د ټولو اقتصادي فعاليتونو د صنعتي طبقه بندۍ اړونده فرعي کټگوري. 3. د اړونده صنعت په وسيله د ترانسپورټ لپاره گټه اخيستل شوې انرژي بايد په دې ځای کې راپور ورته کړل شي. 4. په صنعتي چارو کې له جادې څخه بهر د گرځنده ماشينونو څخه د شين کوريزو کازونو خپرېدنه، بايد د امکان په صورت کې د يوې فرعي کټگوري په توگه طبقه بندي شي (د جادې څخه بهر د ترانسپورټ ارقامو د غوښتنليک نمونې ته د مراجعه وشي) 5. د لا ډېرو معلوماتو او توضيحاتو لپاره هيله کېږي چې له (د موجودې نوملړ د کارکوونکي نوم او ځانگړې پټې) سره په اړيکه کې شئ.
د فرعي کټگوري ځانگړې لارښوونې:	
د کارخونې د مسئول له خوا خانه پري کېږي:	
د کارخونې نوم	
د معلوماتو وړاندې کوونکی مسئول کس	نوم
	دنده
	برېښنالیک
	د اړيکې شمېره
د کارخونې په اړه معلومات	موقعيت، ټکنالوژي، وړتياوې، د خامو موادو لگښت، توليد، او نور اړونده موارد:
کلني لگښت (واحد)	۱۳۹۲
د سون توکو مجموعه	۱۳۹۳
	۱۳۹۴
د سون توکو ډول د اړتيا سره سم اضافه کړئ	
هيله کېږي چې له لاندې علامو او اختصاراتو څخه گټه واخلي: NA: موجود نه ده، M: اندازه شوی، C: محاسبه شوی	

۲.۳. ضميمه: د انرژۍ سکتور څخه د ډيټا راټولولو فورم

کټگوري: A1. د سون توکو د سيار (متحرک) احتراق فعاليتونه (ترانسپورټ (ملکي هوايي چلند))

د موجودۍ نوملړ د کارکونکي له خوا بايد خانه پري شي:			
هېواد			
سکتور		1. انرژي	
کټگوري		A1. د سون توکو د سيار (متحرک) احتراق فعاليتونه	
فرعي کټگوري		a3A1. ترانسپورټ (ملکي هوايي چلند)	
فعاليت		☐ ia3A1. نړيوال هوايي چلند ☐ iia3A1. کورنۍ هوايي چلند	
آيا د مهمو کټگوريو له ډلې څخه ده؟		☐ هو ☐ نه	
اړينې لارښوونې		1. د هوانوردۍ نړيوال پروازونه چې له يوه هېواد څخه الوتنه کوي او په بل هېواد کې ناسته کوي. 2. کورنۍ هوانوردي چې له مسافرو او کاليو سره په عين هېواد کې پرواز او ناسته کوي. 3. د لا ډېرو معلوماتو او توضيحاتو لپاره هيله کيږي چې له (د موجودۍ نوملړ د کارکونکي نوم او ځانگړې پتې) سره په اړيکه کې شئ.	
د فرعي کټگورۍ ځانگړي لارښوونې: هيله کيږي چې هغه سرچينې مستندې کړئ چې د شمېرو په اړوند راپور ورکوي.			
د شرکت د مسئول له خوا خانه پري کيږي:			
د شرکت نوم			
د معلوماتو د برابرولو لپاره مسئول کس		نوم	
		دنده	
		برښنا ليک	
		د اړيکې شمېره	
د شرکت په اړه معلومات		د تشبث نوعيت، هغه سيمه چې د فليت په واسطه د پوښښ لاندې راغلې وي، د فليت ترکيب او د الوتکو شمېره او ډول، د فليت تفکيک د مالکيت او راجستر پر بنسټ:	
کلونه		۱۳۹۲	۱۳۹۳
نړيوال هوايي چلند			
د خاورو تيلو لگونکې جيتونه		۱۳۹۲	۱۳۹۳
		۱۳۹۴	
د ناستو او پروازونو شمېره			
کورنۍ هوايي چلند			
د خاورو تيلو لگونکې جيتونه		۱۳۹۲	۱۳۹۳
		۱۳۹۴	
د ناستو او پروازونو شمېره			
هيله کيږي چې له لاندې علامو او اختصاراتو څخه گټه واخلئ: NA: موجود نه ده، M: اندازه شوي، C: محاسبه شوي			

۲.۴. ضمیمه: د انرژۍ سکتور څخه د ډیټا راټولولو فورم

کټګوري: A1. د سون توکو د سيار (متحرک) احتراق فعالیتونه (ترانسپورټ)

د موجودۍ نوملړ د کارکونکي له خوا باید خانه پرې شي:	
هېواد	
سکتور	1. انرژي
کټګوري	A1. د سون توکو د سيار (متحرک) احتراق فعالیتونه
فرعي کټګوري	3A1. ترانسپورټ
فعالیت	☐ 3A1b. د جادي ترانسپورټ
آيا د مهمو کټګوريو له ډلې څخه ده؟	☐ هو ☐ نه
اړينې لارښوونې	<p>1. ګړندي موټرونه د يوه هېواد هغه نقلیه وسایط دي چې د خلکو د لېږد او را لېږد لپاره جوړ شوي او په عادي ډول د ۱۲ يا له هغه څخه کمو کسانو د لېږدولو وړتيا ولري.</p> <p>2. سپکې باروونکې لارۍ په يوه هېواد کې راجسټر شوي نقلیه وسایط دي چې د سپکو کارګوګانو د لېږد او را لېږد لپاره جوړې شوي دي لکه د جادي څخه بهر عملیاتو لپاره او د څلورو ټایرونو لرونکې دي. د دغه ډول نقلیه وسایطو ناخالص وزن له ۳۵۰۰ څخه تر ۳۹۰۰ کیلوګرامه او يا له هغه څخه لږ دی.</p> <p>3. درنډې باروونکې لارۍ او مسافر لېږدوونکي بسونه د يوه هېواد هغه راجسټر شوي وسایط دي چې په عادي ډول ېې ناخالص وزن له ۳۵۰۰ څخه تر ۳۹۰۰ کیلوګرامه يا له هغه څخه ډېر وي چې له دغه ډول لاریو څخه د درندو کارګوګانو لپاره کټه اخیستل کېږي او د مسافر وړونکو بسونو ظرفیت له ۱۲ کسانو څخه ډېر دی.</p> <p>4. موټرسایکل هغه نقلیه وسیله ده چې د ټایرونو شمېره ېې له دريو حلقو څخه ډېر نه وي او يوه ځمکنۍ نقلیه وسیله ده چې وزن ېې له ۶۸۰ کیلوګرامه څخه کم دی.</p> <p>5. له جادي څخه بهر نقلیه وسایط پکې مه شاملوئ (له جادي څخه بهر نقلیه وسایط لکه هغه وسایط چې د تسهیلاتو د ننه فعالیت کوي لکه لیفتراک، لوډر او ساختماني وسایط او نور).</p> <p>6. د لا ډېرو معلوماتو او توضیحاتو لپاره هیله کېږي چې له (د موجودۍ نوملړ د کارکونکي نوم او ځانګړې پتې) سره په اړیکه کې شئ.</p>
د فرعي کټګورۍ ځانګړې لارښوونې: هیله کېږي د راپور ورکړل شویو شمېرو سرچیني مشخصې کړئ.	
د شرکت د مسئول له خوا خانه پرې کېږي:	
د ترانسپورتي شرکت نوم	
نوم	د معلوماتو د برابرولو مسئول کس
دنده	
برېښنا لیک	
د اړیکې شمېره	
د شرکت په اړه معلومات	
د تشبث نوعیت /فعالیت، هغه سیمه چې د فلیت په واسطه تر پوښښ لاندې نیول شوي ده، د فلیت ترکیب او د الوتکو شمېره او ډول ، د فلیت تفکیک د مالکیت او راجسټر په اساس:	
پټرول	ګړندي موټرونه (که چېرې د درې کټلسټونو درلودونکو او نه درلودونکو د فرعي کټګورۍ لپاره ډیټا شتون درلود مهرباني وکړئ په پېلو فومونو کې یې راپور ورکړئ. که چېرې دا ډیټا شتون نه لري د ټولو ګړنديو وسایطو راپور ورکړئ)
کلنی لګښت (واحد)	۱۳۹۲
د ګړنديو وسایطو شمېره	۱۳۹۳
د وسایطو شمېره	۱۳۹۴

سپکې لارې			ډيزل
۱۳۹۴	۱۳۹۳	۱۳۹۲	کلنی لگښت (واحد)
			د وسايطو شمېره
درنې باروونکې لارې او مسافر وړونکي بسونه			ډيزل
۱۳۹۴	۱۳۹۳	۱۳۹۲	کلنی لگښت (واحد)
			د وسايطو شمېره
موټرسايکلونه			پترول
۱۳۹۴	۱۳۹۳	۱۳۹۲	کلنی لگښت (واحد)
			د وسايطو شمېره

هيله کيږي چې له لاندي علامو او اختصاراتو څخه گټه واخلي: NA: موجود نه ده، M: اندازه شوی، C: محاسبه شوی

که چېرې تفکيک شوې شمېرې د لاسرسي وړ نه وي، په هغه صورت کې د پترول او ډيزلو د لگښت مجموعه د هغو ډيزلو له فيصدي سره چې د ترانسپورت سکتور له خوا لگول کيږي، جمع کړئ.

۲.۵. ضميمه: د انرژۍ سکتور څخه د ډيټا راټولولو فورم

کټگوري: A1. د سون توکو د ثابت احتراق فعاليتونه (نور سکتورونه)

د موجودې نوملړ د کارکونکي له خوا بايد خانه پرې شي:

هېواد	
سکتور	1. انرژي
کټگوري	A1. د سون توکو د ثابت احتراق فعاليتونه
فرعي کټگوري	4A1. نور سکتورونه
فعاليت	☐ 4A1. سوداگريز/بنسټيز
آيا د مهمو کټگوريو له ډلې څخه ده؟	☐ هو ☐ نه
اړينې لارښوونې	<p>1. د احتراق د فعاليتونو څخه د شين کوريزو گازونو په خپرېدو کې د برېښنا د توليد او تودولو فعاليتونه شامل دي چې په دغه سکتورونو کې ورڅخه گټه اخيستل کيږي.</p> <p>2. د ترانسپورت لپاره د سون توکو احتراق په دې کټگورۍ کې شامل شوی نه دی (د ترانسپورتي ارقامو د غوښتنليک نمونو ته مراجعه وکړئ).</p> <p>3. د لا ډېرو معلوماتو او توضيحاتو لپاره هيله کيږي چې له (د موجودې نوملړ د کارکونکي نوم او ځانگړې پټې) سره په اړيکه کې شئ</p>
د فرعي کټگورۍ ځانگړې لارښوونې	
د کارخونې د مسئول له خوا خانه پرې کيږي:	
د کارخونې نوم	
د معلوماتو د برابرولو مسئول کس	نوم
	دنده
	برېښنا ليک
	د اړيکې شمېره

د کارخونې په اړه معلومات			د تاسيساتو او ساختمانونو فهرست چې په نمونو کې شامل شوي دي ، موقعيتونه، ټکنالوژۍ، ظرفيتونه او نور اړونده موارد:
لومړی ډول د سون توکي			د بېلگې په توگه: طبيعي گاز
(واحد) کلنی لگښت	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴
د سون توکو دويم ډول			د بېلگې په توگه: د سون لپاره درانه نفت
(واحد) کلنی لگښت	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴
د سون توکو ډولونه د اړتيا سره سم اضافه کړئ			مايع گاز، د خاورو تيل او ډيزل
هيله کيږي چې له لاندې علاماتو او اختصاراتو څخه گټه واخلي: NA: موجود نه ده، M: اندازه شوی، C: محاسبه شوی			

۲.۶. ضميمه: د انرژۍ سکتور څخه د ډيټا راټولولو فورم

کتبگوري: B1. له سون توکو څخه فراري خپرېدنې (د نفتو توليد)

د موجودې نوملړ د کارکونکي له خوا بايد پرې شي:	
هېواد	
سکتور	1. انرژي
کتبگوري	B1. د سون توکو څخه فراري خپرېدنې
فرعي کتبگوري	a2B1. د نفتو توليد
فعاليت	☐ ia2B1. د طبيعي گاز او د گاز بخار او زبالو د تخليبي څخه د شين کوريزو گازونو خپرېدنه چې د نفتو د توليد په تسهيلاتو کې خپرېږي. ☐ iia2B1. د طبيعي گاز او زبالو څخه د شين کوريزو گازونو خپرېدنه چې د نفتو د توليد په تسهيلاتو کې خپرېږي ☐ 1.iiia2B1. تفحصات (د ځاکانو کيندل) ☐ 2.iiia2B1. توليد او تجديد ☐ 3.iiia2B1. ترانسپورټ ☐ 4.iiia2B1. تصفيه
آيا د مهمو کتبگوريو له ډلې څخه ده؟	هو ☐ نه ☐
اړينې لارښوونې	۱. د حرارت د توليد د سيارو يا ثابتو سرچينو په واسطه د گټورې انرژۍ يا حرارت د توليد له امله د سون توکو خپرېدنې مستثنی دي. ۲. په صنعتي تسهيلاتو کې سپکې او فراري خپرېدنې، د نفت او گازو له تسهيلاتو څخه پرته هم مستثنی دي. ۳. د لا ډېرو معلوماتو او توضيحاتو لپاره هيله کيږي چې له (د موجودې نوملړ د کارکونکي نوم او ځانگړې پتې) سره په اړيکه کې شئ.
د فرعي کتبگوري ځانگړي لارښوونې:	
د کارخونې د مسئول له خوا خانه پرې کيږي:	
د کارخونې نوم	
د معلوماتو د برابرولو مسئول کس	نوم
	دنده
	بريشنا ليک
	د اړيکې شمېره

د کارخونې په اړه معلومات			موقعیت، د څاگانو شمېره، ټکنالوژۍ، تولید او نور اړونده موارد:
کلنۍ	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴
د نفتو تولید او پروسس (واحد)			
د کازو او نفتو تناسب (واحد)			
د کیندل شویو څاگانو شمېره			
د خدماتي څاگانو شمېره			
د آزمایشت شویو څاگانو شمېره			
د انتقال شویو مترکمو ذراتو مقدار			
د انتقال شوي مایع گاز مقدار			
د انتقال شوي LPG گاز مقدار			

۲.۷. ضمیمه: د انرژۍ سکتور څخه د ډیټا راټولولو فورم

کتیګوري: B1. له سون توکو څخه فراري خپرېدنې (د طبیعي گاز تولید)

د موجودۍ نوملړ د کارکوونکي له خوا باید خانه پري شي:

هېواد	
سکتور	۱. انرژۍ
کتیګوري	B1. د سون توکو څخه فراري خپرېدنې
فرعي کتیګوري	b2B1. طبیعي گاز (اړوند او نا اړوند کازونه)
فعالیت	☐ 2B1ib. د طبیعي گاز او د گاز بخار او زبالو څخه د شين کوريزو کازونو خپرېدنه چې د گاز په تسهیلاتو کې خپرېږي. ☐ 2B1iib. د طبیعي گاز او زبالو د لمبو څخه د شين کوريزو کازونو خپرېدنه چې د گاز په تسهیلاتو کې خپرېږي. ☐ 2B1iib1. تفحصات (د څاگانو کیندل) ☐ 2B1ii2. تولید او تجدید (سپکې فراري خپرېدنې د کاز د څاگانو سره نژدې د تسهیلاتو څخه پرته) ☐ 2B1iib3. د گاز پروسس (سپکې فراري خپرېدنې د کاز د پروسس د تسهیلاتو څخه پرته) ☐ 2B1iib4. زیرمې او لېږد رالېږد (سپکې فراري خپرېدنې چې بازار ته د پروسس شوي گاز د لېږد له سیستمونو څخه رامنځ ته کېږي. د بېلګې په ډول صنعتي مستهلکینو ته د گاز رسونه) ☐ 2B1iib5. ویش (د تھوپې او خپرېدو پرته مستهلکینو ته د طبیعي گاز د ویش څخه راولاړې شوې فراري خپرېدنې)
آیا د مهمو کتیګوریو له ډلې څخه ده؟	هو ☐ نه ☐
اړینې لارښوونې	۱. د ثابتو او سیارو سرچینو څخه د انرژۍ او تودوخې د تولید په موخه د سون توکو څخه خپرېدنې مستثنی دي. ۲. د نفت او کازو کارخونو پرته د نورو صنعتي کارخونو څخه فراري خپرېدنې مستثنی دي. ۳. د لا ډېرو معلوماتو او توضیحاتو لپاره هیله کېږي چې له (د موجودۍ نوملړ د کارکوونکي نوم او ځانګړې پټې) سره په اړیکه کې شئ

د فرعي کتیګوري ځانګړې لارښوونې:

د كارخونې د مسئول له خوا خانه پرې كېږي:			
د كارخونې نوم			
د معلوماتو د برابرولو مسئول كس		نوم	
		دنده	
		برېښنا ليك	
		د اړيكې شمېره	
د كارخونې په اړه معلومات		موقعيت، د څاگانو شمېره، ټكنالوژۍ، توليد او نور موارد:	
كلنی	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴
د گاز توليد او پروسس (واحد)			
د كيندل شويو څاگانو شمېره			
د خدمتي څاگانو شمېره			
د آزمايښت شوو څاگانو شمېره			
هيله كېږي چې له لاندې علاماتو او اختصاراتو څخه گټه واخلي: NA: شتون نه لري، M: اندازه شوي، C: محاسبه شوي			

۲.۸. ضميمه: د صنعتي پروسو او محصولاتو كارونې سكتور څخه د ډيټا راټولولو فورم

كتگوري: A2. منزالي صنعتونه (د سمنتو توليد)

د موجودۍ نوملړ د كاركونكي له خوا بايد خانه پرې شي:	
هېواد	
سكتور	2. صنعتي پروسې او له محصولاتو څخه گټه اخیستنه (IPPU)
كتگوري	A2. منزالي صنعتونه
فرعي كتگوري	1A2. د سمنتو توليد
آيا د مهمو كتگوريو له ډلې څخه ده؟	☐ هو ☐ نه
اړينې لارښوونې	<p>۱. د كلينكر په توليد كې واردات په پام كې نه نيول كېږي. د توليد شوي كلينكر صادرات بايد په پام كې ونيول شي.</p> <p>۲. د لا ډېرو معلوماتو او توضيحاتو لپاره هيله كېږي چې له (د موجودۍ نوملړ د كاركونكي نوم او ځانگړې پتې) سره په اړيكه كې شئ</p>
د كارخونې د مسئول له خوا خانه پرې كېږي:	
د كارخونې نوم	
د معلوماتو د برابرولو مسئول كس	
نوم	
دنده	
برېښنا ليك	
د اړيكې شمېره	
د كارخونې په اړه معلومات	
موقعيت، ټكنالوژۍ، وړتياوې، د خامو موادو لگښت، توليد، او نور اړونده موارد:	

کلنی تولید (واحد)	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴
د سمنتو د تولید مجموعه			
لومړی ډول سمنت			
دویم ډول سمنت			
د هر ډول لپاره یو ردیف علاوه کړئ			
د کلینکر تولید (خالص واردات او صادرات)			
په لومړي ډول سمنتو کې د کلینکر محتویات			
په دویم ډول سمنتو کې د کلینکر محتویات			

هیله کېږي چې له لاندې علاماتو او اختصاراتو څخه گټه واخلي: NA: شتون نه لري، M: اندازه شوی، C: محاسبه شوی

۲.۹. ضمیمه: د صنعتي پروسو او محصولاتو کارونې سکتور څخه د ډیټا راټولولو فورم

کټگوري: A2. د کانونو صنعتونه (د چوڼې (آهکو) تولید)

د موجودې فهرست د کارکوونکي له خوا خانه پرې کېږي																							
هېواد																							
2. صنعتی پروسې او له محصولاتو څخه گټه اخیستنه (IPPU)																							
کټگوري																							
A2. د کانونو صنعتونه																							
فرعي کټگوري																							
2A2. د آهک (چوڼې) تولید																							
آیا د مهمو کټگوريو له ډلې څخه ده؟ ☐ هو ☐ نه																							
اړینې لارښوونې																							
1. د آهک (چوڼې) په تولید کې واردات شامل نه دي. د تولید شوي کلینکر صادرات باید په پام کې ونیول شي.																							
2. د لا ډېرو معلوماتو او توضیحاتو لپاره هیله کېږي چې له (د موجودې نوملړ د کارکوونکي نوم او ځانگړې پټې) سره په اړیکه کې شئ.																							
د کارخوني د مسئول له خوا خانه پرې کېږي:																							
د کارخونې نوم																							
د معلوماتو د برابرولو مسئول کس																							
نوم																							
دنده																							
برښنا لیک																							
د اړیکې شمېره																							
د کارخونې په اړه معلومات																							
موقعیت، ټکنالوژي، وړتیاوې، د خامو موادو لگښت، تولید، او نور اړونده موارد:																							
<table border="1"> <thead> <tr> <th>کلنی تولید (واحد)</th> <th>۱۳۹۲</th> <th>۱۳۹۳</th> <th>۱۳۹۴</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>د آهک تولید (مجموعي)</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>د ډېر کلسیم لرونکي آهک</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>د ډولومیت لرونکي آهک</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>هایډرولیکي آهک</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>				کلنی تولید (واحد)	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	د آهک تولید (مجموعي)				د ډېر کلسیم لرونکي آهک				د ډولومیت لرونکي آهک				هایډرولیکي آهک			
کلنی تولید (واحد)	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴																				
د آهک تولید (مجموعي)																							
د ډېر کلسیم لرونکي آهک																							
د ډولومیت لرونکي آهک																							
هایډرولیکي آهک																							

هیله کېږي چې له لاندې علاماتو او اختصاراتو څخه گټه واخلي: NA: شتون نه لري، M: اندازه شوی، C: محاسبه شوی

دریمه ضمیمه: د پروژې د طرحې یادښت (PIN)

د پروژې نوم: _____

د صدور نېټه: _____

د پروژې د تمې سره سمې طرحې کیفیت او اندازه:

په اساسي توګه، د پروژې د طرحې یو یادښت (PIN) تقریبا له ۵ څخه تر ۱۰ مخونو پورې وي چې د لاندې مواردو لپاره تحلیلي معلومات وړاندې کوي:

۱. د پروژې ډول او اندازه

۲. موقعیت

۳. د شین کوریزو گازونو د راکمولو وړاندې ویل شوي مجموعه د معمول سره سم سناریو سره په پرتله (چې وروسته د پروژې د طرحې د سند په کچه پراختیا مومي)

۴. د اعتبار درلودلو وړاندیز شوي موده

۵. د شین کوریزو گازونو د راکمولو لپاره وړاندیز شوي لګښت یا د راکمولو واحدونه (ERUs) او یا د خپرېدنو منل شوي راکمول (VERs) د امریکایي ډالر پر اساس یا د فی ټن معادل کاربن ډای اکساید لپاره د یورو پولي واحد پر اساس لګښت

۶. مالي جوړښت (په دې ډول چې کوم اړخونه باید د پروژې مالي چارې برابرې کړي)

۷. د پروژې نورې ټولنیزې، اقتصادي یا چاپیریالي اغېزې او ګټې

که څه هم باید په هراړخیز ډول هڅه وشي چې بشپړ او جامع معلومات را ټول شي، اما باید دا حقیقت ومنل شي چې د هرې موضوع په اړوند د بشپړو معلوماتو راټولول چې په نمونه کې فهرست شوي دي، د هرې پروژې لپاره په زماني محدوده کې د امکان وړ نه دي.

یادښت: د ځنګلدارۍ اړوندو پروژو لپاره هیله کېږي د پروژې د طرحې یادښت «له ځمکې څخه د ګټه اخیستنې، له ځمکې څخه په ګټه اخیستنې کې بدلون او ځنګلدارۍ (LULUCF)» په اړوند معلومات له لاندې وېبسایت څخه تر لاسه کړئ: www.carbonfinance.org.

۱. د پروژې شرحه، ډول، موقعيت او مهالویش

د پروژې موخه د پروژې موخه تر پينځو کرښو په کمو ټکو کې بيان کړئ.	
د پروژې شرحه او وړاندیز شوي فعالیتونه په نیمه پاڼه کې	
کټه اڅپستل شوې ټکنالوژي ^{۵۹} د کارونې لپاره په پام کې نیول شوې ټکنالوژي په پينځو کرښو کې بيان کړئ.	
د پروژې ډول	
د موخې وړ شين کوريز گازونه کاربن ډای اکساید، میتان، نایتروس اکساید، هایډروفلوروکاربنونه، فلوروکاربنونه او سلفر هگزا فلورید (کوم څه چې د اجرا وړ دي ذکر یې کړئ)	
د فعالیتونو ډولونه راکمول / د کاربن ډای اکساید تولید	
د فعالیتونو برخه (هغه څه چې د اجرا کېدو وړ دي بيان یې کړئ) پېلګې په لومړۍ ضمیمه کې وګورئ	
د پروژې موقعیت	
هېواد	
ښار	
د پروژې د موقعیت مختصره شرحه له دريو څخه تر پنځو کرښو باید ډېره نه وي	
د پروژې ګډونوال	
د پروژې د ګډونوال نوم	
د پروژې د ګډونوال ونډه	<ol style="list-style-type: none"> ۱. د پروژې متصدي ۲. د پروژې د سیمې مالک ۳. د شين کوريزو گازونو د خپریدنې پروژې مالک ۴. د شين کوريزو گازونو د خپریدنې پروژې پلورونکی ۵. د پروژې سلاکار ۶. د پروژې پانګه وال ۷. نور اړونده کسان:
بنسټيزه کټګوري	<ol style="list-style-type: none"> ۱. دولت ۲. دولتي نهاد ۳. ښاروالي ۴. خصوصي شرکت ۵. غیر دولتي نهاد ۶. نور اړونده بنسټونه:
ارتباطي کس	
پته	
د تیلیفون شمېره یا فکس	
برېښنا لیک که چېرته شتون ولري	
مهم فعالیتونه چې له پنځو کرښو څخه ډېر نه وي.	
د ملي معلوماتو لندیز	

۵۹. Please note that support can only be provided to projects that employ commercially available technology. It would be useful to provide a few examples of where the proposed technology has been employed.

	مالي معلومات په پنځو كرښو كې خلاصه كړئ (د عينياتو مجموعه، عوايد، گټه او نور)
	د گډون كوونكي د اړونده تجربو لنډيز په پنځو كرښو كې بيان كړئ
	د پروژې گډون كوونكي
	د پروژې د گډون كوونكي نوم
<p>۱. د پروژې متصدي</p> <p>۲. د پروژې د سيمې مالک</p> <p>۳. د خپرېدو راكمولو پروژې مالک</p> <p>۴. د خپرېدو د راكمولو پروژې پلورونكي</p> <p>۵. د پروژې سلاكار</p> <p>۶. د پروژې پانگه وال</p> <p>۷. نور اړونده كسان :</p>	د پروژې د گډون كوونكې ونډه
<p>۱. دولت</p> <p>۲. دولتي نهاد</p> <p>۳. ښاروالي</p> <p>۴. خصوصي شركت</p> <p>۵. غير دولتي نهاد</p> <p>۶. نور اړونده بنسټونه:</p>	بنسټيزه كټگوري
	د اړيكو نيولو مسؤل
	پته
	د تيليفون يا فکس شمېره
	برېښنا ليک، که چېرته شتون ولري
	مهم فعاليتونه چې له پنځه كرښو څخه ډېر نه وي ذکر كړئ.
	د مالي معلوماتو لنډيز مالي معلومات په پنځو كرښو كې خلاصه كړئ (د عينياتو مجموعه، عوايد، گټه او نور)
	د پروژې د گډون كوونكي د تجربو لنډيز په پنځو پاڼو كې وليكئ.
	د اړتيا په صورت كې د پروژې د لا ډېرو گډونوالو لپاره اړين معلومات او اطلاعات اضافه كړئ
	متوقعه زماني وختونه
	د لومړنۍ پروژې د پيل نېټه هغه كال چې د پروژې فعاليت پكې پيل كيږي
د مالي ژمنو لپاره د اړتيا وړ موده: _____ مياشتې د حقوقی مسائلو لپاره د اړتيا وړ موده: _____ مياشتې د ساختماني چارو لپاره د اړتيا وړ موده: _____ مياشتې	د پروژې د عملي كېدو څخه د مخه وخت تخمين؛ د پروژې د طرحې د يادښت له منظوري څخه وروسته
	په لومړني كال كې د لاندې مسايلو وړاندې كول: د خپرېدو تصديق شوي راكمول CER د خپرېدو د راكمولو واحد ERU د خپرونو د راكمولو تائيد VERs
	د پروژې زماني موده د كلونو شمېره
	د پاكې پراختيا ميكانيزم د پروژې لپاره: د اعتبار وركولو موده يا دوه ځله وروسته له هرو ۷ كلونو او يا يوځل د ۱۰ كلونو لپاره په گډ ډول د پلي كېدونكو پروژو لپاره (II) : هغه دوره چې د خپرېدو د راكمولو واحد ERUS وړ څخه په لاس راغلی (د ۱۳۹۱ كال په گډون)

	<p>د پروژې اوسنی وضعیت او حالت: د پېژندلو د فرصت مطالعه او مخکینی ټاکنه د امکان سنجی مطالعه/پای ته رسول شوې مذاکرات او خبرې اتري/پای ته رسول شوې قراردادي مرحله او نور. (دا چې څه د اجرا وړ دي په مستند ډول يې ذکر کړئ)</p>
	<p>د کوربه هېواد د اوسني منلو وضعیت: پرته له اعتراض څخه په مکتوب باندې بحث شوی يا/تائید شتون لري؛ د منظوری مکتوب تر بحث لاندې دی او يا شتون لري؛ (هغه څه ذکر کړئ چې د اجرا وړ دي)</p>
<p>آيا کوربه هېواد د کيوټو پروتوکول منلی او يا له هغه سره يوځای شوی دی؟ _____ هو/نه، د يو ځای کېدو کال _____</p> <p>آيا کوربه هېواد د پاکې پراختيا ميکانيزم يوه ملي اداره/ په گډ ډول د پلي کېدو د اړيکو بنسټ (II) را منځ ته کړی دی. _____ هو/نه، د تاسيس کال _____</p>	<p>د کيوټو پروتوکول په وړاندې د کوربه هېواد دريځ</p>

۲. میتودولوژي او اضافه والی

<p>کلنی- (که چېرې په کلني ډول د بدلون وړ وي، وختونه په گوته کړئ.): _____ د کاربن ډای اکسایډ معادل ټن</p> <p>د ۱۳۹۱ کال په گډون: _____ د کاربن ډای اکسایډ معادل ټن د ۱۰ کلونو تر مودې پورې: _____ د کاربن ډای اکسایډ معادل ټن د ۷ کلونو تر مودې پورې: _____ د کاربن ډای اکسایډ معادل ټن</p>	<p>د راکمو شويو شين کوريزو گازونو تخمین/ د کاربن ډای اکسایډ جذب د کاربن ډای اکسایډ معادل متریک ټن په اساس، هیله کېږي محاسبات ضمیمه کړئ.</p>
	<p>د بیسلاين سناريو د پاکې پراختيا ميکانيزم/په گډ ډول (CDM/JI) پروژو د پلي کېدلو په پایله کې باید د شين کوريزو گازونو کچه د "معمول سره سم" سناريو په پرتله په کوربه هېواد کې راټیټه شي. د پروژې د طرحې د یادښت په مرحله کې لاندې پوښتنو ته ځواب ورکړئ: • د پاکې پراختيا ميکانيزم / په گډ ډول پلي کېدو د وړاندیز شوې پروژې په وسیله کوم ډول خپرېدنې کمې شوې دي؟ • د پاکې پراختيا ميکانيزم / په گډ ډول پلي کېدو پروژې پرته به راتلونکی څرنګه وي؟ ځواب باید د یوې پاڼې په نیمايي یا څلورمه برخه کې ولیکل شي.</p>
	<p>اضافه والی (ADDITIONALITY) هیله کېږي چې د پروژو لپاره د اضافه والی استدلال واضح کړئ: ۱. د پروژې تر پوښښ لاندې راوستلو لپاره کوم ځانګړي اصول یا تشویقيه طرحه وجود نه لري. ۲. د مالي لیدلوري پر بنسټ پروژه کمزورې ده یا دا چې لوړ قیمت لري. ۳. د هېواد احتمالي ګواښ، نوې ټکنالوژي او نور خنډونه</p>
	<p>د اړونده سکتور مخینه هیله کېږي چې د کوربه هېواد قوانین، مقررات، پایسې او ټکلارې چې د پروژې سره نږدې اړیکې لري سره له نورو مهمو تمایلاتو چې د سکتور سره اړونده دي تشریح کړئ. هیله کېږي چې دا تشریح کړئ چې آیا دغه پروژه په ځانګړي ډول د یوې تشویقيه طرحې پر بنسټ (د مثال په ډول ترجیحي تعرفې، مرستې، رسمې پراختیایي مرستې) یا د قانون سره سم فعالیت لري. که چېرته دغه پروژه له مخکې نه فعاله وي، هیله کېږي چې تشریح یې کړئ چې آیا د پاکې پراختيا ميکانيزم عواید / په گډ ډول د پروژې د پلان پلي کول په نظر کې نیول شوي دي یا نه</p>

	<p>میتود</p> <p>له لاندې انتخابونو څخه یو په نښه کړئ:</p> <p>د پاکې پراختیا میکانیزم د پروژو لپاره:</p> <ol style="list-style-type: none"> ۱. نوموړې پروژه د پاکې پراختیا میکانیزم د یوه منظور شوي یا کوچني میتود تر پوښښ لاندې ده . ۲. پروژه یوه نوي میتود ته اړتیا لري. ۳. پروژه د شته میتود تعدیل ته چې د پاکې پراختیا د میکانیزم په وسیله منظور شوی وي اړتیا لري. <p>په کد ډول د پلي کېدونکو پروژو لپاره (JI):</p> <ol style="list-style-type: none"> ۱. نوموړې پروژه د بیسلاين او نظارت له پلان څخه په کد ډول د پلي کېدو د لارښود د "ب" ضمیمې سره سم ګټه اخلي. ۲. آیا نوموړې پروژه د پاکې پراختیا میکانیزم د شته منظور شوي میتود څخه ګټه اخلي.
--	---

۳. مالي چارې

د مجموعي پانګې تخمین (له عملیاتو څخه مخکې)	
پراختیایي پانګې	_____ امریکایي میلیون ډالر (د امکان سنجی څېړنې، د سرچینو څېړنې او نور)
د نصب پانګه	_____ امریکایي میلیون ډالر (ځمکې یا د فابریکې جایدا، تجهیزات او نور)
ځمکې	_____ امریکایي میلیون ډالر
نور لګښتونه (ځانګړې یې کړئ)	_____ امریکایي میلیون ډالر (حقوقی، مشورتي او نور)
د پروژې مجموعي لګښتونه	میلیون امریکایي ډالر
د اړتیا وړ مالي سرچینې او یا مخکې پېژندل شوي	
پانګه اچونه	د بنسټونو نوم، د مالي چارو د هوکړه لیک وضعیت (د میلیون امریکایي ډالرو پر بنسټ)
قرضه - اوږدمهاله	د بنسټونو نوم، د مالي چارو د هوکړه لیک وضعیت (د میلیون امریکایي ډالرو پر بنسټ)
لنډ مهاله قرضه	د بنسټونو نوم، د مالي چارو د هوکړه لیک وضعیت (د میلیون امریکایي ډالرو پر بنسټ)
مخکینې تادیې ^{۶۰} د کاربن د مالي چارو لپاره چې د نړیوال بانک له مالي وجوهاتو څخه یې وړاندیز شوی وو. (د میلیون امریکایي ډالرو پر بنسټ او د هغه مختصره شرحه چې له ۵ کړشو څخه ډېره نه وي)	
د کاربن مالي سرچینې	د نړیوال بانک د مالي وجوهو په استثنا چې تاسې له هغه سره قرارداد عقد کړی (په هغه صورت کې چې شتون ولري)
پېژنځیز (CER/ERU/VER)	د کاربن ډای اکسایډ معادل فی ټن قیمت ^{۶۱} د مذاکرې پر بنسټ قیمت وضع کیږي. د CER یا VER ښه والی بیان کړئ (که چېرته شتون ولري) ^{۶۲}

۶۰. Advance payment subject to appropriate guarantees may be considered.

۶۱. Please also use this figure as the carbon price in the PIN Financial Analysis Model (cell C94).

۶۲. The World Bank Carbon Finance Unit encourages the seller to make an informed decision based on sufficient understanding of the relative risks and price trade-offs of selling VERs vs. CERs. In VER contracts, buyers assume all carbon-specific risks described above, and payment is made once the ERs are verified by the UN-accredited verifier. In CER/ERU contracts, the seller usually assumes a larger component - if not all - of the carbon risks. In such contracts, payment is typically being made upon delivery of the CER/ERU. For more information about Pricing and Risk, see "Risk and Pricing in CDM/JI Market, and Implications on Bank Pricing Guidelines for Emission Reductions".

د خپرېدنو د راکمولو د هوکړه ليک مجموعي ارزښت	
_____ امریکايي ډالره يا يورو	تر ۱۳۹۱ کال پورې وخت (د هوکړې د لومړني مودې په پای کې)
_____ امریکايي ډالره يا يورو	۱۰ کلنه دوره
_____ امریکايي ډالره يا يورو	اووه کلنه دوره

هيله کېږي چې د پاکې پراختيا ميکانيزم / په گډ ډول پلي کېدو د وړانديز شوي فعاليت مالي تجزيه او شننه برابره کړي، د وړاندې ويل شوي کورني مالي قيمت په گډون د پروژې لپاره د خپرېدنې د کمولو له عوايدو سره. د مالي قيمت بېرته راکرځيدل د خپرېدنو د کموالي په برخه کې " د CER/ ERU/VER " پېژنځيز برابر کړی دی. په نړيوال بانک کې د کاربن د مالي برخې څخه راتلونکي تادييات بايد ور نه کړل شي کوم چې د نړيوال بانک د کاربن سرچينې په کې شاملې دي.

د دغه محاسباتو څخه د ملاتړ لپاره د اکسل پاڼه برابره شوې ده. د پروژې د طرحې د يادښت نمونه په لاندې وېب پاڼه کې کتلاى شئ. www.carbonfinance.org

۴. د تمې وړ ټولنيزې او اقتصادي گټې

_____	سيمه ييزې گټې د بېلگې په توگه، په اوبو، هوا او سيمه باندي اغېزې او نور د ککړوالي ډولونه
_____	نړيوالې گټې د شين کوريزو کازونو د خپرېدو سر بېره نورې کومې نړيوالې گټې له دې پروژې سره تړاو لري، شرحه يې کړئ.
_____	کومو ټولنيزو او اقتصادي اغېزو ته کولای شو چې له دغه پروژې سره تړاو ورکړو او په پرتليزه توگه پرته له دغه پروژې څخه کوم کار تر سره شوی نه دی؟ هغه ټولنې او وگړي چې له دغه پروژې څخه گټه اخلي، بيان يې کړئ. ستاسې تشریحات بايد د يوې پاڼې په څلورمه برخه کې وي.
ټولنيز او چاپيريالي اړخ	
_____	د دې پروژې ټولنيز او اقتصادي اثرات څه دي او که چېرته دغه پروژه پلې نه شي کومې ټولنيزې او چاپيريالي ستونزې به شتون ولري؟ د ټولنو و وگړو شمېره چې له دې پروژې څخه برخمن کېږي بيان کړئ. معلومات بايد د يوې صفحې څلورمه برخه وي.
_____	کومې مستقيمي اغېزې احتمال لري (د مثال په توگه د دندو را منځ ته کول، د اړتيا وړ پانگې چمتو کول، د بهرنيو اسعارو اغېزې)؟ په دې اړوند معلومات بايد د يوې صفحې څلورمه برخه وي.
_____	ستاسې په نظر نورې احتمالي اغېزې کومې دي (د مثال په توگه، د نويو پروسو د معرفي کولو په هکله روزنه، عصري ټکنالوژي، محصولات او يا په نورو صنايعو باندي د پروژې اغېزې)؟ په دې اړوند معلومات بايد د يوې صفحې څلورمه برخه وي.
_____	چاپيريالي تگلاره/ د کوربه هېواد لومړيتوبونه د کوربه هېواد د چاپيريالي تگلارې او لومړيتوبونو سره د پروژې جوړښت لنډه شرحه په دې اړوند معلومات بايد د يوې صفحې څلورمه برخه وي

څلورمه ضميمه: د واحداتو د تبديلی جدولونه

د انرژۍ واحدنو بدلون

واحدونه	ژول (J) NM=	کیلو واټ ساعت (kWh)	کیلو کالري (kcal)	هارس پاور ساعت (metric)	بریتانیا د حرارتي (Btu)
ژول (J)		$^{\circ} 10 \times 2,778$	$^{\circ} 10 \times 2,388$	$^{\circ} 10 \times 3,777$	$^{\circ} 10 \times 9,478$
کیلوواټ ساعت (kWh)	۳,۶۰۰,۰۰۰		۸۵۹,۸	۱,۳۶۰	۳,۴۱۲
کیلوکالوري (Kcal)	۴,۱۸۷	۰,۰۰۱۲		۰,۰۰۱۶	۳,۹۶۸
هارس پاور ساعت (مټریک)	۲,۶۴۷,۷۹۶	۰,۷۳۵۵	۶۳۲,۴		۲,۵۱۰
واحد حرارتي بریتانیا (Btu)	۱,۰۵۵	$^{\circ} 10 \times 2,931$	۰,۲۵۲۰	$^{\circ} 10 \times 3,985$	

طبيعي گاز

(الف). طبيعي گاز:

”د گاز وضعیت“ د تبديلی په جدولونو کې نورمال یا عادي انګېرل شوی دی، $N (0,0C \text{ } 1 \text{ atm})$

$$1,100 \text{ Btu/scf } (60,0F \text{ } 1 \text{ atm}) = 1,163 \text{ Btu/cf } (0,0C \text{ } 1 \text{ atm})$$

Scf^* یعنی فت مکعب ستینډرډ. ستندر یعنی ” $(60,0F \text{ } 1 \text{ atm})$ “

(ب). طبيعي مایع گاز

$$1 \text{ tonne LNG} = 1,300 \text{ Nm}^3 \text{ gas } (0,0C \text{ } 1 \text{ atm});$$

$$\text{Density LNG kg/m}^3 = 450$$

(ج). فشاري مایع گاز

داسې فرض کړئ چې د پروپان او بیوتان یو شان مخلوط چې په ترتیب سره په (r) او (p) انګریزي تورو سره ښودل کیږي په دې معنی دي چې مایع گاز (LPG) منجمد شوی دی.

د ورته والي سافت ویر ”د مجازي موادو د ګروپ د ورته والي پروسه (VMG)“ په دغه پروسه کې کارول شوي ده. نورې انګېرنې په لاندې ډول دي:

فشاري (p): د حرارت درجه = ۲۰ د سانتي ګریډ درجه، د بخاراتو تناسب (VapFrac) = ۰

منجمد شوی (r): د حرارت درجه = د څوښ هره نقطه، فشار = ۰ (g), g = kPa = فشار سنج

د جوش اړونده نقطه - ایتان: - ۸۸,۷ د سانتيګراد درجه

Propane : ۴۲,۲ °C

n-Butane : - ۰,۶ °C

mix C۴.C۳ : - ۲۹,۲ °C

(د) د کالوري مقدار، mmBtu (ناخالص)

واحدونه	(mmBtu/tonne (gross	mmBtu/bbl	mmBtu/m ³
LNG	۵۳,۴	۳,۸۲	۲۴,۰
LPG (r)	۴۷,۳	۴,۵۲	۲۸,۵
LPG (p)	۴۷,۳	۴,۱۳	۲۵,۹
Oil	۳۹,۶۸	۵,۸۰	
Coal	۲۷,۳		

(ه). نفت د نفتو معادل یو ټن (toe) = ۴۱,۸۶۸ گيگاژول = ۳۹,۶۸ mmBtu

(و). د نفتو معادل یو بېرل (boe) = ۵۸۰۰,۰۰۰ Btu = ۵,۸ mmBtu

د طبيعي گاز د تودوخې درجې او حجم بدلون

واحدونه	cm = Nm ³	cf = ft ³	mmBtu	GJ	Mcal	kWh	boe
cm	۳۵,۳۱	۰,۰۴۱۱	۰,۰۴۳۳	۱۰,۳۵	۱۲,۰۳	۰,۰۰۷۱	
cf	۰,۰۲۸۳	۰,۰۰۱۲	۰,۰۰۱۲	۰,۰۰۱۲	۰,۲۹۳۰	۰,۳۴۰۷	۱۰ x ۲,۰۰۵
mmBtu	۲۴,۳۶	۸۶۰,۱	۱,۰۵۵	۲۵۲,۰	۲۹۳,۱	۰,۱۷۲۴	
GJ	۲۳,۰۸	۸۱۵,۲	۰,۹۴۷۸	۲۳۸,۸	۲۷۷,۸	۰,۱۶۳۴	
Mcal	۰,۰۹۶۷	۳,۴۱۳	۰,۰۰۴۰	۰,۰۰۴۲	۱,۱۶۳	۰,۰۶۸۴۲	۱۰ x ۶,۸۴۲
kWh	۰,۰۸۳۱	۲,۹۳۵	۰,۰۰۳۴	۰,۰۰۳۶	۰,۸۵۹۸	۰,۵۸۸۳	۱۰ x ۵,۸۸۳
boe	۱۴۱,۳	۴,۹۸۹	۵,۸	۶,۱۱۹	۱,۴۶۲	۱,۷۰۰	

د کالورۍ ناخالص مقدار < > د کالوري خالص مقدار (طبيعي گاز)

متغير	ناخالص	خالص
ناخالص	۱	۰,۹
خالص	۱,۱	۱

بند امير، باميان، افغانستان © د ملگرو ملتونو د چاپېريال پروگرام

دویمه برخه

په افغانستان کې د شین کوریزو گازونو راکمولو لپاره د وړتیاوو جوړولو او د معلوماتو ملي سیستم د رامنځ ته کولو اړتیاوو ارزونه

د شین کوریزو گازونو د اټکل په اړه روزنیز ورکشاپ، کابل، افغانستان © د ملګرو ملتونو د چاپیریال پروګرام

۱. د اقليم بدلون د معلوماتو ملي سيستم

۱.۱. سريزه

افغانستان د ريو کنوانسيونونو سره د تطابق څارلو او ارزونې لپاره د ارقامو/ډېټا او معلوماتو له کمي سره مخامخ دی او پر دې سربېره د ډېټا مدیریت کولو (د بیسلاین ډېټا، د څار واضح پیژنځیزونو، د ډېټا تحلیل لپاره معیاري شوي طرزالعملونو او داسې نور) لپاره یو ستراتیژیک پلان نلري.^{۶۳}

د دې رپوټ لومړۍ برخه د افغانستان ملي پرمختیایي موخو ته د رسېدو په موخه په سکتوري پلانونو، پالیسيو او د راکمولو په ملي مناسبو کړنو (NAMAs) کې د اقليم بدلون د شاملولو لپاره د راکمولو فرصتونه په تفصیلي ډول وړاندې کوي چې د افغانستان د اسلامي جمهوري دولت (GIROA) له خوا تصویب شوي دي. نوموړي فرصتونه د ارزولو معیار د نوملړ پر بنسټ چې د دې راپور د لومړۍ برخې په ۳،۴ جدول کې راغلی دی ارزول شوي دي. نوموړي معیارونو د ملي پرمختیایي موخو سره همغږي، د شين کوريزو کازونو اټکليزه راکمونه، لگښت، شونتیا، د ډېټا شتون او کیفیت راڅاري.

همدارنگه نوموړی رپوټ د اقليم بدلون لپاره د معلوماتو یو ملي سيستم (NIS) را مینځته کولو وړاندیز کوي. د معلوماتو ملي سيستم (NIS) د یوې برخې په توګه د اقليم بدلون په اړه د ملګرو ملتونو چوکاټ کنوانسيون ته د ملي رپوټونو (NCs) او د دوه کلنو رپوټونو (BURs) لپاره د اندازه کولو، رپوټ ورکولو او تائیدولو (MRV) اړتیاوو تحقق په موخه باید یو ډېټابېس رامینځته شي. د معلوماتو ملي سيستم را مینځته کولو لپاره باید د موجودۍ نوملړ جوړولو، راکمولو، سازګارۍ او د ترلاسه شوو مرستو اړتیاوې په پام کې ونیول شي. د معلوماتو ملي سيستم د شين کوريزو کازونو خپرېدو او جذب/تخلیې د اټکل لپاره ټول عناصر لکه بنسټیز جوړښتونه، د محاسبې اېزار او میتودولوژۍ را څاري. د موجودۍ رڼو، سازګارو، د پرتلې وړ، بشپړو او دقیقو نوملړونو چمتو کولو، او د با کیفیته معیاري پایلو ترلاسه کولو لپاره د معلوماتو ملي سيستم را مینځته کول ډېر اړین دي. د معلوماتو ملي سيستم به له بشپړېدو وروسته، د شين کوريزو کازونو د موجودۍ ملي نوملړ او د ملي او دوه کلنو رپوټونو په چمتو کولو کې له افغانستان سره مرسته وکړي.

د معلوماتو د یوه فعال ملي سيستم درلودلو ګټې په لاندې ډول دي:

- د اقليم بدلون په اړه د ملګرو ملتونو چوکاټ کنوانسيون سره د هیواد مکلفیتونو په سرته رسولو او د شين کوريزو کازونو په راتلونکو تړونونو او پروګرامونو کې برخه اخیستلو سره مرسته کوي
- د چاپیریالي ارزونو او چاپیریالي مدیریت لپاره ګټور دی او کیدای شي چې د اقتصادي ودې او پلان جوړولو لپاره هم و کارول شي
- یو بیسلاین ټاکی او کیدای شي چې په نړیواله تودوخه کې د زیاتوالي محدودولو په برخه کې پرمختګ او د اقليم بدلون راکمولو ته رسیدګي و ارزوي
- د موجودۍ نوملړ په تیارولو کې له احتمالي تېروتنو او نا همغږیو څخه مخنیوی او روڼتیا/شفافیت زیاتوي
- د سرچینو، په ځانګړې توګه د وخت، په سپما کې مرسته کوي

۶۳. NEPA, UNEP. (2009). NCSA and NAPA

- د خپرېدو او د جذب/تخلیې په اړه د رپوټ ورکولو پروسه، او همدا رنگه د ارقامو/ډېټا مدیریت کول او مستند کول آسانوي
- له یو کال څخه د زیاتو موجودیو لپاره د ډېټا مدیریت کولو یو ډول سیستم وړاندې کوي چې د بهیر ارزونې په ځانگړي ډول د کلیدي کټگوریو د بهیر په ارزونه کې مرسته کوي
- د موجودۍ نوملړ جوړولو لپاره یوه څرگنده او تلپاتې پروسه را مینځته کوي.

د پاکې پراختیا میکانیزم لاندې د پلي کېدو وړ د راکمولو غوراوي (فرصتونه) د پروژې د طرحې یادښت (PIN) له فارمټ/قالب څخه په استفاده باید د مفهوم جوړولو او تائیدۍ په مرحلو کې و ارزول شي (د لومړۍ برخې، دریمه ضمیمه و گورئ). په عملیاتي مرحله کې، پروژه باید د پاکې پراختیا میکانیزم لخوا د اړونده تصویب شوې میتودولوژۍ/طریقې په کارولو اندازه، رپوټ او تائید شي. دا میتودولوژۍ چې د هر ډول پروژې لپاره ځانگړې دي، یوه دقیقه او منظمه طریقه برابروي. د دې رپوټ په لومړۍ برخه کې وړاندیز شوي روزنیز او مشورتي "نرم" پروگرامونه د اندازه کولو، رپوټ ورکولو او تائیدولو (MRV) سیستم را مینځته کولو لپاره له یو لړ لارښودونو سره مل دي (لومړۍ برخه، ۳،۳ جدول).

۱.۲. د ډېټابیس بنسټیز جوړښت

یاد ډېټابیس د معلوماتو ملي سیستم (NIS) یوه نه بېلېدونکې برخه ده او په ټوله کې د هغې محتویات او جوړښت د نوموړي سیستم په برخو پورې اړه لري. د معلوماتو ملي سیستم الکترونیکی هسته د سافټویرونو او په اکسیل کې د محاسبو له پروگرام څخه عبارت ده؛ د اوس لپاره په الکترونیکی هسته کې د IPCC د ۲۰۰۶ کال د موجودۍ ملي نوملړ جوړولو سافټویر، او د بیسلاین او راکمولو سناریوگانو لپاره د اکسیل د محاسبې پاڼې شاملې دي چې د پاکې پراختیا میکانیزم لاندې د ځانگړو پروژو لپاره چمتو شوې دي. د معلوماتو ملي سیستم به خامخا په بشپړه توگه خود کاره نه وي نو ځکه په ډیرو عملیاتي مرحلو کې به انساني مداخلې ته اړتیا ولري.

په یوه منظمه، بشپړه او شفافه توگه د معلوماتو پر خپل وخت وړاندې کولو لپاره عملي بنسټیز ترتیبات ډیر اړین دي. بنسټیز ترتیبات باید د افغانستان ملي وضعیت ځانگړیو اړتیاوو او د هغوی د حمایت کچو په مطابق او د شتو بنسټیزو ترتیباتو پر بنسټ باید را مینځته شي. د چاپیریال ساتنې ملي اداره باید د معلوماتو ملي سیستم او هغه پورې تړلی ډېټابیس په شته نهادي جوړښتونو کې شامل کړي ترڅو د ملي رپوټونو تیارولو لپاره نهادي ترتیبات چې لنډ مهاله دي یوې دوامدارې او دايمي پروسې ته انتقال او د ملي څېړنیزو ډلو گډن تلپاتې او اغېزمن شي. لاندینی شکل ۱.۱ د معلوماتو ملي سیستم (NIS) بنسټیز جوړښت او د اجزاوو اړیکې وړاندې کوي.

۱.۱. شکل: د معلوماتو ملي سیستم (NIS) بنسټیز جوړښت او د بېلابېلو برخو ترمنځ اړیکې

د ډېټابیس تشریحات په لاندې ډول وړاندې کېږي.

۱.۲.۱. ټولنیزه - اقتصادي ډېټا

د اقلیم بدلون سببونو او اغېزو ته باید د هغوی د ماهیت له مخې، په ملي کچه رسیدګي وشي ځکه چې د اقلیم بدلون د منفي اغېزو د راکمولو او ورسره د جوړښت (سازګارۍ) فعالیتونه د ټولنې او اقتصاد په ټولو سکتورونو کې دخپل دي. ټولنیز- اقتصادي ارقام/ډېټا د هرې ټولنیزې، اقتصادي او چاپیریالي ودې پلان جوړولو او پلي کولو لپاره د بنسټ ډبره ګڼل کېږي. پدغسې ټولنیز- اقتصادي معلوماتو کې جغرافیایي پروفایل، د نفوسو پروفایل، د اقلیم پروفایل، دولتي جوړښت، معیاري ښاري/کلیوالي جوړښت، اقتصادي او صنعتي پروفایل، انرژي، ټرانسپورت، کرکيله، ځنګلداري او زبالې شاملې دي. په دقیق ډول د ملي وضعیت تشریح د پلانونو، پروګرامونو او پروژو په غوره ډول ډیزاینولو زمینه برابروي تر څو د خنډونو او محدودیتونو په ګوته کولو تر څنګ، د شتو زیرمو په کار اچولو سره کورنۍ/داخلي اړتیاوې پوره کړل شي.

د ډېټابېس دغه برخه باید د احصایې او معلوماتو له ملي ادارې (NSIA) سره د نیردې همکارۍ پر بنسټ را مینځته شي. د احصایې او معلوماتو په ملي اداره کې شته ارقام/ډېټا باید د اقلیم بدلون فعالیتونو د اړتیاوو سره سازگار وي او د اړتیا وړ ډېټا چې اوس شتون نه لري د احصایې او معلوماتو له ملي ادارې سره په همکارۍ باید راټوله کړل شي.

۱.۲.۲. د شین کوریزو گازونو د ملي موجودۍ نوملړ چمتو کولو ډېټا

د شین کوریزو گازونو د موجودۍ یو ملي نوملړ چمتو کول د ارقامو/ډېټا یو پراخ فعالیت دی چې د انفرادي تاسیساتو او صنعتي فعالیتونو لخوا د انرژۍ استهلاك، د زبالو را مینځته کولو فعالیتونه او د کرکيلې او د ځمکې کارونې فعالیتونه رانغاړي. د اقلیمي بدلون د بین الدولتي پلاوي د ۲۰۰۶ کال سافتویر د اړینو فعالیتو لپاره د ارقامو/ډېټا یو هر اړخیزه نوملړ وړاندې کوي. د خپرېدنې ضریبونه هم د دې ډېټابېس یوه مهمه برخه تشکیلوي او د ۲۰۰۶ کال د موجودۍ نوملړ جوړولو لارښودونو لخوا د خپرېدنو له مخکې فرض شوو ضریبونو په توګه وړاندې شوي دي. په هغه صورت کې چې هیواد پورې ځانګړي د خپرېدنې ضریبونه شتون ونلري، له مخکې فرض شوي ضریبونه باید و کارول شي.

د معلوماتو ملي سیستم رامینځته کول او ساتل، په ځانګړې توګه د شین کوریزو گازونو د موجودۍ نوملړ جوړولو ارقام/ډېټا په برخه کې، یو څو رشته ای فعالیت دی. بنا پر دې، د موجودۍ نوملړ جوړولو ملي مرکزي ډله/ټیم د احصایې او معلوماتو ملي ادارې په ملتیا باید د موجودۍ نوملړ چمتو کولو ډېټابېس په رامینځته کولو او ساتلو کې برخه واخلي. د ملي کاري ډلې او د احصایې او معلوماتو د ملي ادارې څخه د تخنیکي ملاتړ په موخه د دې راپور د لومړۍ برخې په دوهمه ضمیمه کې د ډیټا غوښتلو او راټولولو په موخه د ټېمپلېټونو نمونې وړاندې شوې دي ترڅو کولای شي له اړوندو ادارو څخه ارقام/ډېټا ترلاسه کړي.

د دغو ټېمپلېټونو کارولو ګټې په لاندې ډول دي:

- په یو لنډ ټېمپلېټ کې د مهمو معلوماتو په مستند کولو باندې د تمرکز کولو زمینه مساعدوي او د غیر ضروري اوږدو رپوټونو په لیکلو کې د وخت له ضایع کولو څخه مخنیوی کوي
- مسؤلیتونه معیاري کوي او د سیمې هیوادونو سره د پایلو د پرتله کولو لپاره زمینه برابروي
- د اړوندو خواوو او شریکانو ترمنځ په دندو او مسؤلیتونو باندې پوهېدل ډاډمن کوي
- د ملي وړتیا مختلفې کچې را مینځته کوي
- د راتلونکې بهبودۍ لپاره د لومړیتوبونو پیژندلو په موخه یو ریښتیني او اغېزمن سیستم برابروي
- په راتلونکي کې د ملي موجودۍ نوملړ چمتو کونکو ملي ډلو/ټیمونو لپاره د موجودۍ نوملړ په چمتو کولو کې د یو لارښود په توګه عمل کوي
- د موجودۍ ملي نوملرونو چمتو کولو لپاره د اقلیم بدلون بین الدولتي پلاوي د ښو طریقو لارښودونو او د ملګرو ملتونو نورو لارښودونو په کارولو کې له هیوادونو سره مرسته کوي.

د شین کوریزو گازونو د موجودۍ ملي نوملړ چمتو کولو سیستم رامینځته کولو لپاره یوه بله ارزښتناکه سرچینه د ټېمپلېټونو د کار کتاب (Templates Workbook) کارول دي چې د امریکې متحده ایالاتو چاپیریال ساتنې ادارې (US EPA) لخوا برابر شوی دی.^{۶۴}

۶۴. www.epa.gov/climatechange/emissions/ghginventorycapacitybuilding

۱.۲.۳. د شين کوريزو گازونو د خپرېدو راکمولو د ارزونې ډېټا

د اقليم بدلون د مدیریت په دوران کې د لاندینيو موخو ترلاسه کولو لپاره د شين کوريزو گازونو د راکمولو یوه ارزونه ډیره اړینه ده (۲.۱ شکل وگورئ):

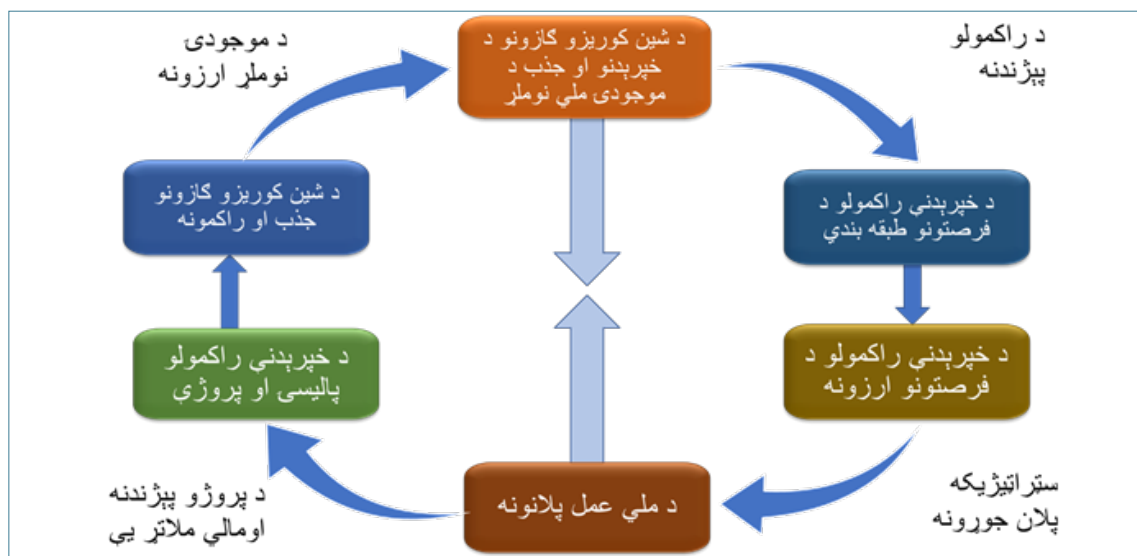
- د اقليم بدلون په اړه د ملگرو ملتونو چوکاټ کنوانسیون اصولو او موخو پوره کول. د یاد کنوانسیون (۴) مادې لاندې، ټولې خواوې (غړي) مکلف دي چې د شين کوريزو گازونو راکمولو پروگرامونه او کړنې و ارزوي
- د پالیسي جوړوونکو لپاره د ټکنالوژيو او طریقو/کړنو د یوې ارزونې برابرول چې د اقليم بدلون راکمولای شي او همدا رنگه له ملي پرمختیایي موخو سره مرسته کوي
- د اقليم له اختلال څخه د مخنیوي په لگښتونو باندې پوهېدل
- د احتمالي پروژو/پروگرامونو پانگونو په گوته کول.

د راکمولو ارزونې په یو ډېټابېس کې باید هغه معلومات شامل وي چې د لاندینيو کړنو لپاره اړین دي:

- د زماني چوکاټ ټاکل (معمولاً اوږد مهاله)
- د محدودې ټاکل (د انرژۍ تقاضا او عرضه، کرکېله، د ځمکې کارونه، ځنګلداري، جامدې زبالې)
- د گډون کوونکو او کلیدي ذیدخله خواوو (پالیسي جوړوونکو، علمي ټولنو، نا دولتي سازمانونو) ټاکل
- د پام وړ پایلولاسته راورل
- د هغو میتودولوژيو/طریقو ټاکل چې د ارقامو/ډېټا او مهارتونو شتون سره سازگارې وي
- د کلیدي عواملو یا مشخصاتو معیاري کول (د پیل کال، د پای کال، د راکمولو کچه)
- د پروژې د سرحدونو ټاکل (له هغې طریقې سره سازگار وي چې د خپرېدو موجودی نوملړ په جوړولو کې کارول کېږي)
- د سناریوگانو ټاکل (لږ تر لږه دوه بیسلاین او د راکمولو سناریوگانې).

راټول شوي معلومات باید د راکمولو کړنو ټولې مرحلې لکه (د پروژې طرح او ارزونه، تطبیق/پلي کول او عملیات) را ونغاړي. د ډیټابېس دغه برخه باید په راتلونکې کې د اندازه کولو، رپوټ ورکولو او تائیدی (MRV) یو بېل سیستم لاندې را مینځته کړل شي. د نوموړې سیستم یو بل جز به د شين کوريزو گازونو راکمولو اړوندې پروژې لاندې د ارقامو/ډېټا او متغیرونو یو نوملړ را ونغاړي.

په پای کې، تخنیکي کتابتون او د مصارفو مراجع د ډیټابېس د دې برخې لاندې شامل کړل شوی دی چې باید د دریمې ستنې/رکن (د ټکنالوژۍ اړتیاوو ارزونې) لاندې د روزنیزو فعالیتونو له سرته رسیدلو سره بشپړ شي.

۱.۲. شکل: د شين کوريزو گازونو د راکمولو د مدیریت دوران

۱.۲.۴. د ملي رپوټونو (NCs او BURs) لپاره د اړتيا وړ ډېټا

د معلوماتو ملي سيستم څخه تمه کېږي چې د راکمولو کړنو په اړه ځانگړي معلومات برابر کړي تر څو ملي کارپوهان و کولای شي چې ملي رپوټونه لکه NCs او BURs د سپارښتنه شوو لارښودونو سره سم چمتو کړي. د راکمولو هرې کړنې او يا د راکمولو کړنو ډلو/گروپونو لپاره د اړتيا وړ معلومات په دريمه ضميمه کې وړاندې شوي دي. د دې رپوټ د لومړۍ برخې په ۳،۳ جدول کې، د څارنې پيژنځيزونو او د راکمولو د نرمو (روزنيزو او مشاورتي) پروگرامونو نوملړ راغلی دی چې بايد د ملي رپوټونو د ډېټابېس د يوې نه بېلېدونکې برخې په توگه په پام کې ونيول شي. په نوموړي ډېټابېس کې د ترلاسه شويو نړيوالو مرستو (مالي، وړتيا جوړول او د ټکنالوژۍ لېږد) په هکله معلومات هم بايد شامل کړل شي. څلورمه ضميمه د هغو پروژو او پروگرامونو يو نوملړ برابروي چې لا د مخه په افغانستان کې پلې شوي دي؛ ملي څېړنيزه ډله بايد دغه نوملړ نوی او اړين معلومات په دوامداره توگه برابر کړي.

ډېټابېس بايد د ملي رپوټونو لپاره د اړتيا وړ معلومات لاندنيو مواردو په هکله برابر کړي:

- **موخې:** هغه کړنې چې د ژمنو په بڼه وضع شوي دي؛ په افغانستان کې دغه کړنې ملي ټاکل شوي برخه (NDC) ده
- **پاليسۍ:** هغه کړنې چې موخه يې د اړوندو ملي پاليسو له لارې د خپرېدو کمول ده؛ پدې کې پراخې ستراتيژۍ او همدا رنگه د پاليسۍ بشپړ سندونه لکه مقرري، ماليات او د هڅونکو پلانونه او طرحې شاملې دي
- **پروژې او پروگرامونه:** هغه فعاليتونه چې ځانگړې پانگونې او يا هغې کړنو پورې اړوند دي چې په يوه ځانگړې برخه کې په يوه ټاکلي وخت او ټاکلو سرچينو په پام کې نيولو سره پلې کېږي؛ په دې کې د نوي کيدو وړ انرژۍ څخه گټنه، په بيخ بنسټونو باندې پانگونه او همدا رنگه امتحاني پروژې او د وړتيا جوړولو پروگرامونه شامل دي.

د ډېټابېس دغه برخه د غړو هېوادونو د ۱۷ کنفرانس د دوهمې هوکړې د پرېکړې د دريمې ضميمې، د دولسم پراگراف سره په سمون کې ده د نوموړې پرېکړې پر بنسټ، مخ پر ودې غړي هېوادونه بايد لاندیني معلومات د امکان تر کچې برابر کړي:

- د راکمولو کړنې نوم او تشریح
- د راکمولو کړنو د ارزونې لپاره د کارول شويو طريقو/ميتودولوژيو او فرضيو په هکله معلومات
- د ترسره شويو کړنو او اخیستل شويو گامونو يا د تر نظر لاندې کړنو تر سره کولو موخې
- د راکمولو کړنو په پلي کولو کې د پرمختگ يا د تر سره شويو او يا په پام کې نيول شويو بنسټيزو کارونو، او ترلاسه شويو پایلو په هکله معلومات
- د نړيوال مارکيټ ميکانيزمونو په هکله معلومات.

۲

• د وړتيا جوړولو او د ټکنالوژۍ لېږد پروگرامونه

۲.۱. سریزه

د اقليم بدلون اړوندو مسائلو ته رسيدگۍ لپاره افغانستان د پاليسي سندونو له کمې سره مخامخ ندی خو د پاليسيو او پلانونو په واقعي ډول پلې کولو کې د يوې اغېزمنې وړتيا نشتون د پرمختګ په وړاندې لوی خنډ ګڼل کېږي.^{۶۵}

په ورته وخت کې، افغانستان د ډېټا او د ريو کنوانسيونو سره د سمون د څارلو/نظارت لپاره د معلوماتو نشتون په سبب له ستونزو سره مخامخ دی، او همدا رنگه د ډېټا راټولو او تحليل لپاره يو ستراتيژيک پلان (لکه د بيسلاين ډېټا، د څار لپاره څرګند پيژنځيزونه، د تحليل لپاره معياري طرزالعملونه او داسې نور) هم شتون نلري.^{۶۶}

د اقليم بدلون ته رسيدگۍ او په افغانستان کې د شين کوريزو گازونو خپرېدو راکمولو په هکله ځينې د پام وړ ستونزې، له نيمګړې وړتيا، د ډېټا نشتون، ضعيفې همغږۍ، محدودې پوهې او د ناکافي مالي سرچينو څخه عبارت دي. برسیره پردې، د يوه مناسب بنسټيز چوکاټ نشتون په افغانستان کې د ملي او نړيوالو ادارو لخوا ترسره شوې پخوانۍ هڅې او کوشنونه شنه او بې اغېزې کوي، نو لدې امله د پوهاوې کچې په تدريجي ډول کم او د نهادي حافظې په بڼه د تجربو زياتېدلو په مخ کې خنډ واقع کېږي.

ځينې هغه خنډونه چې افغانستان د اقليم بدلون په اړه د ملګرو ملتونو چوکاټ کنوانسيون لاندې د خپلو ژمنو په ترسره کولو کې ور سره مخامخ دی او د ملي وړتيا اړتياوو ځان-ارزونې (NCSA) لخوا پيژندل شوي دي، په لاندې ډول دي:^{۶۷}

- د کنوانسيون د څلورمې مادې (ب) بند د مقتضياتو (د شين کوريزو گازونو خپرېدو راکمولو او د بشري کړنو څخه د راوړلو شوو شين کوريزو گازونو ته د رسېدنې لپاره د ملي پروگرامونو تنظيم، پلي کول، نشر او تجديد) پوره کولو لپاره د کافي بشري سرچينو نه شتون
- د کنوانسيون څلورمې مادې (ج) بند د مقتضياتو (د بشري کړنو څخه د شين کوريزو گازونو د خپرېدنې د کنټرول، راکمولو او مخنيوي لپاره د ټکنالوژيو، کړنو او پروسو په کار اچولو، وده ورکولو، خپرولو او لېږد) د پوره کولو لپاره د کافي بشري سرچينو نه شتون
- د کنوانسيون څلورمې مادې (د) بند مقتضياتو (په سمه بڼه د ټولو شين کوريزو گازونو د زېرمو په مدیریت او ترويج کې مرسته او تلپاتې مدیریت) د پوره کولو د بشري سرچينو ټيټه وړتيا
- اقليم بدلون په اړه د پاليسي جوړونکو او تصميم نيونکو د پوهاوي ټيټه کچه
- د اقليم بدلون او د هغې احتمالي اغېزو په اړه د تخنيکي اشخاصو او پاليسي جوړونکو/تصميم نيونکو ترمينځ د پوهې ټيټې کچې
- د يوه بېسلاين په جوړولو او بيا د اقليم بدلون اغېزو وخت په وخت څارنه کې د وړتياوو نشتوالی
- د اقليم بدلون نيغ په نيغه رسيدگۍ لپاره د عامه پوهاوي، روزنيزو يا تعليمي پروگرامونو ناکافي شتون.

۶۵. idem

۶۶. NEPA, UNEP. (2009). NCSA and NAPA.

۶۷. NEPA, UNEP. (2009). NCSA and NAPA: Table 3

د دې څېړنې تحليل او ارزونې په دوران کې، ثابته شوه چې پورته ذکر شوي خنډونو د ملي وړتيا اړتياوو ځان-ارزونې (NCSA) د نشرولو له وخت څخه شتون درلود تر اوسه پخپل حال پاتې دي. يوه پوښتنپاڼه (لومړۍ ضميمه) له اړوندو کارپوهانو سره شريکه کړل شوه او د پورته ذکر شويو مسئلو په هکله د لا زياتو معلوماتو راټولولو په موخه له ډيرو ښوونکو څخه خواوو سره مخامخ ناستې ترسره شوې. له ښوونکو څخه ترلاسه شويو نظريو/فيډبېک دا حقيقت څرگند کړ چې ډيرو يې د بنسټيزو لارښوونو او اوزارو/آلاتو په کارولو کې چې د اړتيا وړ ډېټا، د معلوماتو رامینځته کولو او مدیریت کولو، او د اقليم بدلون د مختلفو اړخونو په اړه د علمي ارزونو او څيړنو ترسره کولو لپاره اړين دي، مناسبه پوهه او کاري تجربې نه درلودلې. پدې کې د پيل کال او د موجودۍ نوملړ جوړولو بېسلاين، ابهام او د کلیدي کټګورۍ تحليل، او د راکمولو فرصتونو په گوته کولو او ارزونه شامل دي.

په افغانستان کې په اقتصادي او ټولنيزو فعاليتونو کې د اقليم بدلون اندېښنو شاملولو لپاره په تېرو دوو لسيزو کې د دوامدارو هڅو، او د پالیسۍ او سټراټیژۍ په کچه د رپوټونو او ترسره شويو څيړنو له نسبي بډايتوب سره سره، دا هيواد لا تر اوسه د ودې/انکشاف په لومړيو پړاونو کې دی کوم چې د پلي کولو مرحلې ته له داخلیدلو څخه مخنيوی کوي. مخکښو هڅو د مداخلې لپاره لومړيتوب لرونکې برخې په گوته کړې دي په کوم کې چې وړتيا جوړونه بنسټ تشکیلوي. د روزنې پروګرامونه چې دلته تشریح کېږي په عملي مسئلو باندې تمرکز کوي چې د عيني او ملموسو پروژو پلي کولو لپاره په سمدستي ډول اړين دي. په پام کې ده چې د روزنې دغه پروګرامونه به په بنسټيزو، تنظيمي او د پوهاوي زياتولو برخو کې له مداخلوي اقداماتو سره يو ځای کړل شي.

څرنګه چې پورته يې يادونه وشوه، د معلوماتو ملي سيستم الکترونيکي هسته د لارښوونو او اوزارو لرونکې ده چې د ډېټابېس جوړښت او محتويات ټاکي. پدې اوزارو او لارښوونو باندې پوهېدل به د اړتيا وړ ډېټا، سرچينو او قالب/فارمټ په واضحه توګه پيژندلو کې مرسته وکړي. همدا رنگه د معلوماتو راټولولو، را مينځته کولو او مدیریت کولو، او د ډېټابېس مينځ پانګې/محتوا او جوړښت ټاکلو لپاره به اړين چوکاټ جوړ کړي.

د شين کوريزو کازونو د يو بشپړ، شفاف او کره نوملړ نوملړ چمتو کول، د راتلونکو موجوديو ملي نوملړونو جوړولو لپاره يو ډاډمن بنسټ جوړوي. د شين کوريزو کازونو د موجودۍ نوملړ تيارولو لپاره د وړتيا جوړولو فعاليتونه بايد په اوچته کچه څرګند او د ځانګړو لاسته راوړنو لپاره د اندازه کولو وړ وي او وروستۍ موخه يې بايد د موجودۍ د بشپړو، کره، دقيقو، پايدارو او پرتلې وړ نوملړونو چمتو کول وي.

د روزنې يو هر اړخيز پروګرام په لاندې ډول وړانديز کېږي چې اقليم بدلون د منفي اغېزو د راکمولو او ورسره د جوړښت لپاره د وړتيا جوړولو او ټکنالوژۍ لېږد د يو بريالي پروګرام لپاره درې اصلي ستنې تر پوښښ لاندې راولي. دغه ستنې عبارت دي له:

۱. د اقليم بدون په اړه د ملګرو ملتونو چوکاټ کنوانسيون (UNFCCC) لاندې مدیریتي اوزار او طرزالعملونه

۲. د اقليم مالي سرچينې

۳. د ټکنالوژۍ اړتياوو ارزونه

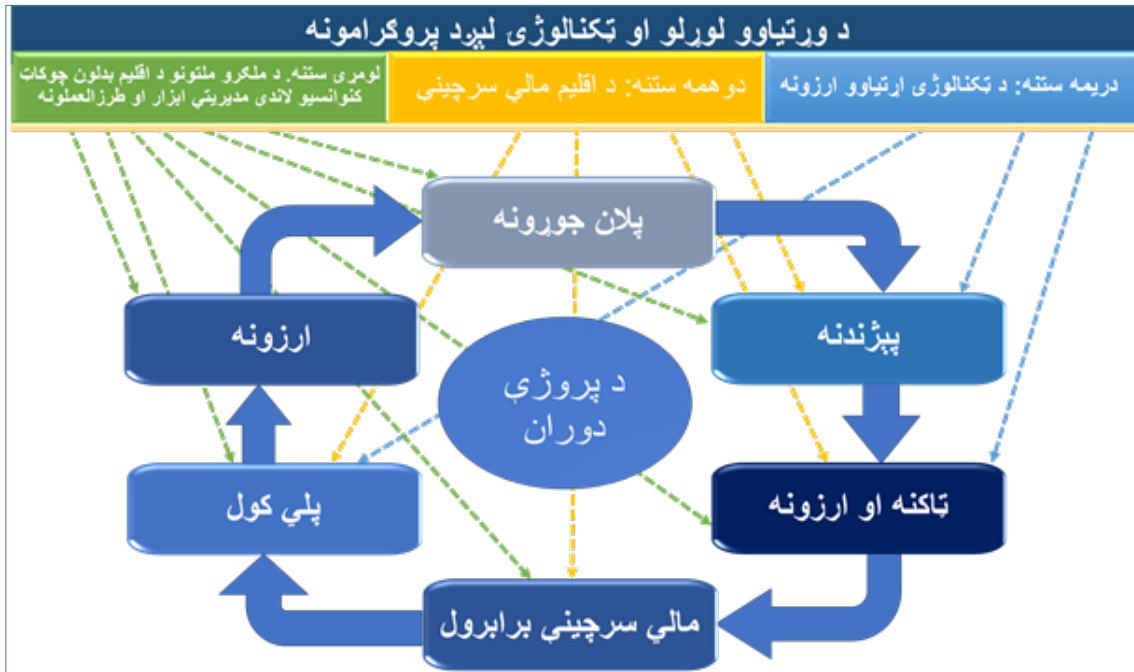
د روزنې په پروګرامونو کې چې دلته يې سپارښتنه شوې، د ډېټا مدیریت پر اړوندو طرزالعملونو او اقداماتو باندې ټينګار کوي. روزنيز فعاليتونه کولای شي چې د ښکېلو کارپوهانو لپاره د کار محدودې او لوايحو په ټاکلو کې ګټور ثابت شي.

د لومړۍ ستنې لاندې روزنيزو پروګرامونو څخه موخه دا ده چې په هېواد کې د اقليم بدلون اړوند ټولې کړنې د ملګرو ملتونو د اقليم بدلون کنوانسيون او نورو نړيوالو مقتضياتو سره په سمون کې تر سره شي. دغه پروګرامونه د ياد کنوانسيون سره د هيواد د ژمنو په سرته رسولو او مخ پر وده او لږ وده کونکو هيوادونو لپاره له نړيوالو مالي ميکانيزمونو څخه د ګټه اخيستلو (د پانګې برابرولو، مهارتونو لوړولو او د ټکنالوژۍ لېږد) لپاره زمينه برابروي.

د دوهمې ستنې لاندې روزنيز پروګرامونه افغانستان ته دا زمينه برابروي چې بسپنه ورکونکو نړيوالو ټولنو ته خپلې مالي اړتياوې په يو منظم، واضح او قانع کونکې بڼه وړاندې کړي.

دريمه ستنه د ملي کارپوهانو لپاره اړينه ده تر څو تصميم ونيولای شي چې په نړيواله کچه کوم شته ټکنالوژۍ د افغانستان په شرايطو کې د پلي وړ دي.

د وړتيا جوړولو او د ټکنالوژۍ لېږد پروگرامونه بايد د تمرکز يو معياري مرکز په رامینځته کولو باندې منتج شي ترڅو بېلا بېلې متفرقې ملي هڅې په يوه منسجم د عمل ملي پلان کې مدغم شي. سپارښته کېږي چې د افغانستان اسلامي جمهوري دولت د روزنې دغه پروگرام د اقليم بدلون ملي ستراتيژۍ او عمل پلان لاندې د اقليم بدلون اړوند نورو فعاليتونو بشپړېدلو په پام کې نيولو سره د يو پکيچ په توگه و مني. ۱.۲ شکل د وړاندیز شوي پروگرام او د پروژې معياري دوران/سايکل ترمينځ اړيکې په گوته کوي.

۱.۲. شکل: د وړتيا جوړولو او د ټکنالوژۍ لېږد پروگرام ترمينځ اړيکې او د پروژې معياري دوران/سايکل

د هرې ستنې لاندې د روزنيزو پروگرامونو نوملړ په لاندې ۱.۲ جدول کي راغلی دی.

۱.۲. جدول: د وړتيا جوړولو او ټکنالوژۍ لېږد په اړه د روزنيزو پروگرامونو نوملړ

#	ستنې	تر پوښښ لاندې موضوعات
۱	د لومړي ستنې لاندې روزنيز پروگرامونه: د اقليم بدلون په اړه د ملگرو ملتونو چوکاټ کنوانسيون لاندې مديريتې اېزار او طرزالعملونه	د اقليم بدلون پېژندنه
		د اقليمي بدلون د بين الدولتي پلاوي د ۲۰۰۶ کال لارښودونه
		د اقليمي بدلون د بين الدولتي پلاوي د ۲۰۰۶ کال د موجودۍ نوملړ جوړولو سافتوير
		د امريکې متحده ايالاتو د چاپيريال ساتنې ادارې د ټېمپلېټونو/نمونو د کار کتاب
		د راکمولو ارزونه
۲	د دويمې ستنې لاندې روزنيز پروگرامونه: د اقليم مالي سرچينې	د اقليم مالي سرچينو برابرول
		د پاکې پراختيا ميکانيزم
		د اقتصادي تحليل روزنيز فعاليت
۳	د دريمې ستنې لاندې روزنيز پروگرامونه: د ټکنالوژۍ اړتياوو ارزونه	بادي انرژي
		د لمريزې برېښنا تختې/فوتو ولتائيک
		د اوبيزې برېښنا کوچنۍ دستگاوي

د روزنيزو فعاليتونو زماني تسلسل چې د پورتنیو پروگرامونو موخو ته په بريالۍ توگه رسولو کې مرسته کوي په لاندې ۲.۲ شکل کې وړاندې شوی دی.

۲.۲. شکل: د وړتيا جوړولو او د ټکنالوژۍ انتقال پروگرام لاندې د روزنيزو فعاليتونو زماني تسلسل

۲.۲. د لومړۍ ستنې لاندې روزنيز پروگرامونه (د ملگرو ملتونو د اقليمي بدلون په اړه کنوانسيون لپاره مديريتې ابزار او طرز العملونه)

۲.۲.۱. د اقليم بدلون پېژندنه

يو له تر ټولو مهمو خنډونو څخه چې په افغانستان کې د ريو کنوانسيونو سره سمون يې اغېزمن کړی دی، په اړوندو بشري سرچينو کې د تخنيکي او مديريتې وړتياوو نشتوالی دی. د مهمو بنسټونو کارکونکي او آسانتياوې، په ځانگړې توگه د چاپيريالي مسئلو پراخ او پېچلي ماهيت ته په پام کافي نه دي^{۶۸}.

د دغې څېړنې لاندې ترسره شوې ارزونه په ډاگه کوي چې د اقليم بدلون په موضوعاتو باندې پوهه - که تخنيکي وي يا سياسي - د محدودو کړيو د پوهې په مختلفو کچو پورې منحصره ده. د بېلابېلو ښکېلو خواوو تر مينځ د پوهاوي نشتوالی د نهادونو/بنسټونو تر مينځ د همغږۍ د يوه پياوړي ميکانيزم درلودلو په وړاندې يو ستر خنډ دی. همدا رنگه، د اقليم بدلون لپاره د مسئلو کليدي سکټورونو تر مينځ د معلوماتو او ډېټا شريکول ډير ضعيف دي او د اقليم بدلون په اړه د ملگرو ملتونو چوکاټ کنوانسيون (UNFCCC) سره مطابقت لپاره تر لاسه شوې پايلې اکثراً منزوي او لنډ مهاله دي ځکه چې دغه پايلې په يو پراخ او هر اړخيز ملي کاري پروگرام باندې د بدلولو وړتيا نه لري.

دغه موضوع بايد د لوړې کچې تاييد او ملاتړ ترلاسه کړي ترڅو ټولو ښکېلو خواوو ته د افغانستان اسلامي جمهوري دولت دغه پيغام ورسوي چې دولت د اقليم بدلون منطقي پايلو ته رسيدگي د يوه جدي ملي لومړيتوب په سترگه گوري. د رسنيو يو هر اړخيز کمپاين بايد په لاره واچول شي ترڅو دغه موضوع په بشپړه او پراخه توگه تر پوښښ لاندې راشي. که چيرې حالات مساعد شي، يو لړ روزنې به د گډو سيمه ايزو فعاليتونو په ډول له گاونډيو هيوادونو څخه د اوچتې کچې گډون کونکو په شتون کې په لاره واچول شي.

۶۸. NEPA, UNEP. (2009). NCSA and NAPA

۲.۲. جدول: د اقليم بدلون پېژندنې روزنيز پروگرام په اړه معلومات

د (UNFCCC) روزنيز پروگرام	هغه موضوعگانې چې تر پوښښ لاندې راځي ^{۶۹}	تر نظر لاندې ګډون کوونکي
د اقليم بدلون پېژندنه	<p>د اقليم په سيستم باندې پوهېدل:</p> <ul style="list-style-type: none"> د شين کوريزو گازونو اغېزې شين کوريز گازونه او په هوا کې معلق مايع ذرات په راتلونکې کې د شين کوريزو گازونو د بدلون کچو څرنګوالی د اقليم بدلون څرنګوالی د اقليم مخکني بدلونونه د اقليمي ټونو دنده/نقش د تېرو اقليمونو په اړه شواهد <p>له پایلو سره مخامخ کېدل:</p> <ul style="list-style-type: none"> د اقليم بدلون له اغېزو سره سازګاري د کرکېلې او د خواړو خونديتوب د سيندونو، بحرونو او ساحلي سيمو کچې بيولوژيکي تنوع/ډولونه او ایکوسيستمونه د اوبو زيرمې انساني/بشري روغتيا انساني مېشت ځايونه، اثرې او صنعت اقليمي ناورينونه او ډيرې سختې پېښې <p>د اقليم بدلون حکومتولي:</p> <ul style="list-style-type: none"> د اقليم بدلون په وړاندې نړيوال عکس العملونه د اقليم بدلون کنوانسيون د غړيو هيوادونو کنفرانس (COP) د مهمو معلوماتو شريکول او بيا کتنه د کيوټو پروتوکول د پاريس هوکړه ليک <p>د شين کوريزو گازونو خپرېدو راکمول:</p> <ul style="list-style-type: none"> له انساني کړنو څخه د شين کوريزو گازونو د خپرېدو څرنګوالی د شين کوريزو گازونو د خپرېدو راکمول، د پاليسي جوړونکو لپاره ننگونه د لږ لګښت لرونکو پاليسيو جوړول د انرژۍ نوې ټکنالوژۍ او پاليسۍ د ترانسپورټ نوې ټکنالوژۍ او پاليسۍ د ځنګلدارۍ او کرکېلې نوې لارې د کنوانسيون لاندې د مالي سرچينو برابرولو اقدام د ټکنالوژۍ په هکله نړيواله همکاري 	<p>د موخې وړ ډله بايد هومره پراخه وي چې د دولتي ادارو، علمي مؤسسو، نا دولتي سازمانونو او خصوصي سکتور استازي په کې شتون ولري.</p> <p>پاليسي جوړونکي بايد د لوړې کچې تصميم نيونکي او اجرايي مشران وي.</p> <p>د چاپيريال ساتنې ملي ادارې د اقليم بدلون مرکزي ټيم د اړوندو بنسټونو د ملي ټيم له غړو سره له مرستې برسیره د ملي موردي څيړنو وړاندې کولو له لارې بايد په جلساتو کې فعاله ونډه واخلي تر څو د اقليم بدلون په وړاندې د افغانستان حساسيت او زيان مننه په ډاګه کړي. موردي څيړنې بايد د مسلکي پلاوي له خوا له ارزونې وروسته تاييد شي.</p>

۲.۲.۲ د اقليمي بدلون د بين الدولتي پلاوي د ۲۰۰۶ کال د لارښودونو په اړه روزنيز پروگرام

د لومړي او دويم ملي رپوتونو په تيارولو کې، ملي څيړنيزو ډلو (NSTs)، په ارقامو/ډېټا او وړتياوو کې د محدوديتونو په سبب د ۱۹۹۶ کال له بيا کتل شويو لارښودونو څخه کار واخيست. د کنوانسيون له نورو غړو هيوادونو سره د پرتلې وړ کولو او په نړيواله کچه د منل شوو کټګوريو سره د سمون په موخه بايد ملي څيړنيزه ډله نوې لارښودونو وکاروي چې په نړيواله توګه منل شوې طريقې وړاندې کوي کوم چې د غړو هيوادونو لخوا د شين کوريزو گازونو د موجودۍ نوملړ چمتو کولو په موخه ترتيب شوي دي. دا به د شين کوريزو گازونو د ملي موجوديو نوملړ چمتو کولو لپاره د اقليمي بدلون د بين الدولتي پلاوي د ۲۰۰۶ کال لارښودونو او همدا رنگه د اقليمي بدلون د بين الدولتي پلاوي د ۲۰۰۶ کال د موجودۍ سافټوير په اړه روزنې ته اړتيا ولري (۲.۲.۳ برخه وګورئ)؛ دواړه روزنيز پروگرامونه بايد يوځای د يوې بستې/پکېچ په بڼه وړاندې شي.

۶۹. Climate Change INFORMATION KIT

۲.۳. جدول: د اقليمي بدلون د بين الدولتي پلاوي د ۲۰۰۶ کال لارښودونو روزنيز پروگرام په اړه معلومات

روزنيز فعاليت (د موجودۍ نوملړ چمتو کول)	هغه موضوع کانې چې تر پوښتن لاندې راځي ^{۲۰}	تر نظر لاندې گډون کوونکي
<p>د اقليم بدلون بين الدولتي پلاوي د ۲۰۰۶ کال لارښودونه يادښت: د موضوعگانو تنوع له کبله چې لارښودونو تر پوښتن لاندې راوړي دي، سپارښتنه کېږي چې نوموړي روزنه لږ تر لږه دوه روزونکي وړاندې کړي چې يو له هغو څخه کم له کمه په کرکېله، ځنگلدارۍ او ځمکې نورو کارونو (AFOLU) کې تجربه ولري، او بل يې پاتې سکتورونه تر پوښتن لاندې راوړي.</p>	<p>عمومي مفاهيم:</p> <ul style="list-style-type: none"> له انساني کړنو څخه را ولاړې خپرېدنې او جذب د موجودۍ نوملړ جوړولو کال او زماني تسلسل د موجودۍ نوملړ جوړولو رپوټونه شين کوريز گازونه سکتورونه او کټگورۍ د اټکل کولو طريقې ردیفونه (پورونه) له مخکې فرض شوي ارقام/ډېټا <p>غوره طريقه/میتود:</p> <ul style="list-style-type: none"> کلیدي کټگورۍ ابهام د کیفیت څارنه او د کیفیت ډاډمنتيا (QC/QA) شفافیت، بشپړوالی، سازگاري، د پرتلې وړ، کره والی <p>د انرژۍ، سکتور:</p> <ul style="list-style-type: none"> د سرچينو کټگورۍ (فوسيلي سون توکي ساکنې او متحرکې سوځونې، فراري خپرېدنې) میتودولوژيکي طريقې د ارقامو/ډېټا راټولول (د فعاليت ډېټا سرچينې، د خپرېدنې ضريبونه) د رفرنس/مرجع طريقه د انرژۍ له توليدولو پرته د سون توکو کارول زبالې د سون توکو په توگه <p>صنعتي پروسې او د محصولاتو کارونې (IPPU) سکتور:</p> <ul style="list-style-type: none"> د سرچينو کټگورۍ (معدني/مترالي صنعتونه، د کيمياوي توکو صنعتونه، د فلزاتو صنعتونه، د اوزن تخريبونکو توکو لپاره د بدیل په توگه د محصول/توليد کارونه) د کتلي او خپرېدنې ضريب توازن طريقې د افغانستان اړوند صنعتي پروسې <p>کرکېله، ځنگلداري او د ځمکې نورې کارونې (AFOLU) سکتور:</p> <ul style="list-style-type: none"> علمي پس منظر/مخینه د کاربن زيرمو تعريفونه او غير کاربن ډای اکسايډ گازونه د ځمکې کارونې او د مدیریت کولو کټگورۍ د AFOLU د میتودونو لپاره د ردیفونو (پورونو) ټاکل د کلیدي کټگوريو پیژندنه د موجودۍ نوملړ اټکلونو تيارولو اقدامات د کاربن ډای اکسايډ خپرېدنو او جذب لپاره عمومي طريقې غير کاربن ډای اکسايډ خپرېدنې <p>له څارويو او د حيواني سرې له مدیریت کولو څخه خپرېدنې</p> <ul style="list-style-type: none"> کټگورۍ او فرعي کټگورۍ د میتود/طريقې غوره کول د ابهام ارزونه له امعانی تخمر څخه د میتان خپرېدنې د خوشایو/سرو له مدیریت کولو څخه د میتان خپرېدنې د خوشایو/سرو له مدیریت کولو څخه د نایتروس اکسايډ خپرېدنې <p>د زبالو سکتور</p> <ul style="list-style-type: none"> کټگورۍ (د جامدو زبالو غورځول، د جامدو زبالو بیولوژيکي تصفیه، د زبالو احتراق او په آزاده هوا کې سوځول، د ناولو اوبو/فاضلاب تصفیه او تخلیه کول) د زبالو رامینځته تولید، د ترکیب او مدیریت ډېټا (ښاري جامدې زبالې، لجن/ختې، صنعتي زبالې، نورې زبالې) شين کوريز گازونه 	<p>د چاپیریال ساتنې د ملي ادارې د اقليم بدلون مرکزې غړو سربره له اړوندو بنسټونو څخه د ملي څېړنيزو ډلو په مرسته باید د هغوی د اړوندو سکتورونو په هکله په روزنيزو پروگرامونو کې فعال گډون ولري او د اړوندو سکتورونو د مخینې/پس منظر په هکله شته مقالې او معلومات شریک کړي ترڅو د شين کوريزو گازونو د خپرېدنې سرچينې په گوته او په دې اړه د شته ډېټا سرچينې و پیژندل شي، همدا رنگه د نوموړو سکتورونو څخه د شين کوريزو گازونو د خپرېدنو نوملړ چمتو کولو پر وړاندې د پخوانيو شته خنډونو په هکله بحث او غور وکړي.</p>

V. 1. 2006 IPCC Inventory Guidelines Vol. 1.

۲.۲.۳. د اقليمي بدلون د بين الدولتي پلاوي د ۲۰۰۶ کال د سافټوير په اړه روزنيز پروگرام

لکه چې پورته ذکر شول، دغه روزنيز پروگرام بايد په يوه جلا پکيج کې د اقليمي بدلون د بين الدولتي پلاوي د ۲۰۰۶ کال د لارښودونو په روزنيز پروگرام کې شامل کړل شي.

د اقليمي بدلون د بين الدولتي پلاوي د ۲۰۰۶ کال سافټوير د معلوماتو د ملي سيستم د الکترونيکي هستې د يوې برخې په توگه وړانديز شوی دی او د ډيټا داخلولو (inputs) او پایلو ترلاسه کولو (outputs) لپاره چې د معلوماتو ملي سيستم د رپوټ ورکولو برخې ته انتقالېږي، له ډېټابېس سره نښلول شوی دی. نو بنا پر دې، په روزنيز پروگرام کې بايد د سافت وير د اپليکشنونو په کارولو کې مهارت ترلاسه کول، د اړتيا وړ ډېټابېس ډيزاين او ساتنه او څارنه (د ډېټا فارمتونه، آرشیف کول او د ډلې غړو او ښکېلو خواوو ته د معلوماتو/ډيټا لېږل)، د موجودې نوملړ چمتو کول او د پایلو/نتايجو رپوټ ورکول شامل وي. د اقليمي بدلون بين الدولتي پلاوي د ۲۰۰۶ کال سافټوير پورې ځانگړي د ډېټا غوښتنې قالبونه/ټېمپلېټونه د دې رپوټ د لومړۍ برخې دويمې ضميمې په توگه وړاندې شوي دي. دغه ټېمپلېټونه بايد د هېواد شرايطو ته په کتو وړاندې، بحث او تعديل کړل شي.

په دې روزنيز پروگرام کې بايد د موضوع اړوند عملي روزنه او د اقليمي بدلون د بين الدولتي پلاوي د ۲۰۰۶ کال لارښودونو په اړه د روزنيز فعاليت پایلو په بنسټ د تمرينونو جوړول شامل وي. د دې روزنيز پروگرام په پای کې له ملي څېړنيزو ټيمونو څخه تمه کېږي چې د شته حقيقي او غير حقيقي ډېټا په کارولو سره لږ تر لږه د موجودې يو بشپړ نوملړ چمتو کړي. د موجودې نوملړ بايد په دوهم قدم کې د واقعي ارقامو په کارونې د نړيوالو روزونکو تر څارنې او روزنې لاندې بايد په دقيق ډول چمتو شي.

۲.۴. جدول: د اقليمي بدلون د بين الدولتي پلاوي د ۲۰۰۶ کال د موجودې نوملړ سافټوير روزنيز پروگرام په اړه معلومات

روزنيز پروگرام (د موجودې نوملړ چمتو کول)	هغه موضوعگانې چې تر پوښښ لاندې نيول کېږي ^۱	تر نظر لاندې گډون کوونکي
د اقليمي بدلون بين الدولتي پلاوي د ۲۰۰۶ کال د موجودې نوملړ چمتو کولو سافټوير	<ul style="list-style-type: none"> لومړۍ دستور د کاروونکو په گوته کول د ډېټابېس وېشنه د اصلي نوملړ/مينو جوړښت د ډېټابېس نوملړ/مينو د موجودې کال مينو د کار پاڼو/ورقو مينو د رپوټونو مينو د اېزارو مينو (د رفرنس/مرجع پر طريقې باندې په تمرکز سره) د وارداتو او صادراتو ارقام/ډېټا له کاري پاڼو سره کار، د واقعي وخت عملي موردي څېړنه کاري ځانگړې پاڼې (AFOLU) 	<p>د چاپيريال ساتنې د ملي ادارې د اقليم بدلون مرکزي غړو سربيره له اړوندو بنسټونو څخه د ملي څېړنيزو ډلو په مرسته بايد د اړوندو سکتورونو په هکله په روزنيزو پروگرامونو کې فعال گډون ولري او د اړوندو سکتورونو د مخينې/پس منظر په هکله شته مقالې او معلومات شريک کړي ترڅو د شين کوريزو گازونو د خپرېدنې سرچينې په گوته او په دې اړه د شته ډېټا سرچينې وپېژندل شي، همدا رنگه د نوموړو سکتورونو څخه د شين کوريزو گازونو د خپرېدنو نوملړ چمتو کولو پر وړاندې د پخوانيو شته ځنډونو په هکله بحث او غور وکړي.</p> <p>د دې روزنيز پروگرام په پای کې له ملي څېړنيزو ټيمونو څخه تمه کېږي چې د شته حقيقي او غير حقيقي ډېټا په کارولو سره لږ تر لږه د موجودې يو بشپړ نوملړ چمتو کړي.</p>
د امريکې متحده ايالاتو د چاپيريال ساتنې ادارې د ټېمپلېټونو د کار کتاب: د شين کوريز گاز د موجودې نوملړ جوړولو د يوه ملي سيستم را مينځته کول	<ul style="list-style-type: none"> لومړۍ نمونه: د موجودې نوملړ چمتو کولو دوران لپاره بنسټيز جوړښتونه دويمه نمونه: ميتودونه او د ارقامو/ډېټا مستند کول درېمه نمونه: د کيفيت تضمين او د کيفيت کنترول طرزالعملونو، د کيفيت تضمين او د کيفيت کنترول پلانونو، د کيفيت کنترول عمومي طرزالعملونو د لومړي پور (Tier ۱) تشریح څلورمه نمونه: د آرشیف کولو سيستم تشریح پنځمه نمونه: د کلیدي کټگوريو څېړنه شپږمه نمونه: د موجودې ملي نوملړ جوړولو د بهبودې پلان 	<p>د چاپيريال ساتنې ملي ادارې څخه د مرکزي ټيم سربيره د اړوندو بنسټونو څخه د ملي څېړنيزو ډلو په چوکاټ کې استازي. د امريکې متحده ايالاتو د چاپيريال ساتنې ادارې (EPA) ټېمپلېټونو او د موجودې نوملړ چمتو کولو مديريتې مسائلو لپاره متوقعه موده د هرې نمونې لپاره ۲-۱ ورځې وړانديز کېږي.</p>

۲.۲.۴. د خپرېدو راکمونې ارزونې په اړه روزنيز پروگرام

د راکمولو يوه ارزونه په ملي کچه د احتمالي لگښتونو يوه څېړنه او د شين کوريزو گازونو د راکمولو لپاره د مختلفو ټکنالوژيو او اقداماتو/کړنو اغېزې رانغاړي. د راکمولو له يوې ابتدايي ارزونې وروسته بايد د ځانگړو پاليسيو، پروگرامونو يا د پروژو يوه مفصله ارزونه تر سره شي چې د غوره/انتخاب شويو ټکنالوژيو او طريقو پلي کولو هڅولو لپاره ډيزاين شوې دي.

د دې روزنيز پروگرام موخه په ډيزاينولو او د ملي راکمولو ارزونو په ترسره کولو کې ملي کارپوهانو ته لارښودنه ده. اصلي موخې يې په لاندینيو مواردو کې مرسته کول دي:

- د راکمولو ارزونې محدودې او د کارېدونکو ميتودونو په هکله تصميم نيول
- ملي پراختيايي موخو ته د رسېدنې په موخه د غوره ټکنالوژيو او کړنو پېژندل او غورچاڼ
- د شين کوريزو گازونو په خالصو خپرېدنو باندې د احتمالي لگښتونو او د مختلفو تخنيکي يا پاليسي اقداماتو اغېزې
- د ټولنيزو-اقتصادي شرايطو او د ملي چاپيريال کيفيت ارزونه
- د هغو پاليسيو او پروگرامونو په گوته کول چې د اقليم بدلون د منفي اغېزو راکمولو لپاره د ټکنالوژيو او طريقو را جلوبولو/ تشويقولو وړتيا لري.

دغه روزنيز پروگرام به همدا رنگه د دوه کلنو رپوټونو (BURs) لپاره د راکمولو کړنو او د هغوی د اغېزو په اړه د لارښودونو په رڼا کې چې غړو هېوادونو د ۱۷ کنفرانس د دوهمې گڼې پرېکړې د ۱۱-۱۳ بندونو کې راغلي دي د معلوماتو د برابرولو لپاره د وړتياوو په لړولو کې مرسته وکړي. دغه روزنيز پروگرام به د اقليم بدلون په اړه د ملگرو ملتونو چوکاټ کنوانسيون لاندې د راکمولو د بېلا بېلو ډولونو او کړنو د يو لنډيز په برابرولو کې مرسته وکړي چې مه ده د لومړي ضميمې څخه بهر غړيو هېوادونو لخوا د دوه کلن رپوټونو (BURs) په ترڅ کې رپوټ ورکړل شي.

د شين کوريزو گازونو د راکمولو په اړه روزنيز پروگرام، کابل، افغانستان © د ملگرو ملتونو د چاپيريال پروگرام

۲.۵. جدول: د خپرېدنې راکمولو ارزونې روزنیز پروگرام په اړه معلومات

تر نظر لاندې کېدون کوونکي	هغه موضوع گانې چې تر پوښتنې لاندې نیول کېږي ^{۷۲}	روزنیز پروگرام (د شین کوریزو گازونو خپرېدو راکمول)
<p>د چاپیریال ساتنې د ملي ادارې د اقلیم بدلون مرکزي غړو سر بیره له اړوندو بنسټونو څخه د ملي څېړنیزو ډلو په مرسته باید د هغوی د اړوندو سکتورونو په هکله په روزنیزو پروگرامونو کې فعال گډون ولري او د اړوندو سکتورونو د مخینې/پس منظر په هکله شته مقالې او معلومات شریک کړي ترڅو د شین کوریزو گازونو د خپرېدنې سرچینې په گوته او په دې اړه د شته ډېټا سرچینې وپېژندل شي، همدا رنگه د نوموړو سکتورونو څخه د شین کوریزو گازونو د خپرېدو نوملړ چمتو کولو پر وړاندې د پخوانیو شته خنډونو په هکله بحث او غور وکړي.</p> <p>د دې روزنیز پروگرام په پای کې له کېدون کوونکو څخه څه کيږي چې د پیل کال د رښتینو ارقامو په کارونې سره وکولای شي چې لږ تر لږه یوه د راکمولو سناریو چمتو کړي.</p> <p>د دې روزنیز پروگرام لپاره د پام وړ موده دوه اونۍ وړاندیز شوې ده.</p> <p>سپارښتنه کيږي چې لږ تر لږه دوه روزونکي باید روزنه ورکړي، چې یو یې د انرژۍ له سکتور څخه د شین کوریزو گازونو د خپرېدو راکمولو لپاره او بل یې په کرکېله او د ځمکې کارونې له سکتور څخه د شین کوریزو گازونو د خپرېدو راکمولو اټکل په برخه کې تخصص ولري.</p>	<p>د اقلیم بدلون په اړه د ملگرو ملتونو چوکاټ کنوانسیون (UNFCCC) لاندې د راکمولو پېژندنه:</p> <ul style="list-style-type: none"> د راکمولو ارزونې تعریف او محدوده د راکمولو او ودې/انکشاف ترمنځ تعاملات د راکمولو ملي مناسې کړنې (NAMA) او ملي ټاکل شوې برخه (NDC) د بېسلاين سناریو د شین کوریزو گازونو راکمولو سناریو گانې او اغېزې <p>د دوه کلن رپوټ (BUR) چمتو کول:</p> <ul style="list-style-type: none"> د اقلیم بدلون په اړه د ملگرو ملتونو چوکاټ کنوانسیون (UNFCCC) شرایط د شین کوریزو گازونو د راکمولو کړنو په اړه د رپوټ ورکولو بنسټ په BUR کې د راکمولو کړنو په هکله د معلوماتو رپوټ ورکولو په وخت کې د کلیدي عناصرونو په پام کې نیول د اندازه کولو، رپوټ ورکولو او تاییدولو (MRV) ترتیبات <p>د شین کوریزو گازونو د راکمولو کړنو د ارزونې معیارونه:</p> <ul style="list-style-type: none"> د شین کوریزو گازونو د خپرېدو راکمولو لپاره ټکنالوژیکي او اقتصادي وړتیا خنډونه، فرصتونه، او د ټکنالوژيو او طریقو د مارکیټ وړتیا <p>د شین کوریزو گازونو د خپرېدو راکمولو فرصتونه او سکتورونه</p> <ul style="list-style-type: none"> صنعت ودانۍ ټرانسپورټ د انرژۍ برابرول جامدې زبالي او ناولې اوبه/فاضلاب د ځمکې کارونه کرکېله پالیسي، اقدامات، او سندونه د ارزښت ټاکلو طریقې <p>د انرژۍ له سکتور څخه د خپرېدو راکمولو طریقې او ابزار/آلات</p> <ul style="list-style-type: none"> نژولي/له پورته-ښکته طریقې او ابزار صعودي/له ښکته- پورته طریقې او ابزار معمول او معیاري نمونې لکه (LEAP) په هیواد پورې ځانگړي ابزار (د افغانستان بېسلاين او د کمولو سناریو اکسیل پانې) د شبکې خپرېدو عامل محاسبه <p>د کرکېلې، ځنگلدارۍ، او ځمکې نورو کارونو له سکتور څخه د خپرېدو راکمولو طریقې او ابزار</p> <ul style="list-style-type: none"> د بېسلاين سناریو د راکمولو سناریوگانې میتودونه او ابزار/آلات 	<p>د شین کوریزو گازونو د خپرېدو راکمولو ارزونه</p>

۲.۳. د دوهمې ستنې لاندې روزنیز پروگرامونه (د اقلیم بدلون مالي سرچینې)

د اقلیم زرغون صندوق د تلپاتې پراختیا لپاره یوه کلیدي برخه ده. دغه صندوق د بېلا بېلو پرمخ تللو هیوادونو په مرسته جوړ شوی دی چې موخه یې په مالي پالیسیو، مقرراتو او اقداماتو کې تلپاتې پراختیا ته د لومړیتوب ورکول ده. د دې صندوق د بریالیتوب لپاره د پرمختللو او مخ پر ودې هیوادونو له تجربو او درسونو څخه گټه اخیستل کېږي.

۷۲. 1. CONSULTATIVE GROUP OF EXPERTS ON NATIONAL COMMUNICATIONS FROM PARTIES NOT INCLUDED IN ANNEX I TO THE CONVENTION: Training Handbook on Mitigation Assessment for Non-Annex I Parties.

2. TRAINING MATERIAL FOR THE PREPARATION OF BIENNIAL UPDATE REPORTS FROM NON-ANNEX I PARTIES: REPORTING MITIGATION ACTIONS AND THEIR EFFECTS

افغانستان د پايښت لرونكې مالي پانگې په هكله په برخه كې په لومړنيو پړاوونو كې دى. نو بنا پر دې، لومړنى تمرکز بايد په "د بازار/ماركېټ زده كړه" او په نړيوالو انكشافاتو كې د پانگې برابرولو نويو ميكانيزمونو په گډون د ځانگړي/اختصاصي پانگو په اړه د پوهاوي او د وړتياوو په لوړولو باندې وي. د دې روزنيز پروگرام موخه د افغانستان اسلامي جمهوري دولت ته د دې زمينې برابرول ده تر څو وكولاى شي چې د پانگه اچوونكو اعتماد زياتولو لپاره شفاف او معقول پلانونه او بودجې وړانديز او د اقليم بدلون مالي سرچينو د بسپج كولو، مديريت كولو او هدف گرځولو په موخه يو اغېزمن سيستم را مينځته كړي.

۲.۶. جدول: د اقليم بدلون مالي سرچينو روزنيز پروگرام په اړه معلومات

روزنيز پروگرام (د پانگې برابرول)	هغه موضوع گانې چې تر پوښن لاندې نيول كېږي ^{۷۳،۷۴}	تر نظر لاندې گډون كوونكي
<p>د چاپيريال ساتنې د ملي ادارې د اقليم بدلون مركزي ډلې د غړو سربره له اړوندو بنسټونو څخه د ملي څېړنيزو ډلو غړي چې د پروژو لپاره د مالي سرچينو د برابرولو دنده پرغاړه لري له مرستې برسېره بايد په هغو ناستو كې فعاله ونډه واخلي چې د هغوى اړوندو سكتورونو د مخينې په اړه د مقالو وړاندې كولو په ترڅ كې نهادي/بنسټي او تنظيمي چوكاټونه په گوته او همدا رنگه د پانگې برابرولو عملي طرزالعملونه او هغه خنډونه تشریح كوي چې هر نهاد/بنسټ وړ سره مخامخ دي.</p> <p>گډون كوونكي به د روزنيزو جلسو/ناستو په پای كې په هر كليدي سكتور كې د پانگې برابرول په گوته او د لا زياتې ودې لپاره له شته واقعي ډېټا څخه په استفاده كم له كمه يو پروپوزل چمتو كړي. متوقعه موده دوه اونۍ ده.</p>	<p>د اقليم بدلون په اړه د ملګرو ملتونو چوكاټ كنوانسيون (UNFCCC) لاندې د اقليم مالي سرچينې:</p> <ul style="list-style-type: none"> د كنوانسيون (۴) ماده د كوپن هيگن هوكره د پاریس هوكرې د ۲۰۱۶ مادې د الف، ب او ج پاراګرافونه <p>د اقليم زرغون صندوق:</p> <ul style="list-style-type: none"> د چمتووالي او پيليزې مرستې پروگرام د اقليم زرغون صندوق اعتبار لرونكي بنسټونه د پروژې چمتو كولو آسانتياوې د پروژې وړانديز كول او مالي ملاتړ منظوري د پروژې پلي كولو- د تمویل شوي فعالیت هوكره <p>د سازګارۍ صندوق:</p> <ul style="list-style-type: none"> د اعتبار وركولو پروسه د پروژې لپاره د پانگې غوښتنې څرنګوالی د پروژې پيشنهادهي مواد/توكي د چمتووالي امتيازي پانگه د پروژې طرح كولو مرستې (PFA) د پروژې پراخولو مرستې <p>د لږ وده كوونكو هيوادونو صندوق، نړيوالي چاپيريالي آسانتياوې (GEF):</p> <ul style="list-style-type: none"> د GEF پالیسی- او د پروگرام دوران/سايلكل <p>د ناروې په مالي مرسته د امازون صندوق</p> <p>د نړيوال بانک لاندې د اقليم پانګونې صندوق</p> <p>د څو اړخيزه ودې بانکونه</p> <p>د ودې رسمي مرسته</p> <p>د اقليم نړيوالو صندوقونو قواعد، طريقې، لارښودنې او د غوره كولو/ټاكلو معيارونه</p> <p>د افغانستان لپاره د اقليم پانگې د يو چوكاټ (CCFF) رامینځته كول:</p> <ul style="list-style-type: none"> تعريف (بسپج كول، مديريت كول او د اقليم بدلون پانگې تر هدف لاندې نيول) محدوده/لمنه (د تلپاتې پراختيا موخو ترلاسه كول، د نړيوالو داوطلبانه ژمنو وړاندې كول، د ناوړين كولين راكمول، د راكمولو سره مرسته او سازګاري) محرك اصول (اغېزمنتيا، كتورتيا، برابري/تساوي) د اقليم بدلون پانگې چوكاټ عنصرونه (كنترول، ځواب وركول، د ثبت نهادي/بنسټيز موضوعات، د اقليم بدلون فعاليتونو تعريف، د اقليم بدلون لپاره د رسيدكي پلان مصارف، د شتو زيرمو ارزونه او اټكل) د اقليم بدلون پانگې چوكاټ د يوه كاري پروگرام مديريت كول د پانگې برابرولو لپاره د پيشنهاده طرح كول (بيلگه د شين اقليم صندوق ټيمپلټ) 	<p>د اقليم مالي بسپنې</p>

۷۳. UNDP. A Guidance Note on Climate Change Financing Frameworks. Available at: <https://www.greenclimate.fund/>
 ۷۴. UNEP. GREEN FINANCE FOR DEVELOPING COUNTRIES: Needs, Concerns and Innovations. Available at: <https://www.adaptation-fund.org/>

۲.۳.۱. د پاکې پراختیا میکانیزم (CDM) په هکله روزنه

د پاکې پراختیا میکانیزم د لاندې دوه گونو موخو ترلاسه کولو لپاره طرح شوی وو:

- د خپرېدو راکمولو په هکله له پرمخ تللو هیوادونو سره د هغوی ژمنو په پوره کولو، او د مخ پر ودې هیوادونو سره د پایښت لرونکې ودې په ترلاسه کولو کې مرسته، او
- د شین کوریزو گازونو د راکمولو لپاره د پېر او پلور وړ اعتبار لیکونو را مینځته کول چې کیدای شي د صنعتي هیوادونو لخوا د کیوتو پروتوکول لاندې د راکمولو موخې پوره کولو لپاره وکارول شي.

د پاکې پراختیا میکانیزم پروژو گټې، په مخ پر ودې هیوادونو کې د خپرېدو راکمولو په پروژو باندې پانگه اچونه، کوربه هیوادونو ته د ټکنالوژۍ لېږد یا خورول، همدا رنگه د کارموندنې او د اقتصادي فعالیتونو د زیاتولو له لارې د ټولنو د ژوندانه د وضعیت ښه والی را نغاړي.

د دې څیړنې په لومړۍ برخه کې، د افغانستان لپاره د پاکې پراختیا میکانیزم اته فرصتونه په گوته او د لا زیاتې ودې لپاره په لنډ ډول وړاندې شول. د دې روزنیز پروگرام موخه د وړاندیز شوو پروژو په پلي کولو کې د اړتیا وړ ملي وړتیاوو لوړول ده. ملي ډله به د دې روزنیز پروگرام په پای کې وکولای شي چې د پروژې احتمالي گډون کونکو او مرسته ورکونکو ته وړاندې کولو لپاره کم تر کمه د پروژې تصور یادښتونه (PINs) چمتو کړي.

۲.۷. جدول: د پاکې پراختیا میکانیزم په هکله روزنیز پروگرام په اړه معلومات

روزنیز پروگرام (د اقلیم مالي سرچینې)	هغه موضوع کانې چې تر پوښتن لاندې نیول کېږي ^{۷۵}	تر نظر لاندې گډون کوونکي
د پاکې پراختیا میکانیزم (CDM)	<p>د پاکې پراختیا میکانیزم پیژندنه:</p> <ul style="list-style-type: none"> • CDM او د هغه سرچینو ته لنډه کتنه <p>د CDM تنظیمي چوکاټ مفاهیم او تعریفونه:</p> <ul style="list-style-type: none"> • د خپرېدو تصدیق شوي راکمونې CERs • د پاکې پراختیا میکانیزم کارطریقې او طرزالعملونه • د پروژې گډون کوونکي • د ملي صلاحیت لرونکې اداره DNA • ملي عملیاتي اداره DOE • د پاکې پراختیا میکانیزم پروژې دوران/سایکل • د پروژې تصور یادښت PIN • د پروژې ډیزاینولو سند PDD • بېسلاين او څار/نظارت کولو طریقي • د پروژې د یوې برخې مصارف ورکول • د پروژې اندازه/مقیاس • متمرکز کول • د بېسلاين میتودولوژۍ او څار خنډونه • د پروژې بریدونه/حدود • خپرول <p>د فعالیتونو پروگرام:</p> <ul style="list-style-type: none"> • گټې • ځانگړي شرایط او طرزالعملونه • د فعالیتونو پروگرام ډیزاین سند PoA-DD • د پروژې برخې فعالیتونه • په عمل کې د پاکې پراختیا میکانیزم د کارکولو - یوه بیلگه 	<p>د چاپیریال ساتنې د ملي ادارې د اقلیم بدلون مرکزي ډلې د غړو سربره له اړوندو بنسټونو څخه د ملي څېړنیزو ډلو غړي چې د پروژو د پلي کولو دنده پرغاړه لري له مرستې برسیره باید په هغو ناستو کې فعاله ونډه واخلي چې د هغوی اړوندو سکتورونو د مخینې په اړه د مقالو وړاندې کولو په ترڅ کې د خپرېدلو سرچینې او د راکمولو فرصتونه په گوته کوي چې د پاکې پراختیا میکانیزم لاندې د ډېټا سرچینې او د ډېټا شتون په پام کې نیول کېږي.</p> <p>گډون کوونکي به د روزنیزو جلسو/ناستو په پای کې په هر کلیدي سکتور کې د لا زیاتې ودې لپاره له شته واقعي ډېټا څخه په گټنې لږ تر لږه د CDM د فعالیتونو یو پروگرام جوړ کړي. متوقعه موده دوه اونۍ ده.</p>

۷۵. <http://cdm.unfccc.int/>

۲.۳.۳. د اقليمي بدلون دمالي او اقتصادي ارزونې په اړه روزنيز پروگرام

په افغانستان کې د اړوندو سکتورونو لخوا د اړينو پروپوزلونو د چمتو کولو لپاره نيمگړې وړتيا په نړېواله کچه شتو سرچينو ته لاسرسی اغېزمن کړی دی^{۷۶}. د دې روزنيز پروگرام موخه په ثابته پانگه اچونه (د انرژۍ اړوند يا نورو) کې د اقتصادي تحليل د يوې منسجمې او سازگارې طريقې وړاندې کول ده. له وړاندې شويو مفاهيمو او ميتودونو څخه پيروي به په بېلابېلو وختونو کې د پيسو ارزښت اصولو په هکله د پانگه اچونې په سالمو تصميمونو باندې منتج شي.

۲.۸. جدول: د اقليم بدلون د مالي او اقتصادي ارزونې روزنيز پروگرام په اړه معلومات

روزنيز پروگرام (د اقليم مالي سرچينې)	موضوع کانې چې تر پوښښ لاندې نيول کېږي ^{۷۷،۷۸}	تر نظر لاندې گډون کوونکي
د اقليم بدلون مالي او اقتصادي ارزونه	<p>د ثابتې پانگې اچونې ځانگړتياوې</p> <p>د ثابتې پانگې اچونې د مصرف کتگوري:</p> <ul style="list-style-type: none"> لمړنی لکښت کلني لکښتونه او عايدات دوراني تعويضول او ساتنه د بيا ترلاسه شوو مالونو ارزښت <p>تعريفونه او نظريې:</p> <ul style="list-style-type: none"> په بېلابېلو وختونو کې د پيسو ارزښت د پيسو د جريان جدولونه/دياگرام د پانگو/مالي سرچينې له ماليې وروسته د پيسو جريان د ارزښت کميدل سود: ساده او مرکب <p>د سود/گټې او د پيسو جريان رياضيات:</p> <ul style="list-style-type: none"> د پيسو جريانونو انفرادي مقدار د پيسو پرله پسې جريان: يو ډول، لږ او زيات کېدونکی په بېلابېلو وختونو کې د پيسو ارزښت ترکيبي عاملونه/فکتورونه <p>د پروژې د ارزښت اندازې:</p> <ul style="list-style-type: none"> اوسنی ارزښت کلنی ارزښت د داخلي عوايدو اندازه د مصرف او گټې نسبت بیرته ورکولو موده د حساسيت تحليل او د احتمالي خطر ارزونه <p>اقتصادي اړخونه:</p> <ul style="list-style-type: none"> د اقتصاد واقعي ارزښت خارجي اغېزې اقتصادي مثبتې او منفي اغېزې د ودې له ملي موخو سره تړاو 	<p>د چاپيريال ساتنې د ملي ادارې د اقليم بدلون مرکزي ډلې د غړو سر بيره له اړوندو بنسټونو څخه د ملي څېړنيزو ډلو غړي چې د پروژو لپاره د مالي سرچينو د برابرولو دنده پرغاړه لري له مرستې برسیره بايد په هغو ناستو کې فعاله ونډه واخلي چې د هغوی اړوندو سکتورونو د مخينې په اړه د مقالو وړاندې کولو په ترڅ کې نهادي/بنسټي او تنظيمي چوکاټونه په گوته او همدا رنگه د پانگې برابرولو عملي طرزالعملونه او هغه خنډونه تشریح کوي چې هر نهاد/بنسټ ور سره مخامخ دی.</p> <p>گډون کوونکي به د روزنيزو جلسو/ناستو په پای کې په هر کليدي سکتور کې د لا زياتې ودې لپاره له شتو واقعي ارقامو/دېټا څخه په گټنې لږ له لږه د پانگې برابرولو يو پروپوزل طرح کړي. متوقعه موده دوه اونۍ ده.</p>

۲.۴. د دريمې ستنې لاندې روزنيز پروگرامونه (د ټکنالوژۍ اړتياوې)

عملياتي او تخنيکي نهادونو/بنسټونو ته د خپرېدنې راکمولو اړوندو ټکنالوژيو غوره طريقې ښودل او په اړوندو سکتورونو کې تخنيکي کارمندان د دغو ټکنالوژيو له کارولو سره آشنا کول د افغانستان لپاره د ټکنالوژي اړتياوو په ارزونه کې يو ډير مهم گام بلل کېږي. د دغې ستنې لاندې وړانديز شوي روزنيز پروگرامونه به د دوو لومړيو ستنو لاندې د راکمولو فعاليتونو په بريالي ډول پيژندنه او پلې کولو کې- روزنه او وړتيا جوړول بشپړ کړي. برسیره پردې، د معلوماتو ملي سيستم د يوې برخې په توگه د راکمولو پر ټکنالوژۍ باندې د پوهې او مهارت زياتول به د يوې ټکنالوژيکي کتابخانې رامینځته کولو زمينه برابر کړي کوم چې به د راکمولو فعاليتونو ارزول د پام وړ ډول آسانه کړي.

۷۶. NEPA, UNEP. (2009). NCSA and NAPA

۷۷. UNDP. A Guidance Note on Climate Change Financing Frameworks. Available at: <https://www.greenclimate.fund/>

۷۸. UNEP. GREEN FINANCE FOR DEVELOPING COUNTRIES: Needs, Concerns and Innovations. Available at: <https://www.adaptation-fund.org/>

د دې پروگرام يوه بله مهمه موخه د اړوندو تخنيکي کارکونکو عملياتي صلاحيت زياتول دی ترڅو د زياتې پایداری سبب شي. د اړوندو نهادونو/بنسټونو تخنيکي کارکونکي بايد د ورکشاپونو په ډيزاينولو او د ورکشاپونو لپاره د موضوعاتو په ټاکلو کې د فعالې ونډې اخيستلو تر څنګ د راتلونکي ټکنالوژۍ اړتياوو ارزول هم په غاړه واخلي. درې ساحې چې دلته په پام کې نيولې شوې دي د راکمولو کړنو د لومړنيو مرحلو ارزولو او پلې کولو لپاره اړينې پيژندل شوې دي؛ په راتلونکې کې به د بېلا بېلو سکتورونو نهادونه/بنسټونه، د اړتيا په صورت کې وکولای شي چې د روزنې نور پروگرامونه پلان کړي.

۲.۹. جدول: د ټکنالوژۍ لېږد په هکله د روزنيز پروگرام په اړه معلومات

اشتراک کنندگان مورد نظر	عناوين تحت پوشش ۷۹،۸۰	فعاليت های آموزشی تحت رکن سوم: اريزايي نيازهائى تکنالوژي
	<p>د بادي انرژۍ توربين اساسات</p> <p>د بادي انرژۍ پروژې بدلون منونکي:</p> <ul style="list-style-type: none"> د باد سرعت/تيزوالی د برېښنا د پيرودلو موافقي نرخ د توربين غوراوی/انتخابول مالي چارې ځمکه/ موجوده اندازه د ټولني ونډه/مرسته چاپيريال سياسي منظر نصب او لېږد د بادي انرژۍ توليداتو/محصولاتو بازار/مارکيټ 	بادي انرژي
<p>د چاپيريال ساتنې د ملي ادارې د اقليم بدلون مرکزي ډلې د غړو سربيره له اړوندو بنسټونو څخه د ملي څېړنيزو ډلو غړي چې په اړندو سکتورونو کې د تخنيکي فرصتونو، د ټکنالوژۍ اړتياوو او خنډونو په گوته کولو دنده پرغاړه لري بايد په دې روزنيز پروگرام کې کېدون وکړي تر څو په اړوندو سکتورونو کې د پروژو وړانديزونه وکړي او د هغو خنډونو په اړه بحث وکړي چې هر نهاد/بنسټ د پروژو په پلې کولو کې ور سره مخامخ کېږي.</p> <p>کېدون کوونکي به د روزنيزو جلسو/ناستو په پای کې په هر کليدي سکتور کې د لا زياتې ودې لپاره له شتو واقعي ډيټا څخه په استفاده کم له کمه د پروژې يو پروپوزل/پیشنهاد په گوته او طرح کړي.</p>	<p>د لمړيزې انرژۍ دستگااو اېزار/وسيلې:</p> <ul style="list-style-type: none"> لمريزه فتوولټائیک ټکنالوژي د لمريزې انرژۍ سرچينه د پروژې تدوين د ځای/سيمې ټاکل د انرژۍ توليد وړاندوينه د دستگاه ډيزاين جوازليکونه او لايسنسونه په لاره اچول کمارل عمليات او ساتنه/مراقبت اقتصادي او مالي چارې طراحي/مونو جوړول د برابرولو لړۍ د کارونکي روزنيز لارښود کتاب 	نوري قدرت زيږونکې (فتو وولټائیک)
<p>متوقعه موده: يوه اونۍ د هرې موضوع لپاره چې د سکتور مخکښ نهاد/بنسټ په انګر کې دايرېږي.</p>	<p>د اوبيزې برېښنا کوچنيو دستگااو ودې/انکشافی پلان جوړولو، پلې کولو او د اوبيزې برېښنا د کوچنيو پروژو عملياتو لنډيز:</p> <ul style="list-style-type: none"> د فرعي دستگااو ډيزاين د اوبيزې برېښنا کوچنيو دستگااو ډيزاين په کانالي څړوبو او اوبو لګولو بندونو باندې د اوبيزې برېښنا کوچنيو بندونو جوړول په روان سيند باندې د اوبيزې برېښنا کوچنيو بندونو جوړول د اوبيزې برېښنا کوچنۍ دستگاوي او کليوالي سيمو ته برېښنا رسول د څيړنو او ارزونو لپاره عصري تخنيکونه (GPS) او (GIS) کارول د برېښنا کوچنۍ دستگاه بازار/مارکيټ د کارونکي روزنيز لارښود 	د اوبيزې برېښنا کوچني دستگاوي

۲.۵. وړاندیز شوی کاري پلان

په افغانستان کې د اقلیم بدلون په هکله پخواني هڅې اکثره د پالیسیو او سټراټیژیو تر کچو باندې متمرکزې دي. په دې رپوټ کې هڅه کېږي ترڅو هغه اقدامات چې د پالیسی او سټراټیژۍ په بېلا بېلو سندونو کې خلاصه شوي دي ملموسو او واقعي فعالیتونو ته واړوي چې د هیواد په اوسنیو شرایطو کې د پلې کیدو وړ دي. نوموړي پیشنهاد شوي فعالیتونه په عملي او معقول ډول پلې کولو لپاره ډیر اړین گڼل کېږي. دغې لنډې مسودې ته باید د لنډ او اوږد مهال کاري پلان وړاندې کولو لپاره د فعالیتونو مسیر/طریقې د یو مهم ترسیمونکې په توگه وکتل شي. څرنګه چې په ۳.۱ شکل کې ښودل شوي دي، کله چې د ۱، ۲ او ۳ ستونو لاندې پیشنهاد شوي روزنیز او نور بشپړونکي اقدامات (په آبي رنگه غشو سره ښودل شوي دي) د افغانستان اسلامي جمهوري دولت لخوا په غاړه واخیستل شي، د اقلیم بدلون اندازه کولو، رپوټ ورکولو او تأییدولو (MRV) اړین سیستمونه را مینځته او د دوامدرو فعالیتونو لپاره به د اړتیا وړ قوت ترلاسه کړي (په ژیر رنگه غشو سره ښودل شوي دي).

۳.۱. شکل: د وړاندیز شوو فعالیتونو بنسټیزه طرحه

د اشکاشم ولسوالي، بدخشان، افغانستان © د ملګرو ملتونو د چاپېریال پروګرام / زهرا خدادادي

اِخْتِلاَفُ كَوْنِهِ

اخځليکونه

- ¹. NEPA, UNEP & GEF. (2009). *NATIONAL CAPACITY NEEDS SELF-ASSESSMENT FOR GLOBAL ENVIRONMENTAL MANAGEMENT (NCSA) AND NATIONAL ADAPTATION PROGRAMME OF ACTION FOR CLIMATE CHANGE (NAPA)*. Available (December 2018) at: <https://unfccc.int/resource/docs/napa/afg01.pdf>
- ². NEPA & UNEP. (2015). *CLIMATE CHANGE AND GOVERNANCE IN AFGHANISTAN*. Available (December 2018) at: https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/22447/Report_CC_Governance_Afghanistan_EN_v2.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- ³. USAID. (2016). *CLIMATE CHANGE RISK PROFILE AFGHANISTAN*. Available (December 2018) at: file:///C:/Users/INSPIRON/Downloads/2016%20CRM%20Fact%20Sheet%20-%20Afghanistan_2.pdf
- ⁴. GoIRA. (2013). *INITIAL NATIONAL COMMUNICATION TO THE UNITED NATIONS FRAMEWORK CONVENTION ON CLIMATE CHANGE*. Available (December 2018) at: <https://unfccc.int/resource/docs/natc/afgnc1.pdf>
- ⁵. SEI. (2009). *SOCIO-ECONOMIC IMPACTS OF CLIMATE CHANGE IN AFGHANISTAN PROJECT REPORT*. Available (December 2018) at: <https://www.weadapt.org/sites/weadapt.org/files/legacy-new/placemarks/files/5345354491559sei-dfid-afghanistan-report-1-.pdf>
- ⁶. Vincent T. (2016). *CLIMATE CHANGE IN AFGHANISTAN: PERSPECTIVES AND OPPORTUNITIES*. Available (December 2018) at: <https://www.boell.de/de/node/296703>
- ⁷. Vincent T. (2016). *CLIMATE CHANGE IN AFGHANISTAN: PERSPECTIVES AND OPPORTUNITIES*. Available (December 2018) at: <https://www.boell.de/de/node/296703>
- ⁸. GoIRA. (2015). *INTENDED NATIONALLY DETERMINED CONTRIBUTION SUBMISSION TO THE UNITED NATIONS FRAMEWORK CONVENTION ON CLIMATE CHANGE*. Available (December 2018) at: http://www4.unfccc.int/ndcregistry/PublishedDocuments/Afghanistan%20First/INDC_AFG_20150927_FINAL.pdf
- ⁹. ADB. (2016). *GUIDELINES FOR ESTIMATING GREENHOUSE GAS EMISSIONS OF ASIAN DEVELOPMENT BANK PROJECTS ADDITIONAL GUIDANCE FOR TRANSPORT PROJECTS*. Available (December 2018) at: <https://www.adb.org/documents/guidelines-estimating-ghg-emissions-adb-transport-projects>
- ¹⁰. ADB. (2013). *ECONOMICS OF REDUCING GREENHOUSE GAS EMISSIONS IN SOUTH ASIA OPTIONS AND COSTS*. Available (December 2018) at: <https://www.adb.org/publications/economics-reducing-greenhouse-gas-emissions-south-asia-options-and-costs>
- ¹¹. GoIRA. (2008). *NATIONAL DEVELOPMENT STRATEGY (2008 – 2013)*. Available (December 2018) at: https://www.wto.org/english/thewto_e/acc_e/afg_e/WTACCAF18_CD_1.pdf
- ¹². UNCRD. (2016). *COUNTRY REPORT (DRAFT) PREPARED BY THE GOVERNMENT OF AFGHANISTAN AS AN INPUT FOR THE SEVENTH REGIONAL 3R FORUM IN ASIA AND THE PACIFIC*. Available (December 2018) at: <http://www.uncrd.or.jp/content/documents/3956Country%20Report%203R%20-%20Afghanistan.pdf>
- ¹³. MAIL. (2016). *NATIONAL COMPREHENSIVE AGRICULTURE DEVELOPMENT PRIORITY PROGRAM 2016 – 2020*. Available (December 2018) at: <http://extwprlegs1.fao.org/docs/pdf/afg167994.pdf>
- ¹⁴. GoIRA. (2016). *THE AFGHANISTAN NATIONAL PEACE AND DEVELOPMENT FRAMEWORK 2017 – 2021*. Available (December 2018) at: <http://extwprlegs1.fao.org/docs/pdf/afg148215.pdf>
- ¹⁵. ADB. (2013). *ISLAMIC REPUBLIC OF AFGHANISTAN: POWER SECTOR MASTER PLAN. ADB- TECHNICAL ASSISTANCE CONSULTANT'S REPORT*. Available (December 2018) at: <https://www.adb.org/sites/default/files/project-document/76570/43497-012-afg-tacr.pdf>

- ^{۱۵}. MEW & MRRD. (2013). *AFGHANISTAN RURAL RENEWABLE ENERGY ACTION PLAN UNTIL 2018 DEVELOPMENT OBJECTIVES UNTIL 2024*. Available (December 2018) at: <http://policy.thinkbluedata.com/sites/default/files/4.4-Rural-Renewable-Energy-Strategy.pdf>
- ^{۱۶}. MEW. (2016). *AFGHANISTAN ENERGY EFFICIENCY POLICY OCTOBER 2016*. Available (December 2018) at: http://www.red-mew.gov.af/wp-content/uploads/2014/11/Draft-Afghanistan-Energy-Efficiency-Policy_15OCT2016.pdf
- ^{۱۷}. NEPA. (2014). *AFGHANISTAN CLIMATE CHANGE STRATEGY AND ACTION PLAN*. Kabul: National Environmental Protection Agency
- ^{۱۸}. WB. (2016). *AFGHANISTAN (INTENDED) NATIONALLY DETERMINED CONTRIBUTION*. Available (December 2018) at: http://spappssext.worldbank.org/sites/indc/PDF_Library/AF.pdf
- ^{۱۹}. CSO. (2017). *AFGHANISTAN STATISTICAL YEARBOOKS*. Available (December 2018) at: <http://cso.gov.af/en>
- ^{۲۰}. UNEP Risø Centre. (2011). *LOW CARBON DEVELOPMENT STRATEGIES. A PRIMER ON FRAMING NATIONALLY APPROPRIATE MITIGATION ACTIONS (NAMAS) IN DEVELOPING COUNTRIES*. Available (December 2018) at: http://www.namapipeline.org/Publications/LowCarbonDevelopmentStrategies_NAMAprimer.pdf
- ^{۲۱}. ECN. (2011). *PAVING THE WAY FOR LOW-CARBON DEVELOPMENT STRATEGIES*. Available (December 2018) at: <https://www.ecn.nl/docs/library/report/2011/e11059.pdf>
- ^{۲۲}. Irvng J. & Meier P. (2012). *AFGHANISTAN RESOURCE CORRIDOR DEVELOPMENT: POWER SECTOR ANALYSIS EXECUTIVE SUMMARY*. Available (December 2018) at: <http://documents.worldbank.org/curated/en/161951467989550469/pdf/796990v20WPOP100Box037978900PUBLIC0.pdf>
- ^{۲۳}. MEW. (2008). *ENERGY SECTOR STRATEGY. VOL. II, PILLAR III*. Available (December 2018) at: <http://moec.gov.af/Content/files/Energy%20Sector%20Strategy%20-%209%20June%2008%20-%20English.pdf>
- ^{۲۴}. MEW. (2014). *AFGHANISTAN NATIONAL RENEWABLE ENERGY POLICY FINAL DRAFT*. Available (December 2018) at: <http://mew.gov.af/Content/files/ANREP%20Final%20Draft%20Nov%203.pdf>
- ^{۲۵}. WB. (2018). *AFGHANISTAN RENEWABLE ENERGY DEVELOPMENT ISSUES AND OPTIONS*. Available (December 2018) at: <http://documents.worldbank.org/curated/en/352991530527393098/Afghanistan-Renewable-Energy-Devison>
- ^{۲۶}. UNEP. (n.d). *GUIDANCE FOR NAMA DESIGN BUILDING ON COUNTRY EXPERIENCES*. Available (December 2018) at: file:///H:/Afganestan/Papers/Guidance_for_NAMA_Design_2013_.pdf
- ^{۲۷}. DABS. (2013). *AFGHANISTAN ENERGY SECTOR OVERVIEW*. Available (December 2018) at: <https://eneken.ieej.or.jp/data/5015.pdf>
- ^{۲۸}. Noori, H. (2017). *SOLID WASTE MANAGEMENT IN KABUL CITY: CURRENT PRACTICES AND PROPOSED IMPROVEMENTS*. Available (December 2018) at: <http://r-cube.ritsumeit.ac.jp/repo/repository/rcube/10580/51215615.pdf>
- ^{۲۹}. CSO. (2018). *AFGHANISTAN LIVING CONDITIONS SURVEY 2016-17*. Available (December 2018) at: http://cso.gov.af/Content/files/ALCS/ALCS%202016-17%20Analysis%20report%20-%20Full%20report23%20_09%202018-ilovepdf-compressed.pdf
- ^{۳۰}. ADB. (2017). *TA-8808 AFG: RENEWABLE ENERGY DEVELOPMENT IN AFGHANISTAN. RENEWABLE ENERGY ROADMAP FOR AFGHANISTAN RER2032 32*.
- ^{۳۱}. RCREE. *2009 PROVISION OF TECHNICAL SUPPORT/SERVICES FOR AN ECONOMICAL, TECHNOLOGICAL AND ENVIRONMENTAL IMPACT ASSESSMENT OF NATIONAL REGULATIONS AND INCENTIVES FOR RENEWABLE ENERGY AND ENERGY EFFICIENCY. COUNTRY REPORT JORDAN*.
- ^{۳۲}. REEEP /UNIDO. (n.d). *TRAINING PACKAGE SUSTAINABLE ENERGY REGULATION AND POLICY MARKING FORAFRICA MODULE 16 REGULATORY AND POLICY OPTIONS TO ENCOURAGE ENERGY EFFICIENCY*. Available (December 2018) at: <http://africa-toolkit.reep.org/>
- ^{۳۳}. UNEP-RISO. (n.d). *PACIFIC REGIONAL CDM CAPACITY BUILDING WORKSHOP*. Available (December 2018) at: <http://www.acpcd4cdm.org/media/247708/pinpreparation.pdf>
- ^{۳۴}. Pew, C. Breidenich, C. & Bodansky, D. (2009). *MEASUREMENT, REPORTING AND VERIFICATION IN A POST-2012 CLIMATE AGREEMENT*. Available (December 2018) at: <http://indiaenvironmentportal.org.in/files/mrv-report.pdf>

ضمیمې

د هرات ارگ، افغانستان © منیب نوري/د ملگرو ملتونو د چاپېریال پروگرام

لومړۍ ضميمه: د وړتيا جوړولو اړتياوو ارزونې پوښتنپاڼه

د اشخاصو نومونه چې له اېزارو/وسائو سره آشنايي/تجربه ولري	د کارولو/ پخوانۍ اړيکو لنډيز	نور ملاحظات	مېتودولوژيکي مسئلې		
			نوم (که څوک نه وي، هيڅ وليکئ)	پېوند/اړيکه	آشنايي/تجربه (اوچت/تيت)
					د اقليم بدلون په اړه د ملګرو ملتونو چوکاټ کنوانسيون تاريخ او تکامل يې
					د اقليمي بدلون د بين الدولتي پلاوي د ۲۰۰۶ کال لارښودونه
					د اقليم بدلون بين الدولتي هيټ د ۲۰۰۶ کال سافټوير
					د شين کوريز گاز کمېدلوقيمت بيلګه (GACMO)
					د انرژۍ اوږد مهاله بديلونو پلانونو سيستم (LEAP)
					د انرژۍ تقاضا وړاند وېنې نور اېزارو/ وسائو
					د پاکې پراختيا ميکانيزم
					د پاکې پراختيا ميکانيزم د پروژې طرح کولو يادښت
					د اوبيزې برېښنا کوچنۍ دستګاه لپاره د انرژۍ سيستمونو تخنيکي او عملياتي لارښودنې
					د نوري قدرت زيږونکي/فوټو والتاېک لپاره تخنيکي او عملياتي لارښودنې
					د نوې کيدو وړ انرژۍ (RE) په پروژو کې پخوانۍ تجربه
					شين/زرغون پانګه برابرول
					تخنيکي مسئلې (نصب کول او ساتنه/مراقبت)
					کوچنې اوبيزه برېښنا
					د بام په سر فتوولټايک PV
					له لويې شبکې سره د فتوولټايک PV وصول/نښلول
					له لويې شبکې سره د بادي انرژۍ نښلول
					د نوې کيدو وړ RE انرژۍ هايبريد دستګاه
					پوره/کافي رنا را مينځته کول
					د تودوخې بيا رغول
					عایق کول
					د نقلیه وسيلو د کټورتوب معيارونه
					د خړلو غورځولو ځای/ډيران عمليات
					د بايوماس انرژۍ دستګاوې

دويمه ضميمه: د اقليمي بدلون د بين الدولتي پلاوي د ۲۰۰۶ کال د سافټوير لپاره د اړتيا وړ ډېټا راټولولو فارمتونه

د اقليمي بدلون د بين الدولتي پلاوي د ۲۰۰۶ کال د موجودۍ نوملړ جوړولو لارښودونه په ټولو سکتورونو کې له انساني کړنو څخه را ولاړې د شين کوريزو کازونو خپرېدو ټولې سرچينې رانغاړي. دغه سکتورونه چې په وړاندې شوي جدول کې ښودل شوي دي د اقليمي بدلون د بين الدولتي پلاوي مطابق دسته بندي شوي دي. په هره اندازه چې معلومات په جزئياتو و کارول شي، په همغه اندازه د محاسباتو پايله به دقيقه وي. که چيرته هيڅ ترکيبي ارقام/ډېټا شتون ونلري نو د ډېټا را مينځته کولو لپاره له گمان/فرضيې څخه کار واخلئ او دغه فرضيات آرشيف/حفظ کړئ.

کيفي معلوماتو لکه د زبالو د تصفيه کولو ډول/نوعيت، ته هم اړتيا شته. که چيرې دغه معلومات په تخصصي سر وې گانو کې شتون ولري، مهرباني وکړئ د موجودۍ نوملړ جوړونکي ډلې/ټيم ته سرچينه و ښايست. چې هرکله ممکن وي، په اصلي واحدونو کې بيان شوې ډېټا، مخکې لدې چې نورو واحدونو ته انتقال شي، برابر کړئ.

په ملي کچه د شين کوريز کازونو د خپرېدنې او جذب کټگوري	يادښتونه
۱ - انرژي	
۱. الف - د سون توکو سوخول	
۱. الف.۱ - د انرژۍ صنعتونه	پدې کې د برېښنا توليدول، د پټرولو تصفيه، په نورو باندې د څرخلاو لپاره د تودوخې توليدول شامل دي
۱. الف.۲ - توليدي صنعتونه او ودانيزې چارې	پدې کې د هر صنعت لپاره د تيلواستهلاک/مصرفول شامل دي (که ممکن وي) د تيلو ډول پواسطه
۱. الف.۳ - ترانسپورټ	پدې کې د نقلیه وسيلو د ډول/نوعيت پواسطه (که ممکن وي) يا د ډيزلو او بنزينو ټول استهلاك، او همدا رنگه د هوايي چلند او اوسپنو پټليو پواسطه د تيلو استهلاك شامل دي
۱. الف.۴ - نورسکتورونه	د انرژۍ مصرفونکي نور سکتورونه ندي شامل
۱. الف.۵ - نا مشخص	د ځانگړي مورد د مصرفولو فعاليت
۱. ب - له سون توکو څخه فراري خپرېدنې	
۱. ب.۱ - جامد سون توکي	پدې کې د تيلو، طبيعي گازو او د ډبرو سکرو توليد مقدار او (که ممکن وي) د کازو ترلاسه کولو احتراق په اړه معلومات شامل دي
۱. ب.۲ - تيل او طبيعي گاز	
۱. ب.۳ - د انرژۍ له توليد څخه نورې خپرېدنې	
۲ - صنعتي پروسې او د محصولاتو کارول	
۲. الف - د کانو/مزالونو صنعت	
۲. الف.۱ - د سمندرو توليد	
۲. الف.۲ - د چوني/آهک توليد	
۲. الف.۳ - د ښينو توليد	
۲. الف.۴ - د کاربونيټ کارولو نورې پروسې	
۲. الف.۵ - نورې (لطفاً مشخص يې کړئ)	
۲. ب - د کيمياوي توکو صنعت	
۲. ب.۱ - د امونيا توليد	
۲. ب.۲ - د نايټرک اسيد توليد	
۲. ب.۳ - د غورو تيزاب/ايډيک اسيد توليد	
۲. ب.۴ - د کاپرولکټم، کلي يوکسل او کلي يوکسليک اسيد توليد	
۲. ب.۵ - د کاربايد توليد	
۲. ب.۶ - د ټايتانيوم ډای اکسايډ توليد	
۲. ب.۷ - د سودا ايرو/سوديم کاربونيټ توليد	
۲. ب.۸ - د کيمياوي نفت او د تورکاربن توليد	
۲. ب.۹ - د فلوروکيميکل/کيمياوي فلورو توليد	
۲. ب.۱۰ - نور (مشخص يې کړئ)	
۲. ج - د فلزاتو صنعت	
۲. ج.۱ - د اوسپنو او پولادو توليد	
۲. ج.۲ - د مرکب فلز توليد	
۲. ج.۳ - د المونيم توليد	
۲. ج.۴ - د مکنيزيم توليد	
۲. ج.۵ - د سربو توليد	
۲. ج.۶ - د زينک توليد	
۲. ج.۷ - نور (مشخص يې کړئ)	

د هر ډول کارونې لپاره د وارد شویو، خرڅ شویو یا مصرف شویو مقدار/کمیت په اړه معلومات (که ممکن وي د هر ډول گاز ټول مقدار)	۲.۲- محصولات چې د اوزون تخریبونکو توکو د بدیل په توګه کارول کېږي		
	۲.۲.۱- پخول او د هوا تنظیمول/ایرکنډیشنګ		
	۲.۲.۲- زک/سینج هوا چلونکی عاملونه		
	۲.۲.۳- اور مړ کول/وژل		
	۲.۲.۴- په هوا کې معلق/څورند مایعات		
	۲.۲.۵- محلولونه		
	۲.۲.۶- نورې کارونې (مشخص یې کړئ)		
	۲.۲.۷- د نورو تولیداتو جوړول او کارول		
	۲.۲.۸- برېښنايي سامان آلات		
	۲.۲.۹- د تولید له نورو کارونو څخه سلفر هګزا فلوراید (SF ₆) او پرفلوروکاربن ها (PFCs)		
د انرژۍ، عدم تولید لپاره د اومو توکو تولید او مصرف په هکله معلومات شامل دي چې د ۱.الف په فعالیت کې راغلي دي. دغه توکي په صنعتي پروسه کې مرسته کوي نه د انرژۍ تولید لپاره.	۲.۲.۱۰- د تولید له کارونو څخه نایتروس اکساید (N ₂ O)		
	۲.۲.۱۱- نور (مشخص یې کړئ)		
	۲.۲.۱۲- نا مشخص		
	۲.۲.۱۳- د کاغذ خمیر او د کاغذ صنعت		
	۲.۲.۱۴- د خوړو او د څکلو شیانو/مشروباتو صنعت		
	۲.۲.۱۵- نور (مشخص یې کړئ)		
	۳. کرکېله، ځنګلداري، او د ځمکې نورې کارونې		
	پدې کې د هر ډول څارویو شمیر او طریقو په اړه معلومات چې پکې حیواني سره/خوشایي مدیریت کېږي، شامل دي.	۳.۱- الف - څاروي	
		۳.۱.۱- امعائې تخمیر	
		۳.۱.۲- د حیواني سرو/خوشایو مدیریت کول	
۳.۱.۳- ب - ځمکه			
۳.۱.۴- ځنګلي ځمکه			
۳.۱.۵- کرنیزه ځمکه			
۳.۱.۶- چمنزاره ځمکه			
۳.۱.۷- مرطوبه/لنډبله ځمکه			
۳.۱.۸- هستوګنځایونه			
۳.۱.۹- نورې ځمکې			
پدې کې د ځمکې توزیع/ویش او د ځمکې کارونې بدلون (سیمي چې له یو کارونې څخه و بلې ته اړول) په اړه معلومات شامل دي.	۳.۱.۱۰- ج - ټولې سرچینې او په ځمکه کې د غیر کارین ډای اکساید خپرېدو سرچینې		
	۳.۱.۱۱- د بایوماسو له سوځولو څخه خپرېدني		
	۳.۱.۱۲- آهک/چونه		
	۳.۱.۱۳- د یوریا کارول		
	۳.۱.۱۴- له تنظیم شویو خاورو څخه د نایتروس اکساید نیغ په نیغه خپرېدني		
	۳.۱.۱۵- د حیواني سرو له تنظیم شویو خاورو څخه د N ₂ O غیر مستقیمې خپرېدني		
	۳.۱.۱۶- د حیواني سرو له تنظیم شویو خاورو څخه N ₂ O غیر مستقیمې خپرېدني		
	۳.۱.۱۷- د وریجو کرنه		
	۳.۱.۱۸- نور (مشخص یې کړئ)		
	۳.۱.۱۹- د فعالیت ځانګړې قضیه		
د ځانګړي فعالیت قضیه	۳.۱.۲۰- د حاصل اخیستل شویو لړکیو تولیدات		
	۳.۱.۲۱- نور (مشخص یې کړئ)		
	۴- زبالې		
	پدې کې د زیات مقدار تولید شوي ځمکې یا، د ځمکو تولیدولو ځانګړی سکتور (کیلو ګرام د یو نفر په سر)، د ځمکې ترکیب، د دفع/غورځولو طریقې ډول (مدیریت شوي او نه مدیریت شوي) په اړه معلومات شامل دي	۴.۱- الف - د جامدو زبالو دفع/غورځول	
		۴.۱.۲- ب - د جامدو زبالو بیولوژیکي تصفیه	
		۴.۱.۳- ج - په سرلوشي چاپېریال کې د زبالو سوځول	
		۴.۱.۴- د ناولو اوبو/فاضلابو تصفیه	
		۴.۱.۵- ه - نور (لطفاً مشخص یې کړئ)	
		پدې کې د ښاروالۍ او صنعتي ناولو اوبو/فاضلابو مقدار چې د تصفیه کولو په دستګاه کې تصفیه شويدي، د روانو اوبو جریان لپاره د اړتیا وړ آکسیجن بیولوژیکي آزمايل (BOD) او د اړتیا وړ آکسیجن کیمیاوي آزمايل (COD)، شامل دي	۴.۱.۶- د ځانګړي فعالیت قضیه
			۴.۱.۷- د ځانګړي فعالیت قضیه
۴.۱.۸- د ځانګړي فعالیت قضیه			
۴.۱.۹- د ځانګړي فعالیت قضیه			
۴.۱.۱۰- د ځانګړي فعالیت قضیه			
۴.۱.۱۱- د ځانګړي فعالیت قضیه			
۴.۱.۱۲- د ځانګړي فعالیت قضیه			
۴.۱.۱۳- د ځانګړي فعالیت قضیه			
۴.۱.۱۴- د ځانګړي فعالیت قضیه			
۴.۱.۱۵- د ځانګړي فعالیت قضیه			

دریمه ضمیمه: هغه معلومات چې د راکمولو هر اقدام لپاره په دوه کلن رپوټ (BUR) کې رپوټ ورکول کېږي

لاندیني معلومات باید د خپرېدنو راکمولو اقدام یا د خپرېدنو راکمولو اقداماتو هر گروپ لپاره په دوه کلن رپوټ (BUR) کې د نړیوالو معیارونو مطابق رپوټ ورکړل شي:

- د راکمولو اقدام نوم او تشریح:
 - د اقدام ماهیت او د هغوی (سکتورونو او گازونو) پوښښ په اړه معلومات
 - د کمی/مقداري موخې
 - د پرمختګ ارزونې پیژنځیزونه
- د میتودولوژيو/طریقو او فرضیو په اړه معلومات
 - کارول شوي میتودولوژي/طریقې
 - د خپرېدنو راکمولو ارزونې لپاره په پام کې نیول شوي فرضيې
- د اقدام او د اخیستل شويو یا په پام کې نیول شويو گامونو موخې ترڅو چې نوموړي اقدام تر سره شي.
 - د خپرېدنې راکمولو اقدام موخې
 - د نوموړي اقدام تر سره کولو لپاره اخیستل شوي یا په پام کې نیولې شوي گامونه
- د راکمولو اقداماتو په پلې کولو کې پرمختګ او اخیستل شويو بنسټیزو یا په پام کې نیول شويو گامونو او د ترلاسه شويو پایلو/نتایجو لکه اټکل شوې پایلې (د اقدام ډول پورې تړلی میتريکونه) او د خپرېدنو د اټکل شوو راکمولو په اړه معلومات، تر کومه بریده چې ممکن وي:
 - د راکمولو اقداماتو په پلې کولو کې پرمختګ
 - اخیستل شوي اساسي/بنسټیز یا په پام کې نیول شوي گامونه
 - ترلاسه شوې پایلې، لکه متوقعه/اټکل شوې پایلې (د اقدام پر ډول پورې تړلی) او د شين کوريزو گازونو د خپرېدنو د اټکل شوو راکمولو په اړه معلومات، تر کومه بریده چې ممکن وي:
- د نړیوال مارکیټ میکانیزمونو په اړه معلومات
- د پېښو زماڼي ترتیب (د راکمولو اقدام وضعیت) مفهوم جوړول، پلې کول/تطبیول، عملیات
- میتودولوژي/طریقې او فرضيې:
 - د کمی/مقداري موخو ټاکل
 - د شين کوريزو گازونو د راکمولو اقداماتو متوقعه اغېزو اټکل (وړاند وینه شوې)
 - د شين کوريزو گاز د کمولو اقداماتو د ترلاسه شويو اغېزو اټکل (واقع شوي او واقعي)
 - د غیر شين کوريزو گازونو خپرېدنو د راکمولو اقداماتو متوقعه اغېزو اټکل (د تلپاتې پراختیا اغېزې او د ځواب ورکولو اقداماتو اقتصادي او ټولنيزې اغېزې)
 - د غیر شين کوريزو گاز خپرېدنو په کمولو کې د ترسره شويو اقداماتو اغېزو اټکل.
 - د اخیستل شويو گامونو یا په پام کې نیول شويو گامونو موخې ترڅو نوموړي گامونه ترسره شي.
 - د نړیوال مارکیټ میکانیزمونو د (پاکې پراختیا میکانیزم) په اړه معلومات

څلورمه ضميمه: د اقليم بدلون د دوه کلن رپوټ ډېټابېس (د معلوماتو بانک)

د ترلاسه شوي نړيوالې مرستې په اړه معلومات

ملي څېړنيز ټيمونه بايد په جدول کې د وروستيو اړوندو پروگرامونو او پروژو شاملولو سره جدول نوی/تجدید کړي.

گڼه	د پروژې/پروگرام نوم	پلې/تطبيق کونکې اداره/اداري	وضعيت	د پيل او پای نېټې	ترلاسه شوي مرسته (ټول، د وړتيا جوړول، د ټکنالوژۍ انتقال)	د مرستې سرچينه/سرچينې	د مرستې مقدار/کچه
۱	د افغانستان کليوالي اقتصادي بنسټونو ودې/انکشاف پروگرام (AREDP)	د کليو پراختيا او بيا رغونې وزارت					
۲	اگروميت Agromet	د کرنې، اولو لکولو او مالدارۍ وزارت					
۳	په افغانستان کې د سازگاري وړتيا جوړول او د اقليم بدلون په وړاندې انعطاف پذيري (۱-LDCF)	د چاپيريال ساتنې ملي اداره، د کرنې، او بيا لکولو او مالدارۍ وزارت					
۴	د ايکو سيستم سره د سازگاري طريقې پر بنسټ د پستو شمالي کمربند او د افغانستان شرقي مختلط ځنګلونو شا او خوا کې د ميشو ټولنو انعطاف پذيري جوړول (LDCF-3)	د چاپيريال ساتنې ملي اداره					
۵	د اقليم ټکنالوژۍ مرکز او شبکه (CTCN)	د چاپيريال ساتنې ملي اداره					
۶	د کليوالي سيمو د کرهڼې د هر اړخيزې ودې/پراختيا آسانتياوې (CARD-F)	د کرنې، اولو لکولو او مالدارۍ وزارت، د کليو پراختيا او بيا رغونې وزارت، د ماليې وزارت او له نشه ای توکو سره د مبارزې وزارت					
۷	په افغانستان کې د څو اړخيزو چاپيريالي هوکړه ليکونو د غير متمرکز پلې کولو او د طبيعي زيرمو مديريت کولو لپاره د مرکزي وړتيا جوړول (MEACCD)	د چاپيريال ساتنې ملي اداره					
۸	د خطرونو، د خوړو نه خونديتوب، وړاندې زيان مننه، د خوړو نه خونديتوب په اړه زياتمننې او د لوړې په هکله له وخته مخکې خبرتيا (FEWS NET)	د کرنې، اولو لکولو او مالدارۍ وزارت					
۹	د اقليم بدلون په اړه لومړی ملي رپوټ (INC) او دويم ملي رپوټ (SNC)	د چاپيريال ساتنې ملي اداره					
۱۰	د اقليم بدلون لپاره د سازگاري د عمل ملي پروگرامونه (NAPA) او د نړيوال چاپيريالي مديريت لپاره د ملي وړتيا اړتياوو ځان-ارزونه (NCSA)	د چاپيريال ساتنې ملي اداره					
۱۱	د سيمي په کچه د ودې/انکشاف ملي پروگرام (NABDP)	د کليو پراختيا او بيا رغونې وزارت					
۱۲	د ژوند بڼو ملي ستراتيژي او د عمل پلان (NBSAP)	د چاپيريال ساتنې ملي اداره					
۱۳	کليوالي سيمو ته د لاسرسي ملي پروگرام (NRAP)	د کليو پراختيا او بيا رغونې وزارت					
۱۴	د ملي پيوستون پروگرام (NSP)	د کليو پراختيا او بيا رغونې وزارت					

د افغانستان لپاره د شين کوريزو گازونود خپرېدو راکمولو په اړه موردي څېړنه

